ION GAVRILĂ OGORANU

BRAZII SE FRÂNG DAR NU SE ÎNDOIESC

VOL. V

La pas prin Frăția de Cruce

*** * * * ***

Editura Mişcării Legionare

Tehnoredactare:
Fotea Ioan
Corina Hădăreanu
Şerban Suru

Editura Mişcării Legionare
SC „PAVEL TRADING” SRL
Str. Iacob Negruzzi nr. 1,
Cod 011093, sector 1,
Bucureşti
Tel: 021/223.01.96; 021/222.52.63;
Tel. fax: 021/223.37.80

ISBN 973 – 99293 – 2 - X

ION GAVRILĂ – OGORANU
1923 -2006

Motto:

„Frăția de cruce înseamnă frăția până la moarte în jurul crucii, a acelora care simt în sufletele lor scânteia sfântă a iubirii pentru țărâna românească.”

(Gheorghe Istrate – *Îndreptarul frăției de cruce*)

Frățiori de cruce
de la Liceul Radu Negru din Făgăraş

Editura:

Pentru cei care nu cunosc evenimentele din perioada interbelică legate de Mişcarea Legionară şi pentru o mai bună înțelegere a conținutului cărții, am reprodus la sfârşit un scurt istoric al „Legiunii Arhanghelul Mihail”.

Cuvânt înainte

Ion Gavrilă Ogoranu

De multe ori puținilor supraviețuitori ai luptei de rezistență armată anticomunistă sau veteranilor închisorilor li se pun întrebări de genul acesta: ce v-a determinat să luați arma în mână? Când ați luat această hotărâre? Cum v-ați pregătit sufleteşte şi fizic în vederea acestei confruntări? Cum ați putut rezista atâția ani lipsiți de libertate în foame, frig şi umilință? Cine erați cei care ați făcut acest lucru? Ce idealuri vă călăuzeau? Ce valori le-ați pus deasupra propriilor voastre vieți? Ați pornit din spirit de aventură? Ați fost duşi în eroare de propaganda imperialistă? Ați avut averi sau poziții sociale înalte de apărat? Ați fost fii de chiaburi, burghezi sau moşieri? Ce sperați să realizați prin lupta voastră?

Rândurile de față sper să răspundă acestor întrebări nu direct, ci însoțindu-l pe autor la pas în *Frățiile de Cruce*, în şcoala şi lumea de atunci, prin păduri şi munți, prin închisori şi prin suflete de tineri, care şi-au prețuit idealurile mai mult ca pe propria lor viață. Sper ca cititorul să înțeleagă cum arătam cei ce am luat apoi în piept închisorile comuniste sau arma în mână împotriva regimului comunist.

Gheorghe Istrate
Autorul Îndreptarului „Frăția de Cruce”

Trebuie să facem o Frăție

-De-acum, îmi zise într-o zi colegul Vasile Banciu, trebuie să facem şi noi o Frăție.

-Şi ce să facem, dacă facem o Frăție? am întrebat eu nedumerit.

-Păi, nu facem nimic, dar aşa fac toți elevii de liceu, aşa mi-a spus Ioniță Greavu, care-i acum la liceu la Sibiu. Am să-l întreb mai multe la vară. Suntem mai mulți cu care putem începe.

În adevăr, eram destui copii pe ulița Olarilor în primăvara anului 1937. Eu şi Vasile eram elevi la liceul Radu Negru, Făgăraş, clasa a III-a, deci cam de 14 ani, în gazdă la o bătrână de neam polonez, Burtzi-neni, care vorbea ungureşte. Vasile, cu un an mai mare decât mine, era aşa cum se prezentase singur din primul moment: nu mai am decât pe mama, că tata a murit; nici să mă laud, nici să mă hulesc, am un frate cizmar, el mă ține la şcoală şi trebuie să facem ceva că pământ nu avem. Era copil mai umblat decât mine, a fost şi în Sibiu, venea şi se ducea acasă cu trenul, în timp ce eu nu mă puteam lăuda cu o asemenea aventură. În vecini mai locuiau alți elevi, care se țineau de noi: Gheorghiță Micu şi Laurian Zaharie. La un tâmplar bețiv, meşter fără lucru, se afla ucenic Ionică Cosgarea. Nu prea învăța meserie, dar în schimb bietul băiat era bătut mai în toată ziua. Ar fi fugit, dacă nu ar fi fost mamă-sa, care nici nu vroia să audă să schimbe stăpânul, să râdă lumea de el. Mai erau trei ucenici la un mecanic, Dolfi, unde învățau meserie, dovadă că munceau de dimineața până seara la atelier, apoi, veniți acasă, încăpeau pe mâinile "dracului ăl roşu" - o unguroaică spurcată - care-i punea la spălat rufe, la dădăcit copiii şi la câte-i treceau prin cap. Între ei era Niculiță Mihăilă, consătean cu mine, dar luat de suflet de o rudenie, care nu prea-i purta de grijă. Aceasta era Frăția. Ce făceam? Ne adunam seara în cămăruța întunecoasă din spatele casei "dracului roşu", cântam şi citeam gazete legionare, pe care cei trei le împrumutau de la alți ucenici. De unde învățasem cântece legionare? Le auzeam pe stradă, le auzeau şi ei de la alți tineri. Când nu ştiam versurile le fluieram tare sau în gând ca bunăoară când ne duceam la şcoală, de ni se părea că ajungem mai repede, pe ritmul lui Ştefan Vodă al Moldovei.

Iată cum am învățat "Plânge printre ramuri luna". Trăia pe vremea aceea un meşter de poduri de lemn, Nicoară, care făcuse podul de peste râul din satul meu.

Anul I liceu (echivalent clasa a 5-a, azi)
Ion Gavrilă cu X

A locuit la noi cât s-a lucrat podul şi el şi lucrătorii, nepoți de-ai lui. Din vorbă-n vorbă, discutând cu tata, am aflat că meşterul era frate cu maiorul Nicoară, cel care împreună cu colonelul Precup plănuiseră atentatul nereuşit din 1932 împotriva regelui Carol al II-lea. Acum maiorul Nicoară se afla la închisoare şi familia meşterului îi ducea mereu grijă să nu fie ucis. Meşterul avea un fiu, Olimpiu, şi el coleg cu mine şi de multe ori mergeam de ne făceam lecțiile împreună. Odată, pe când învățam, în camera vecină au răsunat voci feminine cântând. Am rămas amândoi ca

hipnotizați, ascultând. Era atâta durere, atâta duioşie, atâta suflet în cântecul ce-l auzeam. Olimpiu a rugat-o pe mamă-sa şi pe cele două surori să-l mai cânte. A venit sora lui mai mică, o fetiță de 7-8 ani, care ni l-a cântat până l-am învățat. M-am întors acasă fredonându-l. Nu bănuiam atunci că va fi cântecul care mă va însoți o viață şi pe care îl voi cânta tare sau în surdină, însoțind la mormânt sau numai cu gândul, sute de camarazi căzuți şi care aş dori să mi se cânte şi mie când voi fi îngropat.

Într-o seară, colegii au venit cu o circulară de-a Căpitanului, prin care îndemna copiii să adune fier vechi. Din seara aceea Frăția noastră a mai avut o ocupație: adunarea de fier şi transportarea lui la locuința unui croitor legionar, nenea Maier.

În grădina lui Burtzi-neni se afla o movilă de fier vechi provenit de la atelierul lui Dolfi: roți de bicicletă, spițe, ghidoane, lanțuri, rulmenți sparți. Le încărcam pe o targă, ne descălțam şi treceam râul şi ieşeam în ulița din "Românie", cum i se zicea pe atunci străzii George Coşbuc, unde locuia nenea Maier. Le aruncam peste gard în grămada din curte, fără să-l dăm în primire cuiva. Seri întregi am făcut la fel până ce am terminat movila. Şi alți tineri din oraş aduceau fier cu cărucioarele. Între ei, îmi aduc aminte că l-am întâlnit pe Tavi Popa - pe atunci băiat de prăvălie la un magazin din oraş. Deşi de seama noastră, era mai dezvoltat decât noi şi avea o voce de bas profund. Venise cu un cărucior cu fier şi vorbea tare prietenos cu nenea Maier, pe care-l saluta la despărțire cu "Trăiască Legiunea şi Căpitanul!".

Trebuie să-mi mărturisesc acum păcatul că-l şi invidiam pentru siguranța cu care vorbea şi saluta, mai ales când în urma unei discuții dintre tineri am aflat că fusese şi la o tabără de lucru legionară cu un an în urmă.

Pe vremea aceea cunoşteam pe câțiva oameni despre care lumea zicea că sunt. legionari. În avântul meu copilăresc aş fi vrut ca lucrul acesta să-l strige cu voce tare

sau să-l cânte pe stradă. Dar avocatul Virgil Mateiaş, despre care se spunea că e mai marele legionarilor, trecea în fiecare dimineaţă pe stradă, liniştit, zâmbind când ne răspundea la salut, iar croitorul Nicu Maier, care mi-a cusut uniforma din pănură ţesută şi vopsită de mama, a vorbit frumos cu mine, dar nu a pomenit nimic de Legiune.

Se zvonea între elevi că unii profesori ar fi şi ei, dar nici aceştia nu o spuneau în clasă. Astfel toţi ştiau că bătrânul profesor de desen, Procopie Benţea, e legionar. De el, noi, cei veniţi de la sate, eram legaţi încă din prima zi de şcoală când te lua în primire: "- Tu, de unde eşti, mă găluşcă? De-al cui?". Înalt, masiv, cu cap mare, cu coamă albă bogată, parcă-l văd şi-l aud şi acuma: "Ce ne învaţă desenul? Desenul ne învaţă a vedea. A vedea ce-i mare, ce-i mic, ce-i mai depărtat, ce-i mai apropiat. Desenul e educaţia ochilor, ca să vedem corect lumea lui Dumnezeu. El ne deschide ochii minţii să deosebim apoi adevărul de minciună, binele de rău şi frumosul de urât". Ne lăsa apoi destul de liberi să desenăm frunze, ramuri şi apoi să le colorăm cu acuarele. Te duceai cu desenul la dânsul.

-E bine, domnule profesor?

-Păi, samănă, mă?

-Păi, nu prea samănă, ziceai…

-Păi, fă-l să samene.

În ultima oră de curs, înaintea pensionării, a mărturisit crezul său legionar, nouă elevilor, spunându-ne: "Câţi aveţi minte şi putere de bărbat şi inimă de român în voi, faceţi-vă legionari". S-a despărţit de clasă cu salutul legionar.

Nu putea suferi înfumurarea şi prefăcătoria încât mulţi se fereau să se întâlnească cu el. Am fost de faţă când a oprit o anumită doamnă fardată, pe care o cunoştea:

-Da', tu a noastă! Cine te-a vopsit ca un ou roşu şi te-a îmbrăcat ca pe iia ciumii?

Pe noi elevii ne oprea şi ne-ntreba ce mai e pe la

liceu, ce gândim, ce facem… De la dânsul am învățat un principiu, după care m-am condus de multe ori în viață. Făgăraşul era străbătut atunci de un iaz al morilor. Una din isprăvile noastre de curaj era să sărim iazul fără să cădem în apă. Destui de puțini se încumetau să-l sară. Eram lângă iaz mai mulți elevi şi încercam. Alergam, dar când ajungeam la marginea apei, ne opream speriați şi iar ne opinteam fără rezultat, când iată că apare profesorul Bențea:

-Nu faceți bine, mă voinicilor! Vreți să săriți iazul? Aruncați-vă şepcile pe malul celălalt şi atunci sigur o să-l săriți.

De câte ori în viață am fost pus în situația de a face un lucru, ca să fiu sigur că-l voi face, mi-am adus aminte de această lecție de bărbăție învățată de la profesorul Bențea. Trebuie să-ți tai orice punte de a te întoarce înapoi, şi atunci sigur reuşeşti. Şi despre profesorul de geografie, Pariza, se zvonea că ar fi legionar. Nu-l uit cu câtă evlavie citea, la prima lecție, prefața la Geografia României a lui Simion Mehedinți. Acelaşi lucru îl ştiam despre profesorul de ştiințe naturale, Taşcă. De la dânsul am învățat alt lucru mare. Odată, un coleg îi şopteşte răspunsul altuia. Profesorul îl dojeneşte pe cel vinovat, dar acesta neagă că ar fi şoptit, deşi toată clasa l-a auzit. “Stai jos! l-a apostrofat profesorul cu dispreț, nu meriți să fii pedepsit. Pedeapsa e o cinste pentru omul de caracter, tu nu eşti”.

Tot ca legionar era socotit profesorul de fizică şi chimie, Octavian Florescu, care ținea lecțiile numai în laborator. Cu o zi înainte profesorul pregătea experiențele de a doua zi şi Vasile Banciu era elevul preferat, care-l ajuta. El a venit cu noutatea: şi Florescu-i de-al nostru. Are un maldăr de cărți legionare într-un raft din laborator.

Din când în când la gazda mea veneau doi colegi, care părăsiseră liceul pentru a rămâne feciori la plug: Matei Grama din Toderița şi Constantin Roşca din Râuşor.

Între alte noutăți aduse din satele lor era şi aceea că la ei oamenii se adunau în cuiburi legionare.

Cam asta era situația "Frăției" noastre, la sfârşitul clasei a treia, când noi elevii am plecat în vacanța de vară, ucenicii urmând să rămână mobilizați pe loc la stăpânii lor.

Lecții de legionarism

Prima amintire limpede când în casa noastră s-a vorbit despre Codreanu a fost în 1932. Într-o duminică dimineața a venit primarul Domițian Iaru la noi:

-Gheorghe, a zis către tata, hai şi tu până toacă la biserică să acoperim primăria. Acum, dacă am făcut-o, să n-o plouă. Poți veni şi tu Ionică, că poți da câte o țiglă.

Până atunci primăria funcționa într-o cameră de la şcoală, dar primarul a desființat cârciuma satului şi a mutat primăria acolo. A mai ajustat-o şi acum trebuia acoperită cu țiglă.

Oamenii lucrau când, pe şosea, au sosit cântând "ştudenții". Cântecul nu mi-l amintesc, dar nu am uitat vorbele primarului: "Ăştia-s de-i de umblă după potcoave de cai morți". Când au ajuns în dreptul nostru, s-au oprit şi au venit la noi:

-Bun lucru, oameni buni. Ne lăsați şi pe noi să v-ajutăm?

-Poftiți, că la lucru nu trebuie să opreşti pe nimeni, răspunse primarul destul de rece.

Cu forțe sporite, treaba s-a terminat repede.

-Se vede că ați mai lucrat pe undeva, a zis primarul la sfârşit, văd că aveți oarece îndemânare.

-Şi noi suntem din sate, a răspuns unul zâmbind.

Apoi primarul i-a invitat la dânsul să mănânce. Au mulțumit, dar au spus că nu mănâncă decât după liturghie. S-au aşezat în biserică lângă strană şi au cântat altfel decât

pe la noi, dar foarte frumos. După biserică, oamenii au invitat pe “ştudenţi” acasă. La noi a venit un tânăr mai scund, dar lat în spete. Ne-a spus că învaţă de doctor, că-i din Bucovina şi că-i de la sat. Până să aşeze mama masa a vorbit cu mine întrebându-mă una şi alta de la şcoală. Mi-a cerut şi un caiet de-al meu, s-a uitat prin el şi la urmă a spus:

-Pe băiatul ăsta să-l daţi la liceu.

-Ştiu eu, a răspuns mama, avea-vom cu ce-l ţine la şcoli, că ne-or mâncat hoţii banii cu conversiunea asta.

-Se mai învaţă carte şi mai fără bani, a răspuns studentul.

După prânz a început să ne vorbească despre Codreanu şi Legiunea lui, care luptă pentru adevăr, dreptate, credinţă, bărbăţie şi vrea s-adune la un loc pe toţi românii de omenie, care simt la fel, de la oraşe şi sate.

Cred totuşi că de Codreanu se mai vorbise în casa noastră şi mai înainte, căci studentul nu trebuia să ne explice cine e Codreanu.

De asemenea se ştia în casa noastră cum merge ţara. Astfel era cunoscut faptul că regele, care venise de curând şi-a alungat nevasta legiuită şi trăia cu o destrăbălată, “Lupeasca”, şi oamenilor le părea tare rău că ofiţerul Precup şi ai lui, toţi făgărăşeni, n-au izbândit în ce-au pus la cale.

Politic, ca de la sine înţeles, era că oamenii erau indignaţi de rege că l-a alungat pe Maniu, care s-a tras la o parte scârbit de cum merg lucrurile în ţară şi că Iorga a mâncat banii oamenilor cu conversiunea lui. Mai ales bunicul era mânios pentru asta: preţ de trei perechi de boi, mi-au mâncat tâlharii! Numai eu ştiu cât am grijit la ei, timp de şase ani ziua şi noaptea, până i-am făcut de vânzare şi acum am rămas de batjocură. Nu l-au căinat oamenii nici pe Duca, “că de avea un pic de nas nu se băga peste Maniu la putere”. În anii următori despre legionari se vorbea tot mai mult, dar cu mai multă fereală. Din când în

când tata primea un pachet cu gazete de la studentul care a fost la noi, şi care acum era doctor în Cernăuți. Duminica oamenii le citeau cu glas tare, ba câteodată mă puneau pe mine să le citesc.

Un consătean ce „făcea serviciu" în Bucureşti, când venea acasă, aducea totdeauna veşti noi. Astfel el ştia lucrul precis despre planurile lui Codreanu. Acesta adună în Legiunea lui numai tineri unul şi unul, care nu au frică de nimic, până numără zece mii de oameni hotărâți şi apoi cu ăştia ia puterea şi scapă țara de curvar şi de "Lupeasca". Toată copilăria mea speram ca să nu-şi adune zece mii până nu mă fac şi eu mare - să fiu şi eu unul din cei zece mii. De obicei oamenii erau informați despre legionari de cele mai multe ori de la unii care nu erau legionari şi care spuneau o mulțime de bazaconii la adresa legionarilor.

Un frate de-al mamei, Vasile, făcuse armata la grăniceri şi fusese dus la Bucureşti.

-Eu l-am văzut pe Codreanu în Bucureşti, unde-şi fac legionarii casă, că ne trimetea-n patrulă pe acolo.

-Şi cum era, unchiule?

-Cum să fie, om cum pe aici nu se arată ca el.

-Înalt?

-Înalt!

-Şi voinic?

-Voinic!

-Şi ce făcea?

-Ce să facă?! Lucra la zidărie.

În imaginația mea, casa trebuia să fie un palat cum altul nu s-a mai văzut.

Dar pe cineva care să zică singur că e legionar nu văzusem. Pentru asta, când elev de liceu am văzut oameni despre care se vorbea că sunt legionari, am avut o dezamăgire. Altfel mi i-am închipuit eu, ca pe nişte feți frumoşi din poveste şi nu oameni ca toți oamenii.

Cam în acelaşi timp am primit câteva lecții de comunism. Un prieten de-al tatei din satul vecin, căzut

prizonier în primul război mondial în Rusia, se căsătorise şi rămăsese acolo. Prin 1934 s-a întors înapoi. Într-o seară de iarnă în casă la noi a povestit grozăviile care existau în Rusia: arestări, oameni luați de acasă şi duşi cine ştie unde, de unde nu-i mai vedea nimenea, confiscări de alimente, foamete, frică, munți de cadavre aruncate la marginea satului neavând cine să-i îngroape. Împreună cu toată familia s-a aruncat într-o noapte cu viscol într-o luntre şi au ajuns în Turcia, de unde au venit acasă. Dar cea mai deplină lecție despre comunism ne-a dat-o războiul civil spaniol. Poporul spaniol se împărțise în două tabere, partea creştină reprezentată prin naționalişti, regalişti şi falangişti, de partea cealaltă diferitele feluri de atei, socialişti, comunişti. Războiul civil a început atunci când frontul popular comunizat şi ateu a început să-şi pună în practică planul de distrugere a credinței în Hristos, a culturii şi civilizației tradiționale spaniole, la fel cum s-a procedat în Rusia după instalarea regimului comunist. Masoneria internațională comunistă, Liga națiunilor în frunte cu Nicolae Titulescu, au patronat şi ajutat pe atei. Uniunea Sovietică a trimis trupe şi aviație. Voluntari comunişti din toate țările s-au înrolat în rândul armatei comuniste. De partea creştină au sosit voluntari din Germania, Italia, tineri catolici din toată lumea. Miza războiului era mare: o Spanie comunizată la apus şi o Rusie sovietică la răsărit ar fi strâns ca într-un cleşte Europa creştină. Zilnic din Spania veneau veşti care mai de care mai cutremurătoare, despre atrocitățile comuniste: ucideri în masă de oameni, ce nu primeau comunismul, ucideri de preoți, călugărițe, batjocuri de biserici.

"Se trăgea cu mitraliera în obrazul lui Hristos" nu era o figură de stil. Ce se întâmpla acolo nu era numai o problemă a Spaniei, ci a întregii creştinătăți.

Aveam atunci două surse care ne informau pe noi elevii de ce se întâmpla acolo: profesorii noştri, care ne deschideau ochii şi în special părintele Popa Octavian,

profesorul nostru de religie. Ora de religie începea întotdeauna cu o informare despre războiul spaniol. Altă sursă era revista părintelui Ioan Suciu de la Blaj, "Tinerimea nouă". Nu era vorba numai despre atrocităţi, ce depăşeau puterea de înţelegere omenească, ci şi de luptă, moarte şi eroism creştin şi naţional comparabile cu cele ale martirilor din primele veacuri ale creştinismului. Era vorba de tineri ca noi, băieţi şi fete, mame, preoţi, călugăriţe, de tineri, ce luptau cu arma în mână şi se jertfeau din dragoste pentru Hristos. Am aflat atunci despre epopeea Alcazarului, unde generalul Moscardo cu o mână de oameni, în majoritatea elevi, au rezistat 72 de zile asaltului armatei comuniste. De asemenea cum acelaşi general a asistat la telefon la împuşcarea de către comunişti a fiului său. Ştiam şi vorbele ce fiul i le-a spus tatălui: "Tată, pentru mine nu preda Alcazarul!". În fiecare număr al revistei erau alte şi alte exemple de eroism.

Era vremea când zile şi nopţi mă închipuiam în Spania şi îmi părea rău că nu sunt şi eu acolo. Mă revoltam cum lumea de la noi putea fi atât de nepăsătoare când acolo se întâmpla ce se întâmpla.

Într-o bună zi părintele Popa a venit cu o veste că şi un grup de români au plecat să lupta în Spania pentru cruce şi credinţă şi tot el ne-a adus vestea morţii lui Ion Moţa şi Vasile Marin.

Când a trecut trenul cu sicriele celor doi prin Făgăraş, noi elevii nu ne-am putut apropia de gară din cauza poliţiei, dar am ocolit pe departe şi am ieşit după vagoanele de marfă staţionate în gară, din păcate prea târziu, tocmai când trenul se punea în mişcare.

Totuşi ceea ce se întâmpla în Spania mi se părea la o depărtare atât de mare, încât îţi dădea siguranţa că astfel de lucruri nu s-ar putea întâmpla niciodată la noi. Şi doar peste 12 ani Spania se va muta la noi cu toate tragediile ei.

Şi voi ați făcut Frăție? Că noi am făcut-o!

Vara a trecut ca toate verile copilăriei mele: la lucrul câmpului. De când muriseră bunicul şi bunica, toată greutatea gospodăriei rămasă în spatele mamei, tata cu serviciul lui, era doar duminica acasă. Mama mă trata ca pe un bărbat la casă, nu mă cruța de la lucru. Obişnuia să spună: “la şcoală eşti domn, dar acasă eşti plugar. Dacă ştiam că rămân singură nu te dam la şcoală”. Aveam doar duminica liber, până la amiazi la biserică; după-amiazi citeam sau mă duceam la colegii din satele vecine. Nu mă mai duceam la pescuit. În câteva duminеci am fost la Gheorghe Micu în Săvăstreni. Tatăl lui încuraja prietenia noastră şi aranjase ca în toamnă să stăm în aceeaşi gazdă, tot la Burtzi-neni.

Şi acum începuse şcoala. Față de ce era acasă, viața de şcolar era o boierie. Sâmbăta când se terminau cursurile alergam acasă cei 15 kilometri, pentru ca până seara să o mai ajut cu ceva pe mama. Câteodată putea şi tata veni mai devreme acasă şi atunci lucram cu el ca-n vremurile cele bune cu bunicul.

Frăția noastră însă se descompletase. Vasile Banciu nu a mai venit la liceu că nu avea cu ce se întreține. Rămas acasă, şi-a dat clasa a patra particular. A urmat o şcoală de pădurari, a fost pe front, a căzut rănit, a rămas ani întregi olog, dar a rămas acelaşi suflet curat cu aceeaşi dragoste de țară. Peste 14 ani, când era căsătorit cu copii, ne va ajuta pe cei din munți rupând din sărăcia lui şi va plăti îndrăzneala cu ani grei de temniță. Ion Cosgarea, ucenicul tâmplar, nu a mai suferit bătaia şi a fugit de la stăpân. Ne vom reîntâlni peste ani tot în Frăție şi în închisoare, va lupta în război şi va cădea undeva lângă Oradea. Mă gândeam să refacem Frăția cu cei care rămăsesem.

Într-o zi când mă întorceam de la şcoală cu Micu, observăm de-a lungul iazului morii un lucru ciudat: din

Mihai Maga

sută în sută de metri erau postați de marginea apei câte doi elevi din cursul superior de la noi din liceu şi de la şcoala normală de învățători, între elevi fiind şi trei colegi de ai

mei de clasă: Ion Chiujdea, Sandu Comanici şi Mihai Maga. Fiecare pereche avea şi câte un cărucior sau saci. Parcă aşteptau ceva.

Pe când ne miram noi ce să fie asta, dintr-o dată apa iazului începu să scadă rămânând repede la abia un fir de pârâiaş. Ca la un semn, elevii sar cu toții în albia iazului. Crezând că au de gând să pescuiască, ne-am lăsat traistele cu cărți şi am sărit şi noi în albia iazului. Vedeam însă cu mirare că nu peştii îi interesau, ci fierul vechi, ce se afla în albia iazului, că şi pe atunci ca şi acum românii aruncă în râuri toate lucrurile de prisos. Scoteau fierul şi-l aşezau în cărucioare sau în saci. Am început şi noi mirați să-i ajutăm şi-apoi am pornit cu cărucioarele lor spre strada George Coşbuc la nenea Maier. M-am alăturat colegului meu de clasă Sandu Comănici.

-Şi voi aveți Frăție? Că noi am avut!

-Zău, se miră el râzând, îmi pare bine.

După câteva zile se opreşte şi mă întreabă serios: "-Cum ai spus că-i cu Frăția voastră?". I-am povestit cum a fost şi ce am făcut şi că mă gândeam să-l chem şi pe el în Frăție la noi. În loc de răspuns m-a întrebat ce ştiu eu despre legionari. I-am spus ce ştiam: că ei se adună lângă Codreanu până ajung 10.000 de bărbați, pun mâna pe putere şi apoi fac dreptate în țară ca Vlad Țepeş. Mi-a explicat că asta o spun duşmanii legionarilor. În realitate legionarii se pregătesc să fie oameni cu credință în Dumnezeu, drepți, cinstiți, cei mai buni la şcoală şi în familie, curajoşi, harnici, gospodari, cu voie bună şi când cei mai mulți români vor fi aşa, România va fi frumoasă ca soarele sfânt de pe cer.

- Dacă şi tu vrei să fii aşa, atunci spune-mi şi eu te voi ajuta să intri în Frăție, dar în Frăție, nu în jucăria

Frățiori.

**1. Ion Gavrilă; 2. Moise Bărcuțean;
3. Ioan Bucur; 4. Gheorghe Bucur;
5. Viorel Albu; 6. Gheorghe Mihăilă**

voastră. M-am cam supărat cum a calificat el tot ce făcusem până atunci, dar eram decis să fac tot ce spune.

- Pe când ne întâlnim să-ți faci o listă cu toate defectele şi păcatele tale - ca la popă - pe care le socoteşti tu mai mari. Cercetează-te bine, trebuie să te cunoşti pe tine însuți.

Mi-a dat o săptămână, după care m-am dus cu lista. N-a fost greu, căci eram obişnuit de la mărturisirea făcută preotului.

-Ți-am adus lista, i-am spus lui Sandu.

-Nu-mi trebuie mie, ție-ți trebuie. Care-i cel mai mare defect al tău?

-Nu-s ordonat. În adevăr, în privința aceasta aveam de lucru şi cu părinții şi cu Burtzi-neni, şi cu directorul liceului, care ne trecea în revistă în fiecare dimineață şi care-mi făcea tot mereu observație.

-Săptămâna asta să văd cât poți fi de ordonat!

Mi-am făcut ordine în cărți, caiete, în hainele din sertar, mi-am cusut toți nasturii, mi-am lustruit bocancii şi la opt fără zece, nici mai repede nici mai târziu, eram în fiecare dimineață în curtea liceului. Acum am observat că Sandu avea de mult obiceiul ăsta şi ca el mulți colegi.

-Cum îți pregăteşti lecțiile? Ai un program?

Eu nici nu mă gândisem până atunci la aşa ceva.

-Fă-mi un program, i-am zis.

-Ba nu, fă-ți-l tu! Dar, dacă l-ai făcut trebuie să-l respecți.

Asta a fost greu, chiar foarte greu, căci învățam foarte dezorganizat. În unele zile nu puneam mâna pe carte, pentru ca în altele să stau până după miezul nopții, spre disperarea lui Burtzi-neni, care venea şi ne stingea lampa. Ce greu era să te aşezi la masa de lucru şi să stai acolo până la ora fixată. Să-ți stea capul unde lucrezi. Gânduri străine îți veneau în minte şi începeam să vorbesc cu colegul de cameră, Micu. I-am spus şi lui Sandu

greutatea.

-Vrei să te poți mai uşor concentra?! Păstrează legea tăcerii! Fixează-ți un termen de o oră pe zi când să nu vorbeşti deloc, oricât te-ar provoca alții.

Iar a fost greu, dar după multe încercări eram mândru că reuşeam, mai ales că Micu mă provoca mereu. Observase şi Burtzi-neni, care era încântată de noua schimbare şi, când veneau părinții, mă lăuda. Astfel am procedat cu multe alte defecte şi păcate, până prin luna octombrie şi noiembrie. Totdeauna eu eram cel care îl căutam pe Sandu să-i spun ce am făcut. Dacă nu aş fi avut eu inițiativa, m-ar fi lăsat în pace. Prin noiembrie când îl întrebam când mă duce în Frăția lui, îmi spune:

-Mai e o cerință mare, poate cea mai importantă, pentru a deveni frate de cruce. Poți să fii prieten cu cineva? Dar prieten adevărat, pentru totdeauna, până la moarte! Ştiu că te-ai avut cu Vasile ca frații şi nu e nevoie de nici o probă.

-Pot să fiu şi cu Micu, şi să-i spun şi lui. Am toată încrederea în el.

-Nu, nu trebuie să-i spui nimănui. E şi asta o condiție. Trebuie să te înveți să ții un secret. Atunci, dacă mai vrei să intri în Frăție, să vii la data de 17 noiembrie lângă zăgazul de la “Moara de hârtie” fix la ora trei după amiază. Dar gândeşte-te încă odată bine, dacă te simți în stare, că drumul ăsta pentru țară e foarte greu: vei avea de suferit şi s-ar putea să şi mori. Vezi să nu te urmărească cineva că stăpânirea nu ne iubeşte.

Cât ce-am mâncat de-amiazi am inventat un motiv de grabnică plecare, apoi m-am îndreptat spre “Moara de hârtie”, tot uitându-mă înapoi să nu vină cineva după mine. Am ocolit pe departe, am aşteptat prin tufe şi când a sosit în gară trenul de trei eram la zăgaz.

La ce i se spunea în Făgăraş “Moara de hârtie”? Era un crâng în lungul râului cu mici desişuri de tufe de sălcii, arini şi călini, întrerupte de poienițe mai mari sau mai

mici. Era o zi umedă cu ceață. La zăgaz mă aştepta Sandu. Ne-am furişat prin crâng cu inima zvâcnindu-mi în piept de emoție. Ne-am oprit într-un luminiş, unde un grup de vreo 15 elevi ne aştepta şi care mă primiră cu bucurie sărutându-mă. Observ că erau acolo cei mai buni elevi ai claselor a V-a şi a VI-a: Morar Iancu, idolul elevilor liceului şi al profesorului Roşală de gimnastică. Era socotit cel mai tare din acele clase. Lângă el era poetul liceului, Zaharia Laurian, Vasile Bica premiantul clasei. Din clasa a VI-a rețin pe Florin Buracu, fiul părintelui Buracu, pe Crăciun, pe Țețu. De la mine din clasă Sandu Comănici, Ion Chiujdea şi Maga Mihai. Din clasa a VII-a era Ghiță Popa, fratele lui Tavi Popa - căpitanul echipei de fotbal a liceului, şi Nicolae Lungoci şi din ultima clasă de liceu Gheorghe Cârje, preşedintele Societății de Lectură a liceului.

N-am timp să mă mir prea mult că aud vocea de bas a lui Ghiță Popa, pe care îl porecleam în liceu "Baronul", comandând:

-Gardă! Drepți!

Şi toți tresar în poziție de drepți.

-Pe două rânduri, alinierea!

Intru şi eu pe rândul al doilea, având-l în față pe Iancu Morar.

-Gardă, pentru onor, înainte!

Toți salută întâi ducându-şi palma dreaptă la inimă şi apoi cu brațul înainte. Fac şi eu ca ceilalți. Careva a rostit "Împărate ceresc", apoi:

"Să ne rugăm lui Dumnezeu,

Să ne gândim la Căpitanul nostru,

Să ne ridicăm cu gândul la sufletele martirilor noştri: Moța Marin, Sterie Ciumetti şi ale tuturor camarazilor noştri căzuți pentru Legiune sau morți în credință legionară.

Să credem în învierea României legionare şi în sfărâmarea zidului de ură ce o împresoară.

Jur că nu voi trăda niciodată Legiunea şi Căpitanul!

Aşa să-mi ajute Dumnezeu!”

De fapt acest început de consfătuire era al Frăției şi nu al mănunchiului de prieteni. Eu aşa l-am găsit şi aşa a rămas în mănunchiul nostru.

A urmat cântecul Legionarului căzut, “Plânge printre ramuri luna”, pe care eu îl ştiam şi apelul celor morți: Ionel Moța, (toți răspundeau prezent), Vasile Marin - prezent, Sterie Ciumetti - prezent…..

A urmat un moment de reculegere. Careva a citit apoi din Biblie versetele despre dragoste ale Apostolului Pavel: “De-aş vorbi în limbi îngereşti… de-aş avea credință să mut şi munții, dacă dragoste nu am, nimica nu sunt… Acum rămân aceste trei: credința, nădejdea şi dragostea, dar mai mare decât toate e dragostea”. După cum se dovedea; ca temă pentru şedința aceasta era dragostea - virtute creştină şi legionară. Fiecare făcea o completare din ceva citit sau din cuvintele sale:

-unde sunteți trei legionari, trăiți ca frații între voi

-nu-ți vorbi de rău camarazii

-nu-i pârî

-nu şopti la ureche

-şi nu primi să ți se şoptească

-altul a spus că trebuie să ne legăm atât de trainic între noi, pentru ca nimic, nici măcar moartea, să nu ne mai despartă.

Zaharie Laurian alcătuise o poezie, în care arăta că trebuie să ne revărsăm dragostea asupra a tot ce-i în jurul nostru: pământ, cer, flori, oameni.

A urmat apoi raportul fiecăruia, ce a făcut în cursul săptămânii trecute. S-a stabilit o temă de gândit în 1/40T pentru săptămâna următoare.

Atunci am aflat ce înseamnă 1/40T şi 1/40R, adică să jertfeşti Legiunii a patruzecia parte din timpul tău şi din banii tăi cheltuiți, scriind într-un carnețel cum ai folosit acest timp şi câți lei şi bani reprezintă ceea ce tu dăruieşti

Frăției. Banii reprezentau o sumă mică, dar nu adunarea de fonduri se urmărea, ci obişnuința de a-ți controla folosirea timpului şi banilor.

S-a citit un articol mic dintr-un ziar legionar cu privire la alegerile legislative ce erau prevăzute pentru luna decembrie şi s-a citit ordinul şefului Frățiilor de Cruce cu privire la felul cum trebuia să ajute Frățiile Partidul "Totul pentru Țară".

S-au cântat cântece ştiute şi s-a învățat un cântec nou: „Imnul românilor secuizați", de Horațiu Comănici. S-au luat hotărâri precise cu ce are de făcut fiecare cu privire la pregătirea de noi membri şi la confecționarea şi distribuirea manifestelor electorale.

La sfârşit s-a zis iarăşi o rugăciune şi s-a cântat "Cu noi este Dumnezeu". Apoi ne-am despărțit, ieşind din crâng prin puncte diferite. M-am întors fericit cântând încet sau fluierând cântecul învățat. Eram fericit, mai ales că mă socoteau ca pe unul dintre ei, înconjurându-mă cu dragostea lor.

Viața în mănunchiul de prieteni

Între timp am aflat că de fapt eu nu intrasem în Frăție, ci într-un mănunchi de prieteni, ce se pregăteau să intre în Frăție. Se urmărea dezbărarea de păcate şi defecte, se şi spunea: „până să ne ocupăm de păcatele neamului, să ne ocupăm de păcatele noastre". Nu mi-a venit greu să fac lucrul acesta deoarece acelaşi lucru îl făceam sub îndrumarea părintelui Octavian Popa.

În careva din zilele următoare a venit în clasă un elev dintr-a VII-a, Boabă, cu un consemn ştiut de mine:

-Să vii cu cerneala la mine acasă.

-Cu cerneală sau cu tuş? i-am răspuns. Acesta era consemnul.

-Hai la ora cutare.

La Boabă, care avea o cameră separată, am învățat să lucrez cu şapirograful. Boabă caligrafiase un manifest mic, dat de la centru şi îi făcuse un chenar cu motive naționale. Manifestele le aşeza câte o sută, în plicuri. Mă miram că Boabă nu era în mănunchiul nostru de prieteni. Cu timpul am aflat că pe lângă mănunchiul de prieteni, din care făceam parte, mai era un altul şi Frăția propriu-zisă. Din aceste trei unități era formată Frăția de la "Radu Negru", care se reînnoia mereu cine ştie de când. De la vărul meu, Niculiță Sasu, am aflat că şi la şcoala normală de învățători era Frăție. Şef de grup FDC era fratele de cruce Ion Grecu, din clasa a VIII-a, iar şef de Frăție era Gheorghe Cârje.

Încă de la început am adoptat un obicei pe care-l respectau ceilalți camarazi: să postesc vinerea, adică să nu mănânc nimic până după-amiază la ora patru. În felul acesta te obişnuiai să-ți struneşti trupul, să-l conduci tu pe el şi nu el pe tine. Mă temeam că se va împotrivi gazda, dar nu a fost aşa.

-Burtzi-neni, îi postul Crăciunului, trebuie să postim!

-Bine, Ionel, fac mâncare de post.

-Nu aşa, Burtzi-neni, nu mănânc nimic până la patru.

La vorbele mele, bătrâna rămase înspăimântată.

-Dar nu pățesc nimic, Burtzi-neni!

-Ba pățeşti, Ionel. Eu cunosc drumul ăsta al lui Codreanu, că am avut alți băieți acum patru ani. Ce băieți buni erau, dar într-o noapte i-a luat poliția şi i-a dat afară de la liceu. Toți sunteți la fel, faceți toate drăciile, de nu mai ştie omul ce să facă cu voi şi dintr-o dată gata: cuminți, tăcuți şi post. Ioi, ioi, ioi, nu văd bine la voi!

Colegul meu de gazdă, Ghiță Micu, s-a hotărât să postească şi el fără să ştie de ce.

Dar ce uşor este să-ți propui un astfel de post şi ce greu este să-l poți ține. De felul meu eram rău de foame. De pe la 12 stomacul îți aducea întruna aminte că şi el era pe lume şi gândul îți zbura numai la mâncare. O voce mieroasă îți cânta la ureche: de ce n-ai mânca, că doar nu-i obligatoriu, nimeni nu te sileşte. Te scuturai şi răspundeai ispitei: e adevărat, nimeni nu mă sileşte nici la drumul pe care am apucat, dar îl fac. Pentru a trece timpul mai uşor luam o carte să citesc sau mă duceam în grădină la Burtzi-neni şi săpam sau îmi ispăşeam vreo pedeapsă, pe care singur mi-o luam ca bunăoară în cazul pățaniei cu “dracul ăl roşu”.

Am spus mai înainte că în curte mai locuia o unguroaică rea, spurcată la gură, cu părul roşcat pe care o poreclisem “dracul roşu”. Nu ne întâlnea odată să nu ne arunce o batjocură că suntem români. La ea veneau din când în când la chef alți unguri tot atât de şovini, că nici nu ne răspundeau la salut. Dar nici noi nu ne lăsam datori cu răspunsul: unde v-ați lăsat opincile, mă ciobanilor? Le-am atârnat la Parlamentul din Budapesta în 1919, îi răspundeam noi râzând. Altă dată când îi veniseră nişte oaspeți: unde vi-s oile, mă opincarilor? Le-am dus la iernat, iar pe măgari i-am trimis la dumneata în vizită. La

toate serbările maghiare dădea drumul la radio pe postul din Budapesta (avea un aparat puternic) cât putea de tare, de răsunau trei străzi cu urletele din difuzoare: “Erdel viso, erdel viso!”. Auzit-ați, mă, să vă luați valea că Ardealul nu-i al vostru! N-am mai răbdat şi ne-am urcat în podul casei şi am făcut un scurtcircuit, de au sărit toate siguranțele şi cele de la stâlp, încât două zile nici noi nu am avut electricitate şi am mai plănuit o răzbunare.

Din când în când, soțul ei, Dolfi, de altfel tot aşa de şovin ca şi ea, rămânea până noaptea târziu cine ştie pe unde, venea beat şi făcea scandal şi voia să o bată. Scăparea îi era la Burtzi-neni, unde bătăuşul nu îndrăznea să intre. Pentru asta, când “dracul roşu” se aştepta la rău, venea la Burtzi-neni şi o ruga să nu încuie uşa la culcare seara. Noi, după ce a adormit bătrâna, ne-am furişat şi am încuiat uşa. Dolfi a venit beat ca de obicei, a pornit scandalul, ea a fugit cu agresorul după ea şi a fost ajunsă la uşa încuiată. Până să sară Burtzi-neni, Dolfi o bătuse bine, încât ni se făcuse şi nouă milă de ea.

La prima consfătuire a mănunchiului de prieteni, când a raportat fiecare ce a făcut în timpul săptămânii, eu am început să mă laud cu isprava, dar am băgat de seamă că nici unul nu a râs şi nu m-a aprobat.

-Şi zici că “dracul roşu” e femeie?

-Da!

-Şi ai lăsat tu, ba mai mult ai aranjat tu să fie bătută o femeie?

-Da! De ce-şi bate joc de noi?

-Şi pentru asta tu te-ai răzbunat?

-Nu pe mine m-am răzbunat, ci pentru numele de român, pe care l-a insultat.

Eu o țineam pe a mea, dar nimeni nu era de partea mea.

-Unde-i creştinismul şi cavalerismul tău?

-Să recunoşti că ai greşit şi să-ți iei pedeapsă! a fost concluzia tuturor.

N-am mai zis nimic, dar a doua zi la şcoală m-am dus drept la părintele Octavian Popa.

-Părinte, eu am făcut aşa… şi i-am povestit cum a fost. Prietenii mei spun că am greşit. Sfinția ta ce spuneți?

-Mă bucur că ai prieteni care judecă bine. Nu numai că ai greşit, ci ai păcătuit.

-Păi, n-am bătut-o eu, părinte!

-În fața lui Dumnezeu e ca şi cum ai fi bătut-o tu. Ai păcătuit cu voia şi la prima mărturisire să-ți spui păcatul şi să-ți ceri iertare de la ea.

La prima consfătuire m-am dus cu propunerea unei pedepse, nu mai țin minte câți km de marş, pe care mi-am luat-o. Ei mi-au mai redus-o socotind-o prea mare.

Aşa era obiceiul în "mănunchi" şi apoi în Frăție: pentru orice păcat, greşeală sau nerealizare ți se da, sau mai degrabă îți luai tu pedeapsa. Ca pedepse erau: km marş pe vreme urâtă, renunțarea la un film, post negru suplimentar, ore de tăcere, învățarea unei poezii pe de rost, de făcut un lucru bun, care nu ți se cerea, citirea unei cărți, etc. De multe ori te pedepseai fără să mai anunți şi pe ceilalți. Nu te controla nimeni, ai fi putut minți, dar ce rost ar fi fost să stai cu o minciună într-o organizație, în care nu te ținea nimeni cu forța, puteai pleca când vroiai.

1/40T obişnuiam să-l folosim astfel: ne luam o temă de studiat sau mai multe pentru şedința următoare. Pentru a te gândi mai bine la tema dată, obişnuiam să ne trecem gândurile pe hârtie în propoziții scurte laconice. Ne obişnuiam astfel nu numai să gândim ordonat, dar şi să ne exprimăm în cât mai puține cuvinte.

Altă metodă era ca tema să fie discutată în doi sau trei, plimbându-ne în pauze în curtea liceului sau după amiaza în oraş, de obicei în jurul cetății. Te obişnuiai să gândeşti, să te exprimi logic şi la obiect şi să-i asculți şi pe alții.

Campania electorală 1937

Regele îl numise prim ministru pe Gheorghe Tătărăscu pentru o nouă guvernare. Alegerile urmau a se ține cu câteva zile înainte de Crăciun. Desigur greutatea campaniei nu cădea pe umerii Frăției, organizație de educație creştină şi națională. Asta nu însemna să fim simpli spectatori la eveniment. Participarea Frăției cu puterile ei însemna tot educație - educație cetățenească. Partidul „Totul pentru Țară" venise cu nişte manifeste foarte frumoase şi sugestive, de obicei cu fragmente din cântecele legionare. Îmi amintesc două. Unul: "să faci Căpitane o țară ca soarele sfânt de pe cer!" Altul: "vrem dreptate, pâine, pace pentru neamul românesc". Semnul partidului era fereastra cu doi ochi vii. Legionarii nu lipeau afişe cu oameni plătiți. Cuiburile legionare din oraş le aşezau la lumina zilei. Între ei profesorul Bențea ținea ca operația să arate şi frumos: să placă ochiului şi sufletului.

Noi am luat hotărârea să punem afişe mari în copacii şi pe stâlpii de pe drumurile ce duceau în Făgăraş, afişe lipite pe cartoane tari, fixate bine să nu le ia vântul.

Existau apoi alte manifeste mai mici cu destinația de a fi citite şi altele foarte mici, ceva mai mari decât timbrele, care se lipeau. Pe acestea le multiplicam noi la şapirograf şi le introduceam în cutiile de poştă în tot oraşul.

Pe nici un manifest nu se apela la cineva să voteze pentru legionari. Lumea trebuia să ştie cine erau ei, ce voiau şi ce semn au legionarii. Județul şi țara erau străbătute de echipe legionare în marş cântând. Se intra în sat în cântec, se străbătea satul, se opreau la un loc potrivit. Careva spunea oamenilor câteva vorbe scurte, apoi echipa părăsea satul tot cântând. Aşa se ajungea până în cele mai izolate cătune.

Nu ştiu câte echipe au străbătut județul Făgăraş. Eu

am văzut una deosebită: 25 până la 30 de bărbați în port bihorean, ordonați, cântând cântece legionare pe voci. Şi celelalte partide se foloseau de muzică. Tocmeau tarafele satului, de obicei țigani, să-i aştepte la intrarea în sat şi porneau cu alai pe ulițe. Se puteau întâmpla şi cazuri hazlii: lăutarii asistând la trecerea unei echipe legionare, au prins după ureche cântecul, ce le-a plăcut şi, crezând că le face plăcere domnilor lor, i-au primit în sat cu aceste cântece spre disperarea acestora.

Am plecat în vacanța de Crăciun cu două zile înaintea alegerilor, în buzunar cu o sută de manifeste mici şi unul mare atât cât am putut eu plăti, căci manifestele legionare se plăteau contra cost. La ultima şedință luasem hotărârea ca fiecare dintre noi să convingă cel puțin trei alegători să voteze cu legionarii. Cu tata nu mi-am mai pierdut vremea că el nu mai trebuia să fie convins. Am alergat la unchii mei şi am început să-i conving. Cu unchiul Vasile a fost uşor, că el mi-a mărturisit:

-Eu l-am văzut de multe ori pe Codreanu când am fost în armată la grăniceri şi umblam în patrulă la Bucureştii Noi, unde-şi făceau legionarii casă.

Şi unchiul Laurean mi-a făgăduit că va vota cu pătratul, dar am crezut eu că numai să scape de cicăleala mea. Am mai lipit nişte manifeste şi m-am întors acasă seara, hotărât ca a doua zi să reiau propaganda din om în om. Ajuns acasă, mă aştepta însă o veste tristă: a doua zi eram la rând la păscutul oilor că încă nu ninsese. Nu am avut ce face. Mi-am luat cojocul, cânele, mâncarea şi în buzunar încă 50 de manifeste mici cu lipici, încă nehotărât ce voi face cu ele. Cioban era Traian Nistor, un om tăcut şi judecat. Toată ziua i-am povestit tot ce ştiam despre Legiune, despre Căpitan, despre războiul civil din Spania, despre comunişti şi i-am descris şi ce făceam noi în Frăția de Cruce. I-am cântat lui, la oi şi la pădure câte cântece legionare am ştiut. Eram convins că va vota cu noi. Mai mult, cu acest om şi cu familia lui am rămas prieten. Peste

12 ani când voi fi în munte cu arma, Traian Nistor, ca cioban la mioare, va fi unul din cei mai buni sprijinitori ai noştri.

Seara, când să ducem oile în sat şi mă gândeam ce să fac cu manifestele, mi-a venit o idee năstruşnică: chemam oile la noi cu pâinea rămasă; nenea Traian le ținea de coarne, iar eu le lipeam bine pe bot sub ochi câte un manifest. Şi aşa am intrat cu turma pe uliță. Aranjasem ca în fiecare curte să intre o oaie cu câte un manifest.

Nu numai eu făceam propagandă legionară

Ziua alegerilor a venit cu un strat de zăpadă nins proaspăt noaptea. Tata urma să plece la vot cu sania, cu fostul primar Domițian Iaru, cu care era prieten bun de când fuseseră în America. Secția de votare era în satul vecin, Recea.

-Hai şi tu, Ionică, să stai la cai până votăm, mă invită nenea Țian.

-Stau, numai dacă-mi făgăduieşti că faci cum zic eu!

-Să-ți dau să mâni caii?

-Dar ce, eu îs copil? Îți spun eu pe drum.

-Şi ce-ai dori tu să fac, Ionică? mă întrebă în sanie.

-Să votezi cu cine spun eu!

-Şi cu cine-mi spui tu?

-Cu legionarii!

-Tu eşti nebun, cine votează cu prilostiții ăştia, de dau cu barda în lună?

-Măcar a zecea parte dintre alegători, am zis eu sigur (cam atâta se aprecia că vor obține legionarii).

-Poate, răspunde el, dacă le ia Dumnezeu mințile.

-Ba poate dacă le dă Dumnezeu minte, am zis eu.

Cu aceste zise am ajuns în Recea.

La o răscruce de uliță o fată ne face semn să oprim. Recunosc în chipul fetei pe învățătoarea, care fusese la noi în sat, cu doi ani în urmă, câteva luni şi locuise chiar la

nenea Domițian pe când era primar.

-Ce faci aicea, domnişoară? zise nenea Țian mirat.

- Te aştept pe dumneata! răspunse fata zâmbind.

-Pe mine?! Îmi pare bine că nu m-ai uitat, dar de ce?

-Să-ți spun ca să votezi cu legionarii! spuse fata convingător.

-Sunteți nebuni. Tot cu prostia asta m-a bătut la cap şi pruncul ăsta, acum şi dumneata?! Spune-mi un om cuminte, care să fie legionar.

-Eu, nene Domițian. Eu şi frații mei, dumneata îi cunoşti, şi tata şi alții. Să facem în țara asta ce dumneata n-ai reuşit să faci cât ai fost primar, că ai fost singur. Dar cu noi împreună le vom face toate. Vom face o țară frumoasă.

-Cu mine? O nebunit lumea! zise nenea Domițian şi ca răspuns fetei şi ca rămas bun.

Ajungem la primărie şi tragem sania la o parte. Pe când se dădeau jos din sanie, iacă vine la noi doamna Sorița. Îl salută pe nenea Domițian pe englezeşte şi-l sărută. Cine era doamna Sorița? Cu treizeci de ani în urmă o fetişcană îndrăzneață a plecat printre bărbați în America, a stat vreo 15 ani, s-a căsătorit, a rămas văduvă şi s-a întors acasă. Cu banii câştigați a cumpărat aici maşină de treier, selector de cereale, torcătorie de lână, autobuz de la sat la Făgăraş şi a deschis o prăvălie. Când nu mergea o afacere, lichida şi se apuca de alta, după cum se vedea nu cu prea mult spor. Obişnuia să spună:” câştig sau păgubesc, tot negustor mă numesc!”. Se remăritase, dar oamenii întrebau de doamna Sorița, nu de soțul ei.

-Dom, cu cine votezi?

-De ce mă întrebi?

-Ca să-ți spun să votezi cu noi.

-Cu care noi?

-Cu legionarii, cu cine alții?

Frățiori de cruce la o adunare pe munte

-Şi tu te-ai dat cu legionarii?! răspunse omul înciudat.

-Păi nu ştii? De mai un an. Aşa-i dacă stai numai la coada vacii şi nu mai ieşi în lume.

-Hmm, clătină din cap nenea Domițian, descumpănit şi se îndreptă spre cabina de vot.

-Gândeşte-te bine, Dom, şi tu şi oamenii ăştia, căci se adunaseră oameni în jurul săniei, că numai legionarii mai scapă țara asta din noroi.

-Ți-am făcut voia, Soriță, spune omul la întoarcere râzând trist. M-am dat şi eu cu nebunii.

-Ba va trebui să nebuneşti de tot, am să vin eu cu al meu de Crăciun la tine. Că avem de vorbit.

Nici peste o lună, când guvernul Goga-Cuza a interzis adunările politice sub cerul liber, curtea lui nenea Domițian era destul de mare pentru o adunare legionară şi în sat se află repede că Țian, americanul, a format un cuib legionar şi lumea se miră că oameni cu scaun la cap s-au dat cu cei despre care se auzea că fac numai rele.

Când s-a aflat rezultatul alegerilor eram în sinea mea aşa de mândru, de parcă eu singur aş fi făcut minunea asta.

Încă un pas înainte

Căderea guvernului Tătărăscu în alegeri şi obținerea celor 17% din voturi de către legionari a creat un nou avânt în lumea în care trăiam. Se vorbea numai despre legionari, de bine sau de rău. Pentru mulți legionarii erau speranța în dreptate, cinste şi omenie. Toți câți se socoteau nedreptățiți şi umiliți ziceau: “lasă că nu mai e mult şi vin legionarii!”. Umblau zvonurile şi pe atunci, create de imaginația populară sau de cercuri interesate. Astfel se puteau auzi: “lasă că nu mai e mult şi s-a terminat cu hoția; pe care-l prinde că fură şi înşeală s-a terminat cu el”. Zădarnic încercai să lămureşti că nu va fi aşa, că ei o țineau pe a lor: “în țapă o să-i tragă, Ionică, ca pe vremea lui Țepeş, să se gate cu hoția din România”. A apărut şi zvonul la varianta cu omul şi pogonul, omul şi cu iugărul. La noi era pământ puțin, cei mai mulți nu aveau nici atât.

M-am întors din vacanță la şcoală. Se instalase guvernul Goga-Cuza şi ne-am bucurat. În sufletul nostru era destul loc şi simpatie pentru amândoi. Poetul fusese cu doi ani înainte oaspete al Liceului Radu Negru şi al profesorului Literat. Poeziile lui erau pe buzele tuturor elevilor. Pe profesorul Cuza nu-l cunoşteam decât din cărțile lui. Dar fiul lui, George Cuza, ne-a încântat o seară la liceu vorbind despre Mihail Eminescu.

Bucuria de a avea un guvern naționalist a fost de scurtă durată. Foarte repede au fost interzise adunările în locurile publice, şi atunci legionarii se adunau în curtea vreunuia dintre ei, aşa cum cei din satele noastre se adunau în curte la nenea Domițian.

Încep însă să se audă lucruri rele: legionarii sunt

opriți pe drum, somați de patrule de jandarmi, bătuți, umiliți, purtați din post în post, ei având ordin de la Căpitan să nu răspundă nici cu vorba. Circularele Căpitanului au fost citite în ședințele săptămânale. Au fost interzise folosirea siglelor electorale, partidelor intrate în alegeri li s-a stabilit câte un număr de puncte. Partidul Totul pentru Țară avea cinci puncte.

A venit apoi știrea fulger că jandarmii ministrului de interne Armand Călinescu trag în plin în grupuri de legionari. Într-un camion au fost uciși doi legionari, dintre care unul Mija, era făgărășan din Comăna. Trupurile lor au fost depuse de către Căpitan pe treptele primului ministru Goga. Căpitanul anunță că Partidul Totul pentru Țară se retrage din campania electorală, rămânând ca propaganda electorală să se facă numai din om în om.

Mănunchiul de prieteni mergea bine. Ne împrietenisem temeinic. Fiecare pregăteam câte un alt elev pentru a veni între noi. Uneori primirea de noi membri se făcea fără o perioadă de pregătire. Astfel au fost invitați mai mulți elevi din ultimele clase de liceu să vadă o ședință de-a noastră și, dacă le place, să rămână între noi. Îmi aduc aminte de frații Pârvu. După ședință fratele mai mic, Sandu, a spus entuziasmat:

-Da, de acum înainte voi fi cu voi!

Fratele mai mare, Ghiță, din ultima clasă, premiantul liceului, ne-a declarat:

-Eu nu vreau să fac politică, eu voi termina liceul și facultatea și apoi voi vedea, dar cred că eu nu mă voi încadra niciodată.

Peste trei ani, aflându-mă la închisoarea Aiud, în curte la ora de plimbare, văd după gratiile unei celule o figură cunoscută: Ghiță Pârvu. I-am amintit de ce spunea cu trei ani în urmă. A zâmbit:

-De virusul ăsta nu am putut scăpa!

Fusese student la medicină în București, se încadrase și fusese arestat la o manifestație studențească și

condamnat ca şef de an. S-a cerut în închisoare voluntar pe frontul de răsărit. În batalioanele disciplinare a fost rănit şi a murit repede.

Începe prigoana

Lovitura de stat dată de rege în martie 1938, prin demiterea guvernului Goga, ne-a lovit în plin buna credință a noastră. Nu puteam concepe să se găsească forțe care să îndrăznească să se opună Căpitanului. Dar Căpitanul dizolvă Partidul Totul pentru Țară şi dintr-o circulară aflăm că doreşte să plece în Italia, unde să scrie volumul al doilea "Pentru legionari". Se vorbea despre arestarea de legionari. Jandarmii duc oamenii ca pe vite să voteze pe față noua constituție. Se găsesc oameni care cu toată teroarea spun nu. În sâmbăta următoare curierul Zaharie Laurian nu mă mai anunță despre consfătuire. Îl caut şi-mi spune că nu a primit nici un ordin. Îi caut pe ceilalți camarazi, dar şi ei sunt nelămuriți. Se zvoneşte că mănunchiul de prieteni s-a desființat. Nu-mi vine să cred, se spunea că e periculos, că dacă vom fi descoperiți, vom fi arestați, eliminați; se cerea să distrugem tot ce era scris, să îndepărtăm cărțile legionare, să nu mai discutăm cu nimeni despre legionari, să ne vedem de carte. Acum când era atât de frumos. Îi caut pe ceilalți. Şeful mănunchiului Ghiță Popa, "baronul", confirmă că nu se mai activează. Cu cei mai apropiați, Chiujdea, Maga, Sandu ne-am hotărât să refacem noi mănunchiul.

După cum voi afla mai târziu, situația aceasta de neclaritate a fost anume creată ca un examen de conştiință pentru fiecare. Cei ce se vor interesa şi se vor zbate, urmau să fie chemați; cei ce vor tăcea şi vor lua informația de bună, să fie lăsați deoparte.

Cred că a durat cam două săptămâni această situație neclară, când m-am întâlnit pe stradă cu Buracu Florin. Îi

spun ce mă frământa şi dorința ca mănunchiul să fiinţeze. Îmi pune în față pericolele ce ar urma prin activitate: arestare, eliminare din şcoală, închisoare, chinuri şi poate moartea. Îi spun că sunt gata la orice s-ar întâmpla. Nu-mi dă nici un răspuns, discut în continuare cu cei din clasa mea. În sfârşit într-o bună zi, Iancu Morar îmi anunță locul unde se va ține consfătuirea: în pădurea Calborului la o cruce de hotar, seara. Găsesc acolo pe Chiujdea, Maga, Comănici, Zaharie, Morar şi Florin Buracu. Florin ne pune încă o dată în fața pericolului la care ne expunem. Toți suntem gata să suportăm orice încercare ne-ar aduce viitorul.

De fapt la Liceul Radu Negru, exista atunci o Frăție "Radu Negru", care dăinuia cine ştie de când, formată din elevii claselor mari şi un mănunchi de prieteni tot din anii mari. S-a socotit necesar să nu se pună toate ouăle într-un coş şi din cei mici s-a alcătuit un mănunchi nou sub şefia lui Florin Buracu, fiul preotului militar Buracu, din garnizoana Făgăraş.

E locul aici să amintesc câteva rânduri despre această familie venită aici în Făgăraş de la Caransebeş. Părintele Buracu era preotul militar al regimentului grăniceresc proaspăt reînființat la Făgăraş. Cu 200 de ani în urmă, Maria Tereza, împărăteasa Austriei, a înființat în Transilvania trei regimente de grăniceri de gardă, româneşti de elită, în trei zone curat româneşti. Ostaşii proveneau din satele de români liberi, aveau uniformă frumoasă cafenie, cu frunze de stejar la guler şi la manşete, cu caschete ca ofițerii. Aceste regimente au luptat în decursul istoriei în toate marile bătălii ale Europei, împotriva Franței, Germaniei, Turciei, Rusiei. Astfel la lupta de la Arcole o mână de români au ținut piept armatei lui Napoleon, stârnindu-i acestuia admirația şi consemnând faptul în memoriile sale. Acum se voia să se reînnoade tradiția, reînființându-se aceste regimente. Venirea preotului Buracu la Făgăraş a avut un efect

benefic pentru viața națională din oraş şi județ. În viață fusese condamnat la închisoare de regimul maghiar, fusese delegat la Adunarea de la Alba Iulia şi după unire fusese ales senator al Partidului Național. Casa în care locuia cu chirie, de pe strada „Vasile Alecsandri", era plină de simboluri naționale, între care tablourile militarilor bănățeni, începând cu eroul gen. Dragalina. Pragul casei era trecut de tot ce însemna demnitate în oraşul Făgăraş. Nu-şi ascundea simpatia legionară, întreaga familie trăind istoria cu bucuriile, dar mai ales cu tragediile ei ce se derulau. Cât timp a stat Căpitanul în închisoarea Turnu Severin, în 1925, familia Buracu îi trimetea zilnic de mâncare. Nu uit indignarea prilejuită de arestarea Căpitanului din cauza scrisorii trimise profesorului Iorga.

- Ăştia au planuri groaznice împotriva Căpitanului. Mă tem că asta îi numai începutul!

De la discuții nu era exclus nimeni din numeroasa lui familie. Noi, tinerii din mănunchi de multe ori vizitam această familie, fiind prieteni cu copiii părintelui. Îl aud şi acum pe mezinul familiei, Mihai, copil de grădiniță, întrebându-mă odată la plecare:

-Nene Gavrilă, şi dumneata eşti legionar?

Şi cât de scump a plătit curând această familie pentru dragostea şi credința ei în viitorul neamului!

Consfătuirile le țineam tot sub cer liber, de obicei seara sau dimineața, de cu noapte, în locuri tot mai depărtate de oraş. Continuam unul, fiecare individual şi toți împreună lupta împotriva păcatelor şi deprinderilor rele, înțelese în sens creştin. Examinarea conştiinței era obligația fiecăruia pentru a şti pe unde suntem. Ne luam pedepse fiecare pentru greşeli. Fiecare trebuia să se judece singur, iar de uitai, era datoria celorlalți să-ți atragă atenția. Între cei şapte era unul, care nu-şi ierta nici lui, nici celorlalți nici cea mai mică abatere față de linia generală de conduită. E vorba de Mihai Maga, pe care îl poreclisem "popa nost'". Mihai avea un ochi ager şi nu te

cruța arătându-ți ce ai greşit.

Nu mai țin minte, din observația noastră sau din sugestia altora că totuşi nu foloseam metoda cea mai bună. Până atunci ziceam că trebuie să nu fii dezordonat, să nu vorbeşti urât, să nu înjuri, să nu fii guraliv, să nu fii lacom, să nu.. să nu…. Era vorba de o educație a negației, o teamă permanentă de a nu face rău. Ori, nu acesta este drumul fratelui de cruce. Dacă cineva ar reuşi numai să nu facă răul ar fi el creştin numai cu atât? Creştinul, respectiv fratele de cruce, nu trebuie să nu facă răul, ci să facă binele. Am trecut atunci la o educație pozitivă, nu mai spuneam nu fi dezordonat, ci fi ordonat, vorbeşte frumos, vorbeşte ce trebuie şi când trebuie, fi cumpătat, fi harnic, fi virtuos şi foloseşte orice minut cu folos. În locul veşnicei temeri de a nu călca alături de punte s-a instalat încrederea, entuziasmul şi voia bună. Ne-am propus atunci ca țel să devenim nici mai mult nici mai puțin decât “personalități”. Să fim recunoscuți ca atare de colegi, de profesori, în oraş. Desigur, azi zâmbesc îngăduitor la ambițiile noastre, dar atunci toate acestea erau realități în care credeam cu toată convingerea.

Legile şi poruncile legionare le ştiam şi le aşezam alături de cele zece porunci creştine. Legile “a disciplinei, muncii, tăcerii, educației, ajutorului reciproc, onoarei şi mai presus de toate porunca dragostei” ne erau permanent în față.

Alături de aceste legi şi porunci la baza educației noastre a fost cântecul legionar. Cântecele legionare păreau izvorâte din însăşi sufletul nostru. Cunosc pe mulți care au păşit pe drumul legionar atraşi numai de frumusețea cântecelor. Alături de ele cântam şi cântece naționale, “Deşteaptă-te române”, “Pe-al nostru steag”, “Trei culori”. Doinele cântate în desişul codrilor în şedințele noastre altfel ne impresionau decât cântate la străjerie în cinstea “marelui străjer”.

De câteva ori pe an organizam câte o noapte de tabără în vreo pădure neumblată, căci de acum cunoşteam locurile din jurul oraşului ca pe propriile noastre buzunare. Ne îndreptam de cu seara pe cărări diferite şi ne întâlneam la locul stabilit. Urma un marş pe locuri accidentate, prin viroage şi coclauri şi ne opream în mijlocul codrului, unde pregăteam focul în jurul căruia, ca haiducii din balade, deschideam consfătuirea, care ţinea toată noaptea. Era o consfătuire liberă, în care te simţeai în largul tău, cântam , povesteam, chemam în cântec sufletele eroilor ce au luptat pentru fiinţa neamului nostru. Hotăram ce vom face în zilele următoare şi în viaţă şi visam ţara care va ieşi din mintea, inima şi braţele noastre. Fără să ne dăm seama ne legam între noi într-o sfântă Frăţie, pe care nimic nu o va putea nimici, nici anii, nici vremurile rele, nici depărtarea, nici moartea. Desigur în formarea "personalităţii" pe

primul loc era cartea, doar pentru asta eram veniți la liceu. Trebuia învățată o lecție de mai bine să nu se poată. Trebuia învățat regulat în fiecare zi şi nu pentru note. Prin silință şi muncă, ajunserăm de eram cei mai buni elevi din liceu, premianți, fără să urmărim anume acest scop. Poate că nu eram din naştere supradotați. Unele lucruri le asimilam greu, dar prin perseverență ajungeam să ştim cât şi cei mai uşori la minte. Lucrul va fi observat şi spus la procesul nostru din 1941, la Curtea Marțială. Cu această ocazie, un preot profesor, Tonceanu, chemat de noi ca martor a atras atenția curții că avea în față pe cei mai buni elevi ai liceului. În replică, procurorul a obiectat că asta se datorează nu faptului că am fi nişte deştepți prin naştere, ci învățam bine pentru că aşa ne-a dat ordin Horia Sima. Era şi asta un adevăr. Învățam de dragul Căpitanului, că aşa dorea omul cel mai iubit de noi. Doream de asemenea să ne mulțumim părinții şi profesorii şi să fim cu conştiința împăcată că ne-am făcut datoria. De învățat, pe cât era posibil, ne pregăteam lecțiile împreună sau ne confruntam cele învățate individual repetând împreună.

Nu ne mulțumeam doar cu ce era scris în manual sau notat la explicația profesorului ci căutam adevărul şi în alte cărți cu privire la tema dată. Ne obişnuisem să învățăm nu numai cu intelectul dar şi cu inima. Mai ales la materiile, care cereau o astfel de participare. Într-un fel învățam despre regii egipteni, de exemplu, şi altfel când era vorba de Tudor, Iancu şi Horia. De altfel cred că-i un caracter al istorie noastre şi al culturii noastre şi asta nu de azi sau de ieri, ci de mult, de pe vremea lui Neculce şi mai de demult. Noi, românii, nu ne-am privit eroii noştri naționali cu admirație, pentru faptele lor, nici chiar cu religiozitate, ci cu duioşie, înțelegere şi dragoste. Etichetarea lor, ca cel Mare, cel înțelept, marele nostru, genialul nostru e o invenție recentă a unora cu suflete seci, reci, convenționale. Oamenii noştri au zis, săracul Ştefan Vodă, sărmanul Mihai Eminescu, bietul nenea Iancu şi

zicând aşa ne-am contopit sufletul cu sufletele lor într-o unitatea spirituală de nedespărțit.

O altă preocupare importantă era lectura. Prin tradiție în Frăție erau anumite titluri, care deveniseră obligatorii de citit: "Haiducul" şi "Pandurul" de Bucura Dumbravă, cărțile despre Horia, Iancu şi Tudor, Bălcescu, scrierile politice ale lui Eminescu, Aurel Popovici, A.C. Cuza, Ion Ghica, Simion Mehedinți. Ne aflam la noi acasă în literatura clasică, pornind de la fabulele lui Grigore Alexandrescu, continuând cu legendele lui Alecsandri şi Bolintineanu, scrierile lui Haşdeu, Creangă, Kogălniceanu. Eram în întregime în Coşbuc, Iosif şi contemporanii noştri: Goga, Cotruş, Gyr, Crainic, Blaga, Brătescu-Voineşti.

Şi bunînțeles în acelaşi timp cutreieram lumea cu Jules Verne, Nansen, Racoviță. Am intrat devreme în literatura universală cu „Mizerabilii" lui Hugo, „Contele de Monte Cristo" al lui Dumas. Aceasta era lumea cărților noastre. Odată citită o carte o comentam între noi în acelaşi 1/40T făcând observații asupra celor citite.

Ne-am mărit rândurile

În tot acest timp şi în vremurile grele ce vor veni n-am încetat niciodată de a aduce în mănunchiu alți prieteni, care să se adauge celor şapte. A intrat Gheorghe Toader, cel mai bun elev din clasa mea, o minte pătrunzătoare, care asimila cartea cu o uşurință de necrezut şi care orfan de amândoi părinții, muncea acasă alături de bunicii săi în satul Galați ca un plugar adevărat şi dădea şi meditații. Făcea zilnic drumul de 4 kilometri pe jos până la liceu. A venit apoi Moise Bărcuțian, feciorul înalt cât un brad, slăbiciunea profesorului de istorie, Romulus Ursu. A intrat în Frăție Vichente Comşulea, care a pregătit pe Haşu Laurian. Eu l-am adus pe Gheorghe

Micu, care aduce pe Brescan Gheorghe. Iancu Morar îl aduce pe Octavian Crişan, care pregăteşte pe Tatu Dumitru, care aduce pe Stan Ilie, care la rându-i aduce pe Sava cel mic, care pregăteşte pe fratele lui mai mare cu trei ani şi amândoi vin cu Şuştreanu Mihai.

În anul şcolar următor mă aflam cu Micu în aceeaşi gazdă cu un alt coleg, de la Alba, Pavel Mârza. Din întreaga lui comportare arăta ca un bun viitor prieten de adus în Frăție. Desigur şi el ne observa comportările şi le cântărea. Odată, când ne-am întors seara târziu cu bocancii plini de noroi şi noi nu ştiu ce explicații i-am dat, a spus râzând:

-Nu mai umblați cu fleacuri, vă urmăresc de mult. Sunteți frați de cruce. Ați fost la şedință. Şi eu am fost în mînunchiul din Sălişte. Trebuie să vă vină confirmarea. Dacă aveți încredere în mine vin şi eu cu voi.

Şi astfel între noi intra cea mai frumoasă voce din liceu. Era cu doi ani mai mare decât noi, se comporta ca un om deplin format şi intrarea lui a adus o atmosferă de mai mare seriozitate în mănunchiu.

În anii anteriori, capii drăciilor din clasă erau doi făgărăşeni: Ion Bălan şi Numitore Sârbu. Ni se păreau neserioşi şi nici nu ne gândeam la vreo recrutare a lor.

Odată cu toamna anului 1938 rămâne în clasă cu noi Radu Literat, fiul profesorului de franceză, Valer Literat. Îl şi luasem în primire şi ne gândeam cine şi cum să-l recruteze. Observăm însă destul de repede o adevărată minune în comportarea lui Bălan şi Sârbu. Se terminase cu copilăriile din clasă, în schimb îl vedeam mereu cu Radu Literat şi cu un alt coleg de clasă, Vasile Munteanu. Ei organizară acasă la Radu Literat un laborator de chimie şi puneam prietenia lor în legătură cu acest laborator. Discutăm în şedință despre ei, când Florin Buracu, şeful mănunchiului ne anunță că de ei are să se ocupe el. Nu trece mult şi organizăm o seară de tabără. Ne ducem ca de obicei spre acel afund de pădure, când la locul taberei

Florin Buracu ne aştepta cu cei patru colegi. Ne îmbrățişăm râzând, povestindu-ne câteva scene hazlii în care încercam să ne tatonăm unii pe alții. Şi astfel mănunchiul nostru creştea şi crescând ne simțeam mai încrezători şi mai puternici: un singur gând, o singură inimă şi o singură voință. De obicei în acest punct Frățiile alunecau în două direcții opuse. În unele Frății se mergea cu recrutare uşoară şi în rânduri intrau şi elemente puțin pregătite, mici aventurieri, care se lăudau cine sunt ei în stânga şi-n dreapta, Frăția fiind într-o teamă permanentă de a fi descoperită. În special periculoşi sunt îngâmfații plini de sine, care împart omenirea în două - ei şi restul lumii. O altă categorie sunt certăreții, care nu pot trăi fără să se certe cu cineva sau tineri cu idei preconcepute despre Mişcarea Legionară, idei însuşite din propaganda duşmanilor Mişcării. Desigur aceştia trebuiau să fie eliminați, dar făcând acest lucru îți deveneau duşmani şi uneori din mânie sau invidie trădau. Altă direcție era izolarea organizației într-un turn de fildeş fără legături cu ceilalți colegi sau tineri din jur. Ori dacă idealul nostru era de a schimba în bine şi frumos sufletul românesc nu trebuia să ne oprim în pragul Frăției. Fără a ne mărturisi crezul nostru în public trebuia să fim prieteni cu toți colegii din clasă, chiar cu cei ce aveau concepții străine de credința noastră sau făcând parte din minoritățile naționale, dacă acest coleg nu era şovin şi respecta țara în care trăia. Era nevoie de o legătură şi cu cei care aveau anumite defecte ce-i împiedica de a fi recrutați.

Lucrând astfel se crease un grup puternic ce îşi impunea prezența în viața liceului. Îmi aduc aminte de un caz caracteristic. La începutul unui an şcolar găsim în clasă un elev bătrân, de mai multe ori repetent, spaima profesorilor şi a elevilor, care nu-i făceau pe plac. Se instalase în ultima bancă şi în prima pauză scoase pe pupitru o pereche de cărți de joc şi țigările. Îşi aprinse o țigară şi strigă în clasă: “trei băieți la o şeptică, fuga

marş!”. Vreo doi se repeziră spre el. De la locul lui, Mihai Maga se duse la pipaş şi-i porunci:

-Stinge țigara, i-ați jucăriile şi ieşi afară din clasă.

-Că vrei tu? se ridică furios derbedeul. Să-ți arăt eu cui porunceşti tu! Şi se ridică cu pumnii strânşi.

Ca la un semn toți eram lângă Mihai, insul rămase năuc neaşteptându-se la o astfel de reacție, apoi descumpănit îşi luă lucrurile şi părăsi clasa. La orele următoare a fost anunțat absent fără să dăm alte amănunte profesorilor. A doua zi noul coleg a venit la şcoală fără țigări şi cărți de joc. Din acel moment în liceu nu s-a mai fumat.

Pentru ca o organizație, ce-şi propune ca țel fapte şi nu vorbe, să trăiască şi să se dezvolte trebuie să făptuiască ceva vizibil, ori noi lucrul acesta nu-l puteam face în nume propriu. Ca urmare căutam câmp de manifestare sub alte acoperişuri. Frăția îşi manifesta prezența în cele două secții ale Societății de Cultură “George Coşbuc”, unde camaradul nostru Zaharie Laurian era în apele lui. Abia aşteptam o nouă consfătuire pentru a asculta o nouă poezie. Ceilalți, toți n-aveam talent literar, dar luasem hotărârea ca toți să facem câte o comunicare sub îndrumarea lui Laurian, care cu răbdare, el care avea un roman scris la vremea aceea, ne corecta şi ne da sfaturi de cum trebuie să ne aşternem gândurile pe hârtie.

Nici viața sportivă nu se putea desfăşura fără noi. Liceul avea un bun profesor de educație fizică, profesorul Ermil Roşală, care era adeptul mişcării în aer liber. Omul acesta, care era şi director al internatului, deşi nu era legionar, ştia de existența Frăției. Îl avea drag pe Iancu Morar, cu care discuta deschis, căutând să-l tempereze şi prin el pe noi, temându-se de vreo nenorocire. La rândul nostru ne străduiam din tot sufletul să nu-l dezamăgim. Toți făceam parte din echipa de gimnastică ritmică. Era prima specialitate a profesorului. Cântam un cântec popular şi executam mişcări simbolice ale muncii

țăranului. A doua pasiune erau piramidele umane. Ştia să potrivească oamenii după calitățile fiecăruia, de ne miram şi noi ce minuni puteau să iasă. Pe vremea aceea în fiecare an, la Blaj, sub privirile mitropolitului făgărăşan, Vasile Suciu, țintuit de boală într-un cărucior, se desfăşura concursul de gimnastică şi sport a şapte licee din regiune. Favoritul întrecerilor era liceul săsesc din Sighişoara. Singurul adversar, ce-i putea aşeza pe saşi pe locul doi, era liceul Radu Negru. Şi la disciplinele din sport eram la o concurență strânsă. Moise Bărcuțian era de neînvins la aruncarea discului şi a greutăților. Sava la săritura în lungime şi înălțime. Sandu Comănici la suliță. Dar cu gimnastica şi piramidele nu se putea compara nimeni cu noi. Frumos era când echipa biruitoare se întorcea acasă şi tot liceul o aştepta. Mi-aduc aminte că prin 1936 biruitorii veneau cântând "noi LRN-iştii lui Roşală din luptă ne-am făcut un joc şi am jurat să fim de-a pururi pe primul loc, pe primul loc". Ştia oare profesorul Roşală şi întreg liceul că melodia cântată era a unui cântec legionar?

Apoi, când manifestația trecea, pe băncile de sub teii din curtea liceului profesorul ne arăta fotografii vechi cu alte piramide victorioase. Atunci am auzit pentru prima dată de numele Horia Sima. "Aşa piramide frumoase nu am avut decât ale seriei lui Horia Sima", a spus profesorul Roşală. Pe coperta anuarului liceului era încadrată ca o emblemă, o fotografie cu o piramidă umană, unde tânărul din vârful piramidei părea că-şi ia zborul spre înălțime. Tânărul era Horia Sima, seria 1927. Şi-n echipa de fotbal locală aveam trei jucători de bază din Frăție: Ion Grecu, portarul, era însuşi şeful Frăției, Ghiță Popa era un înaintaş temut, iar pe partea unde era mijlocaş Mihai Maga nu se putea trece.

Majoritatea dintre noi eram fii de țărani, obişnuiți cu munca fizică şi în liceu simțeam nevoia unei folosiri a brațelor. Poate de aceea ne depărtam pentru consfătuiri tot mai mult de Făgăraş, în locuri tot mai accidentate.

Fiind anunțat de locul unde se va ține consfătuirea, Ghiță Toader ne-a rugat să trecem pe o cale de hotar în Galați, unde el lucra la câmp. Era prin luna mai. L-am găsit sădind ceapă singur. În Galați oamenii aveau pământ puțin şi îl foloseau drept grădină de legume. Era cu lucrul rămas în urmă, ceapa vecinilor era prinsă, el mai avea mult de lucru, dar era gata să lase totul să vină cu noi.

Ne-am simțit ruşinați şi, renunțând să ne mai ducem în pădure, ne-am alineat la lucru sub îndrumarea lui. Consfătuirea am ținut-o lucrând. Pe câmp nu mai era nimeni, spre seară puteam vorbi orice şi cânta netulburați. Şi mai ales nesuspectați. Cui i-ar fi trecut prin cap că de fapt noi țineam o adunare a Frăției? De atunci am fost totdeauna gata să-l ajutăm la lucru.

Era în primăvara anului 1938. Se sărbătorea ziua sădirii pomilor şi conducerea liceului, şi autoritățile locale hotărâră să o serbeze deosebit. Trebuiau plantate cu puieți nişte râpi pe malul Oltului la vreo 5 kilometri de oraş. Elevii am mers în marş în frunte cu "moş Irod", comandantul străjeriei, sâcâiți întruna de acesta să cântăm să ne audă lumea şi cum noi nu aveam chef, cântam fals, unii un cântec, alții altul ca să-l silim să ne dea pace. A venit un sobor de preoți, prefectul, şeful ocolului silvic, colonelul de jandarmi şi încă mulți alții în uniformele pompoase ale Frontului Renaşterii Naționale. Veniră greu în trăsuri că nu era drum de maşină încât se făcuse târziu. S-a ținut slujba religioasă. Doi preoți au ținut predici lungi începând de la pomii slobozi şi cel oprit din grădina Raiului, despre cedrii Libanului, despre smochinul neroditor. A urmat apoi prefectul, ridicând în slăvi pe majestatea sa, care de grija țării nu dormea decât şapte ore pe noapte. A vorbit apoi moş Irod, comandantul cohorții îmbrăcat străjer, cu nădragi scurți, şi care, în cuvinte patetice ne-a amintit că "marele străjer" nu face altă treabă decât sădeşte pomi. A vorbit inginerul silvic despre codrul frate cu românul, care codru şi păduri ne ascundeau de

duşmani pe noi românii şi care "în lupte ca la Mărăşeşti au ieşit dezbrăcați din apă, de credeau nemții că românii e nebuni". Câteva fetițe au jucat jocul silvic Alunelul, altele au recitat câteva poezii cu frunză verde şi serbarea ar mai fi continuat dacă vremea nu s-ar fi învolburat, curând începând să curgă de sus zăpada mieilor, care ne-a silit să ne retragem acasă fără să sădim un singur puiet.

Atunci am luat hotărârea să sădim noi pădurea. L-am anunțat pe profesorul Roşală, care a fost încântat. Am anunțat şi pe inginerul silvic. Sâmbăta următoare, imediat după prânz ne-am deplasat cu unelte la plantație. Lângă noi au venit o mulțime de alți elevi şi până seara râpile erau plantate cum scrie la carte. Venise şi profesorul Roşală, după spusa lui, să nu facem vreo "minune". Atunci mi-am dat seama că ştia cine suntem şi se temea să nu cântăm ceva interzis şi să pățim ceva. Peste 13 ani, în timpul rezistenței armate făgărăşene, de multe ori vom poposi în această pădure plantată de noi, amintindu-ne de cei ce nu mai erau, între care şi profesorul Roşală.

O altă afirmare a Frăției era formarea unui cor bisericesc. Ideea a venit din faptul că la biserica Brâncoveanu se făcea duminica liturghie numai pentru tineri, în majoritate elevi. Biserica era totdeauna plină, venind şi mulți elevi ortodocşi. În strană răspunsurile erau date de elevi. Majoritatea celor ce eram în strană, eram în Frăție. Atunci ne-am pus întrebarea dacă nu ar fi bine să facem un cor bisericesc adevărat. Ion Bălan, care cânta şi din vioară, avea cunoştințele necesare, ceilalți aveau voce. Printre noi, cea mai frumoasă voce din liceu era a lui Pavel Mârza. Pe lângă noi, cei din Frăție, au venit şi alți elevi. Corul l-am pregătit în secret făcându-i o surpriză părintelui Popa Octavian. Pentru uşurință am ales liturghia lui Muzicesu, pe patru voci. Cu vremea corul putea fi dirijat şi de Pavel Mârza şi de Gheorghe Micu. De altfel în satele lor, aceştia au întemeiat coruri bisericeşti cu fetele şi băieții din sat. Am dorit ca să aducem în cor şi fete de la

gimnaziu, vorbisem cu fetele, care erau entuziasmate, dar nu am găsit înțelegere la directoarea gimnaziului. Am cerut voie să cântăm şi la biserica ortodoxă şi am suplinit corul în câteva rânduri.

Un moment deosebit din viața Frăției a fost serbarea de doliu la aflarea veştii morții lui Octavian Goga. Că Octavian Goga era iubit şi ca poet şi ca om politic de toată suflarea românească din Făgăraş era un lucru ştiut. Aveam şi un motiv în plus, căci cu doar câțiva ani în urmă fusese oaspetele liceului nostru. Dar noi, Frăția, aveam la vremea aceea un motiv în plus: noi ne plângeam propria noastră durere. Eram informați încă din aprilie că la ultima întâlnire dintre Căpitan şi Octavian Goga, pe atunci prim ministru, se făcuse o înțelegere. Şi iată acum Goga era în pământ (se zvonea că fusese otrăvit - se ştia de cine), iar Căpitanul zăcea în închisoare.

La început era plănuit ca adunarea de doliu să cuprindă numai o evocare a profesorului Literat, fost coleg de clasă al lui Goga la liceul din Braşov. Noi însă am pregătit cu grijă şi implicare de suflet un program de cântece. Corul liceului, în care tot noi dădeam tonul, a cântat cu atâta suflet “La noi”. Nu o evocare istorică o făceam, ci situația prezentă a sufletului nostru: “La noi atâția fluturi sunt şi atâta jale-n casă”.

Iancu Morar a citit cu glas tare fragmente din scrierile politice ale poetului, iar Pavel Mârza a cântat “De ce m-ați dat de lângă voi”. Alții au recitat poezii. N-am lăsat să ne despărțim cu ochii lăcrimați, nici copleşiți de durere fără speranță, căci am terminat cu un “Deşteaptă-te române”, zvâcnit din piepturi ca un trăsnet, şi cântat sacadat, aşa cum îl cântam noi la şedințele noastre.

“De fulgere să piară, de trăsnet şi pucioasă
Oricare s-ar abate din gloriosul loc,
Când patria sa mamă cu inima duioasă
I-ar cere ca să treacă prin apă şi prin foc.”

Frăție de Cruce, 1939 – sfârşit de liceu

Cum s-a format stilul legionar

Primisem la Frăţie toate circulările Căpitanului, după lovitura de stat a lui Carol al II-lea; despre desfiinţarea Partidului Totul pentru Ţară de către Căpitan şi scrisoarea trimisă lui Alexandru Vaida-Voievod, precum şi ordinul de a nu reacţiona în nici un fel la orice provocare a stăpânirii: "e lumea lor, a bătrânilor…. Suntem împotriva loviturii de stat". Era limpede că o prigoană se va institui în ţară. Ne bucura hotărârea Căpitanului de a pleca în Italia, unde urma să scrie volumul al doilea din "Pentru legionari". Din partea comandamentului Frăţiei de Cruce se cerea prudenţă, interzicerea oricărei manifestări exterioare şi aplecarea asupra educaţiei. Carte, muncă şi formare de caractere. Am fost anunţaţi că trebuia să vină şeful Frăţiilor de Cruce pe ţară, Bădia Istrate, la Frăţia noastră. Unii citisem „Îndreptarul" lui („Îndreptarul Frăţiilor de Cruce" n.n). Despre dânsul ne vorbeau cu multă căldură fruntaşii FDC-işti care veneau de la Braşov şi din alte părţi. Noi îl aşteptam cu nerăbdare ca pe un frate mai mare, pe care nu-l văzusem niciodată. A fost fixată şi o dată când trebuia să sosească. Şeful de grup FDC şi Florin urmau să-l aştepte la gară, dar nu a venit nimeni. Ei au rămas să-l aştepte şi la trenul următor, dar nici cu acesta nu a venit şi nici cu altul, că a fost arestat şi urma să fie ucis în închisoarea din Râmnicu Sărat în 22 septembrie 1939, odată cu cei mai de seamă fruntaşi legionari: Gheorghe Clime, Alexandru Cantacuzino, Ion Banea, Bănică Dobre şi alţii, şi alţii.

Un tânăr din ziua de astăzi mi-a spus odată:

-Ce uşor era pe vremea când eraţi dumneavoastră tânăr, că-i aveaţi pe Nae Ionescu, Mircea Eliade, Constantin Noica, Petre Ţuţea, Emil Cioran, care să vă lămurească îndoielile şi să vă arate calea.

-Nu, tinere, noi nu l-am avut în faţa noastră nici pe Căpitan, nici pe Moţa. Cât despre aceşti filozofi, cel mult

le auzisem de nume. Cât despre filozofia lor, noi cei mărunți nu o citisem şi dacă am fi citit-o nu am fi prea înțeles-o. Părinții noştri spirituali n-aveau cu mulți ani mai mult ca noi, nici ei nu-l văzuseră pe Căpitan şi-şi făceau ucenicia odată cu noi. Până în 1938 citisem şi memorasem fragmente din „Cărticica Şefului de cuib” şi din „Îndreptarul Frățiilor de Cruce”. Dar de atunci şi până în 1940 toamna nu am mai văzut carte legionară. Trăiam din tradiție, care prin viu grai se transmitea de la suflet de tânăr la suflet de tânăr. Acum, când am o viziune asupra doctrinei naționaliste creştine legionare pot spune cu toată certitudinea: **nu noi, tinerii legionari sau nelegionari ne-am modelat după filozofia acestor gânditori, ci ei şi-au formulat ideologia după principiile care ne conduceau pe noi**. Întâi a fost realitatea şi apoi cuvântul scris despre ea. Întâi am fost noi, miile de anonimi, care învățam unii de la alții şi-i învățam şi pe alții: tineri elevi, unii aproape copii, de la diferite licee ale țării, ucenici la fabrici şi la patroni, feciori de la sate, studenți entuziaşti, muncitori flămânzi şi goi - cum spune cântecul -, țărani bătuți de viscol şi ploi la coarnele plugului, dascăli, popi, care-şi luaseră în serios misiunea de apostoli ai neamului, sihastrii din schiturile munților noştri. Fiecare din aceşti neştiuți şi-au adus aportul lor de bărbăție şi credință în ceva închegat, pe care filozofii apoi l-au numit **stil legionar**.

Fete, soții, mame , bunici, gata de sacrificiu, vor turna din sufletul lor feminin duioşie, bunătate, iertare şi frumusețe, peste asprimea şi temeritatea bărbătească.

Şi toată această frământare nu avea îndreptar decât câteva legi simple, atât de simple date de Căpitan, încât puteau fi învățate pe de rost de oricine într-un ceas, dar care puse în practică aveau puterea de a modela sufletul românesc. Se închega o lume nouă, lumea legionară. Îndrăznesc să spun că această frământare şi modelare a evoluat în decursul a câtorva ani. Într-un fel arăta lumea

legionară prin anii 1930-1933 când, mai în glumă mai în serios, membrii mişcării îşi ziceau “muşchetari” şi alta era lumea în momentul când a îngenunchiat în fața sicrielor lui Moța şi Marin şi li s-a citit testamentul: „***eu aşa am înțeles datoria vieții mele, am iubit pe Hristos şi am mers senin la moarte pentru El***”. Alta era lumea în vremea jertfei lui Iordache Nicoară şi mai târziu a Mihaelei Nicoară şi a lui Valeriu Gafencu. Aşa cum am spus educația ne-am făcut-o noi înşine. Din când în când veneau la noi, de la Braşov, doi tineri puțin mai în vârstă ca noi: Ion Agapie şi Gheorghe Apostolescu, proaspeți absolvenți ai şcolii militare de ofițeri. După ierarhie ei erau şefii noştri de grup şi de regională, dar odată veniți între noi nu dădeau ordine, nici măcar sfaturi ci se purtau ca nişte mărturisitori de credință ca şi noi.

Procesele Căpitanului

Vestea de trăsnet a condamnării Căpitanului a sosit la Frăție odată cu scrisoarea lui către Nicolae Iorga, pentru care a fost condamnat. Alăturat era şi articolul lui Iorga. Căpitanul, care fusese târât în atâtea procese, nu fusese condamnat niciodată până atunci. Era atâta durere şi atâta revoltă în această scrisoare să mişte şi pietrele. Şi Nicolae Iorga, “apostolul neamului”, “geniul istoriei româneşti”, “părintele patriei” atâta a înțeles: să ceară şi să aranjeze ca să fie condamnat Căpitanul la şase luni închisoare. De atunci, noi frații de cruce, tineretul acestei țări, nu am mai putut privi chipul lui Iorga decât sub această ipostază: ucigaşul Căpitanului, ținând seama de ce a urmat. Felul cum apărea râzând satisfăcut alături de călăul Armand Călinescu în jurnalul dinaintea filmelor la cinematograf, nu a făcut decât să ne adâncească această convingere.

Ori de câte ori vom citi ceva din istorie, vreo vorbă sau faptă de-a lui, noi cei de atunci nu vom uita niciodată

să spunem: da, a fost mare, acest om; dar a fost autorul moral al celei mai mari şi mai nedrepte crime din istoria României. Căci Corneliu Codreanu, Căpitanul, a fost iubirea şi speranța a milioane de tineri români. Au mai fost crime mari în istoria noastră: uciderea lui Mihai, a lui Horia, a lui Tudor… da, dar acestea au fost înfăptuite de străini. Pe Corneliu Codreanu l-au acuzat, l-au condamnat, l-au ucis fără sentință mâini de români. Şi, de la arestarea Căpitanului, în sufletul fraților de cruce nu se va mai face senin. Ne-am maturizat în câteva zile. Urmăream în ziare cu revoltă desfăşurarea procesului. Acuzat pentru înaltă trădare, nu cu ață albă, nici cu sfoară, ci cu funie erau cusute acuzațiile ce i se aduceau. Ne-a revoltat apoi condamnarea la zece ani la muncă silnică, dar nu ne-a frânt credința şi speranța. Nu credeam să fie temniță să-l frângă pe Căpitan. Nu ne trecea prin minte ca cineva să îndrăznească măcar să cugete la uciderea lui.

"Sfântă tinerețe" la mormântul eroului necunoscut

"Tinerimea română" era o organizație înființată dinaintea primului război mondial, ce urmărea dezvoltarea conştiinței naționale în sânul tineretului român de pretutindeni. După război nu s-a mai ocupat nimeni de ea. Acum, în vacanța de Paşti, 1938, cineva s-a gândit să o reînvie. De la toate liceele din țară trebuiau selectați cei mai talentați elevi la diferite obiecte de învățământ şi trimişi la Bucureşti, unde să fie un concurs, cei mai buni urmând să fie premiați. Au fost aduşi liceeni şi din Salonic, Bitolia, Vârşeț. Au fost aleşi şi de la „Radu Negru" cei mai buni elevi şi bun înțeles era mai tot mănunchiul nostru de prieteni, cât şi din clasele mai mari din Frăția de Cruce, între care cunoşteam pe Gheorghe Cârje. Cu noi a fost trimis însoțitor profesorul Gheorghe Şerban, el însuşi legionar.

La Bucureşti am fost cazaţi la prefectura Poliţiei capitalei, la un etaj de sus. Era o sală mare, cu vreo sută de paturi. Cred că aici dormeau studenţii agenţi ai Siguranţei, care acum erau în vacanţă. Cu noi erau cazaţi elevi din Năsăud, Sighet şi Satu-Mare. Era vremea arestărilor de legionari şi de multe ori coborând sau urcând scările, puteam întâlni legionari aduşi în cătuşe.

Într-o seară eram în sală cei circa 100 de elevi discutând pe paturi, în linişte, când intră pe uşă cu insigna Tinerimii române, Bădia Mihai, care venise de vreo două ori la şedinţele noastre din Făgăraş din partea conducerii Frăţiilor de Cruce. Eram primul grup de lângă uşă. Îl primim cu drag. Zâmbind, el vorbeşte ceva cu Ghiţă Cârje, apoi trece la năsăudeni şi noi privim cu bucurie şi ne mirăm că şi ei îl cunosc la fel de bine ca şi noi şi la fel îl cunoşteau şi sătmărenii şi maramureşenii. Deci de fapt eram toţi fraţi de cruce, numai că nu ştiam. Bădia Mihai ne face un semn de rămas bun la uşă şi pleacă. Dintr-un colţ al camerei careva începe să râdă şi în curând toată sala izbucneşte într-un râs nebun, de tresăreau geamurile prefecturii poliţiei. Râsul acesta însemna: zadarnic, suflete de diavol, îl judecaţi pe Căpitan, zadarnic vă căzniţi să ne distrugeţi, iată suntem aici în mijlocul vostru şi nu ne pasă de voi; noi râdem de toată netrebnicia voastră! Mult se mirau şi, puţinii dintre noi care nu erau fraţi de cruce, nu înţelegeau ce se întâmplă. Eram lângă colegul de clasă Hamza, care nu înceta să mă întrebe: cine a fost tânărul? Cum de-i cunoaşte pe toţi şi toţi îl cunosc? Râsul general îl năucise de-a binelea, iar a doua zi avea să se mire şi mai tare dimpreună cu alţii, mult mai mari, care nu înţeleseseră nici ei nimic din ce se întâmpla sub ochii lor.

A doua zi eram adunaţi, noi Tinerimea română, la mormântul Eroului necunoscut, câteva sute de elevi. La plecare, Ghiţă Cârje ne-a dat nişte instrucţiuni în şoaptă: “ţineţi-vă strâns lângă mine!”. Era ordinul să ne ţinem strânşi unul lângă altul să nu poată intra între noi nici un

străin. A venit Regele Carol al II-lea îmbrăcat ca mare străjer, adică cu nădragi scurți (era singurul în uniformă), patriarhul şi domni gravi în uniforma frontului. S-a ținut un parastas, au vorbit câteva fețe bisericeşti şi mirene, desigur tămâind pe marele străjer prezent, „a cărui pavăză de nădejde trebuia să fim noi, cei mai buni dintre elevii țării". Urma să se cânte imnul regal, şi un dirijor se urcase să dea tonul când dintr-un colț al tinerilor a izbucnit „sfântă tinerețe legionară". După două rânduri cântate, cântecul a continuat în colțul opus, apoi în altul. Conform ordinului noi trebuia să pornim de la „Moartea, numai moarte legionară ne este cea mai scumpă nuntă dintre nunți!", dar frații entuziasmați au uitat regula jocului şi au început să cânte toți. Terminat cântecul, ne-am amestecat între noi alcătuind o forfotă generală. Ce-au făcut regele şi caiafele nu ne-am mai interesat. Pe de margine se auzea un glas pițigăiat: la gară, marş, la gară cu voi! Nici nu am mai aşteptat altceva, ne-am luat trăistuța cu haine şi am plecat la gară. Nu ştiu dacă a fost arestat cineva.

Eram fericiți că am arătat şi regelui şi patriarhului - prim ministru în vremea aceea - unde era sufletul tinerimii române. În buna noastră credință speram că vor înțelege să nu mai asuprească pe cine aveam noi cel mai drag pe pământ. La întoarcere colegul meu de clasă Hamza îmi spune: acum ştiu tot, vreau şi eu să fiu cu voi. Peste o lună era în rândul mănunchiului de prieteni.

Doamna cu cățelul

Poate nu-i locul aici să povestesc o întâmplare de la Tinerimea română în Bucureşti, când era să fiu arestat. Din timp adunasem ban cu ban cu unicul scop de a-mi cumpăra un toc rezervor. Am încercat în librării să cumpăr unul, dar nu m-am putut apropia de preț. Noroc că am găsit un tarabagiu care vindea tocuri rezervoare. Îmi sta

ochii la unul verde cu capac argintiu. Tabaragiul îmi cerea 15 lei.

-E prea scump, încep eu. Zece lei vă pot da.

-Pentru zece lei mai bine-l arunc.

Mă fac că plec.

-Hai, ți-l dau cu 14.

-Cu 11, zic eu întorcându-mă.

Mai lasă el, mai urc eu şi ajungem la 12 lei. Vânzătorul umple rezervorul cu cerneală (pe gratis), eu plătesc şi îmi pun stiloul la locul lui în buzunarul dinlăuntru al uniformei, uitându-mă din când în când la el ca nu cumva să-l pierd sau să mi-l fure cineva. Eram fericit că făcusem târg bun, de-mi mai şi rămaseră trei lei, cu care mi-am făcut cinste cumpărând un kilogram de portocale, fructe din care nu mai gustasem niciodată până atunci. Eram cu Tavi Crişan. Şi toți ne-am retras pe o bancă în Cişmigiu să mâncăm în tihnă. La urmă mă mai uit din nou la stilou, să-l scot şi să-l admir. Când pun mâna pe el văd nenorocirea: degetele mi se umplură de cerneală, în buzunar cerneală, cămaşa se pătase. Trebuia să mă spăl undeva. Nu departe era o fântână cu un leu ce vărsa apă, iar jos un fir de părău se aduna într-o covată mică de beton. Desfac tocul şi-l spăl în covățică, apa se albăstreşte, spăl de tot tocul cu apă şi continuu să-mi spăl mâinile de cerneala ce se ducea greu. De pe o alee o cucoană venea cu cățelul, care se zbătea în lănțug. Doamna îl dezleagă şi cățelul aleargă şi începe să lipăie apa vânătă din covățică. Eu încerc să-l îndepărtez, dar potaia mârâie şi latră la mine şi nu se dă alungată.

Între timp ajunge şi cucoana şi, când vede ce apă a băut cățelul, se brustură şi începe să țipe: sergent!, sergent! - alarmând toți trecătorii. Ca din pământ răsare un zdrahon de polițai.

-Pune mâna pe ei - adică pe noi - şi să-i duci la poliție la comisarul Dumitrescu că apoi vin şi eu, după ce-l duc pe Pufi la doctor.

Un mănunchi de prieteni-frățiori. Cu X - Ion Gavrilă

-Trăiți! Haideți, mă! Şi ne înşfăcă pe unul de un braț şi pe celălalt de altul. Să trăiți, îi duc la poliție. Haideți, mişcați repede! strigă sergentul către noi.

Şi ne scoate pe poarta dinspre liceul "Gheorghe Lazăr".

După ce ne-am mai depărtat polițaiul a mai slăbit strânsoarea şi cu voce destul de aspră:

-De unde sunteți voi?

-De la Făgăraş, răspundem noi.

-Hmm, şi eu sunt ardelean, sunt din Bihor.

Vorbind mai mult cu sine: mă tot întreb a cui dracu' o fi cucoana asta. A lui cutare nu-i, că aia-i mai bătrână, a lui cutare nu-i că aia are câne mai mare, a lui cutare nu-i că aia îi cu părul roşu, ori mai ştie-le satana că astea se schimbă ca fumul, de nu le mai cunoşti, şi cine o fi

Dumitrescu, că eu unul nu-l ştiu, că nu lucrez pe aici. Mai mergem apoi o bucată de drum şi tot el:

-Mă, uitatu-s-o cucoana la ecusonul meu? Parcă nu s-o uitat că era turbată rău.

Mai mergem o bucată, sergentul tot întrebându-se singur ba una, ba alta, apoi:

-Mă băieți, eu zic s-o lăsăm în pace că nu mă cunoaşte. Haideți, faceți cinste o bere şi să ne vedem de drum, fiecare în treaba lui. Şi zicând intră în prima berărie întâlnită.

-Trei beri, băiete - comandă el.

Noi îngălbenim, ne foim, eu ştiind că nu mai am nici un ban în buzunar şi Tavi nu avuse nici atât cât cheltuisem eu.

-N-aveți bani! Râse din toată inima sergentul din Bihor. Hai lăsați, că nu-i bai. Ăsta să fie ăl mai mare rău, noroc să dea Dumnezeu! Cât despre cucoană, îmi tai mustața cât ajung acasă, de nu mă mai cunoaşte nici nevastă-mea. Da, afurisiți şi voi! Să nu ştiți că acolo vin cânii cucoanelor să bea apă!

Tabără FDC pe Ciucaş

A venit vacanța de vară a anului 1938. Consfătuirea o țineam în fiecare duminică în grupuri după apropierea satelor. De obicei procedam aşa: ne adunam la unul acasă de dimineață, ne duceam cu toții la biserică, luam masa în familia lui, după care ne îndreptam spre poalele muntelui, unde țineam consfătuirea. Seara ne despărțeam mergând spre casă direct peste văi şi râuri. Alte ori ne dam întâlnire de dimineața la mănăstirea Sâmbăta, participam la liturghie, apoi ne înfundam în codri, unde eram numai noi cu ale noastre. Fără să fi urmărit anume, învățam toate potecile, văile, tufărişurile, cotloanele poalelor munților. Cât ne va ajuta aceasta învățătură, dar peste zece ani! Şi

încă ceva: trăind în mijlocul acestor locuri, îți intrau în suflet, deveneai una cu ele, le iubeai cu patimă, erai şi tu o vietate din lumea lui Dumnezeu. Veşti din lumea legionară veneau puține. Şi cele ce veneau erau tot mai triste. O mulțime de oameni din județ erau duşi în lagăr. Pe alții îi luau jandarmii, când li se năzăreau, erau duşi la post, legați, bătuți, batjocoriți ca bunăoară să măture în fața clădirii postului sau să rânească cotețul porcilor domnului şef, apoi purtați legați din post în post la legiunea de jandarmi din Făgăraş. Se vedea bine că era un plan gândit, urmărindu-se intimidarea oamenilor şi înjosirea lor. De Căpitan nu mai ştiam nimic, dar în gând eram mereu cu el şi-i cântam de câte ori ne aduceam aminte de el, cântecul lui Radu Gyr, "l-au pus în lanțuri şi cătuşe".

Obiceiul Frăției era ca în vară să se țină o tabără, undeva la munte, unde să se întâlnească frații din întreaga regională. În 1937, după câte vorbeau cei mai vechi, tabăra se ținuse în munții Sibiului sub conducerea Comandantului legionar, Nistor Chioreanu. Erau atât de încântați de cum trăiseră o săptămână; învățaseră atâtea încât mereu povesteau de ea. Azi, în 1992, bătrânul Nistor Chioreanu îşi aminteşte cu drag de scena în care Căpitanul l-a trimis în Frății în 1937: "Eram grad legionar, aveam funcție mare în Mişcare, când mă chemă Căpitanul:

-Nistore am nevoie de tine într-o misiune foarte importantă!

Mă aşteptam la cine ştii ce misiune de mare conducere şi mă gândeam cum să răspund.

-Nistore, mai poți fii copil?

La nedumerirea mea am ridicat din umeri, dar am răspuns:

-Dacă, trebuie voi fi copil, Căpitane!

-Ştiam că poți; iei conducerea regionalei FDC Sibiu!

Atâta a fost şi am luat-o!"

Acum FDC Făgăraş aparținea de regionala Braşov.

După câte îmi amintesc de ea aparţineau grupurile Braşov, Făgăraş, Trei Scaune, Odorhei, Ciuc, Prahova, Buzău şi Dâmboviţa. Tabăra a fost pe muntele Ciucaş. Ne adunasem în jur de 40-50 fraţi de cruce şi prieteni din mănunchi. De la Făgăraş eram cu Iancu Morar, eu fiind printre cei mai tineri. Conducerea taberei o avea Gheorghe Apostolescu, din Braşov. M-au impresionat în mod deosebit prahovenii Tasse, Badea Popescu, Nucu şi Relu Niculescu din Câmpina. Ultimii făcuseră câteva luni de lagăr şi-i priveam ca pe nişte eroi. Dintre buzoieni reţin pe Taus. Ne-am confecţionat colibe din cetină, făceam marşuri pe terenuri accidentate, ne făceam de mâncare. Eram informaţi despre situaţia legiunii în ţară, a Frăţiilor. Aproape toată conducerea Mişcării în frunte cu Căpitanul erau în lagăre sau în închisoare, dar Legiunea trăia şi se dezvolta. De asemenea Frăţiile. Existau Frăţii în toate liceele ca şi în centrele muncitoreşti şi la sate. Câteva Frăţii au căzut şi fraţii au fost condamnaţi la închisoare şi eliminare definitivă din şcoli.

Interesant era că între noi, în Frăţii, nu s-au folosit niciodată nume conspirative. Numele după care ne chemam era numele adevărat. Cel mult unii îşi câştigau porecle, asta fiind valabil atât pentru şefi cât şi pentru fraţii de rând. Oricărui frate i se acorda încredere deplină. Cântam mult, mai ales seara în jurul focului. Cei mai în vârstă, care îl cunoscuseră pe Căpitan, povesteau întâmplări din tabere. Se citea din puţinele cărţi legionare aduse. Ne-am şi fotografiat. Fiecare avea câte o funcţie de îndeplinit. Eu aveam grijă cu alţii mai tineri ca în tabără să fie în continuu apă. O zi am postit nemâncând nimic. Ne rugam dimineaţa şi seara în genunchi pentru Legiune, pentru Căpitan, pentru cei morţi şi pentru cei vii, închişi, pentru ţară, pentru noi. Aveam şi program liber pentru a ne cunoaşte mai bine şi a afla cum era viaţa în Frăţiile celorlalţi.

Cu această ocazie au depus legământul 7 fraţi de

cruce din Prahova. Rețin doar numele a doi: Nae Popescu din Ploieşti şi Frâncu din Câmpina. Vedeam pentru prima dată un astfel de ceremonial. După o săptămână ne-am despărțit, îmbrățişându-ne la o răscruce de cărări de munte, fiecare grup pornind înspre județul lui.

Anul şcolar 1938-1939
Străjeria

Ne-am reîntâlnit cu drag, cei vreo 15-16, câți eram în mănunchiul de prieteni, povestind din tabăra de pe Ciucaş. Eram în clasa a V-a de liceu (a IX-a de acum). Locuiam pe strada George Coşbuc, acum cu Pavel Mârza şi Gheorghe Micu, la părinții lui Dumitru Zamfir, fost frate de cruce, care acum era elev la şcoala militară de ofițeri activi. Când venea în permisie ne povestea din şcoală:

-Ne aflăm mulți frați de cruce în şcoală.

Trebuie spus că serviciul militar era pentru noi o datorie de onoare, pe care o doream să o îndeplinim cu cinste. Doi ani l-am mai întâlnit pe Dumitru, apoi nu am mai ştiut nimic despre el. I-am regăsit numele în 1941 în paginile unui ziar, în care se vorbea de sublocotentul Dumitru Zamfir, care surprins cu plutonul de tancurile sovietice, a sărit cu grenadele pe ele distrugându-le cu prețul vieții a câtorva dintre ei, între care şi sublocotenetul Dumitru Zamfir.

O dată cu acest an şcolar a apărut un lucru nou: „străjeria”. Cei ce au clocit această organizație o voiau de educație patriotică cu credință şi devotament pentru “marele străjer”, regele Carol al II-lea. Interesant era că această străjerie avea o structură asemănătoare Mişcării Legionare. Astfel ne-am trezit băgați cu forța într-un cuib străjeresc. Urmau apoi cohorte, centuri, uniforme cu fireturi, pompoane, bumbi strălucitori, insigna regelui,

stema străjeriei, devize, legăminte pentru regele iubit şi cântece, potop de cântece mălăiețe ca "noi străjeri de pretutindeni, veseli, sprinteni şi vioi". Pentru a aprofunda mai mult educația străjerească, o zi pe săptămână, joia, nu se țineau cursuri, ci numai străjerie. O mai mare pierdere de vreme nici că se putea închipui.

Cu excepția lui moş Irod, mare "figură" de altfel, toți profesorii erau împotriva străjeriei, elevii de asemenea, iar pentru noi, frații de cruce, era o blasfemie prin folosirea noțiunilor noastre, sfinte. Împreună cu profesorii şi cu ceilalți elevi am făcut totul pentru a compromite aceasta năstruşnică parodie. Nimeni nu mai vorbea de străjerie, ci de "străcherie". Mare prostie a fost în capul celor ce-o clociseră, închipuindu-şi că în felul acesta tineretul s-ar îndrepta spre acest surogat, uitând de Mişcarea Legionară.

Mai întâi, în corpore, elevii au refuzat adoptarea uniformei cu galoane, cu steme şi nădragi scurți, cu aprobarea tacită a profesorilor. Era vorba, joia, de însuşirea unei dexterități manuale. Ne-au adus şi unii specialişti. Astfel ne-au pus să confecționăm din hârtie flori, vaporaşe, pantalonaşi şi să facem din batiste păpuşele şi din sfori lațuri ingenioase. După două şedințe am refuzat să mai executăm ceva, socotindu-ne insultați. Am fost duşi la moş Irod, comandant de cohortă; ne-a chemat apoi directorul liceului - om respectabil, de altfel. Fiind şeful clasei, eram numit nu ştiu ce şef şi la străjerie. Le-am spus, însă:

-Domnilor, colegii mei de şcoală primară construiesc acum în sat unelte agricole, roți şi căruțe, iar noi suntem siliți să facem nădragi de hârtie şi păpuşi! Dați-ne de lucru pe măsura puterilor noastre, să muncim ceva tehnic. Fie şi numai să reparăm nişte biciclete.

Altă ocupație patriotică era cu jucatul dansurilor străjereşti, între care nelipsitul Alunel. Noi, băieți mari, cum ne socoteam, trebuia să jucăm şi să cântăm şi să

batem podelele în clasă: alunelul hai la joc, să ne fie de noroc; cine-n horă o să joace tare mare se va face; cine n-o juca de fel să rămână mititel! Drept ciudă băteam podelele de vuia liceul, încât comandantul cohortei a mutat toată panorama în curtea liceului. De drept, profesorii diriginți trebuiau să fie cu noi, dar ei se spălau pe mâini şi ne lăsau în seama educației noastre.

În curtea liceului se făcea un careu mare, pe trei laturi, cu centuriile pe câteva rânduri, pe a patra domnind moş Irod. Dar, ca să vă puteți închipui ce era acolo, câteva cuvinte despre moş Irod, comandantul cohortei. Ca fond, personajul era profesor de filozofie, dar educator de străjerie parcă era născut să fie. Mai întâi cum arăta: mic de statură, un cap cubic, buhăit, cu ochi mici de viezure înfundați în grăsime, ceafă groasă, curbată, piept scofâlcit şi burtă enormă pentru statura lui, în care erau împlântate picioarele cracoşe şi păroase, subțiri ca două chibrituri. Era îmbrăcat în uniformă de străjer cu toate galoanele şi stemele şi cu nădragi scurți. Adăugați-i şi o voce pițigăiată şi grisonată. Mai țineți seama că omul fusese îndoctrinat o vară întreagă la o şcoală străjerească şi că avea o părere excelentă despre propria lui persoană. Mai puneți-l să înțepenească în al patrulea careu ore întregi, până-şi termina programul ca să vă puteți închipui ce canon căzuse pe capul nostru, al elevilor. Mai întâi moş Irod ne citea câte o prelegere scrisă de el mai bine de o oră despre virtuțile văzute, ştiute şi neştiute ale majestății sale. Şi, fiindcă ne poruncise ca de câte ori auzim pronunțându-se numele acestuia să luăm poziție de drepți, tot timpul pocneam din călcâie, murmuram, vorbeam, dar degeaba; comandantul cohortei, până nu-şi termina ultimul cuvânt, nu se lăsa. A vrut la început să ne atragă şi pe noi la comunicările, în care să-l slăvim pe “marele străjer”, dar nu a găsit pe nimeni. Câțiva mai hâtri alegeau din puzderia de ode din ziare închinate regelui, unele din cele mai tâmpite şi le declamau cât puteau mai caraghios. O singură

dată ne-a cerut să-i punem întrebări, dar şi-a dat seama că a nimerit-o rău. Să ne vorbească despre majestatea sa când a fost tânăr sau despre vitejia arătată pe front de majestatea sa, despre mama marelui voievod Mihai de Alba Iulia. Urma apoi ora de cântece şi jocuri. Ne da tonul, unii începeau un cântec, alții altul, se cânta fals, se da iar tonul şi ieşea un haos de să fugi şi să nu te mai uiți înapoi. Apoi urma jocul. Îi ceream să ne arate cum se joacă. După cum arăta, ca să fie comedia deplină, numai să joace îi mai lipsea lui moş Irod, dar el juca bătând pasul, nesinchisindu-se de râsetele noastre. Jucam în batjocură şi chiuiam fel de fel de strigături: foaie verde mohorod, să trăiască moş Irod! Ştia că-i spunem aşa? Ştia. De altfel o caricatură proaspătă apărea în fiecare joi pe tabla de la coşul de baschet făcută de Sandu Comănici, care se şi specializase închipuindu-l în trei linii stilizate. Urma apoi la sfârşit defilarea prin fața lui moş Irod. Dar mai întâi îi ceream să ne arate cum se bate pasul. Nici garda din fața palatului Buckingham nu bătea pasul mai conştiincios ca el.

Când la ora 13 se termina programul, izbucneam în strigăte ca la o evadare de la un mare chin. L-am rugat pe profesorul Roşală să ne scape măcar de o parte din program pentru a face gimnastică şi sport. Când se arăta salvarea, începeam să strigăm: foaie verde portocală, mai iute domnul Roşală!

Pentru Frăție străjeria a făcut şi un lucru bun: dintre elevii din clasele cinci şi a şasea au fost aleşi instructori de străjeri pentru clasele mici. Astfel împreună cu Ion Bălan m-am trezit în mijlocul elevilor din clasa a doua. Diriginte era profesorul Octavian Florescu, care îşi reținea elevii în clasă atât cât putea făcând dumnealui un program străjeresc, în care acest cuvânt nici nu figura.

Profesorul vorbea elevilor despre cinste, cuvânt dat, aducea cărți potrivite şi le împărțea elevilor. După o vreme această treabă a trecut în seama noastră. De altfel

profesorul ne-a spus de la început:

-Ştiţi care-i prima condiţie a unui educator? Să iubească din toată inima pe cei pe care-i educă şi a doua să devină şi el copil.

Marcel Cornea

Sub îndrumarea profesorului, împreună cu Bălan am condus educaţia "străjerească" a clasei a II-a. Era într-adevăr o clasă de excepţie, cu copii inteligenţi, proveniţi din familii deosebite, cu suflet curat. Ne-am împrietenit repede, încât uitam că eram cu trei ani mai mari ca ei. Vorbeau deschis tot ce aveau pe suflet. Ne-am mirat şi noi câte ştiau despre legionari. Erau conştienţi că despre aceste lucruri nu se vorbeşte tare, dar între doi sau trei mi-am deschis sufletul şi ei la fel. Practic creşteam şi ne formam ca oameni şi fraţi de cruce împreună. Primii care au păşit formând o unitatea de Frăţiori a fost Victor Florea, consătean cu profesorul Nicolae Petraşcu, Nuţu Leonte, care avea un văr în lagărul de la Vaslui şi Marcel Cornea, fiul farmacistului din Şinca Veche. Au urmat apoi Horia Drăghici, Gheorghe Peptea, Gheorghe Bulgăr, Dorel Câlţea, Bobohalmă. Şi lucrurile au mers aşa de bine, încât în septembrie 1940 aproape toată clasa putea defila în rândul Frăţiorilor de cruce. Că n-a fost ceva clădit pe nisip e că toţi au devenit luptători de nădejde peste ani, când s-a pus problema luptei împotriva comunismului.

Aproape toată clasa a făcut închisoare sub

comunişti, iar Marcel Cornea a fost primul luptător mort din rezistența armată făgărăşană.

Se ridică nori negri pe cerul României

Frăția îşi continua drumul ei înainte. De teamă de a nu fi suspectați că ieşim din oraş atâția ne-am împărțit pentru consfătuiri în două, apoi în patru şi în cinci grupuri. Prin octombrie auzim că în oraş s-au împrăştiat manifeste legionare, se fac percheziții la suspecți şi sunt arestați câțiva oameni. Vine ordinul ca până la alte dispoziții se țin numai şedințe individuale. Era prevăzută şi această posibilitate. Atunci când eşti singur ții cu gândul şedința tot singur.

Într-o zi prin octombrie, Florin îmi spune că va trebui să duc un pachet cu manifeste în satul Şoarş. Cineva, o tânără îmbrăcată cu un şal alb, îmi va da la ora 14 fix, pe podul Galațiului, un pachet. Dacă vei fi prins vei spune că l-ai găsit pe drum aruncat. Trebuie să te gândeşti la un motiv de a merge în acel sat. La ora respectivă eram pe pod. Fata, (după chip o mai văzusem în Făgăraş) era pe pod, îi spun parola, îmi dă pachetul şi la drum. Îmi fac şi planul de ce merg în Şoarş: mă duc la drumarul Puia ştiind că tata lucrează acolo la drumuri. Un om mă cheamă în căruță şi cu asta nu mai eram suspect. Intru în sat, omul se duce la ale lui, eu la ale mele. Intru la şcoală şi găsesc pe învățătorul Dănilă Popa şi-i dau pachetul apoi mă abat la nenea Puia drumarul.

-Păi, tu nu ştii că tatăl tău nu mai lucrează aici?

-Păi, eu aşa m-am gândit, zic eu.

-Ai gândit, n-ai gândit, hai în casă să mânci ceva!

-Nu stau, nene Puia, că mă prinde noaptea.

-Hai, dacă spun, până prind calul la căruță, că te duc eu înapoi. În vremurile astea nu-i prea bine să umbli singur.

În săptămâna următoare am împărțit manifeste în

oraş.

-La ora 6 fix începi să le bagi în cutiile de poştă de pe străzile George Coşbuc şi Dr. Şenchea. Nu opreşti la urmă nici un manifest.

Am mai împrăştiat încă într-o seară. Contrar ordinului am ascuns un manifest sub o piatră în grădina gazdei. Eram aproape gata cu împrăştiatul, când în oraş au început să fluiere toţi poliţiştii. Îmi dau seama de pericol, arunc în curţi ultimele manifeste şi nu mă întorc înapoi că vedeam la încrucişarea străzilor mai mulţi poliţai. Îmi vine o idee: meditam două zile pe săptămână un elev, dar ziua de meditat era a doua zi. Nu mai era mult până la el, aşa că am alergat într-acolo.

-Am venit să meditez băiatul că mâine nu pot veni.

Când am ieşit de la meditaţie era linişte pe străzi. Am ajuns la gazdă, Mârza şi Micu, care şi ei făcuseră acelaşi lucru în altă parte, pe alte străzi erau îngrijoraţi, temându-se că mi s-a întâmplat ceva.

A doua zi la liceu aflăm că doi elevi din clasa a VIII-a au fost arestaţi că au dus manifeste în satul Viştea cu maşina. Era vorba de Gheorghe Cârje şi de Bârsan, fiul fostului prefect. Au fost luaţi la siguranţă cam vreo zece zile, Gheorghe Cârje bătut şi chinuit. Asupra lor nu s-a găsit ceva suspect, ei nu au recunoscut nimic aşa că au fost liberaţi, poate şi pentru că era vorba fiul fostului prefect, persoană cu vază în Făgăraş. Nu voi mai avea ocazia să vorbesc de Gheorghe Cârje. A emigrat în SUA, unde se născuse, căci în România siguranţa era mereu pe urmele lui. A fost recrutat ca aviator cât ce a sosit acolo şi a murit undeva în lupte pe când era în misiune în armata americană.

Mai mult Frăţia nu a mai împărţit manifeste, dar în oraş tot se mai făcea acest lucru. Când a fost momentul potrivit am luat manifestul de sub cărămidă şi l-am citit toţi trei. Ne-am îngrozit. „*Mişcarea Legionară este informată că se plănuieşte uciderea Căpitanului.*

**Regionala FDC Sibiu – conducerea –
pe Muntele Cindrel în 937**

Avertizăm pe cei care urzesc astfel de planuri prin cuvintele lui Ioan Moța, ce le-a scris când s-a mai încercat acest lucru: dacă un fir de păr va fi clintit din părul Căpitanului, şapte veacuri va vui istoria de răzbunarea legionară. Deci să ia aminte oricine ar fi ei."

Doi frați numiți Gruiță

În timpul împrăştierii manifestelor am fost de două ori la Sibiu după manifeste. Ordinul l-am primit de la Florin: "Pleci dimineața cu trenul de 7, iei câteva cărți de şcoală şi caiete la tine, ajungi la Sibiu la ora cutare, cauți strada cu numărul cutare şi întrebi când se poate veni cu un bolnav la raze, la ce oră, dacă trebuie să mănânce, dacă va sta mai multe zile, apoi pleci. Vezi să fii văzut de cât mai multe persoane acolo. Caută apoi strada Dumbrăvii, nr. cutare (adresa asta nu o notezi ci o ții minte) unde e pensiunea X. La ora 12 fix intri în pensiune, întrebi de domnul cutare şi-l întrebi dacă mai are porumbei poştaşi de vânzare. Îți va răspunde că porumbeii lui s-au dus şi nu s-au mai întors, dar poți găsi la Cisnădie." Lucrul a mers exact cum a fost plănuit şi iată la masă în pensiune pe cel pe care-l căutam: era un tânăr cam pe la 30 de ani cu mustață. Cu el mai era un tânăr elev mai mare ca mine, potrivit de statură, blond, cu fața catifelată, cu ochii albaştri ai florilor de nu-mă-uita. I se citea pe față bunătatea şi inteligența. După masă am ieşit toți trei pe stradă şi tânărul mustăcios mi-a spus ce trebuie să fac: "la ora 4 fix trebuie să mergi pe strada Cibinului spre gară mâncând mere. Din urmă va veni o fată care te va întreba dacă mergi la gară şi care va merge alături până la un loc potrivit când îți va da o plasă de hârtie cu un pachet. La ora cutare vei intra în gară, te vei urca în tren, vei scoate o carte din geantă şi un caiet şi-ți vei prepara lecția." Am repetat ce trebuia să fac şi am rămas cu elevul cu ochi de

nu-mă-uita. Sunt dintr-un sat din Alba, mă numesc Gruiță, sunt elev la Alba Iulia clasa a VIII-a la Liceul Mihai Viteazu şi până la patru ne ducem în Dumbravă şi vedem animalele de acolo. Şi mergând îmi dădea sfaturi de cum trebuie să mă comport cât mai firesc să nu fim bănuiți de siguranță. La ora potrivită ne-am despărțit cu salutul nostru "Doamne ajută!". În viață destinele noastre se vor mai împleti în câteva rânduri în împrejurări tragice. Am repetat încă o dată drumul la Sibiu, când am întâlnit un alt tânăr de la Zlatna, de la Şcoala de arte şi meserii, tot Gruiță. Mai mic la statură cu fața cioplită în piatră neşlefuită, cu ochi strălucitori, plini de neastâmpăr, cu vorba dârză: "mama lui de chior[1], îşi închipuie că ne poate înfrânge". Era cioplitor în piatră, mi-a dăruit un medalion din alabastru cu un Hrist stilizat pe el. Peste câteva luni Pavel Mârza aducea o veste de la Alba că un frate de cruce, Gruiță a fost împuşcat la Zlatna. Atunci nu ştiam care din cei doi pe care i-am cunoscut. Mai târziu am aflat că era vorba de cioplitorul de piatră.

Vă veți întreba dacă făcând aceste lucruri periculoase îmi era frică. Recunosc că-mi era frică, chiar foarte frică, de obicei înainte şi la începutul acțiunii. Odată intrat în joc mă linişteam şi eram din nou stăpân pe mine.

Cam în vremea aceasta dirigintele clasei, profesorul Doboşan mă întreabă odată confidențial, pe mine şeful clasei, dacă în clasa noastră ar fi careva legionar. Eu ştiu? zic, nu ştiu să fie vreunul, dar dacă este, trebuie căutat în rândul celor care nu învață. Ani de zile m-a anunțat ziua şi ora când să merg cu dumnealui la gazdele elevilor prin surprindere. Eu îi anunțam în taină pe colegi de vizită, pe toți colegii, să fie acasă în ordine cu toate, şi cei care nu erau în Frăție.

-Să ştii că avem o clasă bună! îmi spuse el bucuros şi mândru.

---

[1] Porecla lui Armand Călinescu, prim-ministru şi ministru de interne în acea perioadă, criminal notoriu - n.ed.

-Da, domnule profesor, sunteți dirigintele unei clase bune. O spuneam asta cu toată convingerea că aşa era.

Ne-a fost diriginte şapte ani şi țineam la el. Se ştia că are vederi liberale. Când în septembrie 1940 a aflat că majoritatea elevilor din clasă erau în Frăție, n-a spus nimic, dar şi-a dat demisia. Îl salutam însă cu aceeaşi dragoste şi respect ca şi până atunci.

30 noiembrie 1938

Sunt zile din viață care ți se întipăresc în memorie pentru totdeauna cu atâta putere de nu mai poți uita nici cele mai mici amănunte, pe care altădată nici nu le observai. Noi, cei trei de la gazda Zamfir, am ieşit pe poartă descuind-o tocmai când vecinul de peste drum vroia să intre. Venea de multe ori în poveşti la gazda noastră, dar niciodată aşa. Ne-a mirat vestimentația lui: era plugar şi era îmbrăcat ca de grajd cu cizme de cauciuc şi şorț de pânză. Parcă era înspăimântat. A trecut pe lângă noi tăcut. Pe stradă pâlcuri de trei-patru oameni comentau ceva cu voce scăzută, tăcând când treceam noi. Parcă auzisem într-un grup cuvântul Codreanu. La crâşma ovreiului Țapu uşile erau deschise şi bătrânul se plimba până în mijlocul uliței frecându-şi mâinile şi clătinând din cap. Ajungând în curtea liceului, primul elev ce ne întâmpină e Radu Literat. Radu, încă nu era în Frăție.

-Ați auzit?

-Ce să auzim?

-L-au ucis pe Căpitan!

-Cum? Cine?

-S-a spus la radio!

-Nu se poate! A anunțat la radio?! Ai auzit bine?

Nu, nu se putea să fie adevărat. Ne strângem cei din Frăție lângă tulpina stejarului din curtea liceului şi încetăm să mai punem întrebări. Vin cu rândul elevii din internat

tăcuți, dezorientați. Îl întreb ceva pe Iancu Morar, dar îmi dau seama că nu m-a auzit. După un timp mă întreabă el:

-Ai zis ceva, Ioane?

Un elev, din clasa a doua, unde eram instructor la străjerie, mă cheamă la ei. Toți aşteaptă întrebători un răspuns de la mine. Nu le răspund nimic, că de-aş scoate un cuvânt aş plânge. Căutăm cu ochii pe Florin, dar el nu venise la şcoală. Era o vreme mohorâtă cu vânt, norii se prelingeau chiar pe deasupra caselor. Aşteptam ceva să se întâmple şi nu ştiam ce. Directorul nu a mai venit să facă rândul. Forfotim prin curtea mare, răscolind sub picioare frunzele de stejar şi de tei. Începe să plouă mărunt. În sfârşit vine moş Irod cu o pelerină sub care i se vedeau picioarele goale şi strigă pițigăiat adunarea, dar nimeni nu-l ascultă. Fluieră disperat cu fluiericea dar nimeni nu se clinteşte. Intră în grupuri şi urneşte copiii din clasa întâi, dar până să aducă pe alții aceştia se risipesc. Se înfurie şi se îndreaptă spre clasele mai mari, poruncindu-le să intre în careu. Toți îl privesc tăcuți. Moş Irod amenință, dar se sperie de privirile tuturor. Se duce înapoi în cancelarie. Cine ştie ce va fi spus acolo că după un timp vine profesorul Roşală. Începe să burnițeze tare:

- Duceți-vă în clasă, copii!

Mă duc cu Bălan la clasa a II-a. Profesorul Florescu vine târziu, dar nu începem nici un program. Îi cere lui Bălan să meargă cu câțiva copii în laboratorul de fizică. Ceilalți rămânem tăcuți. Mă uit la chipurile de pe perete şi mă mir că Mihai Viteazu era stângaci.

Se sună o pauză, ieşim pe coridoare că afară ploua şi mă duc la clasa mea. Pe coridor mă întâlnesc cu Zaharie Laurian:

-Nu-i adevărat, spune el.

Îmi revin şi eu. După pauză, ca să fac ceva cu copiii, le propun pe tablă câteva probleme de matematică şi câteva propoziții de analizat gramatical până la ora unu. La amiazi m-am dus întâi la Florin acasă, unde nu era

decât mama lui, cu copiii mici, care veniseră de la şcoală cu ochii în lacrimi şi care mă întreabă:

-E adevărat, că l-au ucis pe Căpitan?

-Mă adresez celui mai mic. Nu-i adevărat, Mihai! Pe Căpitan nu-l poate ucide nimeni.

Aşa am zis pentru că şi eu aşa credeam.

Abia aşteptăm ora de religie de a doua zi. Desigur a fost prima întrebare pe care am pus-o părintelui. Părintele nu era legionar.

-Dacă se va dovedi că-i adevărat, va fi cea mai mare crimă din istoria României.

-S-ar putea să nu fie adevărat? am întrebat noi.

-În zilele noastre orice poate fi cu putinţă.

Între timp, în zilele următoare încep să circule zvonuri că în realitate Căpitanul şi cei 13 ce erau cu el au trecut Dunărea în Bulgaria. Se zvonea că au fost împrăştiate şi manifeste care susţineau acest lucru, şi că s-ar fi spus ceva în acest fel la radio Sofia. Curând în mai multe reviste literare Arghezi publică o poezie destul de străvezie cu titlul "Unde a trecut Făt-frumos?", în care era spus limpede că trecuse Dunărea. Câtă bucurie ne-a făcut această poezie şi câte i-au iertat legionarii lui Arghezi pentru ea. L-am admirat mai târziu şi pentru curajul, pe care l-a avut cu pamfletul adresat ambasadorului german Killinger în 1943. Azi însă se ştie precis că acel pamflet a fost comandat de Mihai Antonescu pentru un milion de lei şi care l-a asigurat pe autor că nu va păţi nimic. Mă întreb acum cu durere: să fi fost şi acest poem comandat de Armand Călinescu? Fie şi aşa, vor spune esteticienii, poezia are valoare literară. Opera e una, viaţa particulară e alta. Poate să fie adevărată pentru un arhitect, sculptor, poate şi pictor dar un poet vrând nevrând e un educator, un apostol. Între poezia lui şi viaţa lui trebuie să fie o deplină identitate. Aşa cum au fost Grigore Alexandrescu, Alecsandri, Bolintineanu, Eminescu, Coşbuc, Iosif şi Goga. De lecţiile proorocilor, care-şi vând pe bani tablele

legii, n-avem nevoie. Lumea noastră legionară altfel de poeți a creat: Radu Gyr, Aron Cotruş şi mugurii din închisori aşa au fost. Şi au scris poeziile cu sudoare, cu lacrimi, cu propriul sânge.

Azi se ştie precis cine l-a ucis pe Căpitan, făptuitorii ca şi autorii morali ai acestei crime. Ca autor moral şi ca sfătuitor şi îndemn a fost Nicolae Iorga. Ca tăinuitor, fie numai şi prin tăcere, a fost primul ministru din vremea aceea, patriarhul Miron Cristea. N-a ştiut? Nu se poate. Dar a tăcut. Era nevoie măcar de un semn că se desolidarizează măcar, de fapta ministrului său de interne. Urzitori şi plănuitori: Elena Wolf Lupescu, amanta regelui (stăpâna de fapt a României la vremea aceea), destrăbălatul rege Carol al II-lea, stârpitura fizică şi morală Armand Călinescu. Executanți: câțiva ofițeri şi plutonieri de jandarmi îndobitociți, care pentru bani şi galoane şi pe tatăl lor l-ar fi sacrificat.

Astăzi ştim mai mult: au mai fost două personaje sinistre implicate în această crimă: Hitler şi Göring. Carol al II-lea a luat hotărârea definitivă numai după convorbirea avută cu aceştia. Telegrama, care a ordonat uciderea, a fost dată de Carol, de la Berlin. Din stenogramele convorbirilor dintre Carol, Hitler şi Göring, astăzi făcute publice, reiese clar acest lucru. Hitler i-a spus lui Carol: “pe noi nu ne interesează în România decât grâul şi petrolul”. Iar, Göring a fost mai explicit: “pe Germania nu o interesează cum e tratată în România Garda de Fier.”

Pe atunci vinovatul principal era socotit Armand Călinescu. Pentru legionari şi pentru mulți români un lucru era clar: prin această crimă Armand Călinescu şi-a iscălit propria lui condamnare la moarte. Era de aşteptat o replică legionară. Patrulele militare erau permanent prezente pe străzi, în gări. Mulțimile erau împânzite de informatori. Din când în când ziarele aduceau la cunoştință cu litere de-o şchioapă lichidarea altor şi altor grupe de “complotişti legionari”. Nu se spunea cum erau lichidați,

Mănunchi de prieteni şi frăţiori de la liceul Radu Negru Vodă din Făgăraş. Al treilea din dreapta, în picioare, Ion Gavrilă.

că nici unii nu mai ajungeau până la proces. Se şopteau de chinuri groaznice terminate cu aruncarea acestora în crematorii de vii, dar după câteva luni ziarele reluau ştiri despre alte încercări ale altor complotişti. Spre sfârşitul verii anului 1939 se părea că alte încercări nu mai erau posibile. În ziarul lui Călinescu, "România", a apărut chiar o caricatură: chipul lui Călinescu pe post de periscop la un submarin şi dedesubt scria "cel mai perfect periscop - vede tot şi ştie tot". Şi nu bănuia ucigaşul că nu mai avea decât o lună de trăit.

Raze de speranţă

Uciderea Căpitanului a fost pentru legionari ca o explozie în centrul Legiunii şi abia în al doilea rând o sfâşietoare durere. Cred că în toată istoria României nu a fost o mai adâncă durere colectivă pentru dispariţia unui

om. Pentru unii ceasul li s-a oprit în noaptea Sfântului Andrei şi durerea s-a transformat în deznădejde şi pierderea credinței în rostul luptei legionare. Erau convinşi că odată cu Căpitanul a murit şi Legiunea cu toate idealurile ei (vezi mărturia lui Nae Tudorică în cartea "*Am fost un legionar adevărat*"). Unii şi-au mai revenit pe parcurs, dar mulți au dus cu ei deznădejdea în mormânt.

S-au găsit din cei deznădăjduiți care şi-au făcut un mod de viață din deznădejdea lor, criticând pe cei ce nu şi-au pierdut credința şi speranța. Pentru ei nimic n-a mai fost bun din ce s-a făcut, fără Căpitan.

Ceilalți, pentru care credința şi speranța n-au murit şi-au învins durerea prin răzvrătire şi au pornit la drum şi la treabă după cum îi învăța cugetul şi puterile lor sau măcar mai păstrau în suflet o luminiță de speranță pentru viitor. Frățiile de Cruce, prin activitatea de educație completă: religioasă, națională, ştiințifică, estetică, fizică, prin cultul muncii fizice, al sentimentului onoarei şi mai ales prin liantul dragostei, ce unea într-o singură ființă tinerii de pe tot cuprinsul românesc, au rămas pe drumul celor cu speranță. În măsura în care ura stăpânirii se înstăpânea, în aceeaşi măsură creşteau credința, speranța şi dragostea dintre noi. Ce va fi sau cum va fi în viitor nimeni n-ar fi putut spune atunci. Nu ştiam cine era şi cum mai funcționa comandamentul Frățiilor pe țară (cred că perioade am fost fără un comandament unic) dar noi mergeam înainte pe drumul nostru sub nasul siguranței. De la fiul maiorului de jandarmi al județului, care era coleg cu noi de clasă, ştiam care erau problemele lor, pe cine căutau şi de ce se temeau. Astfel noi am ştiut de evadarea din tren a lui Alexandru Cantacuzino şi Vasile Cristescu şi mai târziu a lui Victor Silaghi din lagărul de la Miercurea Ciuc. Jandarmeria îi căuta pe toate drumurile şi în sate. Cât am fi dorit să-i descoperim undeva şi să-i ajutăm!

De la o vreme ştiam că jandarmeria a primit ordine

de a căuta pe doi comandanți legionari foarte periculoşi: Horia Sima şi Nicolae Petraşcu. Aveau şi fotografiile lor şi se pusese şi un premiu pentru cei care-i vor prinde vii sau morți. Ori aceştia erau foşti elevi ai liceului Radu Negru. Despre Horia Sima ne vorbise profesorul Roşală ca despre un bun gimnast. Chipurile lor le vedeam în fiecare dimineață pe coridorul liceului în tablourile de absolvire şi de cum au învățat îi găseam în anuarul liceului. Odată, Radu Literat ne-a adus şi arătat caietele de teză la franceză ale elevului Horia Sima, caiete pe care tatăl său, Valeriu Literat le păstra ca amintire. Vestea se răspândise şi între locuitorii județului şi, când patrulele militare circulau în oraş şi în sate şi făceau percheziții, ştiam pe cine căutau.

O dată, spre seară, venind de la consfătuirea de pe dealurile Galațiului observăm de departe o patrulă militară pe podul de peste Olt, ce oprea trecătorii. Ca totdeauna, de altfel, intram în oraş câte unul având răspunsuri credibile de dat, unde am fost şi ce am făcut. Primul care a intrat pe pod era Iancu Morar, desigur păşind milităreşte, sigur pe sine, sfidător chiar - cum îi era firea. Era pe la mijlocul podului când la un semnal soldații se reped la el, îl imobilizează, îl leagă şi un sergent major îi strigă triumfător:

-Până aicea ți-a fost, Horia Sima!

La început Iancu crezuse că este căutat el, dar acum era liniştit. A fost dus aşa legat, ținut de braț de ostaşi, lumea se mira şi zvonul s-a întins în tot oraşul: că a fost prins Horia Sima.

Din urmă noi văzusem scena şi ne-am întors în Galați la elevul Vlănțoi, despre care voi vorbi mai departe. Îi spunem ce s-a întâmplat cu Iancu şi-l rugăm să se ducă el pe pod sub motiv că merge în oraş. Se întoarse repede spunând că pe pod nu mai era nici o patrulă. Am trecut şi noi fără probleme şi acum aşteptam să aflăm ce era cu Iancu. El a refuzat să răspundă pe drum la orice întrebare şi la poliție de asemenea să stea de vorbă cu altcineva

decât cu comandantul. Acte la el nu avea (pe atunci nu era buletin de identitate). S-a aşteptat mult până a venit comandantul şi atunci Iancu a spus cine e. N-a fost crezut decât atunci când profesorul Roşală s-a prezentat la poliție. De atunci a rămas celebră întrebarea comandantului poliției: "Sunteți sigur, domnule profesor, că-i elevul dumneavoastră?" Această asemuire l-a făcut un pic cam mândru pe Iancu şi ca să nu-şi dezică numele cu care era confundat, călca mai apăsat pe unde trecea.

Nepoții ministrului

În vacanța de iarnă a anului 1939, imediat după anul nou, s-a ținut o consfătuire a regionalei FDC Braşov la cabana Postăvar, braşovenii având pe cineva aici, care ne-a rezervat o cameră. Ne-am întâlnit în Prundul Scheilor. Desigur, cine mergea în poiană mergea la schi, ori trei dintre noi nu aveam schiuri. Ca să avem şi noi ceva în mână am luat o sanie. Am pornit pe vechiul drum, doi trăgând pe al treilea în sanie. Drumul era înghețat, rar se urca câte o maşină şi aceea cu greu. Nu ne-a scăpat din vedre faptul că din loc în loc erau postați polițişti, care scrutau cu privirea trecătorii. Noi ne vedeam de drumul nostru, neținând seama că nimeni nu se mai urca cu sania. Pe traseu ne ajunge o maşină luxoasă, care opreşte în dreptul nostru şi din ea coboară un ofițer de poliție, care vine la noi:

-Domnilor, vă rog să urcați în maşină!

Ca oameni cu musca pe căciulă desigur am tresărit:

-Şi sania?! Întrebă Negulici, şeful Frăției din Câmpulung Muscel.

-Legați-o la spatele maşinii!

-Pot să rămân pe sanie? întrebă Negulici.

-Cu atât mai bine, spuse ofițerul.

Ne-am dat seama că ne luase să îngreuiem maşina,

care altfel uşoară aluneca.

Pe drum poliţaii ne salutau cu mare respect. Negulici de pe sanie răspundea la rându-i cu cea mai mare seriozitate. Ajunşi în poiană o mare suită de domni eleganţi în uniforma Frontului Renaşterii Naţionale, civili, militari, aşteptau alături de o mulţime de poliţişti, care rămaseră smirnă salutând cât ce maşina s-a oprit. Nu ne prea bucuram de situaţie. Maşina se opreşte, ofiţerul de poliţie ne deschide uşile, suita rămâne cu gura căscată, uitându-se la noi care coboram din maşină şi care ne dăm la o parte bănuitori, neînţelegând toată comedia. Negulici îşi dezleagă sania cu cel mai firesc aer. Un poliţist se apropie de el şi-l întreabă: cine-s domnii - adică noi.

-Nepoţii ministrului!

Aruncăm şi noi o privire la maşina cu care am fost aduşi şi ne dumirim. Deasupra stemei României era scris: Ministerul Afacerilor Externe al României. Mărimile văzând maşina şi-au închipuit că e ministrul, pe care-l aşteptau, dar care cobora încet de la o vilă vecină. Recunoaştem chipul cunoscut din ziare al lui Grigore Gafencu. Înaintea lui, cu paşi mărunţi, dar repezi venea o cucoană micuţă, trecută, vopsită ţipător cu părul roşu vâlvoi, îmbrăcată strident: scurtă de blană, ciorapi de mătase, cizme butucănoase, fular auriu fluturând în vânt, abia schiţând un semn de salut mărimilor, care o salutau. Mărimile se îndreptară spre ministru, iar noi ne vedem de drum la ale noastre. Nici printr-o frântură de gând nu le-ar fi trecut acestora că cei trei eram de fapt duşmani ai regimului, ai uniformelor ce le purtau. Au venit şi ceilalţi cu schiurile îngrijoraţi când ne-au văzut luaţi de un poliţist.

La consfătuire erau şefii de grup şi câţiva din fraţii din regionala Braşov. Venise cineva de la comandamentul Frăţiilor de Cruce, care ne-a făcut două comunicări importante: Mişcarea şi-a refăcut complet structura şi conducerea, activând în toată ţara. Ne-au dat şi numele

celor arestați şi ucişi între timp şi care au încercat să răzbune moartea Căpitanului. A doua veste era de tot tristă: se ştia acum precis că în adevăr a fost ucis Căpitanul. Ştirea provenea de la familia dânsului. Că ar fi viu era fie dorința noastră, fie zvonuri de ale Siguranței, care să ne paralizeze.

Frățiile îşi urmau calea lor trasată de Căpitan şi bădia Istrate. În foarte puține locuri au fost arestați frați de cruce şi elevi care nu erau în Frăție şi care nu activau într-o organizație. Cu toate acestea, tratamentul la Siguranță a fost foarte dur şi condamnările la închisoare destul de mari.

Întâlnire la lacul Sf. Ana

În vacanța de Paşti s-au ținut patru zile de tabără la lacul Sf. Ana. Erau prezenți cam 20 de frați de cruce de la Braşov, Sf. Gheorghe, Blaj , Mediaş, Sighişoara, Odorhei şi Gheorgheni. Dintre făgărăşeni am fost cu Vichente Comşulea. Atunci i-am întâlnit pentru prima dată pe blăjenii Alexandru Moldovan şi Muntean. De la Odorhei venise Dumitru Comşa, originar din Cincu Făgăraşului. Ne cunoşteam de mult, ne bănuiam unul pe altul de a fi frați de cruce, dar anume nu ştiam. De la liceele din secuime veniseră frați macedoneni eliminați pentru Frăție în anii din urmă la liceele din Durostor şi Caliacra, fiind primiți aici de nişte directori şi ei aromâni. Ca toți macedo-românii n-au renunțat la idealul lor şi au atras în Frății elevi proveniți dintre românii maghiarizați din ținuturile secuieşti. Acum erau şi aceştia aici cu noi. Pentru asta s-a şi făcut această tabără să se creeze o sudură între noi şi ei. Şi s-a reuşit. Cabanierul având încredere în noi, a plecat în sat şi patru zile cuprinsul a fost al nostru. Îl chema Arpad Mocanu, cel mai maghiar nume legat de cel mai românesc nume şi ştia de-abia câteva vorbe româneşti. Mergea la biserica românească şi susținea cu tărie că-i

român. Ziua ne duceam departe până-n marele crater stins al Puciosului, cântam tare şi în special imnul românilor secuizați.

Alexandru Moldovan

Duminica, la coborâre, ne-am dus la biserica din Bicsad, biserică românească plină de credincioşi. Preotul

rostea slujba în româneşte, din strană se răspundea într-o românească cu accent unguresc. La sfârşit însă, predica a fost rostită de preot în secuieşte pentru că credincioşii români nu ştiau româneşte.

În această tabără m-am legat sufleteşte de un aromân din Albania, Şundi Pandele. Era mai în vârstă decât noi, serios şi gânditor. Voia să se întoarcă acasă în Albania ca învățător şi de se poate şi preot în satul lui din munți. I-am dat adresa mea de acasă. Soarta a făcut să nu mai aud nimic despre el până când în 1943 părinții mei au primit o vedere din Tirana de la Şundi. Mă anunța că s-a întors acasă aşa cum şi-a dorit totdeauna. Oare, ce soartă îl va fi urmărit în anii următori într-o țară ateo-comunistă cum era Albania?

În vara anului 1939 tabăra de vară a Frățiilor s-a ținut în Munții Cibinului. Eu nu am participat, fiind desemnați alții să meargă. Au venit entuziasmați de ce-au văzut şi făcut acolo.

Nani, puiul mamei, pui

Hotărât lucru Mişcarea Legionară se arăta ca o admiratoare a întăririi Germaniei după preluarea puterii de către Hitler. În Germania se făcuse ordine, comuniştii germani fuseseră zdrobiți. Germania devenise singura putere, care se afirma net împotriva Uniunii Sovietice. Germania ajutase Spania naționalistă să lupte împotriva comunismului internațional. Admiram disciplina germană, unitatea poporului german şi realizările tehnice cu care uimise lumea. Admirația legionară nu a mers niciodată până la punctul de imitație sau aservire a noastră față de ideologia național socialistă. Se accentua des între noi: noi nu vrem să fim nici național-socialişti, nici fascişti, noi suntem legionari; noi ne avem rădăcinile în solul românesc, în istoria, cultura românească şi în sufletul

nostru daco-romanic. Eram în primul rând creştini şi trebuia în toate împrejurările să ne comportăm ca atare. Ne-am ridicat din dragoste pentru neamul nostru fără a urî pe nimeni. În relaţiile dintre noi şi oricare mişcare naţionalistă nu acceptam decât raporturi de egalitate şi respect reciproc.

Din păcate, cum se va vedea, altele erau planurile ascunse, naţional-socialiste. Ei cereau subordonare oricărei mişcări naţionaliste; îngâmfare care se accentua odată cu victoriile lor iniţiale pe câmpul de luptă. S-au purtat ostil şi câteodată crud faţă de toate mişcările naţionaliste care nu li s-au supus. De altfel această îngâmfare a fost principala cauză pentru care au pierdut războiul. Această tendinţă a fost impusă şi etnicilor germani din România (pe atunci cam 800.000). Dacă la nivel inferior germanii se înţelegeau cu românii, la nivelul conducerii eram urâţi atât ca români cât şi ca legionari. La alegerile din 1937 partidul etnic german nu s-a aliat cu legionarii, nici măcar cu un alt partid naţionalist, cum a fost cel naţional creştin al lui Goga-Cuza, ci a intrat în coaliţie electorală cu Gheorghe Tătărăscu, omul lui Carol al II-lea. Rapoartele ministrului german la Bucureşti, Fabricius (sas din Sibiu), acum publice, sunt pline de duşmănie la adresa legionarilor.

Când a fost ucis Căpitanul în 1938, pentru legionari nu a rămas neobservat faptul că omorul s-a înfăptuit imediat după întrevederea dintre Hitler, Göring şi Carol al II-lea. Dacă atunci era numai o bănuială, acum, când s-au dat publicităţii stenogramele convorbirilor dintre ei, lucrurile au rămas limpezi. Cu această ocazie Hitler a spus - cum am mai amintit mai sus -: “pe noi în România nu ne interesează decât grâul şi petrolul”, Göring fiind şi mai explicit: “pe noi nu ne interesează atitudinea Majestăţii voastre faţă de Garda de fier”. Dacă Mişcarea Legionară a rămas fidelă alianţei cu Germania până în ultimul moment a fost pentru că Germania reprezenta singura forţă

anticomunistă din lume şi pentru că Uniunea Sovietică comunistă era cel mai mare pericol pentru România şi întreaga omenire. Eram convinşi că numai o Românie legionară puternică şi independentă poate face faţă Uniunii Sovietice şi la nevoie oricăror pretenţii ale unei Germanii hitleriste.

Cu aceste gânduri am privit apoi tragedia ceho-slovacă şi apoi cea poloneză. Sufleteşte am fost alături de aceste nefericite popoare, a căror soartă o puteam avea şi noi românii. Pe timpul crizei ceho-slovace la radio Praga se cânta într-una fără cuvinte o melodie pătrunzătoare, pe care noi Frăţia am adoptat-o în patrimoniul cântecelor noastre şi pe care Laur Zaharia a înzestrat-o cu cuvinte: Nani, puiul mamii pui, / S-apuci calea codrului, poteca haiducului / Azi în leagăn tu eşti mic, mâine tu vei fi voinic / Şi când ţara te va vrea, bucuros mori pentru ea / Nani, puiul mamii pui.

În cetatea Făgăraşului au fost cazaţi mai târziu militari polonezi, care au rămas aici luni de zile. În serile liniştite de toamnă ne duceam pe aleea ce înconjoară cetatea pentru a asculta cântecele lor triste, răscolitoare, pe care numai amintirea pentru cei dragi şi dorul patriei pierdute le puteau face atât de dureroase.

22 septembrie 1939

Venisem la şcoală în noul an, eram în clasa a VI-a, nu-mi aduc aminte dacă ne întâlnisem în vreo consfătuire dar în pauzele de la liceu şi în folosirea 1/40T eram informaţi de tot ce făcusem pe linia noastră în vară. Locuiam la o gazdă aproape de cetate cu Pavel Mârza şi Victor Florea. Mâncam de amiază când a sosit val vârtej Radu Literat la noi: “l-au pedepsit pe Armand Călinescu!”. Cu câteva minute înainte auzise la radio ştirea difuzată chiar de cei ce l-au executat.

Deşi în lupta de nimicire a Mişcării Legionare de către Carol şi Călinescu era de aşteptat acest episod, vestea ne-a tulburat. În adevăr dreptatea se făcuse, dar acum o presimțire rea ne frământa sufletul asupra a ce va urma. Radu s-a întors pentru a se duce la Sabin Motora, fiul maiorului comandant al jandarmeriei pentru a afla măsurile ce se vor lua de către siguranță şi jandarmerie.

Eu m-am îndreptat spre internatul liceului să-i anunț pe frații de acolo. În drum am trecut pe lângă poliția locală. Prin piața de acolo traversa în soare şeful poliției: gras, ştergându-şi transpirația cu batista, cu hainele în neorânduială şi speriat cumplit. În internat vestea sosise din altă parte. Elevii o comentau între ei. Nu era nici o părere de rău după cel dispărut. În colțul acela de țară, în Făgăraş, nu a fost însoțit la mormânt cu o lacrimă, după cum, cât a trăit, nu s-a bucurat de vreo simpatie ci numai de ură şi de dispreț.

Seara, Radu ne-a adus vestea că la Poliție au fost arestați o mulțime de legionari din județ, în special țărani şi că trei au fost separați de ceilalți, probabil pentru a fi împuşcați. Se da şi nume: prof. Procopie Bențea, țăranul Gheorghe Arsu şi un preot. Îi socoteam pe aceşti oameni pierduți şi totuşi nu a fost aşa. Prefectul județului, un colonel cu numele Papadopol şi maiorul de jandarmi Motora n-au ascultat de ordinul dement primit telefonic de la noul prim ministru Argeşanu de a fi ucişi în piețele publice de la trei legionari în sus(de fiecare județ - n.ed.) pentru intimidare şi expuşi trei zile cu tablă pe care să se scrie: “aşa vor păți toți trădătorii de țară.”

Careva din cei doi a mărturisit soției ce crimă era obligat să facă, iar aceasta s-a opus, s-a rugat, a amenințat, a luat legătura cu cealaltă soție, destul că şi-au determinat soții, pe cei doi ofițeri, să nu ucidă pe nimeni. Interesant e că ambele soții nu erau romànce: una era maghiară, iar cealaltă cehă.

Tot din sursa maiorului s-a aflat ce se întâmplase în

țară: sute de legionari sau bănuiți au fost împuşcați în piețele publice, în capitalele de județ, în închisori şi lagăre. De ce n-au făcut oare acest lucru şi celelalte soții ale prefecților şi maiorilor de jandarmi din țară? Ar fi scăpat de osânda de a fi socotite în viitor soții sau văduve ale unor ucigaşi.

În primele zile ale regimului legionar din 1940, o delegație de legionari în frunte cu profesorul Bențea au mulțumit celor două soții pentru atitudinea avută.

Legământul

Între timp mănunchiul de prieteni îşi mărea numărul. Dintre cei intrați acum îmi amintesc de Ghiță Boldiş, de Niculae Ivan, frații Fleşeriu, cei doi Bica din Voivodeni, Gheorghe şi Octavian şi Gheorghe Comănici din Veneția. L-am recrutat pe Gheorghe Vlănțoi, cel pe care-l rugasem să treacă podul cu întâmplarea arestării lui Iancu Morar. Nu-şi putea explica care era legătura între elevi atât de diferiți ca vârstă, clasă, preocupări şi întreba în continuu mai pe unul, mai pe altul. Era un elev deosebit şi ne-am hotărât să-l primim în mod special. Careva l-a invitat la o excursie în pădure fără să-i spună de ce. Era o consfătuire a întregului mănunchi. S-a trezit în mijlocul nostru uitându-se mirat când la unul când la altul. Florin a comandat atențiune drepți, camarazi în linie! Vlănțoi s-a aşezat şi el într-unul din rânduri, participând la întreaga consfătuire. Când s-a desfăşurat momentul prieteniei şi s-a ajuns la el, fără să i se ceară a spus: "acum am înțeles unde mă aflu, vă mulțumesc că ați avut încredere în mine; de azi înainte voi fi ca unul din voi". Paralel cu mănunchiul s-a dezvoltat mănunchiul de Frățiori din clasa a III-a de liceu. Pe lângă Florea, Cornea, Peptea, Drăghici, Nuțu şi ceilalți au fost recrutați până la jumătatea elevilor din clasă. A trebuit să fie oprită recrutarea, căci se depăşea jumătate

1. Ion Gavrilă; 2. Pavel Mârza; 3. Alex. Comănici

din numărul elevilor, limită pusă de regulamentul Frățiilor de Cruce. A rămas ca fiecare Frățior să aibă un prieten pe unul din colegi.

Eram la începutul anului 1940, unii aveau mai bine

de doi ani în mănunchiul de prieteni. S-a socotit, la cererea noastră către regionala FDC Braşov, că se poate trece la depunerea legământului de Frate de Cruce. S-a ales o noapte din luna februarie şi ca loc o pădure de pini din zona Galaţiului. Ninsese proaspăt, copacii erau acoperiţi cu zăpadă bogată sclipind în bătaia luminii unei luni pline. Era tot mănunchiul prezent. Cei chemaţi, mărturisiţi şi cuminecaţi, postisem de cu ziuă. Şi-n acest decor, în faţa lui Ion Agapie, bădia Agapie - cum îi spuneam noi - care venise îmbrăcat militar, am depus **legământul de frate de cruce** cu mâna pe crucea drapelului Frăţiei “Negoiul”, următorii şapte: Florin Buracu, Iancu Morar, Laurian Zaharie, Mihai Maga, Pavel Mârza, Vichente Comşulea şi Ion Gavrilă.

Cu ochii umezi de credinţă, în ordine alfabetică am trecut pe rând în faţa drapelului şi cu mâna pe crucea din vârful lui răspundeam la întrebările puse de bădia Agapie:

Întrebare: Care este datoria ta ce-a mai de seamă?

Răspuns: Datoria cea mai adânc simţită de mine este să iubesc cu toată fiinţa neamul meu românesc.

Î: Care este dreptul tău cel mai sfânt către neamul românesc?

R: Dreptul meu cel mai sfânt către neamul românesc este să muncesc şi să mă jertfesc pentru el.

Î: Crezi în Căpitanul nostru?

R: Cred în Căpitanul nostru, îl iubesc şi-l voi urma până la moarte.

Î: Crezi în victoria legionară?

R: Cred în victoria legionară, cum cred în steaua neamului meu şi în lumina neamului.

Î: Te legi frate de cruce împărtăşindu-te cu duhul războinic al eroilor neamului nostru, şi al legionarilor căzuţi în luptă?

R: Mă leg frate de cruce, împărtăşindu-mă cu duhul războinic al eroilor neamului nostru şi al legionarilor căzuţi în luptă.

Î: Îți iubeşti comandanții şi pe frații tăi de luptă?
R: Îmi iubesc comandanții şi pe frații mei de luptă.
Î: Care este ultima ta dorință?
R: Ultima mea dorință e să devin legionar.
Eşti frate de cruce!

A fost primul şi ultimul legământ ce l-am depus în viața mea şi pe care l-am onorat, pe cât m-au ajutat puterile.

Viața în Frăția de Cruce

Odată devenind frați de cruce, eram conştienți că de acum vom avea obligații mai mari: față de noi, față de părinți, față de şcoală, față de Frăție, față de neam, față de Dumnezeu. Dacă mănunchiul de prieteni însemna dezbărarea de păcate, Frăția însemna însuşirea virtuților creştine şi legionare:

• îți orânduiai viața ta personală şi publică după următoare ierarhie a valorilor: Dumnezeu, Neamul, Legiunea, Familia şi la urmă propria ta viață;

• desăvârşirea creştină şi legionară nu se face prin citit, auzit sau văzut ci prin trăire; trăire în ideal şi pentru ideal. Îți instruieşti sufletul, înveți, lupți pentru a fi de folos Legiunii şi țării, pentru a plăcea lui Dumnezeu;

• vorbeşti puțin; tăcând vei gândi mai mult şi vei lua inițiative pe care le vei duce la îndeplinire;

• te conduci în orice prilej după bunul simț, care-ți spune ce trebuie să vorbeşti, când şi cât trebuie să vorbeşti, cum şi când trebuie să faci un lucru;

• te conduci în viață după sinceritate, franchețã, eleganță; deschis la suflet, cu zâmbetul pe buze, cavaler cu toată lumea, chiar şi cu duşmanii;

• nu jigneşti şi nu insulți;

• respecți totdeauna cuvântul dat; vorba ta să fie DA

sau NU, judeci adânc şi nu uiţi amănuntul;

• înveţi de mic şcoala greului, nu aştepţi nimic de-a gata, obţii totul prin strădania ta;

• îţi faci un rost în viaţă, o meserie, prin care vei trăi şi nu pentru care vei trăi;

• corectitudine faţă de tine, faţă de fraţi, faţă de ţară, faţă de Dumnezeu;

• muncă, vitejie, avânt;

• „alungă posomorala";

• fratele de cruce e voios tot timpul;

• elanul e al patrulea factor de producţie în viaţa materială şi cel mai important;

• imposibilul e pentru leneşi şi fricoşi;

• nu fugi de obstacole, greutăţi şi primejdii, nu le ocoleşti ci le iei în piept; ele sunt lăsate de Dumnezeu pentru umeri tari;

• cuvântul frică trebuie scos din limba română (Ion Moţa);

• jertfă voită şi continuă;

• exişti în măsura în care iubeşti şi te înalţi, în măsura în care te jertfeşti pentru această iubire;

• ca ideal: să mă smulg din dragostea omenească şi, pentru învierea neamului meu în orice clipă, să stau gata de moarte (Jurământul Moţa-Marin);

• rugăciunea în comun la şedinţe şi în biserică;

• seriozitate în toate, în vorbă, în scris, în port, în faptă;

• respect profund pentru limba şi literatura română, în vorbit şi în scris;

• eliminarea luxului şi a obiceiurilor rele (de exemplu fumatul);

• ispăşirea greşelilor prin pedeapsă; „pedeapsa" înseamnă obligaţia ce o are omul de onoare de a repara greşeala făcută (Corneliu Zelea Codreanu);

• cunoaşterea legilor şi poruncilor legionare şi însuşirea lor:

– unde sunteți trei legionari trăiți ca frații între voi, unire, unire şi iar unire; unitatea ne va da biruință;

– nu-ți vorbi de rău camarazii, nu-i pârî;

– nu şopti la ureche şi nu primi să ți se şoptească;

– ajută-ți camaradul căzut în nenorocire, nu-l lăsa;

– mergi numai pe căile indicate de onoare;

– luptă şi nu fi niciodată mişel. Decât să-nvingi printr-o infamie mai bine să cazi luptând pe drumul onoarei;

Acestea toate trebuiau cunoscute, ştiute, însuşite şi trăite în toate împrejurările vieții. Le gândeam şi le discutam în 1/40T şi le comunicam în şedințele Frăției pentru a ne modela viața după ele.

Vremurile se grăbesc peste țară

Pe măsură ce se desprimăvăra, în 1940, plutea în aer un dezgheț în viața țării. Marii fruntaşi ai Frontului Renaşterii apăreau în ziare şi pe ecranele cinematografelor, în jurnale, tot mai rar în uniformele lor pompoase. De pe chipurile lor, după moartea lui Armand Călinescu, dispăruse aroganța şi siguranța de altădată. Străjeria cu ritualurile ei caraghioase îşi pierduse tot lustrul. Singur moş Irod îşi mai cânta vechea-i placă de patefon cu adularea marelui străjer, dar îşi dădea şi el seama că se cânta tot mai fals şi mai anemic. Şi va tăcea de tot când după 8 iunie, ziua lui Carol al II-lea se va întoarce de la Bucureşti schilod cu capul spart, în urma prăbuşirii tribunei oficiale în care se afla şi el.

Am spus că ştiam de ordinele primite de jandarmi, de la fiul maiorului. Într-o zi Radu Literat ne aduce vestea că în satul Calbor circula ştirea că-n pădurea Calborului, noaptea se cântă cântece legionare. Nişte săteni venind noaptea pe drum auziseră. Şeful de post cercetând zvonul a sesizat legiunea de jandarmi. O grupă de jandarmi au

cercetat pădurea şi n-au descoperit nimic, decât într-un loc o creangă ruptă. Desigur jandarmeria a primit ordine de vigilenţă sporită.

Ne-am mutat ţinerea şedinţelor în zona satului Mândra. Aici, între şosea şi Olt erau pe atunci zeci de hectare de mlaştină cu stufăriş, tufe de sălcii şi de plop. Atâta doar că pe aici nu te puteai descurca noaptea fără pericolul să te scufunzi în ochiuri de apă aşa că şedinţele le programam ziua. Vreo lună lucrurile au mers bine. Nu ne-am dat însă seama că de fapt intrasem în gura lupului; că mai supravegheat sat decât Mândra, satul lui Horia Sima, nu era altul, şi unde şef de post era Lisandru, zbirul satelor din jur de câţiva ani. Numai că acum, în ultima vreme unele lucruri îl puseră pe gânduri chiar şi pe Lisandru: primise ordine să nu mai şicaneze pe legionari şi să nu mai persecute rudeniile lui Horia Sima. Mai aflase că se împart manifeste legionare de către primari.

În adevăr, în judeţ, primarii, socotiţi oameni de încredere ai regimului, au primit ordinul să împrăştie noaptea - să nu ştie nimeni - nişte manifeste date de la prefectură. Şocul primarilor şi jandarmilor a fost enorm. Până acum li se cerea de la stăpânii lor vigilenţă şi ură împotriva acestor “asasini” şi dintr-o dată erau puşi să împartă clandestin cu mâna lor manifeste în numele “asasinilor”. Era cam prin martie - aprilie. De câteva luni, primar în satul meu era unchiul meu, Laurian. Era singurul om din sat care îndeplinea condiţiile cerute de a fi numit primar: fost sergent în armată, vârsta 40 de ani, nu făcuse politică, căsătorit cu copii etc. Stătuse mult în cumpănă până să primească, se sfătuise şi cu tata şi până la urmă primise. Primul pas unchiul l-a făcut la mine în gazdă, ştiindu-mi convingerile politice şi mi-a arătat manifestele. Era îngrijorat, nu cumva ăştia vin pe urmă şi mă arestează? Dacă v-a dat la toţi manifeste nu vor face lucrul acesta. Ne-a dăruit şi nouă un manifest. Era o declaraţie a legionarilor din lagăre prin care se arătau gata să se pună

la dispoziția majestății sale pentru a conlucra cu forțele politice sub conducerea majestății sale pentru binele poporului român strâns uniți în jurul tronului majestății sale. Se vedea de la o poştă falsul, nici conținutul, nu erau legionar, nici stilul. M-am dus imediat cu el la Florin. Şi eu am unul, îmi spuse el. L-am găsit dimineața în cutia de poştă. Enigma am aflat-o când de la centru ne-a venit apelul real făcut de legionarii din lagăre, care în adevăr erau gata să conlucreze cu stăpânirea şi cu regele spre binele țării în fața pericolelor ce se întrevedeau. Deosebirea între declarație şi manifestul stăpânirii era ca de la cer la pământ. Desigur primarii nu au ținut secretul şi nici jandarmii, şi din tot au înțeles că stăpânii se tem de legionari şi că şandramaua se clatină.

Într-o zi, Frăția avea şedință la Mândra. Ajunsesem cu Pavel Mârza şi Mihai Maga şi aşteptam sub un plop să vină şi ceilalți. În locul lor, ieşind din tufe, vine spre noi plutonierul Lisandru şi un sergent. Cu câteva luni în urmă cred că ne-ar fi somat, dacă nu chiar ar fi tras. Noi nu ne-am mişcat din loc. Ca motiv eram înțeleşi că umblăm să culegem plante rare din mlaştini, lucru ce i l-am amintit înainte ca Lisandru să ne întrebe ce umblăm pe aici. Între timp au sosit şi ceilalți patru, care au venit spre noi neştiind la început ce să mai creadă. Când Lisandru l-a zărit pe Vichente Comşulea din Râuşor, sat aparținând postului Mândra, i-a încolțit un zâmbet drăcesc în colțul gurii, ceea ce Vichente a înțeles: aha, şi tu erai, te-am bănuit eu de mult că eşti de-al cumnatului tău, Arsu! Destul de diplomat, a adus vorba despre problemele politice interne şi externe. Fără a se sinchisi, Florin a făcut o expunere a situației internaționale şi interne. A terminat cu amenințarea: şi multe capete se vor prăbuşi şi vor răspunde pentru crimele pe care le-au făcut!

Lisandru şi-a adus aminte că el caută nişte braconieri la pescuit pe Olt şi a plecat urându-ne noroc la găsirea plantelor rare. Rămaşi singuri ne-am hotărât ca-n

Frați de Cruce la maturitate,
în timpul retragerii în munții Făgăraş.
Jos: Ion Gavrilă. In spatele lui, Ion Chiujdea.

caz de anchetă să susținem că eram invitați la sărbătorirea zilei nu mai ştiu a căruia dintre noi şi că țineam să o facem în mijlocul naturii. Atunci întâlnirea cu Lisandru n-a avut nici o urmare, dar ne va plăti-o peste un an şi jumătate, când mă va aresta împreună cu Vichente şi, când legați fiind de mâini şi de picioare, ne va bate şi insulta după plac amintindu-ne de întâlnirea de la Mândra. Dacă era după mine, va zice, vă împuşcam atunci, şi asta după ce în lunile septembrie-ianuarie(1940-1941), când mă întâlnea, nu ştia cum să mă perie mai slugarnic.

Medalia ciuntită

Generația noastră crescusem în imaginea României rotunde ca o medalie, imagine ce ni se întipărise în minte ca ceva de nezdruncinat. Mai crescusem cu convingerea că în orice colț, dacă România ar fi fost rănită sau lovită, lovitura va fi simțită de toată țara, care se va ridica cu mic, cu mare în apărarea pământului cotropit. Pentru noi "nu vom ceda nici o palmă de pământ, chiar de vom intra în mormânt" nu era o figură de stil, ci o datorie de îndeplinit. Şi iată că se cedă Basarabia şi Bucovina fără a se trage un singur foc în apărarea lor. Nedumeriți, ne-am adunat cu Leu (Laurian Haşu), la Gheorghe Micu, apoi la Florin. Speram ca armata să-l îndepărteze pe regele impostor. Ce se putea aştepta de la cel care în 1918 a dezertat de pe front şi a părăsit țara plecând cu o destrăbălată la Odessa? Şi cedarea Basarabiei a fost numai începutul umilirilor. De la ostaşii întorşi în concediu am aflat de batjocurile populației evreieşti asupra soldaților români, dar şi de a altor origini etnice din oraşele basarabene şi nu puteam înțelege de unde atâta răutate împotriva României. Am învățat atunci un lucru, că pentru un ostaş există situații mai tragice decât să lupte şi să moară: aceea de a fi dezonorat, fără să aibă posibilitatea de a lupta. Şi umilirea

parcă o simțeam şi noi tinerii, care nu aveam nici o vină.

În această stare sufletească Frăția noastră a ținut o tabără în pădurile de la Cincu. Alături de noi a venit şi elevul de la liceului militar din Tg. Mureş, Nelu Munteanu, şi el frate de cruce la acel liceu. Tot în Cincu se afla şi Otilia Aroneasa şi ea făcând parte dintr-o organizație de fete legionare cu alte fete apropiate nouă. De altfel Otilia era alături de noi de când era la gimnaziul de fete din Făgăraş. În această vară Radu Literat şi Ion Bălan au înființat o organizație şi la acest gimnaziu de fete. Tabăra a ținut patru zile. Era timpul când se duceau tratative cu Bulgaria şi Ungaria privitor la pretențiile lor teritoriale. Ne era frică că vor ceda. Dacă ar fi fost după noi… România e unică şi nedespărțită, domnilor! Nici un petec de pământ nu e de negociat. Dacă chiar vreți, poftiți să-l cuceriți. Ne legasem că dacă armate străine vor veni şi armata noastră se va retrage noi să continuăm lupta de rezistență în munți şi în pădurile țării.

Vestea cedării a unei părți din Ardeal m-a găsit acasă la răvăşitul oilor. Oamenii erau răzvrătiți. Unii plângeau, alții înjurau. O singură vorbă de înțelegere față de rege nu se mai găsea. Noi am făcut România mare şi porcul cu scroafa lui au mâncat-o! Să plece! Dar nu aşa, ci ar trebui pârliți cu paie ca de Crăciun!

3 septembrie 1940

În toată țara era o atmosferă de răzvrătire, de mânie, o dorință de luptă comună aşa cum nu se va mai întâlni decât în zilele Revoluției din 1989. Cu o singură deosebire: atunci în mijlocul mulțimii de răzvrătiți exista o forță organizată în stare să îndrepte valul spre un anume țel, această forță era Mişcarea Legionară. În aceste împrejurări, Comandantul Horia Sima, care scăpase ordinului regelui de a fi arestat sau ucis, a organizat lupta

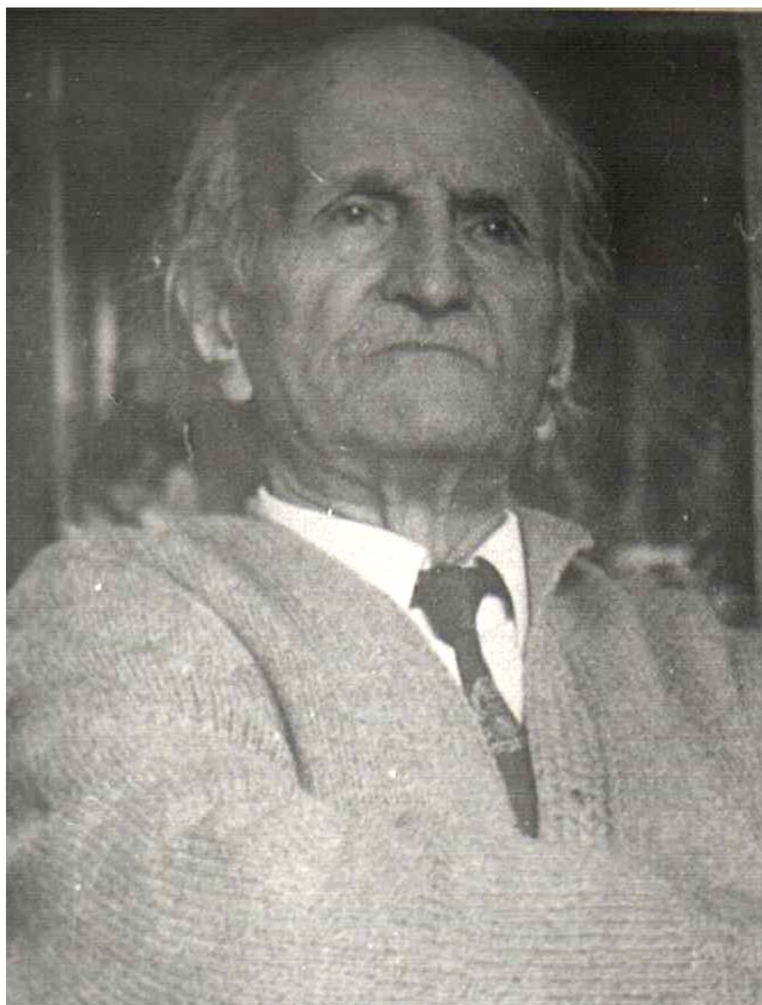
armată în trei oraşe din țară: Braşov, Constanța şi Timişoara. Trebuiau cucerite anumite puncte strategice în aceste oraşe: poliție, poştă, prefectură. La Bod trebuia ocupat postul de radio. Spre aceste oraşe trebuiau să se îndrepte legionarii.

La vremea aceea rândurile erau destul de rărite. Cei mai buni, floarea intelectualității legionare pieriseră ucişi în închisori, lagăre, la siguranță, arşi în crematoriu de Armand Călinescu şi gen. Argeşeanu. O altă parte, care reuşise să treacă granița erau în lagăre, sub observație, în Germania şi alte țări europene şi erau ținuți aşa la insistențele ministrului german la Bucureşti, Fabricius, care l-a susținut pe Carol al II-lea până în ziua alungării lui. O altă parte erau condamnați în închisori. Cei mai mulți, fiind tineri, erau mobilizați în armată şi ținuți acolo sub strictă supraveghere. Comandantul dăduse ordinul ca Frățiile de Cruce să nu fie implicate în această acțiune şi nici vreun legionar sub 18 ani.

S-au strâns însă destui luptători pentru ca impactul produs în 3 septembrie să-l determine pe Carol al II-lea să abdice. De mare efect în Braşov a fost coloana legionară, care a pornit din Scheii Braşovului şi s-a mărit pe parcurs. În frunte era comandantul legionar Traian Trifan. E încă o deosebire între septembrie 1940 şi decembrie 1989. Generalii armatei române erau alții atunci decât cei de acum. Când Carol al II-lea a dat ordin ca răzvrătirea din țară să fie reprimată, generalul Coroamă a refuzat să tragă.

- N-am tras în duşmanul cotropitor şi tragem în cetățenii țării?

Deşii Frățiile nu au fost implicate în acest eveniment, frații de cruce din Braşov, izolați, care nu ştiau de ordin, văzând ce se petrece sub ochii lor, s-au încadrat

TRAIAN TRIFAN
Comandant Legionar

pe stradă fără alte invitații. Din Frăția noastră au participat şeful Frăției Florin Buracu, care era la Braşov la examenul de admitere în facultate şi Iancu Morar, cu oamenii din satul lui. Închipuiți-vă cum s-au întors la noi, cu câtă admirație îi priveam când povesteau că au dat mâna cu un locotenent, care nu era altcineva decât Comandantul Horia Sima.

Dacă legionarii erau împuținați - cum am spus - în schimb, Frățiile de Cruce, care au activat neîntrerupt în timpul prigoanei recrutând şi crescând în credință legionară fără a avea un singur vânzător între ei au vărsat în primele zile atâta tinerețe încât se umezeau ochii celor în vârstă când ne priveau. Când peste câteva zile zeci de elevi încadrați în Frăție au dat onorul comandantului legionar, Virgil Mateiaş, acesta a întrebat mirat: "dar, voi de unde ați răsărit atâția, măi băieți?". "Din suferințele dumneavoastră, domnule comandant!".

Biruința legionară

Frăția s-a adunat în Făgăraş înaintea începerii cursurilor din 15 septembrie. Eram în jur de 30 de camarazi. Era ceva nou. Libertatea nesperată ne speria. Să te aduni pe față fără să te mai temi de a fi arestat, chinuit şi ucis de poliție şi jandarmi era un examen nou destul de complicat. Ne adunasem la internatul liceului într-o cameră de lectură. Cu această ocazie am văzut pentru prima dată o cămaşă verde, purtată de Florin. Porneam pe un drum nou, cu cerințe noi. Dacă până acum trăiam în lumea noastră mică, necunoscută lumii româneşti, de azi, ieşiți la lumină, ne dădeam seama că ochii tuturor vor fi îndreptați spre noi. De acum nu ne mai reprezentam numai pe noi, nici numai Frăția noastră, de acum reprezentam Legiunea.

Mai era încă un lucru: începând cu 1 noiembrie Florin ne părăsea, devenind student. Cel care era mai indicat să-i ia locul, Iancu Morar dăduse în vară examen de transfer la Liceul Militar Craiova şi urma să plece în zilele următoare. Primul propus ca şef de grup era Laurean Zaharie. A renunțat simplu printr-un vers al lui Coşbuc: "orice poet ca rege-i prost", e nevoie de un om cu capul pe pământ. "Dar care dintre noi mai e cu capul pe pământ?"

întrebă careva. A urmat încă o insistență din partea tuturor pe lângă Laur, dar nu s-a învoit. "Dar, de ce n-ar fi bun moşu?" mă pârî Laur. Câțiva se şi asociară lui. Nu mi-a plăcut niciodată să fiu şef, să comand, să-mi impun voința mea altora. Mă simțeam mult mai bine când aveam numai egali în jurul meu, nu subordonați în vreun fel. Soarta m-a împins în câteva rânduri în situația de a acționa ca şef, dar nu m-am socotit niciodată mai mult decât cei din preajma mea. Şi asta nu din modestie, ci din conştiința intimă, că-mi cunoşteam bine posibilitățile şi limitele. N-am fost din oamenii cu carismă, care se nasc pentru a fi şefi aşa cum era Iancu Morar, pe care-l rugam toți să-şi aducă actele înapoi. "Voi credeți că la Liceul Militar nu va fi de lucru?". Florin a rămas să se mai gândească, povestea era aceeaşi pentru toți camarazii mei: crescusem într-o organizație unde lupta pentru putere, datul din coate, ambițiile de mărire nu funcționau. Şi am trăit în această lume o viață. Odată, însă acceptat careva dintre noi ca şef, el trebuia stimat, iubit şi ajutat să-şi poată duce misiunea la îndeplinire.

Până acum şeful de grup era şi şef de Frăție, căci după desființarea şcolii normale în județul Fărăgaş nu mai era decât liceul nostru. Acum însă, când urma să se înființeze Frății de muncitori şi de țărani, lucrurile se complicau. Presimțeam că greutatea e mult mai mare decât puteau duce umerii unui tânăr de 17 ani. Viața însă, cu greutățile ce veneau peste noi, nu ne-a mai dat timp să filozofăm prea mult ci să acționăm învățând şi din cele bune şi din cele rele. Am rămas deci şef de grup FDC. Laur lua conducerea Frăției, Vichente a mănunchiului şi pentru fiecare se găsea de lucru până peste cap.

O zi de neuitat a fost ziua deschiderii cursurilor. Ca de obicei, după ce de dimineață am fost la biserică, toți elevii eram în sala festivă a liceului. După imnul regal şi "Deşteptă-te române" am cântat "Sfântă tinerețe". Credeam că o ştiam numai noi cei din Frăție, dar spre

mirarea noastră, o ştiau toţi elevii. Pentru directorul liceului şi profesori a fost o surpriză (pentru cei mai mulţi plăcută) să constate că elevii pe care ei îi socoteau cei mai buni erau fraţi de cruce. A vorbit directorul şi la urmă în numele Frăţiei a vorbit Florin Buracu, simplu, cu respect, mulţumind profesorilor pentru tot ce ne-au dăruit. Nu era vorba de a-i flata, era ceea ce în adevăr simţeam noi că aşa a fost. A terminat: "Domnule director, domnilor profesori, suntem aşa cum ne-aţi învăţat dumneavoastră să fim". Apoi directorul Ştefan Damian şi ceilalţi profesori l-au felicitat pe Florin. A venit chiar şi moş Irod uitându-şi de ce spunea altădată.

Directorul ne-a pus la dispoziţie câteva săli, care nu aveau întrebuinţare până atunci şi deasupra uşii am pus repede o firmă frumoasă desenată de Tavi Crişan: Frăţia de Cruce "Negoiul", în jurul unui desen stilizat al muntelui Negoiul. A venit însă ordinul Comandantului Horia Sima prin care Frăţiile trebuiau să-şi continue activitatea ca şi până atunci, fără sedii şi nicidecum în şcoli. Am luat firma jos, ne-am adăpostit o vreme la sediul organizaţiei judeţene, pentru a ne găsi un loc potrivit într-o sală, în curtea bisericii ortodoxe, invitaţi acolo de protopopul Borzea, fără a avea vreo firmă.

Nu din lene renunţasem la viaţa noastră din pădurile vecine, de care ne aminteam cu nostalgie, ci din lipsă de timp. Încă înainte de a începe şcoala am fost chemaţi de şeful organizaţiei legionare judeţene, Gheorghe Malene, să-i ajutăm la primirea şi adăpostirea refugiaţilor din Ardealul de Nord, ce soseau cu trenurile zi şi noapte alungaţi de maghiari. A fost destul că ne-am dus odată că de acolo săptămâni întregi nu ne-am mai depărtat. Luam astfel parte la tragedia acestor fraţi de ai noştri. Trebuiau ajutaţi să coboare din vagoanele de marfă cu căruţele şi cu bruma de lucruri ce le luaseră cu ei. Alţii veneau de abia cu hainele pe dânşii. Unii erau muncitori, învăţători. În gară oamenii trebuiau să mănânce. Aduceam pe jos şi cu

câteva căruțe, coşuri cu pâine, salam, ceai. Erau şi oameni valizi, oameni sănătoşi, dar erau şi bătrâni, femei şi copiii. Erau bolnavi ce trebuiau duşi la spital. Țăranii trebuiau însoțiți prin satele din jur şi dați în primire primarilor de acolo. Orăşenii trebuiau aşezați în oraş la cei dispuşi să-i primească. Mă văd şi acum bătând la porți şi convingând pe cei care ezitau să găzduiască o familie sau vreo femeie cu copii, vreun bătrân. Dacă eram refuzați ne întorceam şi insistam din nou: “Am venit iarăşi, poate că v-ați hotărât totuşi, e frig şi plouă afară”. Cât ce mâncam de amiază ne duceam la gară şi de multe ori nu părăseam lucrul decât a doua zi când ne duceam la ore. Uneori rezerva de alimente de la ajutorul legionar se apropia de sfârşit. Atunci alergam la mori, la brutari, la măcelari, la negustorii de cartofi şi ceream insistent până obțineam ceva. Cred că mulți ne dădeau numai să scape de cicăleala noastră.

Nu-i uitam pe cei adăpostiți, mai trecând să vedem de ce mai aveau nevoie. De Crăciun şi de anul nou am format echipe de colindători şi-am trecut pe la toate familiile româneşti din oraş, fiind chemați şi de cei de alt neam. Luam ce ni se da de la cei ce aveau şi dăruiam celor ce nu aveau.

Au sosit şi vreo zece elevi de liceu, singuri, doar cu hainele de pe ei. I-am dus la internat şi de la ajutorul legionar croitorii noştri le-au cusut câte un rând de haine şi au primit încălțăminte şi lenjerie. Între ei era şi elevul de la Năsăud, Petru Săbăduş, care a doua zi a cerut să intre în Frăție şi care-şi va împleti destinul cu destinele noastre pentru totdeauna.

Au spus unii după aceea şi din ei unii mai susțin şi azi, că în 1940 Mişcarea Legionară nu trebuia să primească să guverneze țara, că nu eram pregătiți. Pierdusem pe cei mai buni dintre noi, aproape toată conducerea, între care cei mai mulți specialişti în diferite domenii. Şi însuşi Căpitanul, în 1938, avea de gând să pregătească Legiunea pentru guvernare întemeind şcoli de

primari, de prefecți, de notari, că trebuia să se construiască o doctrină proprie de guvernare.

Aceştia nu ştiu ce vorbesc. Ar fi trebuit să se afle atunci în gările unde coborau refugiații din Ardealul de nord şi să spună că nu trebuia să te angajezi să guvernezi. Prezența noastră la guvernare era o necesitate istorică atunci. Dacă nu noi, cine le-ar fi putut face pe toate?

Am spus că imediat când am venit la şcoală am primit în rânduri pe cei care ne erau mai apropiați, urmând ca educația să şi-o facă ulterior în mănunchi. Dar cererile de a intra în Frăție erau tot mai numeroase şi-n clasele mari şi-n cele mici. Ne temeam că dacă i-am primi pe toți fără o selecție prealabilă să nu ne transformăm într-o strejărie. Dar nici nu puteam să-i refuzăm. Pe tânăr să-l primeşti atunci când sufletul lui bate la uşă.

La început am crezut că putem să selectăm pe cei mai buni, pe cei care erau în stare de sacrificiu. Careva a spus: „e uşor să zici că vreau să vin cu voi, da ia să-l chemi la noapte la crucea din dealul Calborului să vedem care mai vine". Ideea ni s-a părut excelentă. Celor ce ni s-au adresat să-i primim li s-a pus discret în buzunar sau în bancă un bilețel: "Dacă vrei să intri în Frăție vino la noapte la crucea din dealul Calborului la ora 4." Urma semnătura lui Vichente şi ştampila grupului FDC 72 Făgăraş. La ora 4 cei vechi eram cu toții acolo. Venisem cu o oră înainte şi am ținut şedința în amintirea şedințelor de altădată. Mare ne-a fost mirarea când practic la cruce au sosit aproape toți elevii liceului, chiar şi cei de 11-12 ani din clasele I şi a II-a. Am rezolvat situația pe loc. Din fiecare clasă am făcut câte o unitate de pregătire şi i-am dat-o în primire unuia cu vreun an sau doi mai mare. De fapt aşa s-a hotărât şi în prima consfătuire pe țară a şefilor de grupuri, căci lucrurile se petreceau la fel în toate şcolile din țară. Am ținut o şedință scurtă şi am învățat un cântec nou: "Prin furtuni şi închisori noi trecut-am" pe melodia legionarilor spanioli şi cu cântecul însuşit ne-am întors în

oraş, în marş, cântând.

Socoteam că era timpul ca un număr din mănunchiul de prieteni să depună legământul. Nu l-am depus din pricina unei întâmplări, care nouă ni s-a părut a fi de mare gravitate. Pentru a ajuta pe elevii refugiați s-a apelat şi la obolul elevilor. Într-un anumit loc s-a aşezat o cutie şi alături un caiet, în care erau trecuți toți banii care erau introduşi în cutie. Mai mulți camarazi se rânduiau, ținând contabilitatea în acest caiet. La sfârşitul săptămânii se deschidea cutia şi se numărau banii. Odată însă la numărătoare au lipsit 14 lei. Țin minte şi acum suma pentru că s-a făcut mult caz de ea. Să-şi fi însuşit cineva banii, era exclus. Prin crăpătura cutiei banii nu puteau fi scoşi şi cheia nu era la cei care supravegheau cutia. Era neglijență mai mult ca sigur. Mihai Maga a condus o anchetă ce a rămas fără rezultat şi atunci am zis că vina e colectivă şi ne-am luat o pedeapsă: nu se va depune legământul de cât în februarie 1941. Ziceam: cum vom mânui mâine banii țării dacă noi ne încurcăm la o cutioară cu o mână de bani? S-a hotărât ca la cutie să rămână aceeaşi camarazi şi ulterior nu s-a mai produs nici o încurcătură.

Tot pentru a obține bani pentru refugiați, Frăția a înființat cu aprobarea directorului un bufet alimentar la liceu. În cămăruța de sub scări, în loc să cumpărăm covrigi, cornuri sau chifle, cumpăram pâini mari, care se tăiau în felii şi se făceau sandvişuri ce se vindeau elevilor. Cu aceeaşi bani se cumpăra mai mult şi mai gustos. Munca o făceau câțiva frați de la internat, care aduceau coşurile de pâine şi salamul, pregăteau sandvişurile şi le vindeau. Munca o făceau benevol şi gratuit fără a-şi însuşi măcar o fărâmă de pâine pentru ei; şi erau între ei unii care nu aveau un ban să-şi cumpere un sandviş. Aici cred că am sărit dincolo de cal, nici alții de altfel majoritatea dintre noi nu ne puteam permite luxul să cumpărăm, dar cel puțin eram scutiți de tentația mirosului şi nu aveam ispita în

faţă. La o vizită de la regionala Braşov, bădia Ion Agapie ne-a sfădit pentru această exagerare şi am reparat situaţia.

Am mai pornit la un lucru mare în cadrul liceului: am înfiinţat o cooperativă cu ustensile şcolare, cerneală, peniţe, creioane, caiete. Pentru a cumpăra cât mai ieftin ne aprovizionam de la fabrică. Astfel cu ajutorul lui Popa Ştefan, şeful FDC Turda am cumpărat de la fabrica de sticlă câteva sute de sticluţe pentru cerneală. Cerneala am cumpărat-o în sticle de la o fabrică din Sibiu. Umpleam sticluţele şi puneam eticheta. Şi creioanele le-am cumpărat de la fabrici mult mai ieftin. Am cumpărat hârtie de la fabrica din Petreşti şi am confecţionat la un legător de cărţi cu munca noastră, caiete de diferite grosimi. Pe toate produsele noastre puneam marca Frăţiei: produs FDC 72 Făgăraş, drept garanţie a calităţii. Am fost informaţi că la o fabrică de confecţii din Sibiu se află în depozit maldăre de uniforme de străjer, care acum nu se mai vindeau. Doi dintre noi s-au deplasat la fabrică şi-au cumpărat o sută de costume la preţ mic, tocmindu-se ţigăneşte. Banii i-am împrumutat de la organizaţia judeţeană. Am făcut o clacă şi am descusut semnele de pe mânecă şi am pus în vânzare haine ieftine. Cu un an înainte n-am fi îmbrăcat o uniformă străjerească de ne-ar fi picat cu ceară. Acum ne îmbrăcam noi de bună voie. Aveam în plan şi alte acţiuni de “comerţ şi industrie”, dar s-au dărâmat toate la 21 ianuarie 1941.

În lumea muncitorească am intrat foarte uşor. Propriu-zis tineri care să lucreze în industrie nu erau. Singura unitate industrială era fabrica de explozivi şi aici nu erau primiţi tineri sub 18 ani din cauza gradului mare de periculozitate. Erau însă în Făgăraş mulţi meşteşugari legaţi între ei în bresle, unii cu ateliere destul de dezvoltate şi ca urmare mulţi ucenici. Încă din vreme Tavi Popa a format repede două cuiburi complete pe care le-am asimilat ca mănunchiuri de prieteni. În majoritatea cazurilor erau cunoştinţe vechi de ale noastre, chiar foşti

colegi de liceu, pe care părinții i-au dat câteva clase, apoi i-au retras pentru a învăța o meserie. Aşa a venit Ion Cosgarea, cel cu care cu trei ani în urmă formasem o Frăție, Relu Bențea, Constantin Moldovan, Maniu Virgil, Niculae Niciu, care ne-au fost colegi în primele clase de liceu. Tavi Popa introduse între ei o viață aspră, poate prea aspră. Între altele Tavi se apucase să sape cu ei nici mai mult nici mai puțin decât o fântână pe drumul Calborului. Nimerise un subsol tare ca piatra. Tocmai se invitase o delegație a Hitlerjugendului săsesc să asiste la o şedință a cuibului lui Tavi Popa. Eu l-am certat căci trebuia să ne consultăm şefii ierarhici pentru relațiile noastre cu alte organizații. "Fii pe pace, moşule, că nu mai vin a doua oară! I-am dus la fântâna noastră şi i-am invitat să lucreze alături de noi, unde i-am frânt." În decurs de o lună Tavi a mai format două mănuchiuri de prieteni după acelaşi model ca cele dinainte.

Un câmp nou s-a deschis în rândul tinerilor de la sate. Mai în toate satele au apărut cuiburi de tineri, de la ei putere, fără să mai întrebe pe nimeni, mai ales în satele unde nu a fost organizație legionară sau a fost slabă. Era pericol, ca de capul lor, să facă cine ştie ce trăsnaie, care să se întoarcă împotriva mişcării. Trimeteam frați de cruce, pe fiecare în satul lui, de obicei câte doi şi-i învăța ce este şi ce vrea Frăția de Cruce. Unde vedeau că aceste cuiburi nu erau formate din tineri buni, căutau pe cel mai apropiat şef legionar şi le desființau. Au fost însă puține cazuri de acestea. Cei mai mulți tineri erau de bună credință şi doreau o schimbare în bine a satului lor şi a țării. Alții, tot cu gânduri bune, erau pur şu simplu atraşi de val, mai ales de cântecele legionare, pe care le cântau seara pe uliță. Am făcut şi eu câteva deplasări la sate. În vacanța de Crăciun am organizat la internatul liceului o şcoală de cadre chemând câte doi din cuiburile de tineri. Au venit tineri din vreo 25 de sate. Câțiva au abandonat,

Grecu Ioan din Şoarş - Sibiu

motivând viața prea aspră la care au fost supuşi. Venise şi Florin şi Iancu Morar şi fostul şef al Frăției, Ioan Grecu - atunci student la farmacia militară. Am studiat cu ei cărticica şefului de cuib şi îndreptarul Frăției alegând tot ce am crezut că se potriveşte pentru noua situație. S-au pus întrebări şi s-au dat răspunsuri. S-au învățat cântece şi s-au discutat problemele județului. Era vorba de înființarea în fiecare sat a unui post telefonic, drumuri bune. Tinerii crescuți în spirit practic veneau cu proiecte practice. Pe vremea aceea tatăl a mai mulți copii judeca aşa: pe cel mai harnic şi mai vrednic îl ținea acasă să preia agricultura, pe cei mai firavi dar cu minte deschisă îi dădea la şcoală, iar pe cei mai îndemânateci îi dădea la o şcoală de meserii sau ucenici. Aveam în față pe cei mai buni tineri din satele făgărăşene. Cam în a treia zi de şcoală de cadre am observat că se adunau între ei şi puneau ceva la cale, apoi au venit cu toții la mine în frunte cu Ghiță Haşu, cu o propunere: noi zicem că-i ruşinos lucru să ne adunăm pe viitor pe la internate şi e mult mai bine să ne facem o casă a noastră. Eu, continuă Ghiță, mă leg să fac acoperişul. Sunt de meseria asta şi am făcut destule acoperişuri de case până acum. Noi, intră în vorbă Poparad din Recea, suntem şase zidari în echipa tatii; noi ridicăm zidul şi batem fundația. Noi aducem lemnul de brad din pădure pentru acoperiş şi podele, interveni Mircea Paler din Lisa şi Gheorghe Florea din Sâmbăta de Sus. Noi, aducem lemnul de stejar pentru grinzi, uşi şi ferestre, interveni Ion Grecu din Şoarş. Noi, cei din Comăna ardem şi aducem varul necesar. Noi, cei din satele din jurul Făgăraşului aducem nisipul şi pietrişul de la Olt. Zilele următoare tot la casa asta mă gândeam şi-n somn o visam: o casă mare cu etaj, două săli, camere pentru oaspeți, birouri, iar pe frontispiciu scris “Casa noastră”. Cu cât mă gândeam mai mult şi discutam cu aceşti frați, vedeam lucrul tot mai realizabil. Am şi început încă în zilele următoare să pornim la această acțiune. Ne-am luat şi un caiet în care

scriam tot ce socoteam că era nevoie. Proiectul casei? Profesorul de desen, Gherghel, şi el legionar, care i-a urmat profesorului Bențea, era autorizat să facă proiecte. Ne-a făcut proiectul. În două săptămâni era pe hârtie de calc cu deviz cu tot. Terenul de construit? Am povestit odată doamnei Otilia Bălan, mama lui Nelu Bălan, planul nostru, dânsa nu s-a mirat şi ne-a spus: dacă faceți casă noi vă dăm un teren în fundul grădinii lângă iaz. Cărămida? Dacă două sute de frați de cruce de la liceu vor face numai câte cinci sute de cărămizi fiecare în vara următoare s-ar ajunge la 100.000 de bucăți, dublu de câte ar fi nevoie la casă. Ar rămânea 50.000 de bucăți care s-ar vinde pentru a cumpăra ciment şi țiglă. Cărămidăria? În hotarul satului Hurez era destul pământ potrivit. Aprobare? Problema era ca şi rezolvată, ne-a asigurat profesorul Bențea. Meşteri cărămidari? Tavi Popa, care luase parte la o tabără unde au făcut cărămizi se socotea specialist în fabricarea cărămizii. Pentru aprobarea lemnului de brad şi stejar ne-am dus la inginerul silvic. Pe când vă trebuie, aprobarea? Acum domnule inginer. Aveți proiectul? Da. Atunci vă dăm aprobarea, cine le transportă? Mircea Paler şi Gheorghe Florea din Sâmbăta cu ai lor şi frații Grecu din Şoarş şi frații Bărcuțean din Felmer. Ferestrele urma să le lucreze cei patru ucenici de-ai noştri de la atelierul de lemnărie al lui Niciu, legionar vechi, care ar fi şi început să lucreze, dar era nevoie de lemn de stejar uscat. Meşterul Nicoară, tatăl lui Olimpiu Nicoară, şi el frate de cruce, care avea lemn uscat de doi-trei ani, s-a învoit să ni-l dea cu condiția să-i dăm lemn verde în schimb. Mai rămânea de obținut ciment, fier, țiglă, cuie. Ciment? Cumnatul meu e inginer la fabrica de ciment Turda, ne-a spus Marcel Cornea, vorbesc cu el să ni se vândă cât mai ieftin. Țiglă? Țiglă se face la noi la Sântimbru, a spus Pavel Mârza, voi vorbi cu directorul să ne-o vândă la preț de fabrică. Desigur trebuiau bani. Noi nu aveam nici un leu, dar eram siguri că-i vom face din vânzarea cărămizii şi din spusa lui

Ghiță, râzând: noi vom cumpăra lemn din pădure mai mult decât un acoperiş şi tot ce va prisosi îl vom vinde. Speram să mărim capacitatea cooperativei şi ce vom câştiga îi vom folosi la casă. Era posibilă construirea unei astfel de case, de către noi? Era. Şi astăzi spun acelaşi lucru. Aşa cum eram de tineri, eram în stare de a construi o casă a noastră, a Frățiilor în Făgăraş. Şi tot aşa eram gata să construim o Românie după visurile noastre, visuri spulberate la 21 ianuarie 1941.

Frăția de Cruce pe țară

În răstimp de trei luni de libertate Frățiile şi-au arătat prezența în lumea românească ca o entitate proprie. Prima manifestare a fost o şcoală de cadre în Bucegi, în septembrie 1940. Au fost prezenți şefii de Grupuri şi de Frății aşa cum ieşiserăm din prigoană. De la Făgăraş ne-am prezentat Vichente Comşulea, Tavi Popa şi cu mine. Întâlnirea s-a ținut la Sinaia. În sfârşit ne vedeam liberi, toți câți crescusem neştiuți în ultimii ani în credința legionară. Ne vedeam şi nu ne venea a crede câți eram. Dacă prigoana unui rege dement a distrus pădurea mare legionară, răsărisem noi şi ne dezvoltasem în locul rămas gol. Puțini din cei prezenți îl văzuseră pe Căpitan sau măcar pe bădia Istrate, dar crescusem în cultul lor, de parcă îi aveam permanent între noi. Pentru noi, ei nu dispăruseră niciodată. Istoria ar trebui să rețină această latură a dezvoltării Frățiilor de Cruce, în timpul prigoanei. Nu a apărut nici un vânzător între noi. Unul, dacă l-ar fi avut Siguranța, am fi avut şi noi frații de cruce soarta legionarilor vârstnici. Căci, oricare dintre noi îi cunoştea pe ceilalți cu numele lor adevărat, ca şi pe şefi, ca şi pe frații din Frățiile din alte județe. Ba chiar se urmărea să ne cunoaştem bine pentru întărirea Frăției. Au căzut dintre noi totuşi şi în această prigoană. De exemplu la Slatina în septembrie 1939 a fost împuşcat şi un elev frate de cruce.

Au fost arestați şi condamnați şi în alte părți, dar ca inşi izolați nu ca făcând parte dintr-o organizație pe țară.

La prima şedință comună, vechile cadre au predat comanda noului şef al Frățiilor de Cruce, Ilie Smultea, de curând învestit de Comandantul Horia Sima în această funcție. Fiecare şef de grup raporta situația Frățiilor din județul lui. Cu toții am făcut apoi un marş pe munte pe la cota 1400, vf. Omul şi seara târziu am coborât în Predeal. Am luat în primire clădirea centrală a străjii țării, din marginea oraşului. De curând, printr-un ordin al generalului Ion Antonescu, patrimoniul străjeriei era trecut în seama Frățiilor de Cruce. Cu această ocazie ne-a fost adresată şi o scrisoare a generalului. Din multele bunuri şi palate, tabere, case de odihnă, Frăția n-a păstrat decât această clădire renunțând la celelalte bunuri. Era în această alegere şi ceva sentimental. Căpitanul iubise atât de mult Predealul şi aici îi simțeam mai deplin prezența lui.

Pentru acelaşi motiv, chiar în zilele în care ne-am aflat la Predeal au fost aduse osemintele legionarilor căzuți în Cadrilater, Miercurea Ciuc şi Vaslui şi aşezate în jurul mănăstirii Predeal. O gardă permanentă dintre noi a vegheat la căpătâiul sicrielor şi mormintelor lor.

Azi crucile de atunci nu mai sunt. Au fost smulse, dar trupurile lor în sicriele de zinc sunt încă în acel pământ stâncos al Predealului, aşteptând să aibă parte din nou de o cruce creştinească la căpătâi, lucru ce s-a şi înfăptuit prin mâna altor tineri, în 1995.

De la această întâlnire mi-a mai rămas în memorie un amănunt semnificativ vieții noastre: pe drumul de munte, poposind la un izvor, o parte dintre noi, fără a aştepta ordinul de masă, ne-am desfăcut merindele şi am început să mâncăm. Spre paguba noastră că în Frăție erau nişte tradiții bine întocmite, care nu puteau fi nesocotite. Ne-am recunoscut greşeala şi ne-am luat pedeapsa: două zile consecutive de post negru. Noul şef al Frățiilor ne-a redus pedeapsa la jumătate, dar noi am executat-o integral.

„Cămăşi verzi, cămăşi ale speranței”

La 6 octombrie a fost aniversată o lună de la alungarea regelui prin prezența a circa 100.000 de legionari în Bucureşti, în Piața Națiunii. La tribună se aflau conducătorul statului Ion Antonescu îmbrăcat în cămaşă verde şi Comandantul Horia Sima. Pentru acest gest l-am învăluit cu aceeaşi credință şi dragoste, ce o aveam pentru Comandant. Cu cât devotament i-am jurat atunci credință, când a început discursul zicând: “cămăşi verzi, cămăşi ale speranței” şi a mărturisit că voieşte să înfăptuiască în România voința Căpitanului. Cine şi-ar fi putut închipui că numai peste trei luni acest om va da ordin să se tragă în plin pe străzile capitalei şi în țară în aceşti tineri şi că se va angaja în public că-i va reprima, şi că în jur de 6000 de copii din Frățiile de Cruce vor popula în anii următori temnițele României? Eram prea copii, prea cu sufletul curat pentru a putea bănui o astfel de posibilitate.

Am fost iarăşi, noi Frățiile şi am însoțit sicriele Căpitanului, Nicadorilor şi Decemvirilor de la biserica Ilie Gorgani până la Casa Verde, unde au fost aşezate lângă cele ale lui Ion Moța şi Vasile Marin.

De câteva zile țara întreagă era îngrozită de povestirile plutonierilor de jandarmi, care i-au ştrangulat în pădurea Tâncăbeşti, pentru ca morți fiind să mai fie împuşcați încă odată şi aruncați într-o groapă comună la Jilava, iar dezgropați şi arşi cu damigene de vitriol şi acoperiți cu o placă de beton cu pământ deasupra, crezând că nu se va mai şti de ei în veci. Şi iată că totul s-a aflat. Carol al II-lea în ultimele zile de domnie voia să-şi acopere crima mai deplin. A poruncit generalului Bengliu să cheme pe cei 14 plutonieri de jandarmi şi să-i ucidă. Generalul s-a temut că după uciderea lor va urma uciderea

sa şi a amânat chemarea la Bucureşti a jandarmilor. Când în sfârşit i-a chemat totuşi aceştia nu au răspuns la apel bănuind de ce-i cheamă. Noile autorităţi legionare au găsit pierdută printre hârtii o notă cu numele a 14 plutonieri de jandarmi. Prea era bătătoare la ochi cifra 14, şi de aici teribila descoperire. Dar prin asta tragedia celor 16 sicrie – unul al Căpitanului, 3 ale Nicadorilor, 10 ale Decevirilor şi două ale lui Ion Moţa şi Vasile Marin, nu a luat sfârşit. O lege veche a pământului românesc trebuia să se împlinească şi de data asta: Generalul Antonescu a ascuns sicriele faţă de ţară cine ştie unde şi le-a lăsat moştenire comuniştilor de nu se mai ştie unde şi cum au fost nimicite.

Fost-a dat acestui pământ o lege nescrisă, care trăieşte şi se aplică fără de apel, la răstimpuri de istorie ca un blestem, pe care nu-l poţi ocoli şi care cere ca cei mai buni fii ai acestui neam să nu aibă parte de mormânt şi cruce. Unde-i mormântul lui Ioan Vodă cel spintecat de cămile? Unde au fost aruncate bucăţile din trupurile lui Horia, Cloşca şi Crişan după ce au fost ţintuite pe porţile cetăţii din Alba Iulia? Care-i fântâna care a devenit mormânt până la judecata de apoi pentru Tudor? Pe semne pământul acesta, pentru a se putea spăla de păcatele fiilor lui, are nevoie nu numai de sufletele celor mai buni dar şi de trupurile lor. Ca un sorb nesăturat din poveştile bătrâne, lăcomia pământului a cerut apoi în continuare alte şi alte jertfe de morminte necunoscute. I-a cerut trupul lui Maniu, George Brătianu, vlădici neîncovoiaţi, sute de preoţi şi bărbaţi din cei mai buni. Şi pământul acesta încă nu s-a ostoit. Avea nevoie de pădure tânără, de trupuri răstignite la Piteşti, Gherla, Aiud, Canal, pe crestele munţilor ţării, din Bucovina până în Semenic şi din Maramureş până în munţii Dobrogei. Şi a mai fost loc în acest pământ şi de cenuşa morţilor din 1989 aruncată într-un canal. Fi-vor destule oare mormintele de până acum?:

Morminte dragi

(*Radu Gyr*)

Morminte dragi, lumină vie
Sporite-ntr-una an de an,
Noi v-auzim curgând sub glie
Ca un şuvoi subpământean.

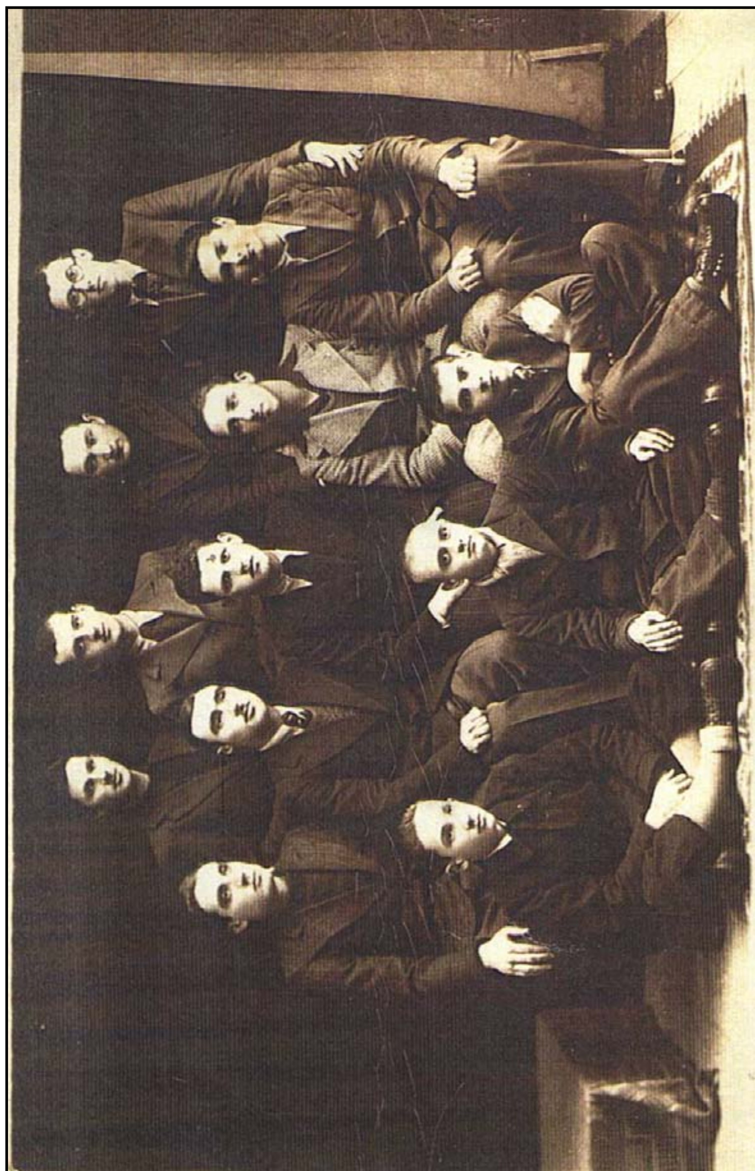
Ați luminat cu jertfe sfinte
Pământul, până-n temelii,
Căci arde țara de morminte
Cum arde cerul de făclii.

Ascunse-n lut ca o comoară
Morminte vechi, morminte noi,
De vi se pierde urma-n țară,
Vă regăsim mereu în noi!

De vi s-au smuls şi flori şi cruce
Şi dacă locul nu vi-l ştim,
Tot gândul nostru-n el v-aduce,
Îngenunchieri de heruvim.

Morți sfinți în temniți şi prigoane,
Morți sfinți în lupte şi furtuni,
Noi am făcut din voi icoane,
Şi vă purtăm pe frunți cununi.

Nu plângem lacrimă de sânge,
Ci ne mândrim cu-atâți eroi
Nu! Neamul nostru nu vă plânge
Ci se cuminecă prin voi.

O frăție de Cruce din Odorhei
1939

La aniversarea Unirii din 1918

Am călătorit în vagoane de marfă o noapte ca să fim a doua zi la Alba Iulia, la 1 decembrie 1940, pentru a păşi pe locurile sfinte în cetatea cea mai mare din Dacia, Apulum, pe locurile unde a înfăptuit prima unire a tuturor românilor, Mihai Viteazul, unde au pătimit Horia, Cloşca şi Crişan, unde a fost pălmuit Avram Iancu şi unde părinții noştri în 1918 au înfăptuit România Mare.

Era atâta tineret adunat din toate colțurile Ardealului ciuntit, pe Platoul romanilor. Era acolo pentru a se lega că nu va avea linişte pe pământ până România nu va fi întregită cum a fost şi pentru a da speranță fraților de dincolo de răzorul de la Feleac; pentru a arăta lumii că nu ne vom împăca niciodată cu acest răzor, că Ardealul îi o ființă vie, care nu poate fi despicată şi să mai rămână vie. Au fost de față la tribună regele Mihai, generalul Antonescu şi Horia Sima, Comandantul Mişcării Legionare. Rețin din cuvântarea Comandantului: „…granițele țării sunt mai întâi în inimile noastre, ale neamului românesc şi până vor fi acolo, orice împărțire a oamenilor nu va fi definitivă”.

Trebuie să povestesc aici o întâmplare din călătoria cu trenul de la Bucureşti la Alba Iulia. Trecusem de gara Teiuş, trenul în care ne aflam, tren foarte lung, spre Alba Iulia. După noi urma să vină trenul regal, în care se aflau în afară de suveran şi generalul Antonescu şi Comandantul Horia Sima, precum şi alți conducători ai statului național-legionar. La vreo câțiva kilometri, în plin câmp, trenul s-a oprit la un semnal de alarmă, în dreptul locului numit „Tău”. După câteva minute de control, în care nu s-a constatat nici o defecțiune, trenul a pornit din nou, dar, pe linie a rămas desfăcut vagonul din urmă. Norocul a fost că legionarii din penultimul vagon au observat lipsa ultimului vagon şi din vagon în vagon s-a transmis pericolul până la locomotivă. Trenul s-a oprit aproape de

gara Sântimbru, de unde s-a telefonat în urmă înştiinţându-se gara Teiuş de accidentul, care se prevedea, înlăturându-se astfel pericolul. Desigur totul a fost un atentat, plănuit şi executat de către comuniştii din gara Teiuş.

Întâlnirea de la Predeal, 4 ianuarie 1941

Pe 4 ianuarie am fost convocaţi la Predeal la o şcoală de cadre. Am ajuns la gară noaptea şi ne-am îndreptat spre "casa noastră" de la marginea oraşului. Venisem cu acel tren vreo 20-30 de camarazi. Aici ne izbim de prima surpriză ce ne lovi drept în faţă: la poarta casei noastre era instalată o gheretă cu santinelă. Ostaşul ne somează, nu înţelegeam ce înseamnă asta şi nu ne îndepărtăm. El dă alarma şi vine ofiţerul de gardă, un sublocotenent de vânători de munte, care ne vorbeşte politicos. De câteva zile ei au primit ordinul să păzească casa şi să nu lase pe nimeni să se apropie şi să intre. Casa e goală? - am întrebat noi. Da, casa e goală, dar ordinul e să nu intre nimeni şi să se tragă dacă cineva ar încerca să nesocotească somaţia. Ne uitam unul la altul şi nu înţelegeam. Cum? Doar ne-o dăduse generalul Antonescu, şi când ne-a dat-o ne-a trimis şi o scrisoare în care ne ura ca aici să ne simţim ca acasă, să ne pregătim sufleteşte şi să ne călim trupurile şi voinţa pentru vremurile ce vor veni, când patria va avea nevoie de noi. Şi acum? Ce putem înţelege? Ne-am întors în oraş şi ne-am dus la poliţie. Ei nu ştiau nimic de noutăţile de la casă. Ne-am adresat primarului oraşului, care atunci noaptea ne-a pregătit un internat al unei şcoli din oraş, unde ne-am deplasat cu un poliţist.

Şcoala de cadre a avut un caracter obişnuit: fiecare şef de grup raporta în faţa tuturor situaţia din teren cu realizările şi greutăţile ce s-au ivit. Era astfel un schimb de

experiență şi bun-înțeles un nou prilej de o şi mai strânsă cunoaştere şi prietenie dintre noi. Pentru o oră am fost vizitați de Comandantul Horia Sima, care a venit însoțit de profesorul Stoicănescu. Ne-a vorbit despre însuşirile omului de la munte, potențial pe care trebuie ca noi în viitor să-l descoperim, să-l cunoaştem şi să ni-l însuşim, munții şi codrii fiind cadrul în care s-a modelat sufletul românesc.

Nu-l văzusem şi auzisem niciodată pe Comandant atât de aproape. Mi s-a părut tare trist, avea pe atunci 33 de ani. O dungă i se creionase perpendicular pe frunte, ce se încorda atunci când sublinia cuvintele. La tâmple îi mijeau primele fire albe. Ne-a sfătuit să activăm ca şi până atunci, modest, să nu provocăm prin purtarea noastră şi să nu uităm că prima datorie e să învățăm la şcoală bine, că de oameni bine pregătiți țara are nevoie.

În cartea „Pe marginea prăpastiei" se va scrie că la această şedință Horia Sima ar fi organizat cu Frățiile rebeliunea în țară şi că s-ar fi făcut instrucție militară şi s-ar fi făcut trageri cu arme militare. Şi noi nu ne-am deplasat de la şcoală trei zile, decât o dată, să ne închinăm la crucile de la mănăstire. Cât despre arme, nici măcar cuțite de tăiat pâine nu aveam. Singura frază mai revoluționară de-a Comandantului, pe care am reținut-o a fost: "dacă cineva va vrea să ajungă sau să se considere Căpitanul Mişcării, să nu-l urmați! Căpitanul a fost unic, şi a rămas şi va rămâne unic."

Ne aşteptam să ne spună de ce ni s-a luat casa dăruită, dar dânsul nu a amintit un cuvânt despre ea şi noi nu l-am întrebat. S-a despărțit de noi, ne-a cuprins într-o privire dragă şi a plecat. Mai mult, majoritatea din cei vreo 150-200, câți eram acolo, nu-l vom mai vedea niciodată.

Răspuns unor acuze

Tot în „Pe marginea prăpastiei", ca şi în toată propaganda ce s-a făcut pe această temă am fost acuzați că

am fi fost crescuți în spiritul violenței, al urii față de evrei şi alte naționalități. Opinia publică până astăzi aşa ne cunoaşte. În toate caricaturile nu există legionar prezentat fără pistol.

Că în cărțile Frăției ca şi în cele legionare nu se îndeamnă nici la violență, nici la crimă, e un lucru care poate fi constatat foarte uşor. „Îndreptarul Frăției" şi toate cărțile legionare sunt astăzi tipărite la dispoziția oricui să le citească sau consulte şi să le judece, exact aşa cum au fost scrise atunci, cuvânt cu cuvânt. Desigur găsim în ele idei, probleme, situații, care azi nu se mai potrivesc, altul fiind mediul politic, social, economic, cultural față de acel timp. Nici doctrina legionară nu a fost formulată odată pentru totdeauna ca o dogmă. Şi ea, ca orice lucru omenesc, a crescut, s-a cristalizat, din ea au fost unele atitudini părăsite şi altele au fost introduse. În 1924 întreaga studențime română a intrat în grevă împotriva Constituției de atunci, pentru ca în 1938 Căpitanul şi Iuliu Maniu să devină apărătorii acelei constituții, atunci când se preconiza o alta şi mai rea.

În prefața la „Pentru legionari", Căpitanul spune: „în acest volum este scrisă povestea tinereții mele, de la 19 la 34 de ani, cu simțirile, credința, gândurile, faptele şi greşelile ei".

În special acuzațiile curg în perioada celor trei luni ale guvernării legionare. Stau mărturie câteva ordine date de Comandant în vremea aceea. Un astfel de ordin interzicea categoric ca vreun frate de cruce să posede vreo armă de foc. Dacă cineva poseda o astfel de armă trebuia să o predea în 24 de ore poliției legionare. Şi fiți siguri că în Legiune ordinele se executau întocmai. Am fost personal pus în situația de executare a acestui ordin. Pe timpul refugiaților polonezi în 1939 un tânăr străin mi-a oferit să cumpăr un pistol deosebit, calibru 6.35, 12 focuri, o jucărie. Îl avea de la un ofițer polonez. L-am dus acasă, l-am uns cu vaselină şi l-am ascuns în condiții bune. M-am

luptat în sinea mea dacă trebuie să-l dau sau să nu-l dau. M-am dus acasă, l-am luat de unde era ascuns, mi-am călcat pe inimă şi l-am predat. Şi doar nu ştia nimeni că-l aveam. Simțeam că dacă nu voi executa acest ordin eu n-aş mai fi fost eu. Un alt ordin categoric a fost dat de Viorel Trifa, şeful studenților legionari. Comandantul adăugase: „acest ordin este în egală măsură valabil şi pentru Frățiile de Cruce!” Se pornise de la un caz concret: un student legionar insultase un evreu. „Unde este creştinismul şi cavalerismul cu care ne lăudăm că-l avem, dacă unul dintre noi e în stare de asemenea mişelie?” Erau amintite spusele Căpitanului în această privință şi ni se arăta al cărui duh trebuia să fim noi, legionarii.

Cazul Iorga-Madgearu

După instalarea regimului legionar, era lucru de la sine înțeles, că cei vinovați de uciderea Căpitanului, a Nicadorilor şi Decemvirilor şi a sutelor de legionari (împuşcați) expuşi în piețele publice, vor trebui să-şi primească plata pentru fărădelegile lor. Nu ca o răzbunare personală sau a Legiunii, împotriva duşmanilor săi, ci pentru răul ce l-au făcut neamului românesc prin aceste crime. Şi mai era un motiv: pentru o mare lecție de istorie pusă în fața poporului român. Toți ucigaşii şi vânzătorii din istoria neamului românesc n-au fost pedepsiți, ci şi-au folosit prețul vânzării ajungând la ranguri şi demnități. Ieremia Golia, vânzătorul lui Ion-Vodă a ajuns boier mare în domnia următoare; vânzătorii lui Horia, Cloşca şi Crişan şi-au ronțăit în linişte galbenii „câştigați”; iar căpitanii, ce l-au vândut pe Tudor, au ajuns ofițeri în timpul domniilor următoare. Dacă nu se va da o lecție istorică, teroarea, vânzarea şi crima, vor mai face istorie şi în viitor. În acest fel înțelegeam noi dreptatea ce urma să se facă acum.

Din presă se ştia de arestarea unor criminali, dar ştiam şi din cei care făcuseră crime şi erau liberi şi în funcții, ca bunăoară fostul prefect de Maramureş, care împuşcase în piață 7 legionari, şi acum era ofițer în armată, neconturbat de nimeni. Aşteptam o judecată pentru ca să se facă dreptate pentru toate crimele şi nedreptățile din ultimii doi ani şi jumătate, dar care întârziau. Vestea pedepsirii vinovaților de crime de la Jilava am primit-o ca pe o liniştire a spiritului de dreptate ce-l purtam în sufletul nostru. În sfârşit s-a făcut dreptate. Eram cu toții sub influența dezvăluirilor cutremurătoare ale făptaşilor crimelor făcute. Pentru noi, cei ce au ucis atât de mişeleşte pe legionari şi-au iscălit prin aceste crime propria lor condamnare la moarte.

Cu aceleaşi sentimente am primit şi vestea pedepsirii lui Nicolae Iorga şi Virgil Madgearu. Tineri, cum eram, nu eram în stare să facem deosebirea între această dreptate făcută şi căile de a se face dreptate într-un stat, pe care-l conduci, în care trebuie să respecți anumite principii şi legi. A fost nevoie de Circulările Comandantului şi de explicații pentru a înțelege aceste lucruri, că respectivele fapte au fost nişte mari greşeli de ordin moral şi politic, chiar dacă au fost făcute cu cele mai bune intenții. Aceste pedepsiri fără justiție, vor rămâne nişte veşnice pete pe fața Legiunii, care şi le asumă ca atare.

Noi şi cei bătrâni

Cu şeful organizației legionare județene am fost în cele mai bune relații. Şi dânsul a fost frate de cruce la Sibiu şi ne înțelegea. Ne mai şi sfădea când i se părea că am fi gata să sărim peste cal şi ne tempera entuziasmul, ca bunăoară cu greieruşul nostru de a construi o casă. A şi făcut un pariu cu noi: că nu vom reuşi singuri. Nu mai țin

Remus Budac

minte pe ce, dar eram siguri că-l vom câştiga. S-a căsătorit prin octombrie şi am ținut să fim şi noi prezenți la eveniment, formând un culoar lung la intrarea mirelui şi miresei în biserică. Mireasa era o tânără învățătoare,

Elisabeta Budac. Nu bănuiam atunci privindu-i, destinul ce-i va urmări foarte curând: el va fi ucis de ostaşii sovietici peste cinci ani, iar învățătoarea peste zece ani, împreună cu fratele ei Remus Budac, ne vor fi sprijinitori devotați în lupta de rezistență armată din munții Făgăraşului.

În aceleaşi relații ne aflam şi cu prefectul județului, bădia Virgil Mateiaş. I-am şi făcut o surpriză frumoasă, când la 13 ianuarie 1941 s-a comemorat în sala prefecturii moartea lui Ion Moța şi Vasile Marin. Vechiul nostru cor, al Frăției, era acuma practic corul liceului, organizat şi cizelat de profesorul de muzică Mureşan. De Crăciun, cu profesorul Ermil Roşală, am organizat o seară de colinde şi un Vifleem maramureşean în cea mai mare sală din oraş. Pentru 24 ianuarie eram pregătiți să aniversăm unirea cu piesa "Se face ziuă" de Zaharia Bârsan, cu corul liceului, cu poezii, de data aceasta participând pe lângă Frăție şi organizația de tineri legionari din oraş, băieți şi fete.

Când aveam timp liber treceam pe la sediul organizației județene, unde de cele mai multe ori întâlneam câte un legionar bătrân din satele județului. Aici i-am cunoscut şi i-am prețuit pe Dan din Mândra, primul legionar din județ recrutat de Horia Sima, pe Comşa din Scorei, Dobrin din Arpaş, Stângu din Vad, Lascu din Cincu, Ieronim Mihai din Bărcut, Gheorghe Arsu din Râuşor şi pe câți alții, care ne priveau cu drag şi pe care căutam să nu-i dezamăgim.

Prin această forfecare de oameni şi întâlniri, prevăzute sau nu, se crease în oraş şi în județ o atmosferă de prietenie, între toți câți ne țineam de credința legionară, între noi şi refugiații aşezați la adăpost, între noi şi restul populației oraşului şi județului. Se crease în mic o lume legionară cu raporturi bazate pe dreptate şi înțelegere. Era un pas spre lumea românească pentru care luptam şi speram să o înscăunăm în întreaga țară. Era destul să treci

prin oraş pentru a te întâlni cu atâția tineri, mulți necunoscuți, cu care te salutai şi o mulțime de oameni, pe care-i salutai, pentru a fi veşnic cu zâmbetul pe buze, iar când întâlneam pe profesorul Bențea era sărbătoare: „şi ziceți că faceți casă, mă băieți!" (acum nu ne mai zicea găluşte). „Facem, domn profesor". „Porniți că şi eu o să vin la lucru".

Ne bucuram de simpatia profesorilor, care nu erau legionari şi care ne apreciau pentru rezultatele la învățătură. Astfel s-a auzit repede în liceu şi în oraş noua glumă a profesorului Mihai Novac, de matematică, care s-a oprit odată din explicat: „nu ştiu în Frăția voastră ce grade se dau şi pentru ce, dar eu la matematică am decis să vă gradez; pe Toader îl fac sergent, pe Bălan căprar, iar pe Bărcuțean fruntaş, restul cătane obişnuite".

Am spus că în timpul prigoanei carliste Frăția a încercat să-şi extindă influența şi la gimnaziul de fete din Făgăraş, lucru foarte greu. Mai întâi era prejudecata profesoarelor de a nu îngădui nici o apropiere între elevi şi eleve. O plimbare de 100 de metri de către un elev şi o elevă, ajunsă la urechea directoarei însemna eliminarea elevilor. Comunicarea nu se putea face decât în timpul vacanțelor, afară din Făgăraş sau în cadrul familiei fetelor. Astfel au fost câteva fete, ca de exemplu Otilia Aroneasa, ce au pornit pe drumul legionar. Dar odată terminat gimnaziul, fetele părăseau Făgăraşul şi totul trebuia reluat de la capăt. Acum la început am neglijat gimnaziul de fete, socotind problema de mică importanță. De fapt sub această atitudine se ascundeau propriile noastre limite şi prejudecăți. Înțelegeam să-i vorbeşti unei fete despre şcoală, despre lună şi stele, să-i faci chiar o poezie, să-i oferi un ghiocel sau un mărțişor, dar nu ne simțeam în stare să le vorbim despre Legiune şi Căpitan.

Din acest cerc ne-au scos fetele însele. Odată, la o şedință din sala de la biserica ortodoxă, ne-am trezit cu un grup de fete: „Vrem să fim şi noi ca voi, băieții!". "Doar

Frăție de Cruce – fete pe Muntele Cindrel

tata-i legionar, a spus una”. „Şi fratele meu îi frate de cruce, a adăugat alta”. „Ştim şi cântece, s-a lăudat alta.” Am fixat o altă întâlnire tot acolo, dar care nu a mai avut loc, căci la întoarcerea lor la internat a fost sfârşitul lumii: anchete unde au fost, cu ce băieți au vorbit etc. etc. Erau amenințate cu eliminarea pentru purtare uşuratică, legături nepermise cu băieții, obrăznicie. A fost nevoie de intervenția prefectului Mateiaş ca s-o mai tempereze pe directoare. Crezând că mărturia noastră ajută la ceva m-am dus cu Zaharia Laurian să luăm apărarea fetelor, care nu au făcut nici un rău. Dar cu asta am adăugat mai multe paie pe foc. „Dar asta-i ceva nemaipomenit, zicea directoarea. Cum poate un simplu elev să fie garantul unor eleve?”. „Nu suntem simpli elevi doamnă directoare, suntem, frați de cruce, a spus tăios Laur. Cu sau fără voia dumneavoastră organizația legionară tot se va face în acest gimnaziu!”. Intervenția energică a potolit-o dintr-o dată. Schimbând tonul: „Da, înțeleg şi eu, da numai în cadrul gimnaziului, sub conducerea unei profesoare competente. Altfel nu, mai bine îmi dau demisia.” Am plecat convinşi că un pas era făcut, dar doamna directoare n-a găsit între cadrele didactice nici o profesoară legionară atât de competentă. I-am propus domnului Mateiaş să o schimbe, dar acesta s-a uitat urât la noi: „Nu, asta nu! E o bună profesoară şi o directoare bună. Nu ştiți voi cum să vă purtați.” Ne-am plâns bădiei Agapie de la Braşov de nereuşită. „Lasă că vă trimet eu pe cineva.” Ne-am trezit într-o sâmbătă cu o fată din Braşov, elevă în clasa ultimă, nu mai țin minte la care liceu, în ținută legionară impecabilă, cu împuternicirea în buzunar de a organiza o cetățuie la gimnaziul de fete. După câteva vorbe părea că ne cunoaştem de când lumea. I-am povestit eşecul nostru şi ce ştiam noi despre eleve.

Şi ce n-am reuşit noi cu bățoşenia noastră, a realizat această fată. A rugat-o şi a convins-o pe directoare să o ajute. După câteva săptămâni cu fetele de la gimnaziu

organizam serbarea de Crăciun. Şi la serbare fata de la Braşov a venit la braț cu directoarea. „Aşa da, înțeleg educație legionară şi nu cum voiau nesuferiții aceia de la Radu Negru!”. Că nici aici nu a fost foc de paie, e următorul fapt: pe masa din sala de lângă biserică unde țineam noi şedințe, se afla o față de masă, foarte frumoasă, țesută cu motive româneşti. După 21 ianuarie 1941, nimeni nu s-a mai gândit la această față de masă. O fetiță de 13 ani, atunci a împachetat-o şi a păstrat-o mai bine de 50 de ani, înapoindu-mi-o cu ocazia unei lansări de carte la Făgăraş. Doamna a păstrat nu numai fața de masă dar şi idealurile copilăriei noastre de atunci.

Maria Haşu – membră a Cetățuilor

“Rebeliunea” de la Făgăraş

Ziua de 19 ianuarie 1941, era zi de manifestare loială faţă de axa Roma-Berlin. Mii de legionari erau aşezaţi în piaţă, serbarea se ţinea în cea mai mare sală din Făgăraş, unde era invitată o delegaţie militară germană. Armata română era prezentă printr-un grup de ofiţeri în frunte cu colonelul Bardan. În piaţă se afla o companie de onoare şi muzica militară, care cânta fără încetare cântece legionare. Ce frumos răsuna “Sfântă tinereţe” cântată de alămuri şi tobe! Ce frumos se auzea la megafon ce se petrecea în sală, ce se vorbea şi cântecele cântate de corul nostru al Frăţiei, condus de Ion Bălan. La ieşire colonelul Bardan şi un ofiţer neamţ au primit onorul companiei române şi germane şi au trecut apoi prin faţa Frăţiei aliniată şi ea. Am dat şi noi onorul salutând: “Domnule colonel, fraţii de cruce din Făgăraş aşteaptă cu nerăbdare să îmbrace haina militară”. Domnea peste tot o atmosferă de încredere şi de voie bună.

Peste două zile suntem chemaţi de la liceu, Laur Zaharia şi cu mine, la sediul organizaţiei judeţene. La sediu se afla numai profesorul Ion Petraşcu, ajutorul şefului judeţului şi câţiva legionari aflaţi acolo întâmplător. „V-am chemat că nu ştiu ce se petrece. Armata a ocupat telefoanele şi a pus gardă la prefectură. Pe străzi au apărut patrule militare conduse de ofiţeri. Telefonul nostru de la sediu nu mai funcţionează. Domnul Mateiaş, prefectul a fost chemat ieri la Bucureşti şi a plecat împreună cu şeful judeţului. M-am dus să vorbesc cu colonelul Bardan, şeful garnizoanei şi n-am avut cu cine vorbi. Locţiitorul dumnealui ştiţi cine e. „În adevăr, cu câtva timp în urmă am aflat că un colonel din garnizoană nu era altul decât fostul prefect de Maramureş, care cu un an în urmă împuşcase în piaţa publică 7 legionari. Legionarii făcuseră raport la Bucureşti, dar el a rămas pe post şi nu ne puteam împăca cu gândul ca un

criminal să mai fie comandant de regiment. La radio atât se comunică că ar fi fost împuşcat un ofițer german de către un spion grec şi vina ar fi a unui colonel Rioşan. Am luat legătura cu organizația Braşov, dar şi acolo lipseşte prefectul şi şeful județului. Nici ei nu ştiu mai mult. „Eu am dat ordin legionarilor din județ să vină în Făgăraş pentru toată întâmplarea. Mă întreb ce pot însemna toate acestea. Cred că ar fi bine să fiți şi voi câțiva pe aici”.

Am aflat însă de la legiunea de jandarmi mai multe. Acolo se primise ordin ca jandarmii să împiedice pe legionari să iasă din sate, dar şefii de post n-au îndrăznit să oprească oamenii. Într-un sat, însă, un şef de post a tras ucigând pe primarul Comşa din Sărata. Şeful de post a fost arestat de legionari şi dus la închisoarea județeană. În această atmosferă de neştiință am dispus ca frații de cruce mai mari să rămână la liceu. Am format o coloană şi am pornit prin oraş cântând “”Sfântă tinerețe”. Lumea ieşea la ferestre şi porți nelămurită, întrebătoare şi îngrijorată. Coloana noastră era pe strada regală, în dreptul prefecturii, când din față a apărut o tanchetă ce se îndrepta drept pe mijlocul străzii spre noi: o sută de metri, cincizeci, douăzeci. Eram în frunte şi priveam țintă la turelă. Mi-am văzut moartea cu ochii, dar mândria nu m-a lăsat să fac un pas în lături. De la ferestre am auzit țipete de femei. De abia la câțiva paşi de mine, tancheta se hotărăşte în scrâşnet de şenile să treacă la dreapta pe lângă noi. Ne-am întors tot în cântec la sediu.

Seara aflăm de la Radio Londra vestea că în Bucureşti a izbucnit un conflict deschis între generalul Antonescu şi Legiune, că a fost schimbat ministrul de interne sub motiv că nu l-a apărat pe ofițerul neamț ucis, că au fost schimbați prefecții cu militari şi că armata a primit ordin să ocupe toate instituțiile. Între timp a sosit prefectul Virgil Mateiaş. Nici dânsul nu ştia mai multe decât noi. S-a dus la prefectură şi nu a fost împiedicat să intre, şi a rămas acolo. Între timp au sosit curierii de la

Braşov şi Sibiu. Nici acolo legionarii nu erau mai lămuriți. Se primise totuşi ordinul ca legionarii să rămână în sediile lor şi în instituții, unde să reziste dacă cineva va voi să-i evacueze.

Dar noi nu aveam sediu. După o scurtă consfătuire cu frații de cruce prezenți la sediul județean, noi ne-am hotărât să rămânem la liceu. Acesta era instituția noastră. Ne-am deplasat la liceu şi ne-am instalat acolo, anunțându-l pe directorul Damian de ce aveam de gând să facem. Nu s-a împotrivit. Ne-a privit însă trist şi ne-a chemat pe câțiva la dânsul şi ne-a spus: "măi băieți, fiți atenți ce faceți, căci se pare că duşmanii voştri au biruit din nou. În țară la noi s-a mai tras în popor. Să nu provocați". "Domnule director, aici în liceu suntem acasă la noi, noi nu provocăm, dar numai morți ne lăsăm scoşi de aici".

Am făcut din liceu o redută militară. Postul de comandă l-am instalat în secretariat şi sala profesorilor. Am adunat cataloagele şi le-am stivuit într-un colț. Am cumpărat de la brutărie câte pâini am găsit, zahăr şi ceai. În pivnița liceului am găsit un cazan mare şi l-am instalat. Două zile am trăit cu pâine şi ceai. Am transportat lângă uşile de intrare băncile de fier reformă din pivnița liceului pentru a le baricada la nevoie. Acelaşi lucru am făcut şi la scările de la primul şi al doilea etaj. Drept arme am adunat materialul sportiv: sulițe, discuri, greutăți, ciocane, bumerange. Am stivuit de asemenea lemne tăiate, care la nevoie ar fi putut fi aruncate în atacatori. Careva a aşezat la uşă şi la scări patru panouri: Posada I, Posada II, Posada III, Posada IV, ultimul fiind podul liceului. Ce păcat că nu aveam arme! Careva, mi se pare Puiu Moldovan, a spus că el ştia la cineva două puşti. Seara a plecat şi în adevăr a adus două ZB-uri şi vreo 15 cartuşe. Una era completă, dar alta nu avea pat de lemn, dar funcționa.

Acum puteam face santinelă ca lumea la intrarea în liceu, cu arma încărcată. Am alcătuit un corp de gardă din

frații mai voinici. Pe acoperiş şi în locuri potrivite au fost aşezate posturi de supraveghere.

Am uitat să spun că încă din septembrie a fost înființat un cerc de radio amatori în Frăție sub conducerea lui Radu Literat. La ora aceasta aveam construit un post de recepție şi unul de emisie. Au fost aduse şi instalate în cancelarie, în holul liceului fiind aşezat şi un difuzor. La anumite ore emiteam la postul nostru de radio comunicate cu ultimele noutăți. Multă lume ne-a spus ulterior că ne-au auzit comunicatul postului de radio “Radu Negru”. Telefonul liceului funcționa. Prin el am luat legătura cu Frăția din Braşov, care era baricadată la sediul organizației Braşov şi la prefectură. Am vorbit cu Florin Buracu, student la Braşov, şi care s-a deplasat cu primul tren venind alături de noi. Desigur puteam bănui că vor fi ascultate convorbirile noastre, dar ce conta. Puteau să ştie şi ei ce gânduri aveam. Noaptea de 21 spre 22 am petrecut-o în liceu, frații dormind pe bănci şi pe alte paturi improvizate. Era o voie bună peste tot. Curierii mergeau la sediul organizației județene pe căi ocolite şi aduceau ultimele ştiri. Astfel am aflat că de la prefectură s-a retras garda militară, apoi colonelul Bardan s-a prezentat la prefectul Mateiaş anunțând că dumnealui a fost numit prefect fără voie, dar el socoteşte că rolul lui e în armată nu în problemele civile. În locul armatei s-a instalat o gardă legionară şi de poliție. Tot timpul poliția a rămas sub comanda prefectului şi primarului Făgăraşului.

Între prefectul Virgil Mateiaş şi colonelul Bardan s-a stabilit o înțelegere pentru a se evita orice vărsare de sânge şi o stimă reciprocă, care a dăinuit mulți ani după aceea. S-a convenit ca patrulele şi tancheta să fie retrase în cazarmă. Au rămas câteva patrule pentru a preveni furturile de pe străzile lăturalnice şi în țigănie. Am ascultat tot timpul comunicatele neclare de la radio România şi lungile pauze ce ne loveau sufletul cu semnalul “Garda, Căpitanul!”.

A doua zi dimineața profesorii şi puținii elevi, ce nu erau cu noi, au fost îndrumați acasă, că nu se țin cursuri. În una din zile la poarta liceului au sosit trei ofițeri superiori, între care şi colonelul Bardan, cerând să intre în liceu. Santinela (era de rond Moise Bărcuțian) i-a dat onorul, dar i-a răspuns că de intrat nu se poate intra decât cu ofițerul de gardă (Ofițerul de gardă a ieşit şi l-a condus pe colonel în liceu). Cei doi ofițeri însoțitori îl sfătuiau pe colonel să nu intre, dar colonelul i-a liniştit zicând: "nu se întâmplă nimic". A dorit să vorbească cu cine conduce rezistența în liceu şi s-a mirat când s-au prezentat în fața lui numai elevi. "Nu e nici un profesor?". "Nu, suntem numai noi elevii!". Ne-a întrebat de rostul nostru acolo, de ce ne-am înarmat. I s-a răspuns: "liceul este instituția noastră, a elevilor, nu amenințăm şi nu atacăm pe nimeni, dar dacă vom fi atacați ne vom apăra". "Cu ce vă apărați? a întrebat colonelul zâmbind". "Cu viața noastră, domnule colonel şi cu ce ne va învăța Dumnezeu". "Cât voi fi eu comandant , nu vă va ataca nimeni, ne-a spus". "Dar, dacă veți fi schimbat, domnule colonel?". Ofițerul şi-a luat rămas bun de la noi îngândurat, nerăspunzând.

În felul acesta am petrecut în liceu şi zilele de 22 şi 23 ianuarie, fără să fim tulburați, făcând de gardă şi schimbându-ne la posturile de pândă, ascultând posturile de radio româneşti care erau sub control legionar şi Radio Londra. Ca să treacă timpul mai uşor, sub conducerea lui Laurean Zaharia, se făcea literatură şi a lui Gheorghe Toader probleme de matematică. În câteva rânduri am fost vizitați de directorului liceului, care locuia în aceeaşi clădire. Nu ne-a făcut nici un reproş. A clătinat din cap foarte întristat şi ne-a rugat să nu facem vreo imprudență, care se poate transforma într-o tragedie. "De altfel mă duc să stau de vorbă cu colonelul Bardan", ne-a spus la despărțire. Ne-am motivat acțiunea: "Domnule director, noi nu vrem să facem rău nimănui, dar de vom fi atacați ne vom apăra. E demnitatea noastră de frați de cruce în joc.

Strămoşii noştri au fost oameni liberi, nu iobagi!”, a strigat careva dintre elevi. Colonelul Bardan îşi ținea armata în cazărmi. În 23 ianuarie am aflat vestea că la prefectură s-a prezentat comandantul trupelor germane cu ordinul ca legionarii să părăsească sediul şi să se împrăştie cu amenințarea că armata germană va interveni cu forța. I s-a răspuns că în România un singur om poate da ordine legionarilor, Comandantul Legiunii, Horia Sima. Ordinul Comandantului de încetare a oricărei rezistențe l-am auzit şi la radio şi l-am primit şi pe cale ierarhică pe 23 ianuarie.

Prin telefon am chemat poliția şi i-am predat cele două puşti ZB-uri şi cartuşele ce le aveam cu proces verbal. Am făcut o curățenie generală în liceu aşezând toate la locul lor. Ca să nu fim siliți să predăm poliției averea Frăției, am predat cooperativa şi chioşcul alimentar în scris societății de literatură a elevilor “George Coşbuc”. Apoi am părăsit liceul înmânând cheia directorului.

A doua zi, 24 ianuarie, ziua Unirii ar fi trebuit să fie sărbătorită în sala liceului înainte de amiază, după biserică şi apoi în sala din oraş. Nu s-a mai ținut nici o manifestație, mulțumindu-ne să mergem doar la biserică.

În 25 ianuarie ne-am dus la şcoală ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic. Încă nu venise primul profesor, când sunt chemat din clasă de frații, care aduseră pâinea la chioşcul alimentar şi care-mi spun că pe un raft sub coala de hârtie se află o armă ZB fără lemn. Era limpede că cineva o pusese acolo. Am intuit primejdia, unul dintre noi, Mihai Maga a ascuns arma sub palton şi a ieşit în curtea liceului sub motiv că duce ceva la lada de gunoi, care se afla lângă stejar şi a îngropat arma în grămada de rumeguş de acolo. M-am gândit că fac bine dacă-l pun la curent cu întâmplarea pe profesorul Roşală, rugându-l că de va veni poliția, să nu admită să se facă perchiziție decât în prezența profesorilor. “Şi a elevilor! şi-a dat cu părerea profesorul.”

Nu terminasem bine discuția cu profesorul, că în

Lenuța Faina
Membră în Cetățui şi
luptătoare cu arma în mână contra comunismului

liceu a intrat şeful siguranței cu doi comisari şi vreo şapte polițişti cu ordinul de a face perchiziție în liceu. Directorul le-a dat voie delegând pe unii profesori. Profesorul Roşală a cerut să vină şi elevi şi am fost chemați Laur şi eu. După

câteva tatonări la cancelarie, un comisar s-a îndreptat ață la chioşcul alimentar scotocind totul foarte nervos. Ore în şir a durat perchiziția. Mi-era teamă să nu mai fie ascuns pe undeva, ceva.

În zilele următoare s-au prezentat iar să le predăm arhiva Frăției. Le-am dat câte ceva între care toate broşurile cu cuvântările generalului Antonescu ("Cămăşi verzi, cămăşi ale speranței" sau "Dragii mei copii").

Celelalte documente, tabelul Frăției, ordinele, ştampila, cărți, ziare le-am ascuns în zilele următoare într-o ladă cu pereți dubli bitumată, construită de tâmplarii noştri şi îngropată într-un loc cunoscut de trei frați de cruce între care îmi amintesc de Mihai Maga. Câteva zile am fost chemați la siguranță împreună cu Laur şi pisați într-una despre armamentul ce l-am avut la rebeliune. "Păi, vi l-am dat!". "Nu ni l-ați dat tot, avem informația că mai aveți cel puțin o armă ZB". "Cereți-o celui ce v-a dat informația!". Fierbea de mânie abia reținută, dar n-a lovit.

După câteva zile a venit la liceu colonelul Bardan, acum prefect şi ne-a vorbit. Spunea că generalul Antonescu nu urmărea să distrugă Legiunea ci numai să o refacă sub comanda sa, dându-i mai multă ordine şi disciplină. Ne cerea să continuăm activitatea în cadrul liceului sub conducerea unui profesor, ce va fi numit, să nu avem teamă că ni se va întâmpla ceva rău, căci generalul ne iubeşte. Am fost invitați şi noi elevii să ne spunem, părerea. Elevii se uitau la Laur şi la mine. Am vorbit eu: „Ar fi bine, domnule colonel, să fie aşa cum doriți dumneavoastră. Nouă ne e teamă că va urma o prigoană foarte dură şi la asta n-avem de spus decât următoarele: să nu dea Dumnezeu ca neamul nostru să aibă nevoie de noi în viitor şi noi să nu mai fim". „De unde ai tras concluzia asta, domnule elev?". „De la domnul comisar Antonescu, am zis fără ezitare". Era numele şefului siguranței. Începând cu această dată a încetat să mai fim chemați la siguranță.

Pachetul de cărți îngropate

Cam în vremea aceasta a avut loc o întâmplare până la urmă comică. Eram la internatul liceului dimineața, gata să plecăm la cursuri, când în curtea internatului a intrat ca un pluton de ostaşi cu baioneta la armă care s-au postat la uşile sălilor de meditație, poruncind elevilor ca nimeni să nu iasă afară. Imediat soseşte o maşină încărcată tot cu soldați în ținută de război. Ostaşii erau prevăzuți cu cazmale. Mai sosesc la fața locului directorul liceului, Ştefan Damian şi şeful siguranței. Toți intrară în camera de meditație. Supărat directorul ne întreabă: „Zaharie, Gavrilă există vreo armă în internat?”. Ridicăm din umeri: „Domnule director, noi nu ştim ca vreunul din elevi să aibă armă, dar dacă există, înseamnă că e pusă de cineva să ne facă rău, am apăsat eu cuvintele, uitându-mă în ochii şefului siguranței. Poftiți de vă convingeți”. „Voi ştiți ceva? Se adresă directorul celorlalți elevi”. „Eu am un tun, îl pune păcatul să spună pe elevul Streza, ridicând de pe masă o ascuțitoare în formă de tun”. „Nu-mi arde de glume, elev, se încruntă la el directorul”.

Eram îngrijorați. Bănuiam că cineva a înscenat şi aici o provocare. Sub această presiune am rămas mai bine de o oră, tot internatul. În sfârşit şeful siguranței şi ofițerul comandant vin cu un pachet învelit în ziar murdar de pământ şi care desfăcut în fața noastră cuprindea câteva broşuri cu cuvântările generalului Antonescu. Şeful siguranței le controlează, le răsfoieşte, apoi nervos ne întreabă: „Cine a îngropat aceste cărți?”. Am ridicat din umeri. A trecut prin toate sălile de meditație. Nimeni nu a recunoscut să-l fi îngropat. A revenit în sala în care eram Laur şi eu. „Cine a dat ordin să îngroape acest pachet în grădina internatului?”. Am răspuns: „Domnule şef, tot internatul este plin de aceste broşuri, nu a dat nimeni ordin

să nu le mai avem”. „Dar, le-ați îngropat anume să ne alarmați pe noi şi să ne induceți în eroare. Veți răspunde”. „Poate cine v-a informat pe dumneavoastră a dorit acest lucru, am răspuns”.

Mai târziu am aflat că un elev din clasele mici, care nu era în Frăție, vrând să scape de materiale periculoase, le-a îngropat în grădină dis-de-dimineață. Cineva din oraş l-a văzut dintr-o fereastră şi a alarmat poliția, care a făcut zarvă aducând şi un pluton de ostaşi cu cazmale, de au desfundat grădina internatului. Întâmplarea nu a mai avut nici o urmare, pentru a nu se mai face de râs a doua oară cu cărțile generalului Antonescu. Până la finele anului şcolar, datorită colonelului Bardan nu s-a luat nici o măsură de represalii asupra noastră, celor din Frăție. Nici conducerea liceului n-a luat vreo măsură disciplinară. Episodul cu ocuparea liceului şi două zile fără cursuri a trecut ca şi când n-ar fi fost. La sfârşitul trimestrului doi am avut nota zece la purtare. De abia peste trei ani, când ieşind din închisoare mi-am scos foaia matricolă, pentru clasa a şaptea de liceu am constatat că aveam numai nouă la purtare pe trimestrul doi.

După 23 ianuarie

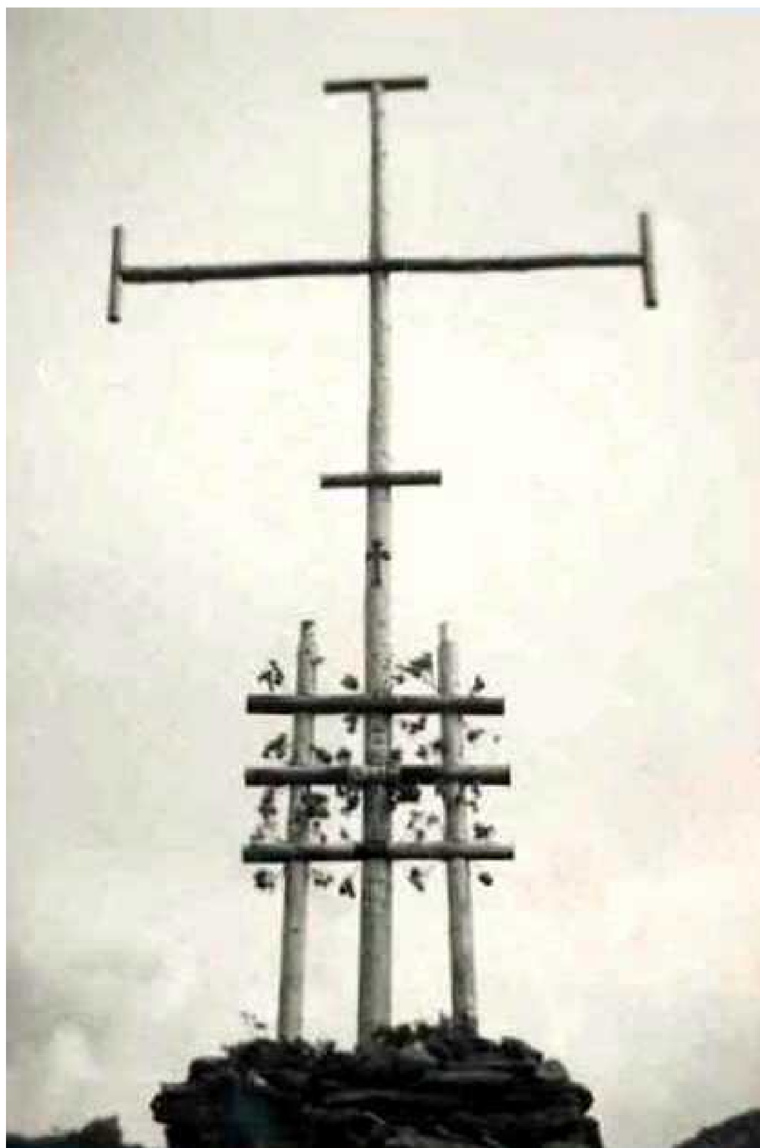
O bună bucată de vreme se stătea în expectativă, nimeni nu ştia ce atitudine definitivă va lua regimul Antonescu față de Mişcarea Legionară. Au venit câțiva inspectori să ne convingă cât de greşiți am fost. Unul, în biroul directorului, unde am fost chemați, Laur şi cu mine, ne-a cerut să-i dăm o listă a elevilor din Frăție. „Întrebați-i pe ei, domnul inspector, care recunoaşte că a fost, a fost, care nu, nu”. Punând această întrebare în fața elevilor s-a ridicat în picioare aproape tot liceul. „Dar, tu , se adresase el unuia care rămase jos, de ce n-ai fost în Frăție?”. „Pentru că eu sunt repetent şi nu m-au primit”. În adevăr

din totalul de 250 de elevi câți avea liceul, doar 30 nu au făcut parte din Frăție.

Au apărut apoi ordine de ale stăpânirii cu privire la activitatea legionară. Un manifest sau o carte legionară găsită, te aştepta condamnarea la moarte. Mulți legionari au fost condamnați la pedeapsa capitală de curtea marțială şi executați pentru acest motiv. S-a încercat apoi racolarea de agenți de către oamenii siguranței din rândurile elevilor, dar au fost refuzați cu indignare. De la 23 ianuarie pierdusem legătura cu conducerea superioară a Frățiilor de Cruce. Din proprie inițiativă am alcătuit o Frăție paralelă de cea cunoscută de toată lumea, condusă de Petru Săbăduş, care a pornit activitatea cu oameni mai puțini cunoscuți, separat de noi. Pe la Paşti am luat legătura cu conducerea Frățiilor prin grupul Sibiu, prin studentul Aleman şi încet, încet am reînceput activitatea de prigoană, aşa cum fusesem învățați cu ani în urmă, dar într-o situație nouă. Dacă înainte siguranța nu ne cunoştea şi umbla cu ochii închişi, acum eram cunoscuți cu numele.

Crucea din Budiu

La începutul lui iunie, după terminarea cursurilor şi a unor lucrări de control la sfârşit de an, Frăția a organizat o tabără în muntele Budiu cu frații de cruce, care îşi încheiaseră situația şcolară. Astfel au participat la tabără Ion Chiujdea, Moise Bărcuțian, Ion Gavrilă, Laurian Haşu, Vichente Comşulea, Ion Bălan, Ilie Stan, Petru Săbăduş, Victor Florea. Au mai participat, de asemenea frații muncitori Constantin Moldovan şi Ion Cosgarea. N-ar fi ştiut niciodată siguranța de existența ei, dacă nu am fi ridicat o cruce din trunchiuri de brad şi dacă nu am fi făcut fotografii. Nu ne-am putut închipui că ridicând o cruce, te va putea condamna cineva pentru acest lucru. Cât priveşte fotografiile în nici una nu am apărut într-o postură de a fi

Crucea din Budiu

acuzați de activitate legionară. Asta o credeam noi. Toată vara au umblat agenți de ai siguranței şi au cercetat jandarmii, că abia în toamnă au dat de autorii crucii. În tabără ca în toate taberele, am ținut şedințe zilnic, am

cântat, am urcat pe poteci de munte şi am discutat situația politică şi socială din țară, de la liceu, situația Frăției. Am făcut planuri şi despre ce vom face şi cum vom acționa în anul şcolar următor.

Am coborât din munte chiar în ziua de 22 iunie, când a început războiul de răsărit. Toate problemele noastre au trecut pe planul doi, războiul rămânând problema numărul unu a tuturor românilor. Socotind că e o datorie de onoare a fraților de cruce de a lupta împotriva comunismului ne-am prezentat a doua zi la centrul de recrutare Făgăraş, pentru a ne înscrie voluntari. M-am dus cu Moise Bărcuțian, anume cu el, fiind cel mai voinic dintre noi. Pe poarta centrului era scris cu litere mari: „NU SE PRIMESC VOLUNTARI!”. Am ajuns cu mare greutate la comandantul centrului, care ne-a spus că aşa sunt ordinele de sus. Am rămas astfel în aşteptare cu ochii ațintiți la toate veştile care veneau de pe front. Vara am muncit fiecare în familia lui. Ne-am mai întâlnit de câteva ori duminica, ca şi în verile trecute pentru a ține şedințe şi a schimba informații. Dar totul părea neimportant față de ce se petrecea dincolo de Prut şi de unde veneau tot mai multe nume de morți dintre cunoscuții noştri. Şi aşa se va întâmpla până la sfârşitul războiului în 1945. Cei mai mulți din fruntaşii legionari din județ vor muri pe front în frunte cu comandantul Gh. Bâlborea şi profesorul Ion Petraşcu.

4 septembrie 1941. Arestarea

La sfârşitul lunii august se abătuse un frig în țara Făgăraşului cum nu mai fusese de mult. A nins până la poalele munților şi zăpada a ținut aproape o lună. În ziua aceea mă întorceam acasă cu carul din satul vecin, Recea, de unde aduceam nişte scânduri de la joagăr. Era o vreme urâtă cu ploaie măruntă, rece. Veneam alături de bivoli,

când la intrarea în sat mă întâmpină plutonierul Lisandru, alăturându-se de car şi încărcându-şi pistolul fără să zică nimic. Ajungând acasă, dau peste o trupă de subofiţeri de jandarmi, care făceau percheziţie. Casa toată era întoarsă pe dos. Hainele din lăzi aruncate pe jos, pernele desfăcute, podele descuiate cu ranga, icoanele date jos de pe pereţi. Mama îi blestema pentru batjocura făcută, tata tăcea. „Ţine-ţi gura, fă, că te iau şi pe tine! o ameninţau". „Ce-i dacă mă luaţi? M-au luat şi ungurii pe timpul războiului, dar n-au făcut batjocura asta". Un comisar în civil făcea un proces verbal al unor obiecte: două cărţi „Arhanghelii" de Ion Agârbiceanu, „Mustul care fierbe" de Octavian Goga, icoana arhanghelului Mihail şi cămaşa verde cu diagonală. „Domnilor, am zis eu, vă faceţi de râs cu cărţile astea şi cu o icoană de sute de ani! Iar cămaşa verde legea spune să nu o porţi, nu să nu o ai". „Mă-nveţi tu pe mine ce să iau? se răsti civilul. Puneţi-i cătuşele!". Cu o mare dexteritate se repeziră la mine şi-mi prinseră cătuşele cu mâinile la spate.

De ani de zile mă aşteptam să fiu arestat, dar nu acasă. Mă născusem în această casă, crescusem aici, îndărătul porţii mă simţeam apărat de toate relele din lume, şi acum iată totul se năruia. Câţiva nemernici îşi băteau joc de ce-mi părea mai sigur pe lume. O răzvrătire surdă îmi întuneca mintea. Au făcut bine că mi-au legat mâinile. Mi-am adus aminte de demnitatea cu care trebuie să primească un legionar nedreptatea şi încet-încet m-am potolit. „Uită-te, la el! se adresă mamei, că n-ai să-l mai vezi!". „Nu-i cum vrea omul, ci cum vrea Domnul! răspunse mama".

M-am despărţit de ai mei cu ochii fără lacrimi. „Şi acolo-i Dumnezeu, dragul mamii. Cheamă-L şi vine la tine." mi-a spus mama la despărţire. Toţi cei veniţi au plecat cu o căruţă, iar eu am rămas în urmă pe mâna lui Lisandru. „Să nu încerci să fugi, că te împuşc ca pe un iepure!". Când mergeam prin sat mergea tot după mine cu

Salutând în fața Crucii de pe Budiu.
- în centru Ion Gavrilă -

pistolul în mână. Am ajuns la postul de jandarmi din Recea. Abia intrat la post a pus un jandarm de mi-a legat şi picioarele cu lanț scurt. Aşa am rămas rezemat de perete. „Acum să-ți mute neica un pic mutrişoara, puiule, că mi-ai căzut în mână!”. Suflecându-şi mânecile,

scuipându-mă, se apropie de mine şi începu să mă lovească în piept, în cap, pe picioare, încet cu răbdare, sistematic, fără să pot face ceva. N-am răspuns nimic. Mă durea şi mă miram de unde atâta ură din partea unui om, căreia nu-i făcusem nimic. Cu o lovitură în falcă mă trânti jos ca pe un bolovan şi continuă să mă lovească cu picioarele pe unde nimerea.

M-am trezit când era noapte. Am auzit în camera vecină zornăit de lanțuri, semn că mai era şi altcineva. În adevăr în camere separate erau Ion Chiujdea şi Haşu Laurean. Şi ei pățiseră la fel cu Lisandru. A doua zi am fost dezlegați de picioare şi cu mâinile la spate am fost duşi la postul din Ileni, de unde l-am luat pe Vichente Comşulea, şi el legat ca şi noi, şi cu un alai de jandarmi în frunte cu Lisandru am intrat la jandarmeria din Făgăraş, unde erau sosiți înaintea noastră Victor Florea şi Moise Bărcuțian.

A urmat o săptămână de anchetă făcută de comisarul Moraru, după câte am înțeles venit de la siguranța generală din Bucureşti, un individ voinic cu o figură întunecată de câine mops, cu ochii bulbucați. Ziua ne ținea în beciul umed al unei clădiri vechi, iar noaptea într-o cameră cu ciment pe jos şi cu zăbrele, fără nici un mobilier în ea, permanent fiind păziți de nişte sergenți tineri, din şcoala de jandarmi, foarte zeloşi. După cum ne amenințau ei, ne-ar fi împuşcat fără mustrare de conştiință. Când eram scoşi la anchetă sau la WC şi anchetatorul şi sergenții îşi permiteau să ne bată, nu cu un scop anume, ci de dragul de a te bate, folosindu-se de figurile învățate la şcoala lor. În mod special se antrenau, pe cel mai tânăr dintre noi, Victor Florea, de 14 ani. Ancheta s-ar fi putut termina într-o oră. Răspunsuri le-am dat cum ne înțelesesem încă de la munte.

-Da, am făcut o excursie în muntele Budiu.

-V-ați înțeles înainte de a merge la munte, fixând data şi ora?

-Da. Sigur că ne-am înțeles.
-De unde ați avut de mâncare?
-Am adunat bani de la toți şi am cumpărat pâine.
-De la ce brutărie?
-De la Niciu.
-Ați mâncat împreună, sau fiecare separat?
-Cum era să nu mâncăm împreună?!
-Ați mers împreună pe drum?
-Da, împreună.
-Ați cântat?
-N-am cântat, am fluierat să mergem mai cu spor.
-Ce-ați făcut la munte?
-Ne-am urcat pe vârfuri până la zăpadă, am cules flori, am făcut de mâncare.
-V-ați rugat?
-Da, am zis rugăciunile împreună.
-Ați citit din Biblie?
-Da, am citit din Biblie.
-Ați ținut şedințe legionare?
-Nu am ținut şedințe legionare.
-Dar ați discutat?
-Am discutat.
-Despre ce?
-De toate, de şcoală, de lume, de fete.
-Ați ridicat din bârne tăiate de voi, în vârful Budiului o cruce legionară?
-Am ridicat o cruce. Crucea-i cruce. Nu-i nici legionară, nici nelegionară! Îi creştină.
-Ați făcut fotografii?
-Da, am făcut fotografii.
-Le recunoaşteți?
-Da, le recunoaştem.
-V-ați rugat în fața crucii?
-Da, ne-am rugat în fața crucii.
-Pentru cine v-ați rugat?
-Pentru țară, pentru lume, pentru prieteni, pentru

părinți, pentru noi.

Noi credeam că nimeni nu ne putea acuza pentru astfel de declarații.

Prin nu ştiu câte septembrie am fost transportați într-un camion legați la mâini la închisoarea Braşov şi înaintați Curții Marțiale. De la siguranța Făgăraş au fost aduşi cu noi Ion Bălan, Ion Cosgarea, Ilie Stan, Constantin Moldovan, Virgil Maniu, Aurel Bențea şi Tavi Popa. Ultimii trei nici nu fuseseră la munte, dar erau într-o fotografie obişnuită găsită cu Moldovan şi Cosgarea. De Săbăduş Petru eram înțeleşi dinainte că nu vom recunoaşte sub nici o formă că a fost cu noi. Întrebându-ne de adresa lui, am spus că nu ştim dacă are vreo adresă şi că el e plecat definitiv din Făgăraş acasă în Ardealul ocupat.

O dată cu noi au fost anchetați la jandarmeria din Făgăraş, părintele Uria din Mărgineni, împreună cu doi tineri din sat de 16 ani, Ursu şi Popa şi un bătrân pribeag de 70 de ani, italian de naştere, aproape olog, fără familie, pe nume Perdi, pe care-l adăpostea părintele la casa parohială. Tinerii şi bătrânul Perdi au fost bătuți să recunoască că părintele le-a vorbit de Legiune şi Căpitan şi că împreună au făcut un cuib legionar. La anchetă, comisarul Mihăilescu nu s-a dat în lături să-l bată chiar şi pe părintele Uria pentru a-l sili să recunoască acest lucru.

Am fost coborâți în curtea închisorii din Braşov din centrul oraşului, seara destul de târziu şi introduşi într-o cameră mare cu trecători, de drept comun. Trebuie să recunosc că primul contact cu închisoarea a fost foarte deprimant, când într-un miros de nesuportat la lumina oarbă a unui bec galben, de pe priciuri s-au ridicat în capul oaselor vreo 30-40 de figuri hidoase în haine de puşcăriaş a deținutului de drept comun. Singurul, care parcă era în mediul lui, era Tavi Popa. El mai fusese condamnat la cinci ani închisoare pentru aşa-zisa rebeliune, făcuse vreo patru luni şi fusese grațiat de Paşti. Foarte repede, cunoscând obiceiurile casei, se împrieteni cu „Mă

recomand Cucoş, haiduc de buzunare, la al 13-lea sezon de odihnă în stabilimentul de bună reputaţie”. Curând uşa se deschise şi în cameră intră un gardian însoţit de un tânăr subţirel, cam de 30 de ani, mereu cu zâmbetul pe buze, Tavi Popa îl recunoscu imediat şi se duse şi-l îmbrăţişă.

-Bine te-am găsit, bădie Paul.

-Bine ai revenit, Tavi.

-Da, n-am venit singur, am adus încă 16 suflete.

Tânărul gazdă dădu mâna cu toţi, privindu-ne cu drag, apoi ne invită să servim cina. Doi fraţi de ai noştri, şi ei tineri, au adus un hârdău cu ciorbă de legume şi un platou cu mămăligă tăiată în calupuri şi nişte străchini de lut, destul de ponosite. Tavi, ca la el acasă, luă o strachină, o umplu cu ciorbă şi se servi cu un calup de mămăligă şi începu să mănânce cu poftă, vorbind mereu cu bădia Paul.

Eu am încercat să-l imit pe Tavi, dar cu toată bunăvoinţa nu am putut înghiţi o lingură. Simţeam că dacă mai continui voi vomita. “Lasă că mâncaţi voi mâine, spuse râzând bădia Paul. Acum aşezaţi-vă şi vă odihniţi. Dimineaţă viu şi vă scot de aici”.

La cererea bădiei Paul, Cucoş care-şi luase sarcina de şef de cameră, îi sili pe puşcăriaşi să elibereze un colţ de prici, unde ne-am aşezat cu destulă scârbă, toţi cei nou veniţi. Era prima seară de închisoare. În gând simţeam cum fiecare veghind îşi făcea rugăciunea, nu prea încântaţi de noua locuinţă.

O lună la închisoarea Braşov

Dimineaţa, odată cu prim-gardianul şi numărătoarea, a venit bădia Paul Cojocaru cu un gardian şi ne-a mutat în secţia politică. Aici era altceva. Erau la vremea aceea cam 80-100 de deţinuţi, majoritatea legionari, cei mai mulţi fiind tineri. Îmi amintesc de câţiva fraţi de cruce din Târgovişte, între care şi fiul comandantului regimentului de tancuri Săndulescu, un grup de Frăţiori de la fabricile din Braşov, tare mărunţei;

apoi grupul FDC de la Mediaş: doi frați Spătaru, doi frați Caba, doi frați Tătaru, Toader Biriş şi Alexandru Dop, gălăgioşi şi puşi pe glume. Trei dintre ei îşi aveau şi surorile, fete de 14 ani aici în închisoare. Mai erau tineri şi din alte părți, dar şi oameni în vârstă, serioşi, cu gândurile lor. În atmosfera aceasta am sosit şi noi 17. Nici unul dintre ei nu purtau haine de puşcăriaş. Prima zi s-a consumat cu formele de încarcerare, fişe, amprente, inventar. Ziua uşile camerelor erau deschise, aveau cărți, instrumente muzicale, şah, flori. De două ori pe zi plimbare în curte. Seara toată secția politică ieşeam în fața camerelor şi ne spuneam rugăciunea, urma un moment de reculegere pentru cine ştiam noi şi terminam cu "Cu noi este Dumnezeu", pe care-l cântam. Se primeau pachete cu mâncare de afară, dar şi fără asta mâncarea era bună.

În ziua următoare Paul Cojocaru a venit la noi.

-Băieți, noi ieşim la lucru, vreți să veniți şi voi? Îmi promiteți pe cuvânt de frate de cruce că nu evadează nimeni şi păstrați disciplina?

Şi iată-ne încolonați 40-50 de tineri pe Ulița Lungă, la început fluierând, iar apoi în afară de oraş cântând două melodii de marş: "Stan bolovan" şi "Noapte bună, Mărioară". Aşa mergeam zilnic până la o grădină din Stupini, unde o lună am scos ceapă şi cartofi. Pentru amiază doi dintre noi făceau la fața locului pe o sobă improvizată o mâncare consistentă cu legume, iar seara ne întorceam la închisoare tot cântând. Bădia Paul trecea pe la fiecare stând de vorbă cu noi, atunci când ne vedea privind spre sud la munții noştri făgărăşeni, unde pe un pisc trebuia să fie o cruce şi pentru care eram noi aici.

Procesul

În zilele următoare am fost duşi la Curtea Marțială, unde un maior judecător de instrucție ne-a vorbit foarte frumos şi ne-a întrebat dacă recunoaştem declarațiile date.

S-a purtat aşa de mieros că ne era teamă că ne va elibera, căci avea acest drept, dar numai bine ne-a încadrat în mai toate articolele de crimă ale legislației de atunci: crimă de constituire a unei organizații interzise, crimă de cotizație pentru scopuri duşmănoase, crimă de purtat uniforme interzise, crimă de confecționare de însemne duşmănoase regimului, crimă de cântec a cântecelor interzise. Dar lucrul acesta îl vom afla numai la proces a cărui dată era fixată pe la sfârşitul lui septembrie. Am fost întrebați de martori ai apărării. La repezeală am numit pe preotul greco-catolic Tonceanu, care ne cunoştea bine, fiindu-ne şi confesor şi pedagog la internatul liceului. După această formalitate nici capul nu ne-a mai durut de proces. Mergeam la lucru cu drag, povesteam, citeam şi comentam cele citite. 1/40T îl foloseam cum făceam şi în libertate de data asta cu cei care eram la un loc în cameră. Între timp are loc procesul elevilor ucenici de la Braşov, care primesc o lună-două de închisoare, cei mai mulți fiind achitați. Le părea rău că ne despărțim aşa de repede. Cu o zi înainte de proces am aflat că a fost schimbat preşedintele Curții Marțiale, colonelul Proca, cu un altul. Cu familiile noastre nu am putut comunica. Ne-au trimis vorbă, că au tocmit avocat pe un fost magistrat după nume Butoi, pe care-l plătiseră cu câte 3000 de lei fiecare, 3000 însemnând la vremea aceea prețul unei perechi de boi.

Avocatul nu a venit să se consulte cu noi decât cu câteva minute înainte de proces, într-o sală unde eram păziți de soldați:

-Când voi începe să pledez, voi să cădeți în genunchi şi să vă cereți iertare că ați greşit şi nu veți mai face.

Am izbucnit într-un hohot de râs:

-Să ne cerem iertare, să cădem în genunchi, dar cu

Frăție de Cruce din Suceava la închisoarea din Cernăuți - 1941

ce-am greşit noi, domnule?

Avocatul Butoi, care arăta aşa cum îi era numele, s-a înroşit la faţă, ne-a înjurat şi a plecat bombănind.

-Atunci îmi iau mâna de pe voi! Treaba voastră!

Şi aşa a şi făcut. La proces a bătut câmpii. Nu ştia nici măcar că trei dintre noi nici nu fuseseră la munte şi el îi băga în aceeaşi oală cu noi. În rechizitoriul procurorului am rămas năuciți când am aflat câte crime făcusem. Părintele Tonceanu, prezent ca martor, a atras atenția

Curţii că în boxă se află unii dintre cei mai buni elevi ai liceului şi de care ţara va avea nevoie în viitor. Ar mai fi vrut să spună ceva dar preşedintele i-a luat cuvântul.

Cel mai odios a fost însă procurorul, un locotenent tânăr, foarte bine îmbrăcat:

-Onorată instanţă, onorată Curte, la prima vedere aveţi în faţa dumneavoastră nişte tineri obişnuiţi, elevi. Dar sub această înfăţişare blândă se ascund nişte odioşi potenţiali criminali. Dacă au fost elevi buni, premianţi asta nu fiindcă aşa ar fi de la natură ci pentru că le-a dat ordin Horia Sima să fie aşa, să înşele buna credinţă a conducătorilor ţării pentru a-şi desfăşura activitatea lor criminală. Ce dovadă mai bună aveţi decât faptul că în aceeaşi organizaţie se află şi elevi şi muncitori, deci semnul unirii a două forţe criminale: legionară şi comunistă, care aşa cum s-a văzut la rebeliune, şi-au dat mâna pentru a împlânta un cuţit în inima României, acum când ţara-ntreagă duce un război sfânt împotriva bolşevismului. Aceeaşi concluzie poate fi trasă şi din faptul că la munte au mâncat în comun ca în comunism şi nu fiecare din ce a dus.

A mai spus multe, tot aşa, terminând cu cererea de a ni se da o pedeapsă exemplară cu circumstanţe agravante, căci nici acum de abia cu o oră în urmă, inculpaţii cântau cântece legionare. Era adevărat că am cântat, dar nu cântece legionare. Avea Tavi Popa o voce frumoasă şi ce puteam face aşteptând trei ore să ne vină rândul la proces decât să cântăm aria la modă atunci: "Tot ce-i românesc nu piere". Venise un grefier la noi, care ne-a cerut să tăcem şi care s-a dus şi ne-a pârât.

Au luat cuvântul şi doi avocaţi legionari de la Făgăraş, Cergă şi Bâlborea, neplătiţi, care ne-au apărat la obiect:

-Onorată Curte, poate fi socotită cotizaţie legionară nişte bani strânşi pentru a cumpăra câteva pâini? Poate fi socotită activitate comunistă faptul că le-au mâncat

împreună? Pot fi considerate corpuri delicte incriminatorii nişte icoane vechi de sute de ani, o cămaşă, fie ea şi verde, ținută în ladă, sau o cruce, care pretutindeni e simbolul creştinătății?

Am încercat să iau şi eu cuvântul, dar preşedintele Curții a răspuns că avem avocat.

După amiază ni s-a citit sentința de către grefierul pârâcios: „Gavrilă Ion - 10 ani muncă silnică pentru crimă de… 5 ani temniță grea pentru crimă de… 3 ani pentru… Gardă, ia-l! Cosgarea Ion - - 10 ani muncă silnică pentru crimă de… 5 ani temniță grea pentru crimă de Gardă, ia-l! Bălan Ion… Comşulea Vichente… Bărcuțian Moise… Haşu Laurian… Chiujdea Ion… Moldovan Constantin… Bențea Aurel… Maniu Virgil… Stan Ilie şi Florea Victor … 5 ani temniță grea pentru crimă de… 3 ani pentru… Gardă, ia-i!” Apoi grefierul se opri o clipă să răsufle.

-Dar cu mine, ce-i? Întrebă Tavi Popa cam ironic.

-Cum te cheamă?

-Popa Octavian.

-Popa Octavian, recidivist, 20 de ani muncă silnică pentru crimă de … - 10 ani muncă silnică pentru crimă de… 5 ani temniță grea pentru crimă de… 3 ani pentru… Gardă, ia-l!

Cât de satisfăcut era grefierul care semăna cu Moş Irod, al nostru de la străjerie.

Cu aceste sentințe ne-am întors acasă la închisoare, sosind odată cu cei care veneau de la câmp.

„Cum îi?” ne întrebă bădia Paul. Îi spunem cât am luat. „Cam mult”, îşi dădu el cu părerea, „Au cam sărit dincolo de cal”.

În zilele următoare au fost condamnați şi medieşenii, tot la ani mulți, 10-15 ani muncă silnică. Dar cea mai mare aberație a fost condamnarea celor trei surori ale lui Caba, Spătaru şi Biriş la câte 15 ani muncă silnică, ele neavând decât vârsta de 14 ani fiecare.

Nu ne înspăimântau astfel de condamnări, noi le

luam ca pe nişte glume proaste. Ba eram şi mândri de ele. Când au venit fetele de la proces condamnate, noi băieții eram în curtea închisorii la plimbare. Una din ele ni se adresă:

-Sâc, că nouă ne-a dat mai mult decât vouă!

Una din fete era sora lui Victor Biriş, fost diplomat la Ambasada Română din Italia, în 1940 şi care şi el era la închisoare la ora aceea. Acesta a reuşit să facă o sesizare, care a ajuns până la Benito Mussolini. Acesta a intervenit la gen. Antonescu pentru grațierea fetelor. Se spune că Mussolini ar fi exclamat: „Să condamni nişte fetițe la mai mult decât vârsta lor, e o crimă!"

În ziua următoare a fost condamnat al doilea grup făgărăşean, în frunte cu preotul Uria şi cu bătrânul Perdi, tot între 10 şi 15 ani muncă silnică. De altfel începând cu toamna anului 1941, grupuri după grupuri de elevi, frați de cruce luau drumul închisorii. Curțile Marțiale dădeau condamnări după condamnări, unele de tot aberante. S-a ajuns la condamnarea unor copii de 10-11 ani, ca bunăoară cei din Câmpina, pentru activitate legionară. Şi toți aceşti tineri luau în glumă şi râdeau în față de aceste condamnări. În zilele următoare, aşa condamnați cum eram, mergeam la lucru cu bădia Paul la scos ceapă şi cartofi la Stupini, fredonând nepăsători cântecul: „Noapte bună, Mărioară, chiar şi luna s-a culcat. Pe Ionică-n astă seară în zadar l-ai aşteptat."

La Aiud

Eram încă la Braşov când în oraş s-a sărbătorit cucerirea Odessei. Oraşul se bucura. Pentru noi victoria era un prilej de tristețe. Nu eram nici unul de anii armatei, dar ne simțeam într-un fel vinovați că nu eram afară tocmai când țara avea nevoie de noi.

Într-una din zile soseşte la închisoare poetul Radu

Gyr. Fusese condamnat pentru „rebeliune” la nu ştiu câte zeci de ani închisoare, muncă silnică. Când a început războiul s-a cerut voluntar şi i-a fost aprobată cererea, de altfel singurului căruia i s-a aprobat. A luptat până la cucerirea Odessei, s-a întors în refacere cu regimentele victorioase, dar, în timp ce camarazii lui mergeau acasă, el a fost obligat să revină la închisoare. Aici, la Braşov la închisoare şi-a petrecut timpul de refacere. A mai repetat de vreo câteva ori voluntariatul, neavând norocul să fie ucis pe front, dar tot în închisoare l-a găsit 23 august 1944.

Pe la sfârşitul lui octombrie am fost trimişi la Aiud cu lanțuri la picioare. La plecare ne-am luat rămas bun de la Bădia Paul Cojocaru, care ne-a fost tot timpul ca un frate mai mare şi de la Radu Giyr. Pe Paul Cojocaru nu l-am mai întâlnit nici în închisoare şi nici afară. Auzisem doar că şi el rămăsese în închisoare, după 23 august, sub comunişti. Un lucru curios: în 1990 la o adunare a Alianței Civice la Braşov, în asistența de acolo am auzit o voce, care mi-a amintit imediat de vocea lui Paul Cojocaru. M-am îndreptat spre tânărul care vorbea şi l-am întrebat de nume. Mă cheamă Alexandru Cojocaru şi sunt fiul lui Paul Cojocaru. Mi-a povestit că tatăl său bătrân şi bolnav ieşise din închisoare şi mai trăise câțiva ani.

Când ne-am luat rămas bun de la Radu Gyr, acesta a trimis prin noi la Aiud cele două colinde devenite clasice în închisorile din România: „A venit şi aici Crăciunul” şi „O brad frumos, ce sfânt păreai în altă sărbătoare”. Era slab de ne miram unde mai încape sufletul şi optimismul ce-l avea acest om! Cine se gândea atunci că va avea parte de încă zeci de ani de suferit în închisorile din țara lui, pe care a iubit-o atâta!

Iată-ne deci, cu lanțurile de la picioare tăiate, în fața celularului, noi şi un grup şi mai mare de prahoveni, între care muncitorul turdean, Pleşa. Suntem imediat vizitați de către directorul închisorii Aiud. Văzându-l pe Florea Victor atât de tânăr, de doar 14 ani, spuse: „Pe tine te

trimit la Sibiu, acolo se află copiii, tu nu rezişti la Aiud. Lor (ne arătă pe noi) să le dai o săptămână de regim alimentar.” Am rămas impresionaţi de figura distinsă a directorului Moldovan: înalt, cu părul alb, puţin adus de spate, îngândurat. De multe ori îl vedeai umblând singur printre deţinuţi. Nu era lucru uşor să ai grijă de o închisoare de şase până la şapte mii de deţinuţi. Am fost introduşi seara în celular în câteva celule de la etajul doi, câte doi în celulă. Dimineaţa, când s-au deschis uşile după apel, au şi năvălit vecinii să vadă cine au sosit. Erau prahovenii cu Mazăre, Safin, Constantin, doi Georgescu şi alţii printre care fraţii Ştefănescu de la Corabia, doi huşeni, Fetie şi Todiraşcu, câţiva basarabeni ca şi seminariştii de la Nifon, Ţintă, Bădescu, tulcenii Paceag şi Dumitrescu, macedoneni: o mulţime, aviatori: elevi de la şcoala de aviaţie şi alţii şi alţii…

Celularul era un oraş în miniatură. La vremea aceea în el erau în jur de 3000 de legionari. Ordinea interioară era organizată de deţinuţi. În timpul zilei celulele erau deschise, circulai în tot celularul unde voiai. Repartizatul în celule se făcea după buna învoială. Şeful legionarilor din închisoare era Ilie Niculescu, şef al corpului legionar Răzleţi ajutat de prinţul Alexandru Ghica, care trecea în fiecare zi prin sectorul Frăţiei să vadă cum stăm. Noi, ca novici, eram cumva derutaţi de veşnica mişcare de pe coridoare, dar Tavi Popa, care ieşise de aici cu doar câteva luni înainte, colinda toate colţurile celularului pentru a-şi revedea vechile cunoştinţe.

După câteva zile a venit ordinul ca cei cu pedepse de 5 ani să fie duşi la altă închisoare şi din cei treisprezece, nouă (condamnaţi la temniţă grea) au fost trimişi la Deva. Am rămas deci, doar Tavi, Cosgarea, eu şi părintele Uria cu ai lui. Cosgarea a început să lucreze la tâmplărie. Mi-a promis că mă duce şi pe mine la lucru, dar curând a trebuit să plece din Aiud odată cu toţi muncitorii.

Se făcuse o oarecare rarişte în celular, dar curând

dubele au început să verse tot la două zile alte valuri de condamnați cu pedepse din ce în ce mai mari. Astfel a sosit minunatul grup de la Liceul Militar Timişoara: Muntean, Chiriță, Călinescu, Bălan, Diaconescu, Neamțu, Brânduş, Buracu, Călinescu, Mihai. Apoi au sosit ieşenii cu Valeriu Gafencu şi cu elevi de la liceul militar din Iaşi: Paul Miron şi Burlibaşa. S-au ivit de la început două păreri despre felul cum să rămânem în închisoare: unii erau de părerea de a ne menține şi în închisoare pe grupuri aşa cum am fost afară şi cum s-a intrat pentru a se menține coeziunea locală, care va trebui apoi să funcționeze şi când ne vom libera. Credeam într-o liberare timpurie. Numai un nebun, ziceam noi, ar putea concepe să țină mii şi mii de tineri în închisoare ani şi ani în vreme de război. Dacă nu de dragul nostru, cel puțin din interes. Frontul răsăritean mergea mai greu de cum se spera şi va fi nevoie de forțe noi în locul celor pierdute.

Altă părere era să ne amestecăm cât mai mult, noi tinerii veniți din toate colțurile pământului românesc, să ne cunoaştem bine şi să ne legăm într-o Frăție de cuget şi simțiri ca nici vremile, nici stăpânirile să nu o poată distruge.

Veneau frați de cruce din Basarabia şi chiar din Transnistria până şi din Banatul sârbesc şi din Maramureşul cehoslovac până în munții Macedoniei. Cu toții visam şi ne pregăteam pentru o „Românie frumoasă ca soarele sfânt de pe cer”, aşa cum o visase primul Comandant al Frățiilor, Ionel Moța. Nu ne speriau granițele vremelnice: „Granițele unui neam sunt înscrise în inima lui şi nu în răzoarele vremelnice”, ne spunea în 1940 la Predeal, Comandantul.

Curând după sosire a venit în celulă preotul profesor Straja, cu Istoria Românilor de C. Giurescu. „Trebuie să reluați aici activitatea şcolară! Acesta-i manualul. În zece zile va trebui să-l învățați. Învățam capitolele cerute şi în ziua anumită eram examinați de profesor cu multă

severitate. Datorită părintelui Straja mi-am însuşit bine istoria românilor de nu am mai uitat-o niciodată.

În alte celule alți profesori predau româna, geografia, fizica, matematica, urmând să trecem pe rând la toate materiile din ultimele clase de liceu. Locuiam atunci în celulă cu Nelu Muntean, făgărăşean din Cincu, pe care-l cunoşteam de câțiva ani, dar abia aici mi-am dat seama de plinătatea sufletească a acestui tânăr. Eram de aceeaşi vârstă şi clasă, dar mi-era superior din toate punctele de vedere şi-l luam mereu ca model. Îi datorez mult pentru tot ce mi-a dăruit. Seara, după ce se trăgeau zăvoarele, cântam la mandolină sau revedeam în amintire munții, dealurile, pădurile şi apele copilăriei noastre, de care nu ne despărțisem pe deplin. Din păcate nu puteam citi la beculețul de 5 wați, care rămânea aprins toată noaptea.

Dumineca şi de sărbători mergeam la biserica ortodoxă şi greco-catolică. În preajma Crăciunului părintele Ionel Florea a pregătit colinde. La pregătire a primit pe oricine. Atunci am învățat să cânt frumos câteva colinde, care m-au mângâiat apoi în atâtea oropsite Crăciunuri pe care le-am avut în viață. În ziua Crăciunului, după Liturghie la o răscruce de celular a cântat adevăratul cor al colindelor de Crăciun. N-am auzit colinde cântate mai frumos decât acestea ale părintelui Florea la Crăciunul din 1941, la închisoarea Aiud. Nu era urâtă viața de închisoare.

Percheziția închisorii

Era a doua sau a treia zi de Crăciun. Bătuse clopotul deşteptarea, când pe coridoarele închisorii se auzi un zgomot infernal de tropăit de încălțăminte cazonă şi ordine scurte, date. Se aud zăvoare trase. E tras şi zăvorul nostru, uşa se deschide şi în prag, fără să intre, doi jandarmi cu armele îndreptate spre noi ne ordonară: nici o mişcare!

Rămâneți unde sunteți! Ne oprim între paturi şi aşteptăm. Curând apare un căpitan de jandarmi cu un sergent închizând uşa după ei: „Nu vă speriați, băieți, spuse el cu bunătate. Avem ordin să facem percheziție în toată închisoarea, să confiscăm orice hârtie scrisă şi orice obiect de scris, orice carte s-ar găsi, hainele civile şi orice obiect oprit de regulament. Dați-mi voi, ce credeți, că nu aveți nevoie”. Ne-a întrebat de unde suntem. Dar de ce nu ai nevoie la închisoare, orice obiect ți-e de folos. Am sacrificat o pereche de pantaloni şi un veston şi nişte caiete cu exerciții de matematică. S-a uitat şi la mandolină, parcă ar fi vrut s-o ia, dar văzând întristarea noastră, ne-a lăsat-o. Ne-a dat mâna şi ne-a urat liberare grabnică.

Aşa şi-a făcut prezența în închisoare noul director, maior magistrat Aurel Munteanu, zbirul din anii următori.

După un timp s-a auzit cum invadatorii se retrăgeau, dar uşile nu s-au mai deschis, decât pe rând. Veniți de la spălător şi WC, uşile se închideau din nou şi în locul unui singur gardian de la uşa celularului, apăru câte unul la fiecare braț al celularului, adică total vreo 20 de inşi. Pe vizeta uşii ne-au fost aruncate două uniforme de puşcăriaş, zdrențuite şi murdare şi cu paraziți. De asemenea două perechi de saboți de lemn cât două luntri.

S-a întâmplat ca în aceeaşi zi să fiu chemat la vorbitor. Neştiind ce s-a petrecut cu cei cărora li s-a făcut percheziția întreagă, am plecat cu gardianul îmbrăcat ca până atunci, cu două svetere groase de lână, căciulă de oaie ca la Făgăraş, pantaloni groşi de pănură țesuți de mama (despre care frații ziceau că stăteau singuri în picioare). Când am ajuns la Corpul de gardă noul prim-gardian s-a făcut foc zărindu-mă îmbrăcat civil şi mi-a poruncit să mă dezbrac. L-am rugat să mă lase până după vorbitor. „Dar tu crezi că mai ai vorbitor? Dă hainele civile jos!”. Eu m-am opus şi câțiva gardieni au sărit şi m-au dezbrăcat şi descălțat. În loc să mă întorc cu pachet şi veşti de afară mă întorceam prin zăpadă numai în

cămaşă, indispensabili şi ciorapi, umilit şi revoltat. Cu mine a venit „prim-ul” cu câțiva gardieni şi a făcut o nouă percheziție în celulă lăsându-ne aşa cum scria regulamentul, numai cu haine cazone. Am cerut voie gardianului să ne spălăm uniformele, dar nici n-a vrut să audă. Ne-au luat şi păturile şi țolul meu adus de acasă sub care te puteai culca în zăpadă. Această nouă umilire m-a făcut să mă revolt şi să-i înjur pe toți în timp ce Nelu Muntean nu spunea nimic, ceea ce făcea să mă revolt şi împotriva lui, dar numai în gând căci în sinea mea îl admiram. Odată numai mi-a amintit că cineva a spus: “Jertfă lângă jertfă, durere lângă durere, chin lângă chin…” şi m-am potolit şi eu.

În zilele următoare a venit un ger al Bobotezei de au înghețat ferestrele şi a înghețat şi caloriferul. În cele din urmă ne-am îmbrăcat în zdrențele murdare şi păduchioase date, am ridicat păturile cazone de pe jos, pe care le foloseam drept preşuri şi ne-am acoperit cu ele. N-am răbdat în viață un frig mai mare ca atunci; timp ca vreo două săptămâni. Am răcit amândoi. Eu mi-am revenit, dar Nelu Munteanu, începând de la acest ger, a mers din rău în mai rău ajungând în 1944 în sanatoriul TBC de la Târgu Ocna.

Într-una din zilele următoare au fost deschise uşile celulelor şi toți deținuții scoşi afară pe balustradă. La etajul doi se afla maiorul Muntean, în mijlocul unui grup de jandarmi cu automatele îndreptate înspre noi. Era în uniformă de magistrat cu mâinile într-o pelerină. A început disprețuitor: „Uitați-vă la voi şi vă vedeți cum arătați, şi voi ați vrut să conduceți România! Vedeți-vă halul în care ați ajuns! Cereți-vă iertare până se mai găsesc dintre cei dispuşi să vi-o acorde! De azi înainte voi avea grijă ca Aiudul să fie închisoare, nu pension.”

Într-adevăr deținuții arătau jalnic. Unii înalți, îmbrăcați în haine scurte păreau sperietori de păsări, alții mici cu haine mari păreau cerşetori. Bonetele de puşcăriaşi

Frați de Cruce din Dorohoi, Rădăuți şi Suceava la închisoarea din Cernăuți - 1942

şi fețele nebărbierite (că au fost ridicate şi uneltele de ras) ştergeau orice urmă de personalitate ale chipurilor. Ne uitam unii la alții şi nu ne recunoşteam.

Maiorul Muntean a continuat batjocoritor şi amenințător încă o bucată de vreme, apoi a întrebat dacă are cineva ceva de spus. A luat cuvântul Alexandru Ghica. Era dintre puținii pe care orice uniformă nu-i putea reduce calitatea lui de a fi impunător. „Sunt Alexandru Ghica…”. “Ai fost, interveni maiorul cu răutate, acum eşti un număr!”. “Şi voi rămâne Alexandru Ghica, domnule maior Munteanu! Am de spus că în istorie, batjocura şi umilirea unui popor se întoarce împotriva celui care o porunceşte şi a celor care o execută”. „Destul”, răspunse maiorul Munteanu nervos, „intrați în celulă!”. Noii gardieni se

repeziră să execute ordinele. Trebuie spus că odată cu războiul, în rândul poliției, jandarmeriei şi pazei închisorilor a apărut un aflux de personal recrutat din toți învârtiții şi protejații regimului, gata să execute orice ordin numai de a scăpa de front.

După aprecierea noastră hrana se redusese la jumătate. Nu am protestat niciodată. Ziceam că dacă țara se află în război şi noi eram siliți să nu facem nimic, nu puteam cere ca țara să facă eforturi şi pentru noi. La plimbare eram scoşi în grupe mici şi siliți să ne învârtim în cerc, unul după altul, în tăcere. Ni se părea un chin să-l tot auzi pe gardian strigând: "Ține aproape! Nu vorbi! Mişcă mai repede!". Simțeam lipsa cărților şi a altor preocupări intelectuale. În lipsa lor povesteam toată ziua şi noaptea tot ce ne trecea prin cap. Ne povesteam viața cu toate întâmplările ei şi nu ne supăram când unul sau celălalt repetam aceeaşi întâmplare a doua sau a treia oară.

În zarca Aiudului

Era pe la sfârşitul lui ianuarie când ni s-a ordonat să ne luăm bagajele că plecăm. Ce mai aveam din al nostru? Nimic, iar din al închisorii hainele de pe noi lingura şi gamela. Ni se înapoiase încălțămintea, în urma unui procedeu tragico-comic. Cum am spus, după percheziție tuturor deținuților li s-au dat saboți de lemn, care bun înțeles că bocăneau la fiecare mişcare. Ori de câte ori eram scoşi la WC, cum închisoarea avea o rezonanță specială, se crea un zgomot sinistru, de nu se mai auzea nimic. Şi cei din celule, mai ales cei tineri, am început să bocănim cât puteam de tare, încât gardienii trebuiau să-şi pună vată în urechi; şi în felul acesta administrația a fost silită să ridice saboții şi să ne înapoieze încălțămintea.

Suntem scoşi din celular şi duşi spre mirarea noastră înspre zarcă. Tot spre mirarea noastră prințul Alexandru

Ghica venea însoțit de vechiul prim gardian tocmai de la zarcă. Înainte, când nu era o greutate să ajungi la zarcă, ne feream să ne aventurăm până acolo. Acolo erau deținuții de drept comun, vieţaşii, condamnați la muncă silnică pe viață pentru crimă, unii pentru crimă săvârşită chiar în închisoare. Ei erau permanent liberi ziua şi despre ei se vorbeau multe şi nu bune. Vieţaşii erau adunați la intrarea în zarcă şi l-au oprit pe gardianul din față, care ne conducea şi care s-a dat speriat în lături. „Intrați în zarcă!” poruncea primul gardian din urma noastră. „Nu e loc în zarcă pentru copiii ăştia!” a răspuns Palaşov, cunoscut de toți ca şef al vieţaşilor. Prim gardianul nu a mai insistat ci a plecat direct să raporteze directorului. Gardienii se dăduseră de-o parte. Noi nu înțelegeam ce se întâmplă şi-l întrebăm pe Palaşov. „Ăştia vor să vă bage împreună cu noi în zarcă şi noi nu vrem!”, răspunse el răspicat. Acum înțelegeam venirea prințului Ghica la zarcă. După cum am aflat ulterior, ştia de intenția lui Munteanu şi-l rugase pe Palaşov să nu se învoiască.

Vieţaşii erau organizați între ei într-o disciplină de fier; şeful lor avea puteri de viață şi moarte asupra tuturor şi-l ascultau fără comentarii. Nu erau mulți, doar în jur de vreo 30-35 de inşi. Şi gardienii le ştiau de frică şi nu îndrăzneau să se poarte altfel decât frumos. În istoria Aiudului câțiva gardieni au plătit cu moartea îndrăzneala de a li se opune. Vieţaşul nu risca decât o nouă condamnare pe viață, pe vremea aceea neexistând pedeapsa cu moartea în România pentru crime de drept comun. De altfel problema a fost puțin mai complicată: fostul director Moldovan, acum redus la director administrativ, aflând de intenția lui Munteanu de a amesteca nişte copii cu vieţaşii, i-a dejucat planul chemând sub un pretext oarecare pe Alexandru Ghica la administrația închisorii şi apoi la plecare trimițându-l cu vechiul prim să vorbească cu Palaşov. Ştia că vieţaşii aveau un respect deosebit față de legionari pentru că în

cele câteva luni de guvernare se purtaseră omeneşte cu deținuții de drept comun. Şi ei nu au uitat asta. Astfel s-a ajuns la înțelegea dintre dânsul şi Palaşov. Prim gardianul nou s-a întors însoțit de alți gardieni, a discutat din nou cu Palaşov, apoi iar s-a întors şi în locul lui a venit vechiul prim cu care s-a făcut înțelegerea. Etajul zărcii să fie al nostru iar parterul al viețaşilor.

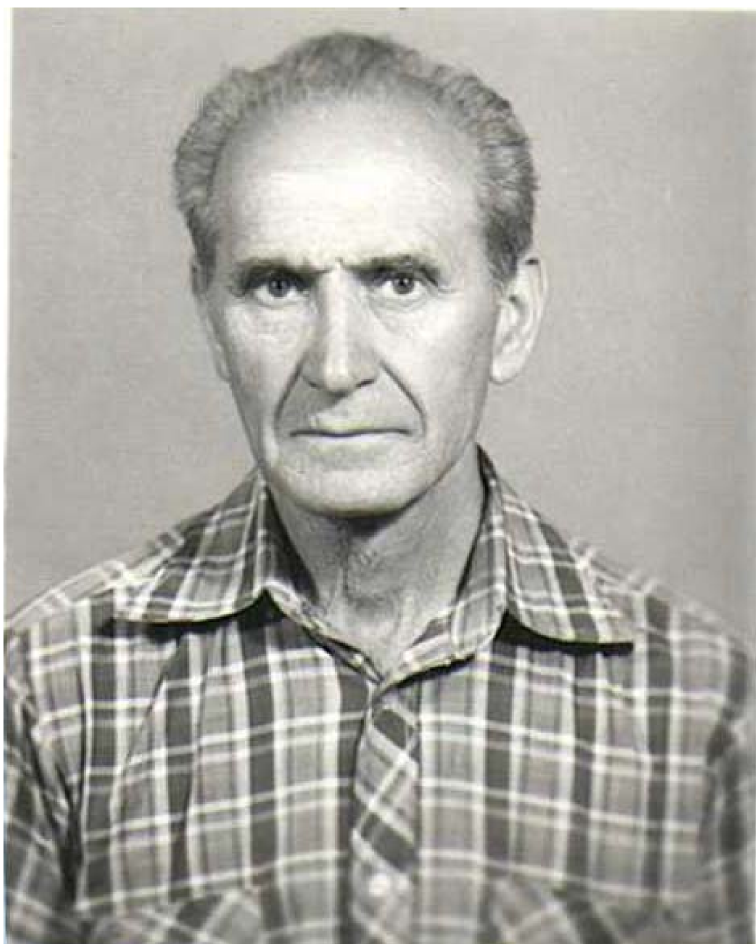
Înainte de a intra în zarcă Palaşov ne-a spus tare, adresându-se şi la ai lui: „Dacă careva vrea să vă facă rău, veniți la mine şi-mi spuneți!”. Şi iată-ne aranjându-ne după voia noastră la etajul zărcii, câte patru până la cinci-şase într-o celulă.

Zarca Aiudului e o clădire masivă cu ziduri foarte groase şi cu celule mici cu uşi ferecate. E vechea închisoare zidită cu sute de ani în urmă. Prin sine nu-i o închisoare umedă sau care nu poate fi încălzită. Faima de închisoare de temut, vine de la regimul dur pe care stăpânirile l-au aplicat deținuților dintre zidurile ei. Celulele aveau şi sobe. Cât am stat în zarcă doar în câteva zile am făcut foc în ele, dar fiind mulți în celulă, se făcea destul de cald. Ziua eram mai mult liberi şi puteam ieşi în curte. Pentru toată întâmplarea ne păstram în grupuri mari, nu că nu am fi avut încredere în Palaşov, dar în rândul viețaşilor erau destui slabi de minte sau nebuni de-a binele. Palaşov era un bărbat cam la 40 de ani, unii spuneau că ar fi avut şi şcoală, bulgar de origine, mijlociu ca înălțime, dar dublu de lat în spete şi cu capul dublu de lat, cu brațe şi picioare puternice ca nişte căngi. Făcuse mai multe crime afară pentru care a fost condamnat şi altele în închisoare, deținuți şi gardieni care i-au stat în cale. Ceilalți îi ştiau şi respect şi frică. Se dădeau în lături când trecea şi era servit de alții când mânca. Vorbea puțin şi mai mult cu ochii. În jurul lui erau mereu trei-patru viețaşi voinici. Un altul, rutean de origine, tot foarte voinic umbla singur şi tăcut, iar dumineca la biserică stătea tot timpul cu genunchii goi pe piatră. Berilă, care a ucis şase

persoane şi o mâţă cu o sticlă de sifon era un slăbănog de te mirai cum a putut face lucrul acesta. O figură aparte era Zigmont, un ţigan unguresc, frumos bărbat şi voinic. Era fierarul închisorii şi care ne primea prietenos în fierăria lui. Tavi Popa se împrietenise bine cu el. Era condamnat că ucise câţiva de ai lui. „Numai câte un pumn le-am dat, dar ce să fac, dacă am pumnul tare!" Mânuia barosul de parcă avea un ciocănaş de spart nuci. În închisoare era atunci şi studentul Sile Constantinescu, care-şi ucisese ambii părinţi şi-i dizolvase în vitriol, dar din cauza unor divergenţe cu Palaşov administraţia îl proteja în celular.

Alţii însă şi-ar fi avut locul mai degrabă într-o casă de nebuni. Un ţigan din Ploieşti îşi fuma pantalonii cât ce-i primea, iar un moşneag gângav povestea şi râdea cum şi-a sugrumat baba. Pe la bucătărie, care era lângă zarcă, stătea mai tot timpul căruţaşul închisorii, care aducea alimentele din oraş şi ducea morţii la Râpa Robilor. Îşi avea o poveste înduioşătoare. Îşi ucisese nevasta când se întoarse din război că o găsise cu un copil în plus. Susţinea că el făcuse cântecul „Mai înainte de război", cântec ce circula prin satele noastre. După 20 de ani de puşcărie fusese eliberat. A plecat câteva zile în satul lui, dar s-a întors înapoi, negăsindu-şi locul în lumea liberă. „Dacă m-aţi ţinut 20 de ani în închisoare, ţineţi-mă până o să mor!". Nu ne trecea prin minte nouă, copiilor de atunci, că vor fi dintre noi unii, care vor face mai multă închisoare decât acest căruţaş nefericit; ca bunăoară Nicu Mazăre, atunci de 17 ani, care va sta aici la Aiud 23 de ani, din 1941 până în 1964!

Curând printre noi a fost adus naţional ţărănistul Anton Ionel Mureşanu, urmaş al Mureşenilor, ardelean, redactorul ziarului „Ardealul", condamnat pentru un articol din acest ziar, în care, de-acum „mareşalul" Antonescu s-a simţit insultat, pricină din care a fost tot timpul prigonit în închisoare. Avea o condamnare de cinci ani. L-am primit bine, deşi nu-i împărtăşeam convingerile.

Nicu Mazăre - astăzi

Avea o încredere oarbă în puterile apusene, care vor învinge şi care vor veni să ne scape de nemți şi vor opri pe ruşi la Nistru. Încă de atunci luase legătura cu comuniştii din închisoare, cu care stătea mult de vorbă. După plecarea noastră la Vaslui am aflat că siguranța antonesciană i-a intentat un proces pentru complot (complot la închisoare!) dar a fost condamnat numai el, comuniştii figurând doar ca martori ai acuzării; el primind la cei cinci ani temniță grea încă 20 de ani muncă silnică, după ce procurorul îi ceruse

pedeapsa cu moartea. Îl vom reîntâlni la închisoarea Alba Iulia peste doi ani cu aceleaşi convingeri şi-i vom întâlni numele în ziarele comuniste prin 1945-1946 fiind atacat furibund de către aceştia.

Fiind în zarcă eram destul de aproape de secția deținuților comunişti. Majoritatea dintre ei erau străini: ruşi, ucraineni, bulgari, maghiari. Erau cu totul liberi în curtea închisorii. Lor nu le erau impuse hainele de puşcăriaşi. Erau bine îmbrăcați, primeau pachete şi aveau vorbitor. Între ei, odată la un vorbitor, m-am nimerit cu un preot comunist şi, la mirarea mea, a răspuns că era cea mai potrivită haină de a activa pe linie comunistă în Basarabia. Vom înțelege de ce această discriminare între ei şi legionari şi la fel şi țărănistul Ionel Mureşanu doar peste doi ani.

De aici din zarcă, din proprie inițiativă am făcut cei 80-100 de elevi cereri de plecare pe front. Am fost chemați odată în curtea închisorii cu legionarii din celular, când ni s-a citit decretul prin care se permitea deținuților să lupte reabilitându-se cei ce vor lupta bine. Au rămas celebre atunci cuvintele Comandantului legionar, Traian Trifan, care a spus: „Nici o țară din lume nu se apără cu robi. Noi aici suntem robi. Ca om liber sunt gata să lupt, ca rob nu.”

Ar mai fi de amintit aici două episoade oarecum hazlii. La câteva zile după sosire, ni s-a servit o fiertură de morcovi. Am săltat de bucurie de dragul carotenului, care ştiam că-i provitamina A. Seara am primit tot morcovi, a doua zi la fel şi aşa două săptămâni. Nu ştiu dacă s-a făcut anume acest lucru, dar ne-am înroşit la piele de arătam arămii, ca pieile roşii şi nu mai puteam mânca nici varza fiartă.

Dacă în zarcă eram 80-100 frați de cruce - aşa cum am mai spus - cei mai mulți rămaseră în celular. Nu am înțeles niciodată care au fost criteriile după care ne-au despărțit. Nu eram nici mai tineri, nici mai bătrâni decât

cei de acolo, nici cu condamnări mai mici sau mai mari decât fraţii noştri din celular. Destul că destinul ne-a fost diferit, faţă de cei care au rămas, şi mai bun. Ne întâlneam doar la biserică, unde nu puteam vorbi prea mult. Pe scurt ne era dor de ei. De la biserică unii mergeau în celular, iar noi ne întorceam în zarcă. Într-o duminecă, aflând că la poarta celularului se află „gură goală”, un gardian cu gura mare, dar cu suflet bun, ne-am dus trei inşi în celular: eu, Iulian Bălan şi parcă Ilie Ţintă. Am stat toată ziua în celulele fraţilor, eu la părintele Uria, Bălan la bădia Trifan, Ţintă la popii lui. Seara când s-a sunat pregătirea pentru masă şi s-au deschis celulele, am coborât la uşa celularului, dar acolo nu mai era „gură goală” ci un alt gardian necunoscut. „Ce-i cu voi?”. „Suntem din zarcă”. S-a îngălbenit de frică, a chemat alt gardian şi a poruncit să ne ducă la corpul de gardă, iar el ne-a scris numele pe un carnet. „Cum vă cheamă?”. „Bălan a răspuns cu siguranţă: Richard Wagner”. „Dar ce fel de nume-i ăsta?”. „De neamţ, domnule!”. „Şi tu?”. „Johann Strauss”. „Şi tu eşti neamţ?”. „Păi nu se vede cât sunt de blond?”. „Şi tu?”. „Eu sunt român: Ciprian Porumbescu. Lasă-ne nene să ne ducem”. „Nici vorbă - nu dau eu de dracu pentru voi!”. Am plecat cu gardianul nou spre corpul de gardă. Când am ajuns în dreptul porţii zărcii, am zbughit-o la fugă pe ea, dar nu ne-am dus la uşa zărcii, unde ne-ar fi văzut, ci ne-am strecurat în bucătărie. Gardianul a alergat la zarcă, s-a uitat peste tot, dar nu ne-a văzut. La vieţaşi nu a îndrăznit să intre. Convins că eram acolo, s-a lăsat păgubaş şi a plecat. Le-am mulţumit bucătarilor de drept comun pentru ocrotire. Amintindu-ne acum, la bătrâneţe, cu Iulian Bălan această întâmplare, el care de la 16 ani din 1941 a făcut neîntrerupt 23 de ani închisoare, a spus: „Ce frumoasă era închisoarea pe vreme răposatului Antonescu!”.

Cu duba spre Vaslui

Încă din februarie se ştia că se formează loturi dintre țăranii din celular, bănuindu-se că vor fi trimişi undeva la munca câmpului. Pe atunci ți se spunea şi unde vei fi trimis. Începând cu 1 aprilie s-au format şi dintre noi loturi de câte 30 frați de cruce. Am picat în al doilea sau al treilea lot, de abia pe la Sfântul Constantin. Ni s-au adus bagajele, le-am împachetat strâns, ni s-au făcut formele şi fierarul Sigmont ne-a bătut niturile la lanțuri. Din prietenie pentru noi, copiii, ne-a legat tot doi la un lanț, motivând că nu avea destule lanțuri. Acum aşteptam percheziția la poarta închisorii.

Dincolo de gratiile porții se făcea o altă percheziție unui lot proaspăt sosit la Aiud. Erau numai tineri de 25-30 de ani, toți intelectuali. Dintre ei a venit la noi la gratii un tânăr brunet cu mers frumos şi figură frumoasă, cu zâmbetul pe buze. „Unde plecați, băieți?”. „La Vaslui”. „Atunci vă duceți la fostul lagăr. Tata l-a făcut. Aveam o moşie în marginea Vasluiului şi a zidit pe ea o şcoală cu tot ce avea nevoie: parc în față, livadă de pomi, a construit acareturi şi a înzestrat şcoala cu grajduri, vite, tractor şi maşini agricole, apoi a dăruit-o statului cu condiția să fie folosită ca şcoală normală de învățători. În loc de şcoală, Armand Călinescu a transformat-o în lagăr pentru legionari. În primul lot adus în lagăr am fost şi eu. Am amintiri frumoase de acolo, dar triste. Sunt Vlad Sturza”.

Bagajul ne-a fost dus la gară de bătrânul căruțaş, puşcăriaş voluntar. O noapte întreagă ne-a plimbat duba la Alba Iulia la Deva şi în dimineața următoare am ajuns la Sibiu, unde cu bagajul în spate am fost duşi la închisoarea din oraş şi depuşi în curtea exterioară a închisorii. Am încercat să luăm legătura cu frații din închisoarea Sibiu, dar nu a fost posibil. Un singur deținut a fost scos la plimbare acolo unde eram noi. Am bănuit şi aşa a fost, că era generalul Petrovicescu, ministrul de interne din timpul

guvernării legionare. A venit la noi întrebându-ne cine suntem şi unde mergem. A mai întrebat câteva amănunte din închisoarea Aiud, apoi şi-a continuat tăcut plimbarea. După plecarea dumnealui, a venit un gardian şi ne-a adus 10 pâini. Au prins bine, că mâncarea rece de la Aiud o terminasem. Pe la orele 4 după amiază am fost duşi iar la gară, unde ne aştepta duba, din care coborâsem. Ce rost a avut ca un convoi de deținuți, copii, să se plimbe cu lanțurile la picioare şi cu bagajele în spinare prin centrul Sibiului înconjurați de trei cordoane de pază: gardieni, polițai şi jandarmi, poate ar putea spune cel ce a conceput acest spectacol, foarte obişnuit în oraşele noastre în acea vreme. În gara Râureni am ajuns pe noapte şi am fost lăsați pe o linie moartă, păziți toată noaptea în gară de jandarmi. Noaptea aceasta am ținut-o minte toată viața pentru setea ce am făcut-o acolo, în dubă fiind căldură înăbuşitoare şi neavând apă de loc.

Dimineața am fost coborâți şi, pe un drum colbăit, între trei cordoane şi cu bagajele în spinare am fost duşi la Ocnele Mari, preț de 4 kilometri, şi lăsați tot în curtea închisorii, frânți pe bagaje. Pe drum, la cârciumi, ultimii bețivi băteau colbul, fără să ne dea vreo atenție, semn că spectacolul era ceva obişnuit pentru ei.

Cât ce am sosit, s-a strecurat la noi cu un teanc de farfurii de aluminiu şi un platou de turtoi un frate de al nostru de la Piteşti, Proistosescu. Ne-a pus în temă: „Vedeți că vine maiorul Muscă, să-l salutați tare: Trăiți, domnule colonel Muscă! Spuneți că ați auzit cât e de bun. Bani aveți?”. Nu aveam bani. „Luați banii ăştia şi cumpărați lapte bătut de la femeile de la poartă. Mă duc, să nu mă găsească aici. Suntem peste 200 de elevi din Argeş şi din toată Oltenia”. Proistosescu a fost şeful grupului FDC Argeş. Îl vom mai întâlni la Alba Iulia.

Nu a trecut mult şi un gardian, ce păzise poarta, a deschis-o şi un automobil a intrat în curtea închisorii. Din el a coborât omul pe care-l voi aminti mereu până la

sfârşitul cărţii: maior, magistrat Muscă. Vorbea tare rău, dar era stăpânul nostru. Careva dintre noi a strigat „La rând drepţi” şi cu toţii „Trăiţi domnule, colonel, magistrat Muscă!”. Potrivit de înalt, gras, buhăit, cărunt. „De unde, măhă cunhoaşteţi, măhă?”. „De oamenii buni se duce vestea, domnule colonel!”. „Nhu shunt colonel, măhă!”. „Noi aşa am auzit”. „De undhe veniţi, măhă?”. „De la Aiud!”. „Bhandiţi, dhe la Aiud!”. „Nu suntem bandiţi, domnule colonel!”. „Sthaţi ahici, nu vhă amestec chu băhieţii mei!”.

Şi am stat. A fost cea mai frumoasă zi din toamnă încoace. Ne uitam şi nu ne mai săturam privind dealurile înverzite şi înflorite din jurul închisorii. Ascultam cântecul miilor de păsări. Era Sfântul Constantin. Sunau undeva nişte clopote, la vreo biserică. Curând au început să vină femei şi fete cu cofe cu lapte bătut. Am început să cumpărăm. Multe veniseră să-l dăruiască deţinuţilor de pomană.

Spre seară am fost scoşi şi duşi, iar la Râureni, stârnind colbul de pe şosea în zornăit de lanţuri. A doua zi duba s-a oprit mult, undeva pe o linie moartă. După cum treceau trenurile am bănuit că suntem în Gara de Nord. Au venit câteva maşini-dube, în care am fost transbordaţi şi hurducaţi pe străzi desfundate şi opriţi sub clopotniţa mănăstirii Văcăreşti, fiecare cu bagajul în faţa unui gardian şi apoi siliţi să ne dezbrăcăm în pielea goală. La închisoarea Văcăreşti era şcoală de gardieni şi noi constituiam materialul didactic pentru lecţiile lor practice. De drumul spre mănăstire nu ne despărţea decât un gard de gratii. Nişte femei tocmai ieşeau de la biserică oferindu-li-se spectacol gratis şi ne-am simţit tare ruşinaţi. Ni s-a luat din nou tot ce ni s-a dat din magazia Aiudului, toate hainele civile, fotografii şi cărţi şi pe care nu le vom mai vedea niciodată. Peste un an am recuperat o carte de Eminescu (ediţia Murăraşu) de la un deţinut de drept comun în închisoarea Alba Iulia, şi o fotografie cu părinţii

mei.

Săraci, în haine de ocnaş, am ajuns astfel în camera „trecători” pe priciuri. Aici se aflau cam 40 camarazi, majoritatea fraţi de cruce. Îmi amintesc de grupul constănţean cu Nuţi Pătrăşcanu, nepotul lui Lucreţiu Pătrăşcanu şi Moroianu. Ei erau de mult aici. Noi, nefiind primiţi încă în drepturi, şi-au împărţit ei mâncarea cu noi. Încolo nu a fost rău o săptămână cât am stat aici. Ziua eram liberi prin curtea închisorii, tot doi cu doi, după cum eram legaţi cu lanţurile. Trecând şi la dreptul comun, unde funcţiona o şcoală de hoţi de buzunare, am asistat la o lecţie practică, eu şi Sică Georgescu, fratele de lanţ, fiind fraierii care se urcă în tramvai. Ne-am trezit înghesuiţi de un cârd de deţinuţi şi când ne-au lăsat, eram cu salopetele tăiate în dreptul unde ar fi trebuit să fie buzunarele, că hainele de puşcăriaş nu au buzunare. Profesorul, un hoţ mai deosebit, a făcut apoi observaţiile necesare despre cum a decurs operaţia şi şi-a cerut iertare respectuos pentru îndrăzneala lor. „Ce mai contează două tăieturi fine la o haină şi aşa ruptă”, ne mângâie tot el.

Am reuşit să ajungem şi în biserică, unde ne-am rugat în faţa icoanei Arhanghelului, unde cu 18 de ani în urmă se rugase şi Căpitanul. Seara povesteam până târziu pe priciuri cu fraţii găsiţi aici şi pe care cine ştie când îi vom mai întâlni vreodată. Pe Nuţi Pătrăşcanu, de care ne legasem sufleteşte, nu-l vom mai vedea niciodată. După închisoarea antonesciană va urma cea comunistă, în timp ce unchiul său era ministru al justiţiei. Reeducat la Piteşti, distrus sufleteşte şi trupeşte îşi va găsi sfârşitul în Casimca Jilavei, fără ca cineva să-i poată veni în ajutor.

Pe Moroianu l-am reîntâlnit la Constanţa după mai bine de 50 de ani, când mă consulta ca medic. „N-aţi fost dumneavoastră la „trecători” în Jilava în 1942?”. „Ba da, am fost, am fost mulţi constănţeni, dar n-am mai rămas în viaţă decât eu.”

După o săptămână, după ce ni s-a dat de drum o

bucată de turtoi şi un fir de praz, am fost duşi din nou la dubă, bineînțeles după ce ni s-a făcut iar percheziția reglementară, în pielea goală, sub clopotnița mănăstirii. A urmat apoi o călătorie cu duba pe la Ploieşti, Suceava, Iaşi, Bălți, Chişinău, Tighina, Cetatea Albă, ce a ținut o săptămână. Nu am mai fost coborâți nicăieri. În dubă erau urcați şi coborâți deținuți la închisorile din aceste oraşe. Am răbdat multă foame şi sete, mulțumindu-ne cu ceea ce împărțeau camarazii urcați pe drum. În sfârşit într-o seară târziu am ajuns în gara Vaslui, sleiți de foame şi oboseală.

La Vaslui

Coborâm din dubă şi, spre mirarea noastră, în locul triplei gărzi din celelalte gări nu erau decât un „prim" şi un gardian. În timp ce „primul" era ocupat cu formele de primire, gardianul ne ajuta la coborâre pe scara dubei, coborârea cu doi la lanț făcându-se greu. „Aşa ghinişor, taică, să nu vă prăvăliți!". Trenul a plecat cu duba şi primul ne-a numărat. Între timp a venit o căruță cu un deținut, unde ne-am aşezat bagajele. „Care sunteți obosiți suiți-vă în căruță, că-i cam multişor până acasă". Nu ne-am urcat nici unul. Primul a plecat înainte cu căruța: „Mă grăbesc să-i spun domnului Gherghescu", se scuză el.

Mirându-ne de o aşa primire, ne încolonăm şi pornim într-un marş al lanțurilor pe strada Ştefan cel Mare, destul de mândri că pe acest drum a călcat domnul Ştefan cu aproape 500 de ani în urmă. „Numai că el trecea călare", spuse unul. „A mers el şi pe jos, fie măcar dumineca când se ducea la biserică". „Şi la biserică se ducea călare", era altul de părere. „Nu-i adevărat, Ştefan ştia ce-i smerenia". Şi iată sfădindu-ne dacă Ştefan mergea călare sau pe jos la biserică.

După ce am străbătut oraşul şi am ieşit la câmp, gardianul ne-a oprit în fața unei cruci de piatră aşezată în

marginea şoselei: „Aici au fost răpuşi, acum mai trei ani noaptea, 44 de-ai dumneavoastră, aici în mijlocul drumului. Erau legați cu funii de mâini şi de picioare şi din grădina şeia i-a pândit şi-au tras asupra lor cu mitraliera. Unul a reuşit să scape şi să fugă, dar l-au ajuns şi l-au răpus şi pe dânsul. I-au lăsat apoi jos aşa răpuşi trei zile, să-i vadă lumea.

Deci aici au căzut Iordache Nicoară, Valeriu Cârdu şi ceilalți, printre care elevul făgărăşean Aurel Nuțiu. În închipuirea noastră de până atunci, locul trebuia să arate înfiorător. Ne-am oprit, am îngenunchiat în fața crucii şi am zis o rugăciune, apoi am cântat imnul fratelui căzut. Era o noapte lină cu lună. „Doar o adiere de vânt foşnea prin frunzişul tânăr al pomilor din „grădina şeia”, ca nişte şoapte de dincolo de mormânt”. Erau pomii din grădina temutului lagăr, spre care mergeam noi.

Primirea în lagăr

La poarta de lemn masiv făcea de gardă un singur gardian.

-Ați venit, domnilor?

-Am venit.

-Intrați, mergeți înainte oleacă, cotigiți la dreapta, apoi la stânga şi-ți vedea dumneavoastră ce-o fi.

Ne-am oprit într-o bătătură largă, unde sub un felinar era căruța cu bagajele noastre. Din clădirea impunătoare au început să sosească, sculați din somn camarazi de ai noştri, între care din cei plecați cu o săptămână înaintea noastră de la Aiud. În liniştea nopții auzeam vocea de bas a lui Tavi Popa, care a venit şi ne dădea toate lămuririle.

-Dar ziduri la închisoarea asta, împrejmuiri nu aveți?

-Liberi, fraților, ca pasările cerului. De aici până la

Tavi Popa

Dunăre şi Carpaţi nici un răzor.

-Dar, noaptea nu păzeşte nimeni pe aici? ne miram noi.

-Ce să păzească? Gardianul de la poartă păzeşte poarta să nu ne conturbe nimeni.

Ne uitam unii la alții şi ne întrebam dacă nu visam. Nişte camarazi aduseră un hârdău cu ciorbă destul de caldă şi mămăligă, şi ne-au dat câte o strachină şi lingură. Doamne, cât era de bună ciorba după atâta post!

-Da în butea asta mare ce-i, Tavi?

În adevăr în mijlocul bătăturii trona prin masivitatea ei, o bute enormă prevăzută cu o canea, ca o țeavă de tun.

-Nişte apă, Tavi, de unde putem bea?

-Apă?! Da cine bea apă la palatul ăsta? Haideți aici, care ați mâncat, numai beți iute că vă fuge berea din strachină!

Şi zicând răsuci caneaua şi strachina se umplu de spumă ce sfârâia. Era borş, cel mai bun borş băut în viață.

-Beți cât vreți, că nu dați socoteală nimănui!

Un camarad mai în vârstă a venit cu o nicovală, daltă şi baros şi ne-a tăiat niturile de la lanțuri. Curând a venit la noi şi şeful închisorii, bădia Gherghescu, comandant legionar, de felul lui dintr-un sat răzăşesc din apropiere: un tânăr cam la 30-35 de ani, uscățiv, potrivit de înalt, cu o geacă subțire şi pantaloni bufanți, veşnic cu zâmbetul pe buze. Informați din timp de Tavi, l-am primit cu respect, salutându-l. El conducea toată gospodăria asta că închisoarea - mai bine zis colonia de muncă - era o fermă agricolă şi cum se va vedea nu numai. N-am întâlnit în viață un mai bun organizator. Nu l-am văzut niciodată nervos sau deprimat.

Am fost conduşi apoi pe coridoarele şcolii într-o sală mare, unde ne aştepta un pat boieresc. Pe jos erau aşternute paie proaspete acoperite cu pături. Am zis rugăciunea de seară cu toții, ne-am pus brațul căpătâi şi am adormit buştean.

Viața în colonie

Când ne-am trezit toți frații erau la lucru. Ne-am dus şi noi la masă, continuând să ne mirăm acum pe

lumină în ce rai ajunsesem după lunile de la Aiud. Colonia avea, pe lângă cele 10 hectare de grădină cu pomi, semănături de cereale, câteva hectare cu mazăre şi năut, bob şi fasole; de asemenea o grădină de legume mare în lunca Vasluiețului cu tot felul de verdețuri. Urma un câmp întins cu cânepă şi in. A doua zi am intrat şi noi la lucru, la sădit ceapă.

Înaintea noastră sosiseră cu o lună înainte vreo două sute de țărani şi muncitori legionari, care semănaseră totul, săpaseră o fântână adâncă şi largă, în care aşezaseră o pompă pentru irigat. Bătrânul nostru făgărăşean Perdi, ca un italian ce era, zidea fântâna cu bolțari. O altă pompă cu motor era aşezată la marginea Vasluiețului.

Cu mâncarea la început era mai greu. Bădia Gherghescu pleca în județ pe unde ştia dânsul cu căruța şi venea cu saci de făină, mălai, fasole şi linte. Pentru completare la început adunam ştevia din fânețele din lunca Vasluiețului şi de pe şanțurile liniei ferate. O echipă întreagă se ocupa cu această treabă. Frunzele spălate erau aruncate în cazanele cu fiertură de fasole şi arpacaş, care dreasă cu sare şi borş, mai bună ciorbă nici nu se putea. În alte cazane fierbea mămăliga, ce întinsă apoi pe platouri, era tăiată în calupuri. Borşul era la bunul plac, căci zilnic se adăuga în el tărâțe proaspete şi apă. La grădina de legume erau mulți meşteri dintre foşti grădinari din Lunca Dunării sau dobrogeni din jurul lacurilor de pe litoral. De altfel nu era meserie să nu se priceapă cineva. O echipă de tâmplari şi-au confecționat nişte şoproane şi făureau mese şi bănci. Până-n toamnă ajunseră de făceau şi mobilă de calitate. Lângă grajduri era fierăria, un atelier mecanic şi o potcovărie, la care se aduceau cai şi din satele învecinate. Tot aici se pregăteau sapele pentru prăşit. Exista un polizor unde erau ascuțite. O echipă dintre frații de cruce am mers în pădurile de lângă Negreşti şi am venit cu sute de cozi şi în câteva zile sapele erau gata. Toată această activitate era dirijată de bădia Gherghescu, ajutat de

comandantul ajutor, Murea şi de instructorul legionar Felmer.

N-am amintit până acum de conducerea închisorii. Penitenciarul avea şi un director, care locuia într-o casă frumoasă în grădina cu pomi, cu soția şi un copil. Dar pe el nu-l interesau treburile gospodăriei. Era şi o soră a directorului, elevă de liceu, dar atât de intimidată de atâția băieți că nu ieşea din casă decât când mergea la şcoală cu capul în pământ. Ambii soți erau foarte tineri, studenți la drept, la fără frecvență. Pe el nu l-am văzut niciodată prin clădirea închisorii sau la câmp. De prim-gardianul nu-mi amintesc ce mai făcea, decât că a venit odată la grădina cu pepeni prin septembrie, unde eram şi eu paznic, şi s-a rugat să-i dăm câțiva, că avea un copil bolnav. Mi s-a plâns că era din Ardealul cedat, fusese alungat de maghiari şi tânjea după satul lui. Nu-i plăcea deloc meseria de gardian şi se gândea la altă meserie.

Desigur condiția importantă era ca să nu evadeze nimeni sau să facă vreo faptă necugetată, care să atragă măsuri disciplinare împotriva tuturor. Noi ne cunoşteam bine între noi şi orice defecțiune era exclusă. Nu a fost nici un caz de abatere de la această disciplină în tot timpul cât am stat la Vaslui.

Pe lângă cei 200 de legionari muncitori şi țărani veniți înaintea noastră, am sosit noi, elevii de la Aiud şi după noi au plouat dubele cu elevi din toate colțurile țării:

- bănățeni din Lugoj şi Caransebeş cu Iosif Ripan, Niculae Itu, Buru din Domaşnea, Murărescu, Toma;

- un alt grup de prahoveni cu Relu şi Nucu Niculescu;

-mulți macedoneni cu Guli, Rofțea, Bileca şi Zahu Pană;

-blăjeni cu Pop Cornel, Pintea, Spătăceanu, Gherasim, Oprea, Fonta, Folea;

-un alt grup de braşoveni cu Nae Purcărea, Drăguşin, Varză;

Multe grupuri de moldoveni:

-huşeni cu Sârbu, Chicu, Voloacă, Clementovski, Ghiţă Plop;

-gălăţeni cu Raicu;

-bârlădeni între care Pătraşcu, Teodorescu şi Bâclea, Bădărău, ce venise cu mandolina sub braţ;

-băcăuani cu Sărăcuţu şi compozitorul Cărăuşu;

-nemţeni cu Poli, Chirilă;

-din Roman Socoliuc, Alexandrescu, Pascu şi Brânzei;

-suceveni cu Dumitru Oniga;

-basarabeni cu Stupu, Holdevici şi Olteanu, -scăpaseră sărmanii de bolşevici, de a nu fi arestaţi şi deportaţi, pentru a fi arestaţi de autorităţile române ca legionari şi condamnaţi foarte sever;

-vrânceni cu Bonta, Măgirescu;

-bucureşteni de toate felurile;

-timişoreni de la Liceul Militar cu Nelu Muntean şi ceilalţi.

Cred că în perioada maximă s-au perindat prin această colonie aproape 500 de tineri.

Dintre toate grupurile cei mai chipeşi erau aviatorii, de care am mai amintit, în frunte cu Marin Constantin. Nu ştiu cum reuşiseră să ajungă de la Aiud la Vaslui cu uniformele intacte. Şi le spălaseră şi călcaseră de-l intimidară mai târziu şi pe maiorul Muscă. Erau toţi înalţi, buni cântăreţi şi glumeţi. Când la serbările, ce le vom organiza, apăreau pe scenă, era o revelaţie.

Pe măsură ce tot alte grupuri veneau, bădia Gherghescu le găsea tuturor ceva de lucru pe măsura lor. Cu cei mai solizi întemeiase o colonie de tăietori de lemne în pădurile Negreştilor, care veneau numai rar în colonie. Cu o întreprindere de plante medicinale, pare-se că „Vorel”, făcuse contract de colectare pentru flori de salcâm, tei, soc şi alte buruieni de prin fâneţe şi răzoare.

Dumitru Oniga

Câteva zile ne-am dus cu toții în pădurile de tei. Am întins florile adunate în toate camerele la uscat, de mirosea

şcoala a flori de la sute de metri. Mult s-a lucrat la culesul mazării, care a fost trimisă la o fabrică de conserve. Pentru toate contractele bădia Gherghescu făcea deplasări la Piatra Neamţ, Roman, Iaşi, Galaţi, căutând bani pentru hrana noastră. Ne duceam să lucrăm şi pe la instituţii din oraş şi chiar la particulari la lucrul câmpului. Unii o nimeriseră bine.

Fata popii

Ajungând aici, îmi aduc aminte de un episod hazliu de atunci. Într-o zi vine la noi bădia Gherghescu şi ne întreabă „Măi băieţi, care ştiţi cosi şi vreţi să mergeţi la cosit la un preot?”. Pe dată am sărit 7 inşi în frunte cu Moise Bărcuţian, făgărăşeanul cel mai voinic dintre noi. Până seara ne-am pregătit coasele. Parcă-l văd pe Moise bătând coasa şi cântând cu voce falsă: „Taie bade, coasa-n iarbă”. Pe la noi la Făgăraş vremea coasei e o sărbătoare cu ritualul ei, cosaşul fiind tratat în mod special: de dimineaţă eşti omenit de gazdă cu un aperitiv şi un pahar de tărie, la prânzul mic se vine la faţa locului cu bulzul de mămăligă şi brânză sau cu ceva semănător, pentru ca la amiază să se aducă zeamă acră cu pui, o tocană sau o friptură; urmează spre seară ojina la faţa locului şi seara cina, care se ia acasă cu gazda. „Ori nu va avea părintele şi o fată?”, se întreba Moise.

Înainte de răsăritul luceafărului de dimineaţă cei şapte eram la poartă, în harabaua părintelui, stând jos. Părintele se adresa gardianului de la poartă: „Tu nu vii cu noi? Eu nu merg fără gardian”. „Du-te, părinte, fără frică. Dânşii-s băieţi cu şcoală. Nu fac nici un rău. Numai eu sunt gardian pe aici şi trebuie să păzesc poarta”. Tare îndoit părintele a poruncit argatului să dea bice cailor, fără să se uite la noi cei din haraba. „Are argat slab părintele”, zise tare Moise. „N-a găsit el două scânduri să şedem şi

noi ca oamenii şi nu ca ţiganii în loitră!” Nici părintele, nici argatul nu ne-au învrednicit cu vreun răspuns. „Noi nu suntem oameni, Moise. Noi suntem numere, ai uitat asta?”.

Avea cai buni părintele. Moise a mai încercat să intre în vorbă cu dânsul despre cai, ca unul ce se pricepea, dar pe semne şi argatul şi părintele nu prea auzeau bine. Am tăcut şi noi. Am trecut printr-un sat, parcă Muntenii de Sus sau de Jos, apoi am luat-o pe o cale de hotar şi ne-am tot dus printre fâneţe. Ne-a oprit la o tarla mare, înconjurată cu sălcii, la o colibă dărăpănată fără acoperiş.

-Ista-i fânaţul! De la sălciile „istea” la „şele” de colo!

Şi zicând părintele porunci vizitiului să plece. „Nici bună-ziua, nici vorba ceea” zise Moise necăjit.

Nu mai zicem nimic şi ne apucăm de cosit. Era încă rouă şi iarba se tăia frumos. Ceilalţi ştiam să cosim, dar nu ca Moise, care mai şi cânta sau fluiera. Se ridicase soarele şi ne era sete. Părintele nu se gândise la vreun vas cu apă măcar, dacă uitase să aducă şi ceva mâncare de dimineaţă. O fântână nu se vedea nicăieri. A venit amiaza şi a trecut bine, până când vedem harabaua că vine. Se vedea de departe că lângă vizitiu mai era cineva. „O fii, fata popii, Moise!”.

În locul fetei visate, o babă cocârjită ne-a dat o oală pântecoasă de pământ, două străchini, linguri, două mămăligi, câteva cepe şi o cofă înaltă cu apă, în care ca să nu se deşerte la zdruncinăturile căruţei, baba aruncase o mână de fân. Bătrâna tremura toată de frică, văzându-ne. A moşmonit ceva neînţeles şi a plecat cu harabaua înapoi. „Ce o fi zis baba?” ne întrebam. „Că-i şi pe seară mâncarea”, înţelese totuşi careva. Numai că în locul ciorbei acre de pui, visată, ciorba din oală era de mazăre şi mazărea fiind cam veche, viermii de gărgăriţă pluteau pe deasupra. Cu toată foamea nu am putut-o mânca. Am rămas la mămăligă şi ceapă, chiar dacă mămăliga era

destul de jignită (mucegăită) şi cam necernută. Am mai cosit câteva brazde după amiază, când vedem că-nspre noi venea un călăreț pe un cal frumos. Era un tânăr cam de anii noştri. S-a oprit cam la o sută de metri de noi şi şi-a slobozit frâul. Calul păştea, iar el se uita la noi. La început nu am înțeles ce era cu el, dar ne-am dumirit repede. Ăsta a fost trimis să ne supravegheze cum cosim. Întâi ne-am întristat: un elev ca noi, un coleg deci, vine să ne supravegheze! Uitasem că-ntre noi şi el era prăpastie. Noi nu mai eram decât nişte robi îmbrăcați în zeghe de puşcăriaşi, cu ani de condamnare deasupra capului, pe când el era un om liber. Moise, care din firea lui nu punea preț pe subțirimea unor astfel de comparații, porni spre tânăr cu intenția de a-l lămuri cine suntem şi a-l trimite acasă să ne aducă mâncare ca lumea şi nişte pături pentru noapte. Dar tânărul dădu pinteni calului şi se depărtă în galop spre casă.

Până seara am mai cosit noi câteva brazde în speranța unei minunate schimbări a situației, apoi am hotărât să ne întoarcem înapoi la închisoare. Pe drum ne-a prins o ploaie cu fulgere, praful de pe drum s-a transformat în noroi şi înaintam greu. Careva a fost de părere să o luăm de-a dreptul prin lunca Vasluiețului şi numai bine am înotat toată noaptea prin iarba înaltă până la brâu ajungând la închisoare dimineața morți de oboseală. „Pentru Dumnezeu, de unde veniți dumneavoastră, în halul ăsta?” se cruci gardianul de la poartă. „De la fete”, răspunse Moise, gândindu-se la ipotetica fată de popă, pe care o visase în ajun.

La alte lucrări

Închisoarea se angajase să lucreze şi o moşie a Academiei Române din satul Moara Grecilor. Moşia se compunea dintr-o livadă mare de pomi de tot felul, mai ales caişi şi nuci, o vie şi vreo 50 de hectare teren arător care a fost semănat cu porumb. Pe acesta trebuia să-l

prăşim, noi, fraţii de cruce. Drumul până acolo, de vreo trei kilometri, şerpuia printre viile Vasluiului. Porneam în marş dis-de-dimineaţă desculţi, cântând. A fost unul dintre cele mai frumoase drumuri de hotar ale tinereţii mele, acest drum cu pajişte moale, în multe părţi cu bolţi de ramuri de nuc, de zarzări şi pruni. Ajungând la porumb ziceam o rugăciune şi ne apucam de prăşit. Şeful la acest punct de lucru era Nucu Niculescu, ca unul, ce copil fiind, fusese în tabere legionare. De altfel, de când am venit la Vaslui, ne socoteam a fi într-o permanentă tabără legionară, unde disciplina şi ordinea era la ea acasă. Prăşeam până ce fraţii de la bucătărie ne aduceau într-un hârdău mâncarea. Ne retrăgeam într-o plantaţie de salcâmi, în apropierea unui izvor. Mâncam, apoi executam programul zilnic, 1/40T, discutând o temă dată dinainte. Urma un program de voie de o oră, apoi reluam lucrul. Pentru a o lua înaintea buruienilor, rămâneam şi peste ora 6. Când ploua tare ne adăposteam în nişte barăci în livada cu pomi.

Alături de pământul nostru erau ogoarele oamenilor din Moara Grecilor, ogoare bine lucrate. Rămaseră două, ce tânjeau neprăşite. La unul venea o femeie cu doi copii mici, care mai mult o încurcau, alergând mereu la ei. Ne-am hotărât să o ajutăm. Spre seară, după ce femeia s-a dus acasă, ne-am dus cu toţii şi o sută de sape l-am terminat repede. A doua zi voiam să vedem reacţia femeii. Când şi-a văzut ogorul prăşit a izbucnit în plâns, a îngenunchiat şi şi-a ridicat copiii să ne facă cu mâna. Al doilea lot era al unui bătrân neputincios, ce se oprea din prăşit şi se rezema cu bărbia pe coada sapei. Acesta nu şi-a dat seama că noi eram autorii minunii, cred că nici nu ne vedea. Alerga pe ogor făcându-şi mereu cruce, vorbind singur şi ridicând braţele spre cer. Cred că era convins că s-a petrecut o minune. Seara ne-ntorceam pe aceeaşi cărare, cântând.

În livada de pomi a Academiei începură să se coacă

cireşele şi vişinele. Se-nțelege că nimănui nu-i trecea prin cap să călcăm în grădină sau să ne atingem de ceva atunci când intram de ploaie. Între porumb şi livadă era un gard viu, plin de cireşi şi vişini păsăreşti. Am hotărât ca nici de aici să nu ne atingem de fructe. Nu erau ale noastre, şi gata. Prea mult se fură în țara noastră şi noi trebuia să dăm exemplu. Câțiva greşiseră mâncând de pe ramurile din margine când prăşeau, înainte de a se lua hotărârea, şi-şi luară pedepse aspre de post negru şi muncă în plus la amiază în vremea mesei.

În livadă a venit şi locuia un personaj bătrân cu barbă, care ne urmărea de departe. Îl vedeam mereu scriind pe verandă. Într-o zi a venit la noi.

-Măi băieți, de ce nu mâncați fructele de lângă voi?

-Nu-s ale noastre!

-Dar nici ale noastre nu-s, spuse el. Aici a fost o cale publică de hotar, pe care a crescut acest gard viu. E al tuturor. Şi apoi voi ați citit „Georgicele” lui Virgiliu?

Unii le citiseră.

-N-ați reținut că fructele, ce cad de pe pomi înainte de cules erau ale sclavilor? Cam aşa ceva sunteți şi voi acum. Fructele din livadă vor fi culese de voi, avem contract cu închisoarea. Ce cad înainte de coacere sunt ale voastre.

-Trebuie să avem aprobarea mai marilor noştri.

-Bine, întrebați-l pe domnul Gherghescu. Spuneți-i propunerea mea.

După consultații şi discuții, pro şi contra, bădia Gherghescu a decis că Virgiliu a fost un strămoş de-a nostru tare cuminte şi care s-a gândit şi la eventualii sclavi de origine romană, reduşi la această stare de frați de-ai lor, înfumurați şi fără de suflet şi minte. Şi nu cred că în lunile ce au urmat, vreunul din sutele de frați de cruce, ce au trecut prin livadă să fi mâncat vreun fruct din vreun pom din grădina raiului, decât cele de pe jos.

La topit cânepă şi in

O altă lucrare ce am făcut-o cu plăcere a fost culesul inului şi cânepii şi topitul lor în Vasluieț. Timp de trei săptămâni a fost o continuă petrecere. Să lucrezi în apă şi soare! Dimineața şi seara smulgeam cânepa şi inul, iar pe căldură băgam mănuşile uscate într-un braț al râului sau spălam cânepa topită şi o lăsam la soare. După ce se usca le aşezam în stoguri. La amiază, în ora liberă făceam baie şi înotam într-un bazin făcut de noi prin tăuirea Vasluiețului.

La cărămidărie

Alt punct de lucru al nostru a fost cărămidăria, ce se afla peste drum de grădina de pomi a închisorii. A fost punctul cel mai apropiat de noțiunea de şantier legionar, organizat tot de Frăție.

Plecam dimineața în marş pe şosea până la cruce, ziceam în genunchi o rugăciune, apoi coboram în locurile de lucru. Pământul pentru cărămizi îl luam din râpa deasupra căreia au fost cei 44 de legionari împuşcați. Era un pământ roşu, ziceam noi, înroşit de sângele lor. Pământul era dus pe tărgi, într-o groapă aproape de un canal - săpat de noi - cu apă din Vasluieț. Canalul zăgăzuit era mai sus decât groapa, deci puteam folosi un furtun. Călcam apoi pământul şi-l frământam cu picioarele goale până se ținea, apoi era dus pe tărgi la mesele de cărămidari şi îndesat în forme. Cărămizile erau puse pe arii la uscat, întoarse să se usuce bine, apoi aşezate în stive lungi acoperite cu paie. În octombrie, când s-a răcit vremea le-am aşezat în cuptoare lungi şi au fost arse cu paie la început, apoi cu lemne aduse din păduri şi la urmă cu cărbuni. Se depăşise un milion de cărămizi. Maiorul Muscă vroia să înconjoare închisoarea cu un zid înalt. Noi

speram că va fi folosită pentru vreo biserică, şcoală sau spital. Nu ştiu la ce s-au folosit, dar pe mii de cărămizi am întipărit semnul gărzii şi fiecare Frăție şi-a pus pecetea ei şi fiecare frate şi-a înscris numele măcar pe o cărămidă.

Educația noastră

Nu am uitat niciodată cine eram şi pentru ce eram acolo. Ne-am constituit imediat ce am ajuns într-o singură unitate, **după principul că nu eşti legionar decât făcând parte dintr-o unitate, Frăție**. La început criteriul era după lotul în care am sosit la noua închisoare. Mai apoi după camera în care dormeam, iar la urmă după vârstă. Eram şi aici tineri între 13 şi 20 de ani, majoritatea elevi din clasele mici, până la absolvenți de liceu şi studenți. Erau între noi mulți tineri muncitori, foşti ucenici la cele mai diferite meserii precum şi tineri țărani din satele țării.

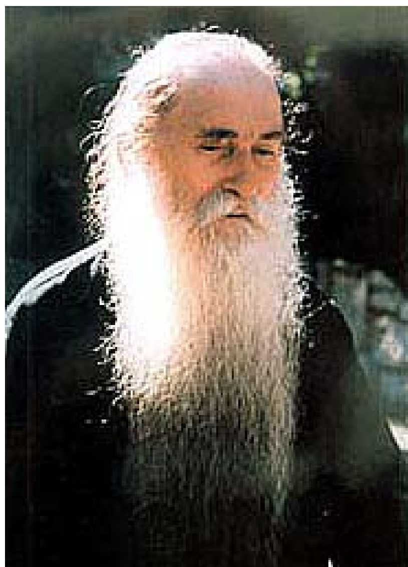
Aşa cum se întâmplă întotdeauna, unde există o comunitate bazată pe dragoste şi într-ajutorare, se produce o omogenizare a nivelului intelectual. Astfel se făcea ca ucenici cu carte puțină sau țărani cu şi mai puțină carte, după ani trăiți între intelectuali, să gândească şi să se comporte ca aceştia.

Spre toamnă ne-am împărțit în unități mici, de 10-15 membri, după gradul de pregătire legionară. Intrasem în închisori, unii cu ani de vechime în Frăția de Cruce, alții ca începători. Trebuiau cunoscute principiile legionare, legile şi poruncile legionare, istoria mişcării şi a Frățiilor de Cruce. Luasem legătura cu frații de cruce de afară şi în primul rând cu Frățiile din Vaslui, Iaşi şi Galați, care ne-au adus cărțile legionare de căpătâi. Frați de Cruce din aceste Frății stăteau zile întregi cu noi la lucru şi şedințe - îmi aduc aminte de Stamate din Vaslui - după cum unii dintre noi participau la şedințele lor, ținute în împrejurimile Vasluiului. Obținusem aprobarea

comandamentului pe țară al Frățiilor, pentru a se depune în închisoare legământul de frate de cruce şi ne pregăteam pentru iarnă să facem acest lucru când vom avea mai mult timp liber.

Puneam mare preț pe închegarea unei sfinte Frății între noi, bazată pe o cunoaştere deplină a tot ce era bun sau mai puțin bun în fiecare dintre noi. Pentru asta o mare atenție dădeam „**momentului prieteniei**”, când fiecare îşi povestea viața de până atunci, cu păcatele şi împlinirile ei. Ne luam pedepse pentru greşelile ce le comiteam față de principiile creştine şi legionare.

Duminica mergeam la biserică. Clădirea era prevăzută cu o capelă mare, unde venea un preot plătit de închisoare să facă slujbă. Chiar numai la atâta se limita: era un slujbaş. Îşi aducea un psalt cu el, nu stătea de vorbă cu nimeni. Pretindea să fie însoțit de un gardian tot timpul şi a refuzat să slujească la altar alături de părintele Duminecă Ionescu, preot deținut dintre noi. N-a fost în stare să vadă în noi decât nişte deținuți, care după cele ce ne spunea el în predică, trebuia să-şi plângă păcatele şi să-şi ceară iertare de la stăpânire. Nu putea pricepe cum nu eram înspăimântați şi preocupați de condamnările noastre şi de dorința de a ieşi din condiția umilitoare de deținut.

Îl aveam însă la dispoziție pe părintele Duminecă, la care alergam pentru orice trebuință sufletească şi pe bădia **Papacioc**, instructor legionar de la Braşov, aromân de origine, la

rândul lui ucenic, de al lui Traian Trifan, cu preocupări de desăvârşire creştină, care venea nu numai la şedinţele noastre, dar şi cu noi la muncă şi care în prezent, când scriu, nu-i altul decât părintele **Arsenie**, stareţul mănăstirii Techirghiol. Pentru completarea educaţiei creştine aveam Biblia şi alte cărţi de suflet dintre care îmi amintesc: „Viaţa lui Isus” de Giovani Papini, „Omul, fiinţă necunoscută” de Alexis Carel, „Patericul”, „Urmarea lui Isus” şi alte cărţi pe care le citeam la şedinţe şi în afara lor. Privind această viaţă în perspectivă istorică, am ajuns la concluzia că regimul antonescian a făcut un lucru extraordinar, fără să vrea: adunând atâţia tineri la un loc. După estimarea noastră prin 1942-43 număram patru, până la cinci mii de tineri şi, asuprindu-ne, ne-a dat posibilitatea de a ne face educaţie creştină-naţională cum nu am fi putut-o face afară, educaţie absolut necesară în rezistenţa anticomunistă de mai târziu.

Activitatea culturală

Nu eram străini nici problemelor culturale româneşti şi ale lumii. Revista „Gândirea” o aveam pe masa noastră precum şi manuale şi cărţi ale literaturii române şi universale. Atunci am intrat în legătură cu Cronin, citind „Cheile împărăţiei” şi „Citadela”. Din când în când ţineam câte o serbare. Închisoarea era prevăzută cu o sală mare de spectacole, cu o scenă potrivită. Îmi aduc aminte de corul aviatorilor, condus de şeful lor, Marin Constantin; cu voci frumoase şi omogene. Uneori prezentau şi câte un cântec ironic la viaţa din închisoare, în care nu era uitat domnul colonel Muscă, care era nelipsit de la serbare şi care se simţea tare flatat.

Macedonenii se prezentau cu cântece specifice lor, între care frumosul cântec „Picurar, mini mneram”, fără să uite imnul lor, „Părinteasca dimândare”. Corul general al

închisorii era condus de Cărăuşu de la Bacău şi Bălan al nostru de la Făgăraş. Care se pricepeau făceau comunicări religioase, istorice, literare, filosofice. Personal am făcut o comunicare comemorând 500 de ani de la lupta de la Sântimbru, unde în 1442, Ioan Corvin a fost învins de turci, neavând armată pentru că țăranii au fost măcelăriți cu cinci ani în urmă cu prilejul Răscoalei de la Bobâlna. Am încheiat comunicarea insistând asupra învățământului istoric şi anume că aşa pățeşte un conducător, care ucide şi asupreşte tocmai pe cei care ar fi luptat pentru el. De asemenea s-a evocat în altă comunicare lupta românilor ardeleni în procesul Memorandumului din 1892 la cincizeci de ani scurşi de atunci, iar eu am cântat pe scenă doina lui Vasile Lucaci, „Plânge-o mierlă prin păduri".

S-au jucat câteva piese de Vasile Alecsandri şi nu se putea ca prahovenii să nu se lupte pentru a aduce pe scenă pe Caragiale. Frații Caba au făcut decorul, n-am văzut de atunci nici un Cațavencu mai autentic decât Nucu Niculescu, un Trahanache mai încâlcit decât Caba cel mare, o Ziță mai mahalagioaică decât Sile Georgescu şi o coana Veta mai tristă ca aviatorul Matei din Tecuci, un Spiridon, care să învârtă țigara mai bine ca Dumitrescu din Basarabia de sud şi un Dandanache mai ramolit ca Nae Georgescu, tot prahovean. La spectacole invitam şi autoritățile din oraş, primăria, şcolile şi poliția. Veneau o mulțime de elevi şi eleve de liceu şi-n pauze stăteam de vorbă.

Dumineca după amiază, când eram liberi, citeam sau mai degrabă ne duceam în grup de câte trei-patru inşi peste dealuri şi văi, prin crânguri, fără țintă anume, minunându-ne de cât de frumoasă era lumea lui Dumnezeu, stând de vorbă cu paznici de câmp şi de la vii. Toată lumea din jur ne cunoştea şi se obişnuise cu prezența noastră. Nu am fost supărați, nici de poliție, nici de jandarmii din satele învecinate. Alte ori ne adunam în jurul vreunui muncitor sau țăran mai bătrân, care ne

povestea întâmplări din viața lui. Neuitată mi-a rămas întâlnirea de la grădina de legume cu neînfricatul Ciolacu, astăzi umilul monah **Nectarie** de la mănăstirea **Brâncoveanu,** de la poalele munților Făgăraş.

Odată, pe când mă aflam la dânsul, am fost martorul unui fapt inedit. În acelaşi cuib afară, în Bucureşti, activau doi legionari foarte buni prieteni. Unul căsătorit cu copii, a

Monahul Nectarie (Nicolae Ciolacu) cu Ion Gavrilă în fața monumentului de la Mânăstirea Sâmbăta, închinat luptătorilor anticomunişti din Munții Făgăraş

fost condamnat la 15 ani muncă silnică, prietenul său rămânând liber. Am fost martor când în lanul de cânepă şi-au schimbat identitatea. Cel liber a îmbrăcat zeghea cazonă, iar cel condamnat s-a întors la copiii lui luând identitatea celui liber. Şi a făcut cel liber întreaga condamnare şi sub comunişti, plus ani de Bărăgan şi colonii de muncă. Nici cel cu copii nu a scăpat, căci a fost arestat pe numele celui pe a cărui identitate o purta. A purtat fiecare povara camaradului său.

Am avut prilejul să fiu două săptămâni paznic la livada cu pomi cu bădia Papacioc şi o săptămână la

pepenărie, la bostănărie, cum îi ziceam noi, cu un muncitor Roşu din Târgovişte. Mă rănisem la mână şi aşteptam să mi se vindece, ca să mă întorc la cărămidărie. De la bădia **Papacioc** am învățat în câteva nopți constelațiile de pe cerul de septembrie, precum am avut şi prilejul de a cunoaşte de aproape sufletul acestui tânăr, cu vreo zece ani mai mare decât mine, suflet plin de poezie, dragoste şi sete pentru desăvârşire creştină.

Cât timp eram la câmpul de pepeni am fost martorul naşterii unui minunat cântec, cu care ne mângâiam noi deținuții în închisorile comuniste. Pe coama dealului, ce iese din Vaslui de la fostele case domneşti ale lui Ştefan, venea o cărare cu iarbă, tocmai pe culme şi unde ne urcam noi seara şi noaptea. Simți nevoia uneori să fii numai tu singur cu natura şi cu Dumnezeu. Se însera, soarele apunea dincolo de munți şi le învăluia crestele în aur stins. Tocmai mă gândeam că această privelişte a avut-o şi Eminescu, când a comparat munții cu „fulger lung încremenit" şi numai din Moldova putea să o facă, că numai de aici se pot vedea munții înroşiți spre apus. Mai departe, pe cărare, două umbre (frați) cântau, se opreau şi scriau. Când am ajuns la ei tocmai cântau versiunea ultimă a cântecului. Erau Nicolae Călinescu şi Cărăuşu, şi astfel am fost primul martor al acestui cântec, pe care l-am cântat mulți dintre cei de atunci în involburata noastră viață. Îl redau în întregime:

Se coboară peste creste linişte de rugăciune.
Ca-ntr-o tainică poveste soarele în munți apune.
În pribeaga mea cărare tremură un vânt hoinar
Gându-mi fuge-ndepărtare peste câmpul solitar.
Mi te văd în vis, măicuță, mi-e atâta dor de tine.
Am plecat de mult de-acasă rătăcind pe căi străine.
Către Tine-acum, Părinte, pentru-n strop de fericire
Îți înalț un psalm fierbinte: "Izbăvire, izbăvire".

Maior magistrat Muscă

Am uitat să amintesc până acum despre personajul cel mai important al puşcăriei: maiorul magistrat Muscă; de care depindea viaţa şi liniştea noastră. Cam după o lună de la sosirea la Vaslui, a venit directorul închisorii şi ne-a adunat iute în careu pe terenul de sport. Ne dădeam silinţa să ieşim bine la inspecţie, căci ştiam că vine inspectorul penitenciarelor pe ţară, maiorul magistrat Muscă. Curând un automobil de epocă îşi face apariţia pe alei şi din el coboară figura cunoscută de puţini dintre noi. Primul gardian îi iese în faţă şi îi dă raportul: „Să trăiţi, domnule maior! „Atâţia" deţinuţi din închisoarea Vaslui aşteaptă ordinele dumneavoastră". „Primule, te bag în ….!". Oricum nu ne aşteptam la multe din partea maiorului Muscă, dar ca să înjure un om bătrân în faţa tuturor era prea mult. Omul nu a zis nimic atunci, cât timp a stat Muscă, apoi a izbucnit în plâns. „Am fugit de unguri ca să fiu înjurat în faţa lumii, în România!". Muscă a început apoi inspecţia şi nimic nu-i era pe plac. „Şopronul ăsta trebuia mutat mai încolo". „Butea nu trebuia să stea în mijlocul curţii". „Aracii de la roşii trebuiau să fie uniformi şi cojiţi, nu cum i-am adus noi din pădure". Ne-a poruncit să facem un rastel pentru sapele, cu care veneam de la câmp, cozile sapelor trebuiau să fie de aceeaşi lungime. A rămas vreo zece zile încurcând tot programul. Locuia la hotel în oraş şi-njura pe „căcăcioşii" din Vaslui care „n-are un hotel civilizat".

Într-o zi venind, ne găsi jucând fotbal desculţi, cu o minge mică. Era distracţia unora, după ce veneau de la lucru. Era în toane bune că a stat uitându-se la joc, apoi i-a venit o idee „genială": a poruncit ca a doua zi în loc să mergem la praşilă, să săpăm iarba de pe terenul de fotbal şi să-l pardosim cu nisip. Mai mare tâmpenie nici că se putea, dar am executat-o. Am lucrat două zile şi cele două căruţe ale închisorii şi tractorul au transportat nisip ca să-l

împrăştiem pe teren. Primul vânt mare a zburat nisipul de pe teren şi prima ploaie l-a acoperit cu noroi şi nu se mai putea juca fotbal.

Aşa cum va face la toate închisorile, a început cu schimbări: zidarii au fost obligaţi după indicaţiile lui, să spargă zidul şi să facă o a doua uşă la coridorul şcolii, creând un curent permanent pe el. S-a gândit apoi că nu-i stă bine unei închisori neîngrădită şi a comandat vagoane de scânduri şi-n săptămânile ce au urmat, deţinuţii mai în vârstă au ridicat un gard enorm de lung, înalt de 4 metri prevăzut cu prepeleacuri din loc în loc, în care a adus să stea nişte gardieni noi. Reuşise numai pe o parte să facă gard, cealaltă rămăsese cum era. Deocamdată gardul ăsta ne încurca la plecat la câmp (astupase şi calea de plecare) şi, ca să nu-l mai ocolim îl escaladam cu uşurinţă sau ne strecuram pe dedesubt.

Cu vremea s-a mai potolit, când ferma a început să dea roade. Din grajdurile fermei şi-a ales viţelul, pe care l-a tăiat şi l-a dus cu maşina, şi-n grădină a însemnat pomii, pe cei de care nu aveam voie să ne atingem, mai ales un măr cu fructe enorme (împărat Alexandru), pe care le-a numărat. Împacheta tot ce-i plăcea în coşuri şi lăzi confecţionate la atelier şi le trimetea la Bucureşti.

Lagărul de prizonieri sovietici de lângă noi

La vreo două sute de metri de la închisoare, spre câmp, se afla atunci un lagăr de prizonieri sovietici. Pe dinafară arăta destul de acceptabil: nişte barăci aşezate pe laturile unui patrulater, lăsând în interior o curte mare. Era înconjurat de un gard dublu de sârmă ghimpată, în mijloc rămânând un culoar de trecere. La cele patru colţuri erau foişoare cu jandarmi de pază. Ce se întâmpla în interior era numai de presupus, că dinafară nu se putea vedea nimic. Uneori se putea auzi un cântec trist de stepă în

liniştea serii, alteori țipete înfiorătoare ale unor oameni chinuiți. În câteva rânduri am auzit noaptea somații şi împuşcături. Ne temeam ca urmărind niscaiva prizonieri evadați, să nu cadă victime careva din oamenii noştri aflați pe câmp. Nu am văzut niciodată căutându-se cu câini, ceea ce înseamnă că nu s-a evadat. Aproape în fiecare zi era scos câte un grup de prizonieri la Vasluieț după nisip cu o escortă de jandarmi. Arătau livizi şi demoralizați. Se-ntorceau cărând câțiva pumni de nisip în poala mantalelor. Ni se părea o mare umilire. Oamenii noştri de la grădină le arunca pe aleea, ce traversa grădina închisorii şi pe care treceau ei, morcovi, roşii, castraveți, dar erau opriți să le ia de către jandarmi. Închisoarea a şi primit un protest din partea conducerii lagărului, dar directorul a răspuns că pe drum, de obicei se aruncă legumele stricate şi nu cu intenția de a ajuta pe cineva. Dar cea mai mare batjocură era când jandarmii scoteau din lagăr pe cei ce aveau bocanci buni, centuri sau altă îmbrăcăminte bună. Pe traseu aşteptau misiți soioşi din mahalaua Vasluiului şi cumpărau de la jandarmi obiectele acestea, descălțându-i sau dezbrăcându-i pe prizonieri. Dacă asupra jandarmilor era zadarnic să încerci ceva, căci fiecare era protejatul vreunui ştab cu putere, i-am alungat în schimb pe soioşi, dar şi-au mutat numai locul de aşteptat convoiul de nefericiți.

M-am întrebat mereu de ce stăpânirile se poartă rău cu prizonierii făcuți. Dacă nu din milă creştinească sau omenie, măcar din interes. Prizonierul se întoarce acasă. Dacă te-ai purtat omeneşte cu el, toată viața va spune tuturor acest lucru. Întorcându-se mii de prizonieri toată țara fostă duşmană va afla ce suflet ai. O mai bună propagandă în exterior nu-ți trebuie. Dar dacă te-ai purtat urât cu aceşti nefericiți, copiii lor vor afla de mici acest lucru şi te vor urî toată viața. Ar fi un argument ca scuză să te porți urât: că şi duşmanul se poartă şi el urât cu ostaşii tăi căzuți prizonieri şi să-l sileşti astfel să-şi

schimbe atitudinea. Dar cum l-ai fi putut convinge pe Stalin şi pe ai lui să se poarte frumos cu prizonierii români, când el se purta ca un călău cu propriul lui popor?

În primul război mondial ruşii s-au purtat frumos cu prizonierii din armata austro-ungară. Erau trataţi omeneşte din primul moment şi apoi erau lăsaţi liberi în satele ruseşti. Acestui fapt se datorează dezmembrarea armatei austro-ungare din Galiţia. Practic jumătate din armata de aici, cehi, slovaci, ucraineni, sârbi, croaţi, români care nu aveau chef să lupte pentru drăguţul de împărat, s-au lăsat prizonieri. Mai era încă un motiv pentru a te purta frumos cu prizonierii din armata sovietică. Comuniştii s-au purtat cu popoarele din Uniunea Sovietică aşa cum se vor purta şi comuniştii din România cu poporul român. Au fost şi la ei ucideri, deportări, alungări din case, sechestrări, cote, poliţie politică, teroare, muncă forţată, cartele, foamete, umilire. Pentru mulţi ruşi, ucraineni şi alte naţionalităţi, armata română însemna eliberarea de toate acestea. Se lăsau anume prinşi ca o salvare din infernul comunist. Ori practic majoritatea prizonierilor erau prieteni de-ai tăi dinainte de a se lăsa prizonieri. Cum se simţeau aceşti oameni ca atunci când au căzut în mâna ta să-i tratezi ca duşmani şi să te porţi urât cu ei? Se puteau socoti că s-au înşelat şi te vor urî mai mult. Practic tu asupreai nişte prieteni, nu nişte duşmani. Concluzia este că în orice caz trebuie să te porţi omeneşte cu prizonierii.

Venise toamna

Toamna a fost lungă la Vaslui în acel an. Adunasem din grădina de legume tot ce se putea aduna, livrându-le la cazărmi, şcoli şi spitale. S-au cules şi fructele din livadă după împărţitul maiorului Muscă, şi culesesem şi pe cele din livada Academiei Române. Mai rămânea culesul porumbului. Era o vreme frumoasă cu nopţi calde. Am

hotărât să nu mai venim noaptea în închisoare ci să petrecem nopțile acolo. Ne-am făcut lângă liziera de vişini colibe din strujeni, ziua culegeam porumb, pe care-l transporta tractorul şi-l depozita în coşere lungi. Seara făceam focul, cântam şi povesteam de parcă eram singuri pe lumea asta. Într-o seară careva a observat că dintr-un tufiş dintr-un răzor apropiat, o umbră se ridica din când în când şi se lăsa. S-a format o echipă, care a plecat pe departe şi l-a înconjurat pe străin somându-l. „Cine eşti ieşi la lumină, nu-ți facem nimic. De foloseşti vreo armă, eşti un om mort. Mâinile sus!” După o mică ezitare insul s-a supus somației. „Nu mă duceți la foc, chemați, vă rog, pe şeful dumneavoastră aici”. Nu mai țin minte cine era şef la acest punct de lucru. „Cine eşti?”. A recunoscut din primul moment că era trimis de Siguranța din Vaslui. „Armă ai?”. „Am”. „Păstreaz-o!”. Ne-a arătat şi actele; i le-am dat înapoi fără să le citim. Credeam că eşti un hoț de furat păpuşoi! „Poți să spionezi mai departe, poți să vii şi lângă foc. Raportează tot ce vezi şi auzi, dar nimic mai mult!”. N-a mai rămas. Nu ştiu ce va fi raportat, dar nici într-un caz că s-a lăsat prins de nişte deținuți.

Într-o noapte am făcut şi noi un exercițiu de luptă. De cu ziuă am împărțit terenul Academiei în două zone, la mijloc fiind linia frontului. Ne-am împărțit în două armate trăgând sorți şi stabilind reguli precise de luptă. Biruită era armata cu cei mai mulți imobilizați, care erau socotiți prizonieri. O armată o conducea Nucu Niculescu, alta eu. Ne-am retras de cu seară, fiecare în zona lui şi am ținut o consfătuire cu privire la tactica şi strategia de urmat. Lui Nucu i-a revenit țara de sus, mie cea de jos. El avea via, înconjurată de şanț ca o citadelă, noi aveam avantajul că de jos în sus noaptea se vedea mai bine. Era o noapte întunecoasă, țin minte şi parola dată pe armata noastră: „Mi se pare că plouă” cu răspunsul „Ninge, nu plouă”. După o chibzuință cu Statul nostru Major am hotărât să ne împărțim armata în două formațiuni mari. O formațiune

trebuia să se strecoare în partea de sus, în apropiere viei, unde să stea pitită în nişte tufe văzute de cu ziua, nedând nici un semn. Cealaltă formațiune trebuia să se retragă încet în punctul cel mai din interior al grădinii. Din iscoade am aflat că Nucu a trimis pe graniță grupe mici de câte 4-5 oameni. Două grupări mari de ale lui Nucu au trecut în zona noastră, ajungând până-n capătul țării noastre. Când am primit un semnal de la cineva lăsat anume în fundul țării că inamicul se află acolo cu toată armata, am atacat țara lui Nucu, dând peste cap pe grăniceri. O armată a rămas să se descurce cu cei care căutaseră zadarnic, să-i oblige să primească lupta. Şi ei aveau ordinul să nu primească lupta în inferioritate numerică, şi o parte s-au retras sub vie. Lupta cea mare s-a dat aici, mai întâi cu rezervele pe care Nucu le ținea acolo. Atunci am dat semnalul armatei a doua care nu acționase până acum şi care s-a repezit dând peste cap ultimele rezerve ale inamicului şi intrând în vie. Armata lui Nucu, venind la locul luptei în etape, noi am avut totdeauna o superioritate numerică şi aveam mai mulți prizonieri. Ne-am confruntat apoi pe rând cu cele două detaşamente ale inamicului, ce au orbecăit în țara noastră şi spre sfârşit, în jurul lui Nucu mai erau destui luptători. Şi noi avuserăm pierderi mari, pentru că rezervele din vie, sub conducerea directă a lui Nucu s-au luptat vitejeşte. Se lumina de ziuă. „Nucule, dă-te învins!”. „Numai dacă ne luptăm amândoi”. „Bine”. Ştiam că mă va învinge. Era mai mic de statură şi mai uşor, dar mai îndemânatec. Am primit lupta, m-am luptat din răsputeri, dar a trebuit să mă declar învins. Ne-am întors obosiți, dar fericiți la colibe, aducându-ne aminte că nu eram decât nişte numere şi nu oameni liberi, nişte numere la discreția lui Muscă şi a altora de seama lui. Se cam zdrențuiseră şi hainele noastre cazone, dar nu prea mult, că-n decursul unei veri de muncă nu aveau cum să se rupă mai rău.

Începuse în adevăr să plouă. Nori prelungi se târau

pe dealurile umede moldovene. Un vânt clătina crengile nucilor de pe cărarea dintre vii. Frunzele rămase zburau în toate părțile cu cârduri de ciori, ce prevesteau furtuna. Era o priveliște sumbră, dar fascinantă în același timp. Ne-am oprit mult timp privind locurile dragi din vară și depărtările. Careva a început să recite versurile albe din poemul „Moldovă tristă" a lui Iordache Nicoară, poem scris aici în lagărul de la Vaslui.

Nu era în firea lucrurilor să ne lăsăm cuprinși de melancolie. Un altul a început să fredoneze un imn născut tot aici, în vara aceea:

„Noi ne-am născut odată cu stejarii
Și am crescut cu șoimii din Carpați,
Și ne-au găsit aici legionarii
Și de Traian aici am fost lăsați.

Am înfruntat și viscole păgâne
Și ne-a bătut și crivățul nebun
Dar ne-am creat destin în astă lume,
Că apa trece, dar pietrele rămân."

Refren:
Și azi când nori se-ndează,
Și-ntunec cerul tău
Ai țara mea credință
În viitorul tău."

Deznodământul

Cu cât înaintam în toamnă cu atât ne gândeam tot mai mult la cum vom petrece iarna. În vară, odată Muscă, când era în toane bune, ne-a spus în fața frontului, în limbajul lui cazon: „Zburdați voi acum, dar la toamnă pune mareșalul șaua pe voi și vă bagă în două licee, unul

aici şi altul la Piteşti. Vă dă pe mâna unui profesor, mă, unul Pariza, care scoate untul din voi”. Când a pronunțat numele acestui profesor, un murmur de bucurie a trecut în rândul nostru, mai ales între macedoneni, căci ei îl cunoşteau. Şi noi îl cunoşteam pe acest profesor de la Făgăraş. Macedonenii ne-au spus povestea lui. Era al treisprezecelea copil al unei familii de picurari din Munții Pindului. Când coborau odată la iernatic, copilul mic fusese pus în desaga unui măgar. Copilul s-a aieptat de acolo şi a căzut pe cărarea muntelui, fără ca ceilalți să bage de seamă. Un câne din târlă s-a oprit lângă copil şi acolo a rămas până l-au găsit cei ce s-au întors după el. Odată generalul Antonescu ar fi intrat într-un liceu prin clase şi a fost impresionat de acest profesor de geografie Pariza şi s-ar fi gândit să-i dea pe mâna lui pe aceşti încăpățânați frați de cruce. Dar ceea ce nu ştia generalul era că acest profesor era el însuşi legionar şi desigur mareşalul fiind atenționat, proiectul cu liceul-închisoare a căzut. Nu ne-am lăsat noi în iluzia unui astfel de vis. Mai degrabă eram convinşi că se va întinde sârmă ghimpată de-a lungul gardului fără rost al lui Muscă şi se va întemeia aici o închisoare vrednică de faima lagărului din 1939.

Nu ne-am lăsat în nădejdea stăpânirii, ci am început să ne pregătim noi. A fost mărit numărul tăietorilor de lemne din pădurile Negreştilor şi câteva camioane de lemne de foc au fost descărcate în curte. Bădia Gherghescu sensibilizase răzeşii din împrejurimi să ne dăruiască alimente. Câteva căruțe şi sosiseră. Ştiu că ne-a trimes o căruță cu fasole, linte, mazăre şi cantalupi însuşi mareşalul Prezan, originar dintr-un sat învecinat şi noi i-am făcut o scrisoare de mulțumire.

Nicolae Purcărea

Meşterii noştri au reparat sobele şi pentru ca tavanul camerelor să țină căldura, am început să cărăm pământ, pe care-l întindeam în pod. Am cerut părinților să ne trimită pături şi haine de iarnă. Am adunat toate cărțile într-o bibliotecă şi am rugat Frățiile din jur să ne trimită manuale şcolare cât de vechi. Nu aveam între noi profesori de meserie, dar eram convinşi că unii dintre noi pot fi suplinitori buni.

Eram în podul şcolii la întinsul stratului de pământ, când bădia Gherghescu ne-a chemat jos şi a ordonat adunarea generală. La direcția închisorii sosise un ordin, prin care închisoarea Vaslui se desființează, deținuții

urmând a fi trimişi după o listă în mai multe închisori: la Suceava, Bălți, Chişinău, Tighina, Cetatea Albă, Alba Iulia, Piteşti. Ca să nu se producă evadări noi trebuia să fim anunțați că e vorba de un decret de grațiere, dar directorul şi el îndurerat de ordin, a rămas om de omenie până la sfârşit, dezvelindu-ne tot adevărul. Au fost trimise câteva camioane militare după cei din păduri. Bădia Gherghescu ne-a dat lista închisorilor şi numărul destinat fiecăreia, lăsându-ne pe noi să ne împărțim.

Mai era încă destul spirit de aventură în rândurile noastre, pentru ca cele mai râvnite să fie închisorile din cetățile lui Ştefan din Basarabia şi ce deziluzie îi va aştepta când vor încăpea, nu pe mâna unor gardieni de meserie, ci pe mâna jandarmilor.

Până la miezul nopții împărțirea era făcută. Părintele Duminecă a făcut o rugăciune de despărțire şi de drum. Îmbrățişări şi lacrimi peste tot. I-am mulțumit directorului, care şi el era cu ochii în lacrimi şi ne-am despărțit de bădia Gherghescu, părintele nostru de atâta timp, care nu ştia unde va fi trimis. Mai rămânea un număr de deținuți bolnavi în spitalul din oraş. În ultimul timp apăruse o epidemie de dizenterie în oraş şi desigur nu am fost cruțați. Aici e locul să amintesc şi de felul frumos cum s-au purtat doctorii şi personalul din spitalele vasluiene. Mi-aduc aminte că odată s-a dus la spital elevul de la Liceul Militar, Iulian Bălan, băiat chipeş cu părul de aur ondulat, cu un vocabular ales. Doctorițele nu i-au dat drumul nici când se făcuse sănătos.

După plecarea noastră, bolnavii deținuți au fost trecuți în evidența penitenciarului local din Vaslui, care i-a dus la infirmeria închisorii, unde numai îngrijiți nu au fost, că trei dintre ei, între care vrânceanul Bontaş, au murit.

Până dimineața eram la gară, dubele ne aşteptau. Nici nu bănuiam că existau atâtea dube în țară. Trenurile următoare le-au ataşat la urmă, pornind fiecare spre o destinație nouă şi din tot ce a fost n-au mai rămas decât

amintirile.

Fie-le ţărâna uşoară celor din conducerea închisorilor, care din bunătate sau din neglijenţă, au făcut posibilă o oază de fericire pentru câteva sute de tineri ai acestei ţări!

Alba Iulia

Nu mai ştiu dacă am făcut o zi sau două de drum până ce-n plină noapte am ajuns în gara Alba Iulia pe un peron lateral. Când directorul închisorii şi primul gardian au aflat că nu suntem legaţi cu lanţuri nu au vrut să ne primească. Gălăgie, discuţii aprinse între gardienii de dube şi cei de jos. Am fost ţinuţi în dubă până s-a făcut ziuă. Ne-am îngrozit de câte forţe erau adunate în jurul dubei: mai întâi vreo 20 de gardieni cu cauciucuri în mână, apoi alt cerc al poliţailor din oraş prezenţi cu aceleaşi obiecte, un al treilea cerc de jandarmi cu armele cu baionete în poziţia de atac, iar în spatele lor până departe indivizi tineri cu mâinile în buzunarele pelerinelor cu gulere ridicate. Răsteli, înjurături, lovituri şi pe măsură ce ieşeam pe uşa dubei eram împinşi în rând. S-a dat consemnul să nu răspundem, stăpânindu-ne nervii într-o muţenie şi nepăsare desăvârşită. Am fost număraţi de câteva ori şi în sfârşit coloana a pornit în aceeaşi gălăgie de-njurături. La Vaslui ne-am deplasat în coloană fără gardian şi aici eram primiţi cum nu mai fusesem trataţi niciodată. Ne-au pornit pe strada Iaşului, o uliţă îngustă cu trotuare strâmte, ca pe o turmă de vite. Noi eram încolonaţi câte şase şi mergeam bine pe drum, dar cordoanele de forţe nu aveau loc pe trotuare, se împiedicau, înjurau. Era o gălăgie asemănătoare celor cu care sunt introduse vitele în coridorul spre abator. Lumea ieşea la ferestre şi la porţi neştiind ce se întâmplă. Oamenii de pe stradă erau întorşi înapoi şi siliţi să intre în curţi. Poliţaii se postau în faţa porţilor ca nu cumva să evadăm într-acolo. În sfârşit

ajungem în curtea închisorii cu toată panorama după noi şi introduşi în camere câte zece.

Desigur până am aranjat paturile de fier sistem Aiud, s-a făcut o zarvă, zgomote, izbituri de fiare, ceea ce-i făcea pe gardieni să turbe de mânie. Țin minte că gardianul de la uşa camerei noastre ne-a înjurat: „Bată-ți dracu cuie-n cap!”. „Nu se aşează nimeni pe pat”, strigau de la vizete. N-am răspuns nimic, ne purtam de parcă nici nu existau, dar după oboseala de pe drum trebuia să dormim. Nu ne-au adus nimic de mâncare, dar nici nu aveam nevoie căci la plecare primisem de la Vaslui mâncare destulă. Seara n-au lăsat să iasă din cameră decât pe doi să deşerte tinetele şi să aducă apă. Temându-ne să nu încerce să-i bată dacă sunt numai doi (de altfel aleşi dintre noi cei mai solizi) când s-a deschis uşa la prima cameră au ieşit toți zece, înainte ca gardianul să poată închide zăvorul. Cei zece şi-au terminat treaba, întorcându-se liniştiți în cameră. La celelalte camere nu au vrut să mai deschidă, dar au bătut în uşa metalică toți din închisoare şi au cedat.

A doua zi a intrat „primul” cu doi gardieni în prima cameră. „Bună dimineața!”. „Bună dimineața”, i s-a răspuns, la care primul s-a făcut foc: „Cum nu ştiți să răspundeți cum îi regulamentul?”. Ar fi trebuit ca şeful camerei să zică: trăiți, domnule prim, camera cutare, cu zece deținuți, aşteaptă ordinele dumneavoastră. „Asta la drept comun, nu la noi!”. „Ieşi afară, ăla care ai vorbit”. „Hai tu aici”, i-a fost răspunsul. Primul a plecat şi a venit cu directorul, care şi-a luat alți gardieni poruncind să se zică „Aă trăiți”. A amenințat, a poruncit să iasă unul din front, a dat ordin gardienilor să lovească, dar gardienii nu au îndrăznit. „Domnule director, de loviți, toată închisoarea ia foc, spargem geamurile şi chemăm procurorul!”. Directorul a plecat înjurând, dar a poruncit primului să nu mai insiste la celelalte camere. A doua zi a venit maiorul Muscă, la început mânios, „Dha ce măhă vi

s-a urchat libhertathea de la Vhaslui în chap?”. A intrat singur în camere. „Domnule maior, la Vaslui de ce am fost disciplinați? Pentru că v-ați purtat frumos cu noi. Ăştia nu se poartă ca dumneavoastră”. Drept răspuns Muscă ne-a spus: „Lhas că vine Proistosescu mhâne de la Piteşti şi vhă spune el Tathăl nhostru”. A doua zi a venit un lot de la Piteşti, lot care a fost dus în altă secție a închisorii ca să nu poată lua legătura cu noi. A fost Proistosescu chemat la Muscă, căruia i-a spus situația. „Acum se coboară disciplina din pod, Proistosescule, aşa să le spui”. Nu le mai merge ca la Vaslui, răzvrătiților ălora”. Proistosescu a cerut voie să discute cu noi. I-am povestit tot ce s-a întâmplat şi că suntem decişi să declarăm greva foamei şi să strigăm pe ferestre să vină procurorul. S-a dus la Muscă. „Domnule maior, băieții vor să fie disciplinați, dar dacă ei zic la nişte „căcănari” de gardieni civili „să trăiți”, cum să vă zică dumneavoastră, cum să facă deosebirea? Ăştia nu-s educați, domnule maior, ca dumneavoastră în armată, nici directorul, nu-s intelectuali”. „Mă, da mie-mi zic ‘să trăiți’?”. „Vă zic, domnule maior, că toți țin la dumneavoastră”. Şi astfel a rămas pe a noastră. Şi când venea Muscă strigam ‘să trăiți’ de răsuna închisoarea. Celorlalți mai mici, primului şi gardienilor, inclusiv directorului civil nu-i răspundeam decât cu ‘bună-dimineața’ sau ‘bună-ziua’ şi de nu ziceau nimic, nu ziceam nici noi. Câteva zile gardienii se purtau tot atât de urât ca şi la primirea din gară, dar treptat-treptat s-au potolit.

Încă din prima zi din toate camerele, aşa cum ne potrivisem, ne-am propus şi am urmat un program riguros: cu rugăciunea după programul de dimineață, ore de studiu individual şi în comun, folosindu-ne de cărțile ce le aveam, discuții libere şi până la ora stingerii cu rugăciunea de seară spusă împreună cu voce tare. Aveam pe coridor la etajul doi, un gardian cu numele Crişan. Era cel mai gălăgios şi mai rău. De multe ori deschidea vizeta şi ne

conturba programul cu înjurături. Nu-l luam în seamă, de parcă nici nu era. Continua să ne spioneze ascultând la vizetă. Cam după vreo două săptămâni odată, când i s-a dat ocazia, a deschis uşa camerei, unde erau blăjenii, şi spre mirarea acestora, cel mai rău gardian şi-a cerut iertare de felul cum s-a purtat până atunci: „Nouă ni s-a spus că sunteți nişte derbedei înrăiți”. Ne-a devenit prieten şi mai târziu ne-a dus şi ne-a adus mesaje din lumea noastră de afară. Aceeaşi evoluție au avut-o şi alți gardieni, doi cu numele Munteanu, refugiați din nordul Ardealului, ca şi un altul, Stavăr.

Magazionerul Turda era un gardian aparte, nici nu-i cunoşteam vocea, că vorbea rar. La bucătărie erau deținuți de drept comun. El ne-a dat sugestia să cerem lui Muscă, care venea des în închisoare, să ne pregătim noi mâncarea, lucru ce n-a fost greu de obținut prin Proistosescu. În felul acesta am putut fi ajutați de organizația legionară de afară, aducând mai multe alimente decât cele scrise în acte. Un alt gardian cu care aveam mult de lucru era Doț: înalt, masiv, dar cu suflet de copil. El supraveghea plimbarea noastră şi împărțea iarna porția de lemne. Începuse să apară între noi bolile de piept: bronşite acute, pleurezii şi tuberculoză. Medicul închisorii era un maghiar, Kadar, distrat şi nepăsător. Rar îl vedeai trecând pe coridor şi privind în fugă spre oamenii din celulă. Cât am stat în închisoarea Alba Iulia nu s-a atins de nici un deținut, nici măcar nu ne-a răspuns la vreo vorbă când ne adresam. În lipsa lui pe bolnavii noştri îi îngrijeam cât puteam mai bine cu hrană mai multă şi cu căldură, mutându-i în celulele, care aveau soare, iar gardianul Doț îi aproviziona cu mai multe lemne. Ne-ntâlneam cu toții la slujba religioasă făcută într-o cameră mai mare, pe care am transformat-o în capelă. Închisoarea avea doi preoți. Preotul greco-catolic, Păstrăv, era tânăr, un om sensibil la durerile noastre, dar tare fricos, mai ales când îi burduşeam buzunarul cu scrisori de ale noastre pe care să

le pună la poştă în oraş. Eu eram cântăreț în strană. Slujea afară, la o bisericuță din „Lumea Nouă” cu credincioşi țigani. Noi am lucrat din lemn iconostasul bisericuței, după desenele bârlădeanului Ghiță Bădărău, un elev de 16 ani de o sensibilitate deosebită, care tot pentru biserică a pictat două icoane, între care Isus trecând prin lanurile de grâu. A fost ca o presimțire că s-a îmbolnăvit de tuberculoză, izolat singur, pe timpul prigoanei colonelului Petrescu, despre care vom vorbi şi nu va fi dus la spital decât pentru a fi adus mort la închisoare şi dus să fie îngropat în bălăriile cimitirului de sub Dealul Furcilor. Al doilea preot era ortodox. Era un bătrân de peste 90 de ani, înalt, impunător, numele nu-l mai rețin, de loc din Săvădâsla. Nu mai era deplin stăpân pe facultățile sale mintale, era incoerent, confunda oamenii politici, pe Armand Călinescu cu generalul Antonescu. Mă luase cântăreț şi la liturghia ortodoxă, de când participase odată la liturghia părintelui Păstrăv, că nu-i plăceau răspunsurile date de seminariştii ortodocşi: „Ăştia cântă greceşte, nu româneşte”. Se-ncurca şi la sfânta liturghie, sărind sau încurcând tipicul. O dată i-am spus: „Părinte, de vine vreun protopop sau vreun vlădică şi vă aude, vă cateriseşte”. „Dar ce păzeşte gardianul de la poartă, îi lasă să intre? Mă rog şi eu cum mă ajută mintea”. Venea ziua în curtea închisorii între noi şi povestea vrute şi nevrute. Cunoscuse pe Avram Iancu pe când era copil, pe vremea când acesta colinda nebun satele moților şi copiii se țineau ciucur după el şi, cum hainele lui Iancu erau găurite prin unele locuri de se vedea pielea, copiii-şi introduceau degetul prin ele şi râdeau şi el săracul nu se mânia.

Venea mai în toată ziua între noi, dar refuza cu încăpățânare să ne facă vreun serviciu, să ne ducă vreo scrisoare pentru cei de afară sau să cumpere vreun medicament pentru cei bolnavi.

Nicolae Călinescu

Recrutarea

Ca şi la Aiud, ca şi la Vaslui, nu mai țin minte la ce dată, am făcut cu toții din nou cererea de a pleca pe front, cu toate că cei mai mulți dintre noi nu aveau încă vârsta de încorporare. Aflasem şi noi de dezastrul de la Stalingrad şi de deplasarea frontului tot mai spre apus. Ne simțeam într-un fel vinovați că noi stăm la închisoare şi țara e din ce în ce mai în pericol. Şi pe lângă noi alte mii de oameni valizi, gardieni, polițişti, jandarmi erau ținuți să ne păzească pe noi. Totdeauna conducerea închisorii s-a arătat ostilă acestei inițiative. Interesul lor era să fim câți mai mulți în închisori până la sfârşitul războiului cel puțin, dacă nu până la pensionarea lor. Fără noi nu mai erau nici ei. Într-un fel faptul acesta era ceva de înțeles. Ca în lumea pisicilor: vor pisicile să distrugă şoarecii? Nici vorbă, ele vor să fie câți mai mulți! Vor polițiştii, procurorii, judecătorii, avocații să nu mai fie infractori? Dar ce rost ar mai avea ei într-o lume în care nu ar mai exista obiectul muncii lor, materia lor primă? Se poate ca cererile noastre să nu fi fost înaintate mai departe de conducerea închisorii.

Destul că, data nu o mai rețin, câteva zile a venit în închisoare o comisie de recrutare însoțită de o comisie medicală şi una specială, care făcea de fapt interogatorii: de ce ai fost condamnat, prin ce închisori ai trecut, dacă regreți ce ai făcut şi dacă doreşti să fii reabilitat pe front. Răspunsul tuturor era că dorim să fim voluntari pe front, să ne facem datoria față de țară şi nu pentru a fi reabilitați, că nu avem ce reabilita, că nu am făcut țării nici un rău.

Iar despre maiorul magistrat Muscă

La vremea aceea maiorul Muscă era inspector al închisorilor cu deținuți politici, dar s-a stabilit definitiv la Alba Iulia, odată cu începerea bombardamentelor aliaților

împotriva României. S-a aşezat în clădirea din fața închisorii, unde locuiau de altfel şi directorul civil şi contabilul închisorii (în clădirea actualei primării).

Avea un dispreț nemăsurat față de civili, şi deci față de toți subalternii lui. Uneori părea că ne preferă mai mult pe noi conducerii civile a închisorii, cred că pentru spiritul de disciplină de care dam dovadă. Bun înțeles îşi urma liniştit afacerile personale. Mai întâi s-a pornit să modifice închisoarea. A zidit un garaj lângă zidul dinspre stradă al curții. Cât a fost garajul gata, în prima zi a şi evadat sărind pe el şi apoi pe gard un deținut de drept comun, silindu-l să zidească alt zid despărțitor, înalt cât zidul închisorii. Bucătăria a fost apărată de alt zid în formă de semicerc, „să nu se mai vhadă mizeriile de la buchătărie”. A spart o fereastră de la coridor şi a transformat-o în uşă de fier, deşi alături exista o altă uşă. A prevăzut noua uşă cu scări şi o marchiză deasupra uşii şi, fiindcă şi pe aici a evadat un deținut de drept comun, a mai ridicat un foişor pe zid, unde a pus de pază gardieni în trei schimburi. Aducea în atelierul închisorii pe cei mai buni deținuți, meseriaşi, care lucrau pentru el. Astfel l-a adus pe Suciu, legionar din Vințu de Jos, care ani de zile a lucrat mobila pentru domnul maior.

Câțiva pantofari de lux făceau fel de fel de pantofi de damă: „de supralux să iasă, măhă, că sunt pentru doamna general, Aramă!”.

Văzându-l odată desenând pe Emil Caba din Mediaş, l-a pus la lucru să-i facă portrete după fotografiile lui şi i-a făcut Caba nişte picturi în fel de fel de poziții bățoase de nu lipsea decât să scrii dedesubt „moş Teacă” şi în toate nu uita Caba să-l deseneze colonel. „Să nu mai trebuiască să mă chemați să vă mai pictez două trese, domnule maior!”.

Odată cu primăvara 1943 ne făcuse un program, care de altfel nouă ne convenea. Ne ținea ziua numai afară în curtea închisorii. Erau acolo patru peri mari şi la umbra

lor a aşezat bănci şi mese. Acolo lucram, citeam şi luam masa. Motivul era ca închisoarea să rămână curată lună pentru orice inspecție. Când ploua eram înghesuiți într-o cameră lungă, în alt corp al închisorii, unde de asemenea erau mese lungi şi înguste. Ne reluasem şi preocupările şcolare, învățând unii de la alții.

De multe ori maiorul Muscă venea şi ne ținea câte o prelegere în stilul lui: „Mă, mă uit la voi cât de tâmpiți sunteți. Când eram ca voi spărgeam ferestrele fetelor cu sabia, mă, şi intram la ele. Era una, mă, o bucățică … şi ne-o descria cum arăta de atrăgătoare, şi mai era una mă, şi alta, mă… Voi? Garda, Căpitanul şi la biserică, alta nu mai ştiți. În locul vostru aş face cerere mareşalului să vă ierte, m-aş dezice de Horia Sima al vostru şi aş fi liber”. „Dar am făcut cerere de plecare pe front, domnule maior!”. „Ați făcut, dar tot bățoşi ați rămas, de iertare nu ați scris nimic”.

Altă dată ne povestea cum şi-a făcut el facultatea de drept şi şi-a luat doctoratul. „Eu dacă nu aveam defectul vorbirii, ajungeam om mare, mă! Dar şi aşa sunt trecut pe lista de înaintări în grad. În două-trei luni voi fi colonel”. Ne uitam la el cu milă: „Doamne, cine i-o fi dat şi ăstui „teacă”, doctoratul?” Când au început bombardamentele aliaților asupra României, maşina lui Muscă era zi şi noapte la poarta închisorii cu Mateescu la volan. Mateescu era un deținut legionar, şofer de meserie, cu o condamnare de 20 ani muncă silnică. El a fost ales de Muscă să-i fie şofer. Cu el colinda toată țara. Când ajungea în vreun oraş, maşina era garată la închisoare cu Mateescu, iar Muscă se ducea la ale sale. Când suna alarma, alerga cu soția pe coridorul închisorii în curte, se urcau în maşină şi ieşeau din oraş, departe, la marginea Mureşului, unde se camuflau într-o colibă de frunze. Noi eram introduşi în camere şi încuiați. „Închisoarea-i punct strategic, mă! Americanii ştiu că sunteți aici”. La început luam în râs aprecierea lui Muscă, dar când am aflat că la Ploieşti a fost

bombardată închisoarea, unde erau deținutele legionare, nu am mai râs. Mulți dintre noi aveam pe cineva drag, care arsese încuiată acolo. Printre ele era şi o mătuşă de a lui Nucu Niculescu.

Crăciunul 1942

Privind în urmă constat că am avut trei crăciunuri fericite în închisoare, şi în 1941, şi 42 şi 43 şi când spun fericite, spun în primul rând că am avut dreptul la vorbitor. După liturghia de dimineață, oficiată de ambii preoți şi ortodox şi greco-catolic în comun, i-am invitat pe Muscă şi conducerea închisorii şi i-am colindat. Părinții şi rudeniile au fost adunați în incinta administrației închisorii (astăzi primăria Alba Iulia). Ne-am hotărât să-i întâmpinăm pe cei dragi cântându-le şi lor câteva colinde şi apoi ne-am întâlnit față la față, fără nici o piedică. Numai la părinții blăjanului Spătăcean nu venise nimeni, şi erau nerăbdători şi necăjiți că o capră se tot învârtea în jurul celor doi părinți. „Lasă-ne, domnule, în pace, că suntem necăjiți, că nu l-am văzut pe Ionuț al nostru”. Şi atunci Spătăcean (Borzâc - cum îi spuneam noi) şi-a ridicat masca. „Dragul mamii, nici aici nu te-ai cumințit!”.

Vestirea

Încă de mult, în cadrul Mişcării Legionare a apărut o direcție de trăire creştină, mai autentică, mai apropiată de Isus, decât simpla datorie de a respecta preceptele creştine obişnuite. Poate că izvorul acestui curent vine de la Ion Moța, care a spus: „Eu aşa am înțeles datoria vieții mele, am iubit pe Hristos şi am mers fericit la moarte pentru El”. Şi Ion Moța a fost mai bine de 10 ani şeful Frățiilor de Cruce. Moartea lui pe frontul spaniol a

pecetluit această tendință.

Au urmat însemnările Căpitanului de la Jilava, care au ajuns repede carte de căpătâi în educația legionară. Eram prea tânăr să cuprind cu mintea şi să judec această tendință. Observam numai şi înregistram că-n rândurile noastre întâlneam camarazi în vârstă, sau dintre noi cei tineri, cu şcoală mai multă sau mai puțină, care prin trăire creştină se comportau altfel decât lumea obişnuită. Era o fericire în care trăiau, ce nu se putea traduce în cuvinte. Lucrul devenea evident mai ales după ce am intrat în închisoare. Întâlneam la tot pasul oameni ca bunăoară Paul Cojocaru, prințul Alecu Ghica, bădia Gherghescu, megleno-românul Nicolae Ciolacu, oameni activi preocupați de tot ce era în jurul lor, cu o putere de dragoste ce ne cuprindea pe toți, antrenându-ne în lumea vie, pe care voiau să o transforme: lumea materială şi cea spirituală. Era lumea în care m-am încadrat cu uşurință simțind că e lumea mea, în care îmi găsisem locul.

Întâlneam însă pe alții, în fața cărora simțeam o sfială deosebită şi care parcă trăiau într-o altă lume, pe care eu de abia o întrezăream.

Erau oameni ca bunăoară cei trei braşoveni, avocatul Traian Trifan, Traian Marian şi bădia Papacioc, a căror fețe radiau o lumină neînțeleasă pentru mine. Şi celulele în care locuiau erau parcă altfel. La fel muncitorul Pleşa şi părintele Uria. Mă uitam la ei în biserică la liturghie. Eu eram acolo, dar ei erau într-o altă lume.

Aceeaşi sfială am simțit-o cât ce l-am întâlnit pe Valeriu Gafencu şi Ion Ianulide la Aiud. Acesta din urmă mi-a desenat odată un arhanghel Gavril. Mă uitam la el cum desena. Arăta de parcă îşi făcea autoportretul.

Am stat şi la Aiud şi la Alba Iulia mult timp cu Nelu Munteanu în aceeaşi celulă şi sfiala ce am simțit-o nu a scăzut ci s-a adâncit, pe măsură ce-l cunoşteam mai mult. Mi-am dat seama însă că sunt în fața unei lumi, pe care nu mi-o puteam explica şi care, simțeam că-mi era

inaccesibilă mie.

Pe atunci conducerea noastră era încă cea de la Vaslui, cu craioveanul Gheorghe Popescu, mai vârstnic decât noi elevii, cu preocupări religioase şi filosofice superioare nouă. Era socotit şeful închisorii. Din rândul nostru a ales la Alba Iulia un număr de 12 fraţi de cruce deosebiţi şi au pus bazele unei acţiuni de cultivare a virtuţilor creştine mistice într-un mod special. Îmi amintesc dintre ei de: seminariştii Ilie Ţintă şi Daniel Pătrulescu, Nucu Niculescu, Nelu Munteanu, Ilie Neamţu, Pop Cornel, Eugen Pintea şi Brânduş. Nu aveam nici o temere că ar fi vorba de ceva rău, cei chemaţi erau cei mai buni fraţi de cruce dintre toţi. Se adunau în fiecare zi. Ceea ce se petrecea în rândul adunării lor era secretul lor, ce nu trebuia să fie cunoscut celorlalţi fraţi de cruce. Stăteam în aceeaşi celulă împreună cu Nelu Munteanu, bolnav de plămâni. Odată a venit de la şedinţa lor cu un caiet pe care m-a rugat să nu-l citesc. Apucasem doar să văd că pe copertă era scris cuvântul „Vestirea”. M-am simţit un pic jignit, dar nu m-am arătat. Desigur în orice organizaţie există secrete, ce trebuiesc cunoscute de puţini, dar nu în materie de educaţie. Formal ei făceau încă parte din structurile Frăţiei pe închisoare, iar în şedinţele noastre aduceau în discuţii probleme diferite faţă de ce făceam noi până atunci. Astfel am ajuns să discutăm atitudinea şi filozofia revoluţiei lui Gandhi, lăudându-se eficacitatea ei în eliberarea Indiei. În discuţii ne împărţirăm în două tabere. Puţini erau pentru metoda Gandhi, cei mai mulţi erau împotriva ei. Ziceam: „Vine lupul să te mănânce şi tu-i spui: ‘Vino şi mă mănâncă, frate lupule, că eu te iubesc, cu atât mai mult cu cât mă mănânci mai repede’. Va fi bună tactica lui Gandhi în India, unde englezii se vor lăsa poate impresionaţi de ea. Dar la noi? Se apropie de graniţe hoardele roşii şi noi ce facem? Ne vom putea apăra ţara cu non-violenţa lui Gandhi?” Şi mai era ceva cu care veniseră cei din „Vestirea”: cu o seriozitate forţată, nu mai

Iulian Bălan din FDC Bistrița

glumeau, nu mai râdeau şi voiau s-o impună prin exemplu întregii închisori. Până atunci chiar în cele mai grele momente ale puşcăriei nu ne-a lipsit buna dispoziție.

Desigur era de aşteptat o reacție împotriva acestui stil de viață. Primul care a dat semnalul a fost Niculae Călinescu cu o poezie: „Veniți, ne cheamă primăvara” pe care o publicase în revista, pe care o scoteam încă de la venirea noastră la Alba Iulia. Gheorghe Popescu, craiovean şi el ca şi autorul poeziei, a pus poezia în discuția unui juriu, din care am făcut parte şi eu. Tot juriul a fost de partea lui Călinescu. Îmi aduc aminte vorbele lui nenea Suciu, singurul legionar în vârstă din închisoare, invitat şi dânsul: „lasă, camarade Popescu, copiii să cânte, să fluiere şi să glumească. Ferească Dumnezeu de ziua când nu vor mai putea face asta. Atunci va fi rău”. Unii şi în special cei mai în vârstă, au fost şi mai vehemenți împotriva liniei trasate de Gheorghe Popescu. Gheorghe Popescu s-a retras de la conducere şi toți l-am acceptat ca şef pe Nucu Niculescu şi viața din închisoare a revenit la normal.

Încă o întâmplare, dar care s-a petrecut mai târziu. Intrase în închisoare în ultimul timp un grup bucureştean, între care un student la medicină, pe nume Sotirescu. Deşi era de vârsta celor mai mari dintre noi, ca student îşi aroga unele drepturi de superioritate. Între altele ni se adresă: „cum ați rezolvat problema homosexualității?”. „Nici de cum, ea nu există!”. Am rămas năuciți de întrebare. „Nu s-a întâmplat nici un caz de acest fel?”. În adevăr problema nu exista. Desigur cunoşteam că între păcatele strigătoare la cer era şi sodomia, dar cum ar fi fost acest păcat nu intra în imaginația acestor tineri. Acolo era cel mult imaginea unei fete, pe care cei mai mulți nu o sărutară decât în vis, căreia îi făceau câte o poezie, pe care se sfiiau să o mărturisească fratelui de alături. Cei mai îndrăzneți trimeteau visatelor de afară în loc de flori o cruciuliță lucrată în os, o inimă sau o ancoră într-o scrisoare scoasă de părintele Păstrăv. În trei ani de închisoare cât am făcut, în toată lumea legionară prin care am trecut nu am auzit un singur caz de ceea ce se cheamă azi homosexualitate. „Nu ştiți, voi, dar sigur ea există”,

spunea medicinistul. Tendința există din naştere, e înscrisă în genele cromozomilor şi în hormonii ființei umane. De altfel cei predispuşi au şi o conformație a corpului specifică. Eu am văzut câteva exemplare şi imposibil să nu se manifeste aceste tendințe”. Şi-a recrutat un informator personal, care i-a urmărit pe suspecți, i-a tras de limbă, destul că în închisoare a ieşit acuzația că cei trei ar avea înclinații homosexuale. Interesant era că cei trei nu aveau prea mult de lucru unul cu celălalt. Între ei era şi blăjeanul Eugen Pintea, încă Bubu Pintea, cum îl alinta familia. Era în adevăr un băiat foarte frumos, dar copil încă şi copilăros pe deasupra. De altfel în camera blăjenilor răsunau cele mai multe hohote de râs de răsuna închisoarea. Când a auzit şi el zvonul, cu o stăpânire de sine ce nu i-o bănuiai, a chemat vreo zece camarazi la bucătărie că ar vrea să le spună ceva. Când toți erau acolo, înainte ca cineva să-l poată opri, punându-şi mâna stângă pe masă cu satârul de oase şi-a tăiat degetul cel mic de la mână, continuând să țină mâna sângerândă pe butuc. Degetul tăiat a sărit cât colo. „Mă credeți că sunt nevinovat?”. Au sărit toți şi i-au luat satârul din mână. Şi ceilalți au avut un şoc psihic la această acuzație. A trebuit să-i înconjurăm cu toată dragostea şi încrederea celor din jur, i-am avut în grijă să nu facă un act necugetat. A fost o lecție dură, nu numai celor ce au pus la cale acțiunea, dar pentru toți. Într-o organizație bazată pe principii creştine, n-au ce căuta metodele de tip polițienesc. Când încep suspiciunile şi bănuielile, încep dezbinările şi sfârşitul organizației e aproape. Chiar şi atunci când unul din camarazi ar greşi, atunci e mai mult lipsă de dragoste şi răbdare. În loc să arunci cu piatra şi să condamni, e nevoie de înțelegere şi răbdare. Dragostea creştină e singurul liant al unei **Frății** şi nimic altceva.

Plecarea la război

Era tocmai pe timpul frământărilor cu „vestirea” când într-o dimineață a sosit ordinul ca o parte dintre frați să-şi facă bagajele că vor pleca în armată. Era evenimentul pe care-l aşteptam, dar nu în felul cum s-a făcut. Speram ca măcar acum stăpânirea se va feri să ne umilească. Decretul pe care îl dăduseră tocmai acest lucru îl urmărea, te lua ca deținut, nu ca voluntar, cu voia sau fără voia ta. Nu se ținea cont dacă ai făcut sau nu cerere de a pleca voluntar. Te ducea păzit de gardian şi jandarm la un lagăr, unde erai instruit pentru luptă. Plecai la această luptă, dar tu tot condamnat erai. Şi cei care te instruiau tot deținut te considerau. Pentru ca umilirea să fie deplină erai amestecat cu cei de drept comun: hoți, violatori, bătăuşi. Erai trimis apoi pe front să lupți tot în calitate de deținut. Luptai nu pentru libertatea țării tale, cum credeai tu, ci pentru a ți se şterge pedeapsa sau o parte din ea. Dacă nu mureai şi erai rănit sau în refacere, tu te întorceai la vatra ta: închisoarea. Centrele de instruire se aflau în zone cât mai izolate de ochii lumii la Sărata şi Comrat, în sudul Basarabiei.

Mai era un lucru interesant: lista celor ce trebuiau să plece nu era alcătuită după nici un criteriu logic. Ea cuprindea nume, dintre cei mai în vârstă dintre noi, de 19-20 de ani, dar şi copii de 15-16 ani. Nu era legată de condamnare. Cuprindea nume de condamnați pe viață la muncă silnică, alături de cei condamnați la un an închisoare. În camere şi pe coridor îmbrățişări, lacrimi, despărțiri, cele mai multe pentru totdeauna. Speram să primim vreo veste de la ei, dar după plecarea lor, cât am stat în închisoare, parcă i-a înghițit pământul. Au plecat cam jumătate din efectivul nostru. Erau şi grupuri din care nu plecase nici unul.

De abia la liberare am aflat ce se întâmplase cu cei scoşi din închisoare pentru front: fuseseră instruiți sumar

şi trimişi pe front în stepa ucraineană, îmbrăcaţi în uniforma armatei italiene, sub comanda, nici ei nu ştiau de cine aparţineau, de comandamentul român sau german. Erau trimişi în locurile cele mai periculoase şi mai ales ei trebuiau să lupte până ce cealaltă armată se retrăgea pe altă poziţie, fără să fie anunţaţi să se retragă. Era limpede că această atitudine nu era locală ci era executarea unui ordin de sus. În aceste condiţii nu era de mirare că cei mai mulţi au murit sau au fost grav răniţi, puţini fiind din cei care scăpaseră teferi. Dintre făgărăşenii trimişi murise ţăranul Vasile Dobrin, fostul primar legionar din Arpaşu de Jos şi studentul Ghiţă Pârvu, medicinist. Ceilalţi au fost toţi grav răniţi: studenţii Ion Halmaghi şi Iustin Marcu (împuşcaţi în piept), muncitorul Ion Cristean (la fel), şi Nicolae Trandafir (din Arpaş - schilod). Întreg nu a rămas nici unul. După 23 august 1944, când au fost luaţi prizonieri de sovietici, unii au reuşit să evadeze, între care Nicolae Călinescu, elev la liceul militar.

Din nou despre maiorul magistrat Muscă

Nu mai era maior acum, fusese înaintat la gradul de locotenent-colonel. Cu cât trecea vremea era tot mai nervos şi absurd în comportare. Odată, sub motiv că asfaltul din închisoare nu luceşte ca oglinda, ne-a anunţat că de Paşti nu vom avea vorbitor, şi nici să primim sau să scriem scrisori. Era săptămâna mare şi toate intervenţiile noastre nu l-au mişcat. Odată trecea prin curte cu soţia, venind de la o alarmă şi-l vede pe un prahovean, Constantin. „Ce stai aşa plouat, mă?”. „Îs necăjit, domnule colonel, că nu vrea părintele să ne dezlege de păcate”. „De ce, mă?”. „Zice că mai întâi să ne împăcăm cu dumneavoastră!”. „Şi voi nu vreţi!”. „Ba vrem, domnule colonel. Şi vă cerem iertare, dacă v-am greşit, dar nu vreţi dumneavoastră să vă împăcaţi cu noi”. „Hai, du-te şi spune la toţi că vă iert şi părintelui îi dau eu ordin să vă spovedească şi să vă ierte”. Şi iată cum s-a făcut, datorită

lui Constantin, să avem şi un Paşte frumos. Poate a fost benefică şi prezența soției sale. Era o blondă, mult mai tânără decât colonelul, unii spuneau că n-ar fi vorba de soție ci de o amantă a colonelului, dar oricum femeia ne-a privit totdeauna cu milă şi înțelegere. Şi pentru asta îi eram recunoscători.

În zilele de Paşti, după amiază au sosit la noi, nu numai rudenii ci chiar cei care n-ar fi putut dovedi că sunt grad de rudenie cu noi. Dar iată cum ne-am stricat bunele relații cu colonelul Muscă, de astă dată numai din vina noastră. La un blăjan, P. Popescu au sosit la vorbitor două fete şi el vroia să trimită unei mătuşi din Alba Iulia un mesaj către părinții săi. A convenit ca la un semnal, el să trimită peste zid în stradă o scrisoare legată cu o piatră, fetele să ridice mesajul şi să o ducă la destinație. Acțiunea era fără rost, lucrul l-ar fi putut face cu mai puține riscuri trimițând scrisoarea de la vorbitor. Fetele au recuperat scrisoarea, dar au fost văzute de un agent al poliției, duse la poliție şi siguranță, care i-a reproşat lui Muscă, pe bună dreptate, că nu-şi păzeşte bine puşcăriaşii. „Să-mi beştelească, mie obrazul, nişte…. civili”. Trebuia să recunoaştem că avea dreptate. Şi noi eram supărați pe camaradul nostru, dar nu să-l lăsăm să fie scos dintre noi de prim-gardianul. Am făcut cu toții zid în fața lui P. Popescu, care voia să se ducă singur ca pedeapsă, dar nu l-am lăsat. Nu voiam să se creeze un precedent, ca cineva să fie scos dintre noi şi pedepsit. A venit colonelul Muscă, desigur furios, şi cu greu l-am putut potoli să stea de vorbă. L-am rugat să-l pedepsească el ca un părinte, ce ne era, dar nu alții. În cele din urmă s-a învoit ca P. Popescu să fie izolat într-o celulă singur, pentru câteva zile fără mâncare. El se pedepsise singur cu o săptămână de post negru şi legea tăcerii.

După această confruntare lucrurile parcă se mai liniştiră, până într-o zi când, cu colonelul Muscă umbla prin închisoare un personaj civil, căruia Muscă îi dădea

mare importanță. Ne-am ridicat în picioare, aşteptându-ne să ne dea bună ziua, dar acesta a trecut mai departe spre secția dreptului comun şi noi ne-am văzut de ale noastre. Când s-au întors nu au fost observați repede şi nimeni nu a strigat ‘la rând drepți’. Civilul s-a mâniat şi într-un acces de furie a comandat: „culcați!”. Se-nțelege că nu s-a culcat nimeni. „Cum, nu executați ordinul şi vreți să mergeți în armată?”. „Nu ne-a comandat un militar, domnule şi noi suntem deținuți, încă, nu militari”. “ Dacă ne comandă domnul colonel ne culcăm”. Colonelul Muscă a fost destul de inteligent să nu ne comande culcat ci ‘fuga, marş, în celule, vă arăt eu vouă!’.

Iar ne pusesem rău cu colonelul. „Să mă faceți voi de tot rahatul în fața unui „căcănar”?!”. „Dar, atunci de ce vă supărați, domnule colonel?”, îndrăznirăm noi. „Da’, dar ăsta-i „căcănar” mare. Îți vedea voi pe dracu!”.

În adevăr peste câteva zile, în timp ce eram în curte ca de obicei, a venit colonelul Muscă înspăimântat să ne spună că a venit în inspecție secretarul mareşalului Antonescu. „Vedeți cum vă purtați, faceți front!”. Ne-am aşezat pe câteva rânduri. Încă nu eram aliniați bine că pe poarta închisorii au intrat două grupe de ostaşi cu baionetele la armă împreună cu directorul civil, Milian. Ofițerul a comandat trupei aspru: „Înarmați, arm!”. Spre mirarea mea, văd în fruntea unei grupe ca sergent pe Ilie Miloşan, vărul meu din Gura Văii.

Ne aşteptam la apariția unui personaj grav, în vârstă, dar în urma convoiului venea un tânăr cu un an-doi mai în vârstă decât noi. Ce-ți sărea în ochi mai iute era îmbrăcămintea: o pălărie cu boruri largi, cămaşă, vestă şi cravată de nuanțe galbene, ochelari de soare, veston lung terminat în coadă de rândunică, un cordon nelegat, pantaloni largi, pantofi cu talpă groasă, toate gălbui în diferite nuanțe. Încă, înainte de a se apropia de noi am simțit miros de parfum şi pudră. Careva l-a poreclit în şoaptă, ‘curvă masculină’ şi cu numele acesta rămas în

vorbirea noastră. Nu ştiam atunci, dar era îmbrăcat după moda, ce se purta în acel timp în Bucureşti de către tinerii de bani gata, moda Malagamba. Aceasta se întâmpla în timp ce recruții armatei române făceau instrucție în opinci.

N-aveam nici un motiv de vreo stimă deosebită mareşalului după cum s-a purtat cu noi, dar nu cred că individul era cu adevărat secretar al acestuia. Cum putea un militar în timp de război să sufere alături, un asemenea muțunache? Goangă mare era, că sosiseră cu el şi personalitățile județene: procurorul, şeful legiunii de jandarmi şi prefectul. Când ajunse în fața noastră se opri. „Deci ăştia sunteți! Îmi închipuiam eu! M-a trimis mareşalul să vă văd!” Vorbea rar, lingându-şi buzele şi grisonând cuvintele. Apoi, după o pauză în care ne cântărea pe toți: „Mi s-a spus că ați refuzat să vă culcați la comandă. Iată eu vă comand acum ‘îngenunchiați!’”. Nu a îngenunchiat nimeni. Muscă era ca de ceară, iar Milian se foia, neştiind ce să mai facă. Secretarul mareşalului făcu semn să fie liniştiți. „De ce nu îngenunchiați?”. Răspunseră mai mulți: „Nu îngenunchem decât în fața lui Dumnezeu!”. „Daaa?!” „Da!”, am răspuns noi. „Dar dacă unul din voi vă comandă să îngenunchiați, îngenunchiați? Ia, tu acela mic - se adresă el unui Frățior sosit de curând dintr-o Frăție din Bucureşti - comandă!”. Bine era ca acesta să fi refuzat comanda sub un motiv oarecare, dar acesta comandă: ‘camarazi îngenunchiați!’. Şi tot frontul îngenunche ca un singur om, la ordinul lui. Secretarul râse diabolic. „Da, îmi închipuiam, asta am vrut s-o văd cu ochii”. Apoi satisfăcut i se adresă lui Muscă: „Bagă-i în celule!”. Muscă n-a zis după plecarea acestuia decât: „Voi v-ați făcut-o!”.

În aceeaşi zi cu ajutorul jandarmilor ni s-a făcut o percheziție în cameră la sânge, în lipsa noastră şi ni s-au confiscat ca la Aiud - cu doi ani în urmă - toate hainele civile, cărțile, inclusiv Biblia şi cărțile de rugăciuni. Au

Gheorghe Haşu -frate de cruce, legionar luptător anticomunist în Munții Făgăraş

luat din capelă şi rânduiala sfintei liturghii.

Programul ni l-au lăsat acelaşi, dar au redus drastic porțiile de mâncare. Orice legătură cu exteriorul era tăiată, părintele Păstrăv era însoțit de un gardian şi la liturghie.

Stând în curte pe nisipul fierbinte, unde odată erau aruncate în şanțuri fecalele închisorii, orice zgârietură ți se infecta. Am avut panarițiu la toate degetele de la mâini, iar dinții ți se mişcau şi sângerau. Şi cu toate acestea voia bună nu ne-a fost alungată cu totul. Îmi aduc aminte cum răspundeau nemțenii, în frunte cu Poli, acestor pedepse. Erau toți băieți înalți, se aşezau roată, turceşte şi aplecându-se unul spre celălalt cântau în surdină un cântec oriental stupid şi fără sens: „a bătut tatu-său pe Mohamed şi Mohamed pe tatu-său”. Şi tot aşa până ne enerva şi pe noi. Prim-gardianul se oprea adesea şi-i observa, dar nu zicea nimic. Dar le-o va cloci-o în curând.

Deținuții mai bătrâni

Câteva cuvinte despre deținuții politici mai în vârstă, care erau cu noi la închisoarea Alba Iulia. Căpitanul de jandarmi (îmi pare rău că i-am uitat numele), condamnat la 20 ani muncă silnică şi plutonierul Iacob Mârza, cu aceeaşi condamnare, au fost condamnați pentru că nu au tras în legionari în 21 ianuarie 1941. Căpitanul părea foarte tânăr, deşi făcuse primul război mondial în armata română ca voluntar. Cunoştea Făgăraşul bine, unde funcționase pentru prima dată imediat după unire. Lucrau zilnic amândoi într-o grădină interioară a închisorii. Erau mai liberi. Le eram tare dragi şi când aveau posibilitatea făceau rost de mâncare şi medicamente pentru bolnavi. Muscă se purta cu respect față de căpitan şi îl scotea şi din închisoare de lucrau împreună cu plutonierul o vie a nu ştiu cărei mărimi locale.

Nenea Suciu, de loc din Vințu de Jos, lucra în continuare mobilă sculptată pentru Muscă. Câțiva dintre noi se oferiră ucenici la dânsul şi, când eram în armistițiu cu Muscă, erau nelipsiți din atelierul de tâmplărie. Moțul Arieşan, de loc din Certeze de lângă Câmpeni, avea cinci

ani condamnare şi o poveste tristă. Fusese condamnat pentru că jandarmii i-au găsit nepoţii lui trăgând după ei o coajă de pistol ruginit de pe vremea revoluţiei din 1848. Nu era legionar, dar l-am luat între noi şi era mereu la bucătărie. Era foarte necăjit, mereu gânditor la ceea ce era acasă la el, amândoi feciorii fiindu-i pe front.

Câţiva dintre noi, între care blăjeanul Oprea Traian, s-au dus cu învoirea lui Muscă la atelierul de pantofărie, unde îl ajutau pe un cizmar comunist, ce făcea pantofi pentru domnul colonel. Aduceau totdeauna deşeuri de piele şi talpă, cu care ne reparam noi încălţămintea tocită de atâtea trambalări prin închisoare. Aduceau cu ei şi ultimele veşti de afară, văzute prin prismă comunistă. Erau siguri de victoria Rusiei şi se lăudau de acum cu isprăvile ce le vor face după venirea Armatei Roşii. Mai erau şi alţi comunişti şi între ei vreo 20 ostaşi sovietici, încă în uniformă militară. Unii erau prizonieri, care făcuseră vreun delict şi fuseseră condamnaţi la închisoare, dar alţii erau spioni paraşutaţi în spatele liniilor noastre pe front şi care se predaseră autorităţilor române. Spre deosebire de cei care au acţionat şi au fost condamnaţi la moarte, aceştia, fiindcă s-au predat, erau condamnaţi la muncă silnică pe viaţă. Reţin figura distinsă a unui ofiţer rus, care ştia perfect româneşte şi cu care am intrat în vorbă. Fusese paraşutat în primele zile de război, ceruse el să fie paraşutat. Se predase imediat şi încercase să ia legătura cu comandamentul român să propună crearea unei armate anti-bolşevice din prizonierii de război. Ura comunismul. Toţi ruşii au urât comunismul, mai ales ţăranii şi intelectualii şi au primit armata germană şi română ca pe o eliberare. Dar în loc să-l asculte cineva, a fost ferecat în lanţuri la mâini şi la picioare şi condamnat la muncă silnică pe viaţă. A mai încercat şi după aceea să ia legătura cu vreun for superior, dar n-a fost ascultat de cineva. Îi era teamă de venirea Armatei Roşii. „Eu mă tem mai mult ca voi de venirea Armatei Roşii. Voi nu cunoaşteţi

comunismul”. Se plimba toată ziua prin curtea închisorii absent la ceea ce se petrecea în preajmă. Parcă toată tragedia lumii se afla aşezată pe umerii lui. La vremea aceea deţinuţii comunişti, atâţia câţi erau, se bucurau de atenţia conducerii închisorii. Directorul civil, Milian, era în fiecare zi printre ei. Peste zi erau liberi, aveau bucătărie separată şi primeau pachete de afară. Cu cât frontul se apropia de graniţele României, cu atât li se acorda importanţă mai mare.

Într-o zi a fost adus la închisoare vechiul nostru prieten, Anton Ionel Mureşan. După ce l-au mai condamnat la Aiud, l-au purtat prin alte închisori aşa că arăta destul de hârbuit. Cineva de sus îl duşmănea personal, căci a fost adus în lanţuri şi ţinut câteva zile tot în lanţuri. Am reuşit odată să-l vizităm în celulă, unde l-au pus cu un alt personaj, ucraineanul Hrehorovici. Mureşan era şi acum absolut convins de victoria aliaţilor şi se bucura. „Şi ruşii?”, îl întrebam noi. „Ruşii se vor opri la Nistru, americanii vor debarca în Balcani, România va ieşi din război şi vom fi ca înainte”. Curând a fost trimis la altă închisoare, tot în lanţuri. S-a opus de au trebuit câţiva gardieni să-l ţină, până i s-au nituit lanţurile. Hrehorovici zâmbea cu compătimire. „Cât de puţin cunoaşteţi comunismul, domnule Mureşan! Ruşii nu se vor opri nici la Nistru, nici la Dunăre!” Hrehorovici era un tânăr în jur de 25-30 de ani. Făcuse parte din organizaţia naţionalistă ucraineană a lui Bandera, participând de pe când era elev de liceu la luptele de partizani. Condamnat la moarte în contumacie se refugiase în România şi urmase şcoala la Cernăuţi. Trecu în Germania, continuându-şi studiile. Când a început războiul, împreună cu alţi naţionalişti ucraineni i-au cerut lui Hitler să declare Ucraina independentă şi să formeze o armată anti-bolşevică, dat fiind faptul că ucrainenii urau şi Rusia şi bolşevismul. Urmarea a fost că Hitler i-a băgat în lagăr, unde au întâlnit pe legionarii români. Ne povestea că se întâlnise la o

anchetă cu comandantul legionar Niculae Petraşcu şi acesta acuzat de atitudine duşmănoasă la adresa Reichului. Era prima veste ce am primit-o despre legionarii din Germania. „Săracă Europă naționalistă!” ar fi exclamat odată Niculae Petraşcu. Datorită faptului că se născuse în Transnistria, care era zonă românească, nemții l-au predat autorităților române. Împreună cu alți fruntaşi ucraineni au făcut un memoriu mareşalului Antonescu ca în Transnistria a doua limbă oficială să fie ucraineana şi nu rusa. Şi de asemenea au cerut formarea unei armate ucrainene anticomuniste. Urmarea memoriului a fost aducerea lui înaintea Curții Marțiale şi condamnarea lor, el primind 10 ani muncă silnică, aducându-l la închisoarea Alba Iulia. L-am rugat să ne scrie o istorie a organizației lor de tineret. Ne-a scris-o şi am studiat cele scrise. Se deosebeau mult de Frăția noastră, care era fundamentată pe principiile creştine. Rețin că la ei odată depus jurământul nu mai puteai părăsi organizația decât mort. Şi el era îngrijorat de apropierea frontului. !Numai o minune ne mai poate salva, dar şi aşa: ne-ar rămâne datoria şi jurământul de a lupta până la moarte împotriva comunismului”. La ieşirea mea din închisoare peste un an el se afla tot la Alba Iulia, în închisoare. De atunci nu am mai auzit niciodată ceva despre el.

Colonelul Alexandru Petrescu

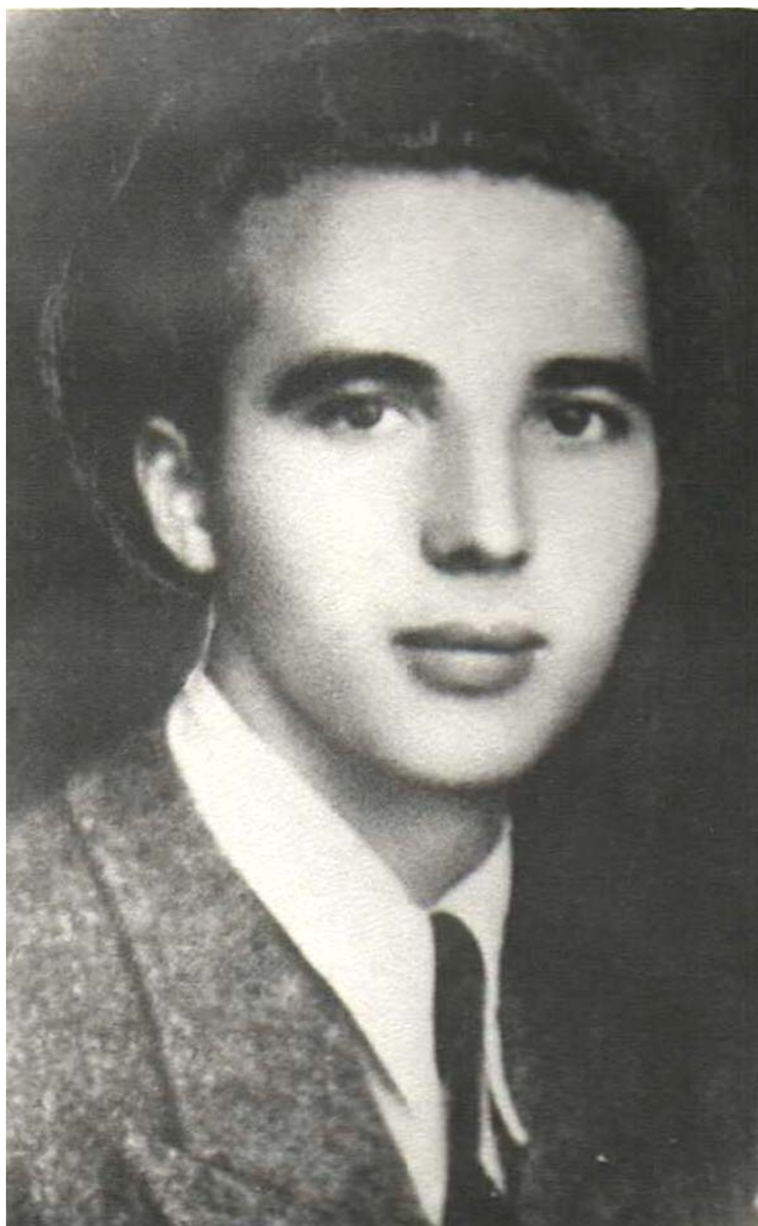
Nu mai țin minte cât a trecut de la vizita tânărului, ce se dădea secretarul mareşalului, când într-o dimineață nu am mai fost scoşi în curte. Ne-ntrebam ce înseamnă asta. Este chemat la administrație şeful nostru Nucu Niculescu. El se prezentase între timp de multe ori cerând să fie primit de colonelul Muscă şi discutase diferite probleme cu acesta, ajungând la un fel de înțelegere. Înainte de a se întoarce el, auzim pe coridoare tropăituri de

potcoave cazone şi ne aşteptam la o nouă percheziție. Suntem scoşi apoi cameră după cameră în curte, dar nu în curtea noastră ci în curtea comuniştilor şi a dreptului comun. Aici două plutoane de ostaşi cu baionetele la armă lăsaseră un loc la mijloc, în care am fost aşezați pe câteva rânduri. Lipsea Nucu Niculescu, care a fost reținut într-o cameră din administrație sub pază. Pe lângă ostaşi erau câțiva ofițeri, între care magistrați şi jandarmi. De asemenea câțiva civili, între ei fiind şi medicul închisorii. În fața noastră se postase un colonel înalt cu aer marțial, care şi citi un ordin: „deoarece la închisoarea Alba Iulia a avut loc la data (când venise secretarul mareşalului) o răzvrătire, drept pedeapsă vor fi pedepsiți cu 25 de lovituri următorii deținuți prin tragere la sorți". Era o minciună. Erau şase nemțeni în frunte cu Poli, prahoveanul Constantin, basarabeanul Oltean şi nu mai țin minte care, până la 12. Nu a fost nici o tragere la sorți, nemțenii fiind aleşi cu toții. Dintre ei cel mai firav era basarabeanul Olteanu, un copil de 15-16 ani. Careva s-a oferit să-i ia locul, dar colonelul a strigat 'înapoi deținut!'. A început bătaia. Cel pedepsit se aşeza jos cu pantalonii şi chiloții traşi şi era lovit de un gardian. Primul dus a fost Poli şi prim gardianul l-a lovit cu sete. La fel a procedat şi gardianul Barbu cu următorul. Gardienii noştri, Turda, Munteanu şi Crişan au încercat să lovească mai puțin, dar colonelul comanda şi amenința mereu 'mai tare gardian!'. Nici unul din cei loviți nu au scos un țipăt. Unii nu se mai putea ridica de jos şi trebuiau ajutați să se ridice. Ultimul a fost Olteanu. Era rândul lui Doț, cel mai voinic gardian. Acesta ridica bastonul de cauciuc cât mai sus dar de lovit lovea cât putea de încet. De trei ori a intervenit Petrescu, amenințându-l cu trimiterea pe front, dar nu l-a lovit tare şi a poruncit să fie schimbat. S-a repezit gardianul Barbu şi a izbit de câteva ori, de credeam că-l vântură pe condamnat. Olteanu a leşinat, de a trebuit să fie dus de gardieni pe brațe.

Careva dintre noi, din capul rândului a spus: „Domnule colonel, să ne bateți şi pe noi că suntem la fel de vinovați sau nevinovați ca cei bătuți!”. Dar colonelul s-a înfuriat şi a ordonat „În celular cu ei!”. Şi astfel am fost duşi înapoi în camere.

Aceasta a fost întâlnirea cu colonelul magistrat Alexandru Petrescu, care din 1942 a devenit prin ordinul mareşalului Antonescu, directorul general al închisorilor.

Interesant era că la bătaie au fost aduşi şi deținuții comunişti, dar care nu erau păziți de gardieni şi soldați. L-am văzut şi pe ofițerul rus stând cu mâinile încrucişate privind impasibil, dar după un timp s-a întors şi a plecat. Se vedea cât de colo că toată comedia s-a făcut în curtea lor ca să se vadă cum sunt pedepsiți legionarii şi cât de împotriva lor este conducerea României. De la Muscă am aflat că acest colonel magistrat Petrescu era omul de încredere al mareşalului Antonescu, care-i dăduse mână liberă în închisori. Şi s-a folosit de această mână liberă în modul cel mai crunt, nu numai la noi ci în toate închisorile cu legionari. Nu numai dintr-o dorință de a-şi chinui semenii, poate asta a fost la început, ci se urmărea altceva: frontul se apropia şi se putea prevedea că vor veni ruşii şi el putea sta cu merite înaintea lor: „Iată am ținut cu mână tare câteva mii de fascişti, luați-i! Sau mai degrabă: dați-i în mâna mea să-i anchetez şi să-i condamn din nou în numele comunismului”. Şi lucrurile s-au petrecut întocmai. Generalul magistrat, Alexandru Petrescu din justiția comunistă, cel mai prolific în condamnări la moarte şi la mii ani închisoare, n-a fost altul decât colonelul Alexandru Petrescu, cel care a deținut soarta a mii de oameni în temnițele antonesciene. El l-a condamnat pe Iulia Maniu şi pe ceilalți fruntaşi țărănişti. El a întocmit actele de acuzare în procesul mareşalului Antonescu. La vremea aceea, când ne chinuia pe noi în închisori, n-ar fi putut face ce făcea, dacă nu ar fi avut aprobarea celor mai sus ca el. Pentru el şi pentru toți câți vroiau să capituleze

Petru Săbăduş

în fața ruşilor, noi, cei din închisori, eram dovada bunei lor credințe. Prin noi îşi salvau ei pielea în fața biruitorilor.

După ascensiunea fulgerătoare sub comunişti, îmi vine să cred că de atunci avea legături cu ei.

După atâția ani, privind printr-o perspectivă a timpului scurs, am ajuns la concluzia unui adevăr istoric. Toți dictatorii sunt vânduți de cei pe care i-a cumpărat. Mareşalul Antonescu a fost vândut şi dat pe mâna comuniştilor de oamenii în care avea cea mai mare încredere: gen. Sănătescu, col. Petrescu şi alții ca ei. Nicolae Ceauşescu a fost condamnat la moarte, de cei, care aşteptau până atunci ordinele lui în fața uşii cabinetului său.

Încă trei luni de chin

Lunile care au urmat au fost cele mai grele de până atunci. Pe lângă foame plus şicanele obişnuite se adăugau şi altele. Colonelul Muscă îşi luase mâinile de pe noi. Cei bătuți şi Nucu Niculescu fuseseră trimişi disciplinar la închisoarea Suceava. Prim-gardianul devenise mai agresiv. Spre cinstea lor gardienii noştri de pe secție, ne-au rămas credincioşi. Uneori şi colonelul Muscă ne amenința direct: O să vă dăm pe mâna ruşilor când or veni aici şi-ți vedea voi atunci pe dracu". „Şi dumneavoastră?", întreba careva dintre noi. „Eu o să-mi iau maşina şi soția şi până-n Elveția nu mă opresc". „Elvețienii nu vă primesc fără aur, domnule colonel!". Ca să facă rost de aur, lui Muscă i se ivise un prilej deosebit.

Din celularul nostru se vedea bine în curtea deținutelor. Erau numai deținute de drept comun, de obicei femei obişnuite, majoritatea țigănci. La un moment dat au apărut şase femei tinere, frumoase, extrem de elegante, sigure pe ele. Li se aducea mâncarea de afară în coşuri albe şi fețe de masă şi tacâmuri strălucitoare. Muscă le însoțea personal trecând prin curtea noastră la baia închisorii, învârtindu-se în jurul lor ca un cocoş. Nu se

putea să nu ne spună şi nouă cum devenea cazul. „Ați văzut, mă? Astea-s traficante de aur, mă! Unguroaice. Au fost arestate în zona de aur, la Abrud, dar nu pot fi dovedite, mă!”. „Astea-s spioane, domnule colonel”, ziceam noi. „Sunteți nişte proşti, habar nu aveți de lume!”. Când peste un an eram la şcoala militară din Abrud, încă se mai ştia în oraş că şase spioane au fost arestate în regiune. Expediate la județ au devenit contrabandiste nedovedite şi după vreo două săptămâni au fost liberate. Nu ştiu dacă Muscă a pupat ceva din aurul lor, dar desigur degeaba nu se purta el ca în jurul unui cireş înflorit.

Planuri de evadare

A doua zi după arestarea lui Mussolini, cât ce s-a aflat, am fost chemați la administrația închisorii vreo 7 dintre noi, la directorul Milian. Colonelul Muscă lipsea. „Ați auzit? L-a luat dracu. Azi-mâine o să se întâmple şi la noi aşa. Să vă vedem ce veți face când vă vom da pe mâna ruşilor!”. Pentru asta ne chemase, să ne spună şi nouă bucuria lui.

Ce spunea el nu era lucru nou pentru noi. Ştiam că acestea sunt planurile şi dorințele lor, dar ne-a îngrozit ura cu care ni le spunea. Ne-am întors tare necăjiți, nu pentru soarta lui Mussolini, pe care, după felul cum s-a purtat el şi Hitler cu Legiunea, nu-i simpatizam deloc. Ne gândeam la ce se va întâmpla cu noi. Câte deosebire între noi şi italieni. Ei intrau pe mâna americanilor, dar noi intram pe mâna bolşevicilor ruşi! Ne-am întors de la director tare întristați. Din ziua aceea am început într-un cerc restrâns să facem un plan de evadare, ce-ar urma să-l punem în aplicare cât ce s-ar afla că la Bucureşti s-a întors foaia. Pentru a afla acest lucru cât mai repede, i-am atras pe gardienii cei mai apropiați, şi cum se ştie ceva să ne anunțe imediat. Planul creionat era următorul: să punem

stăpânire pe închisoare cât ar veni primul-gardian la numărătoare însoțit de alți doi gardieni. Cu pistoalele cucerite de la aceştia puteam anihila administrația şi pune mâna pe armamentul gardienilor. Odată stăpâni pe închisoare, trebuia anihilat corpul de gardă al jandarmilor din clădire prefecturii, căci în ultimul timp închisoarea era păzită şi pe dinafară de către jandarmi. Odată reuşit acest lucru, putea fi anihilat corpul gardienilor publici şi poliția din imediata apropiere a închisorii. Ar fi urmat retragerea în Munții Apuseni şi purtarea unui război de partizani împotriva duşmanului cotropitor. În fiecare zi, în curte, desenând pe nisip, repetam planul şi-l completam cu elemente noi. L-am atras în acest plan şi pe căpitanul de jandarmi (nu-mi aduc aminte numele), care ne-a propus ca în prefectură să intrăm prin fereastra unei locuințe a unui judecător, cu care el lucrând în grădină vorbea de multe ori şi se împrietenise.

Îndemnul pentru evadare şi rezistența anticomunistă ne-a venit şi de la două scrisori trimise la închisoarea Aiud de episcopul greco-catolic, Ioan Suciu. În scrisori ne cerea expres să ne pregătim pentru rezistență şi jertfă pentru apărarea credinței şi a neamului.

Conținutul scrisorilor l-am aflat de la un convoi de deținuți, frați de cruce, care veniseră de la Aiud. Erau frații de cruce, care de la Vaslui au fost risipiți în temnițele basarabene din Bălți, Chişinău, Tighina şi Cetatea Albă. Fiind evacuați din cauza înaintării ruşilor, au fost aduşi la Aiud, unde după un timp intraseră în conflict cu maiorul Munteanu, care i-a trimis disciplinar la Alba Iulia. Muscă era plecat şi directorul civil Milian îi băgase în camerele de la parter, care erau goale. Muscă ne mutase de mult la etajele de sus, mai zidind o uşă de fier între parter şi etajul unu. Când a venit Muscă, acesta s-a înfuriat pe Milian că a primit bandiți de la Aiud şi ca să nu mai putem comunica, ne-a împins cu mesele spre fundul curții. Din fericire ceea ce era important aflasem de la ei şi ei de la noi. Când ne-a

servit masa Muscă a adus un țigan lăutar de la dreptul comun, care cânta în timp ce noi mâncam. Frații de la fereastra închisorii nu ştiau ce să mai creadă, mai ales că Muscă se aşezase pe un scaun lângă țigan. Asta însemna cam aşa: uitați-vă, bandiților, de la Aiud ce bine o duc deținuții din închisoarea mea!

Pe noii veniți i-a trimis în aceeaşi zi cu camionul-dubă înapoi la Aiud. „Eu îs mai mare, mă, ca maiorul Muntean. Să nu mă comande el pe mine!”.

Generalul Picky Vasiliu

Trecuseră trei luni de la pedepsirea noastră de către colonelul Alexandru Petrescu. Venea toamna. Din cauza foamei şi a căldurilor mari, ajunserăm toți nişte schelete. Mulți aveau amețeli şi gingiile rană. Puțina hrană, ce o mai puteam face rost de la dreptul comun şi o coajă de pâine de la gardieni, o foloseam pentru cei bolnavi. Şi creierul refuza să mai judece normal. Mai munceam doar la finisarea pieselor de lemn de la iconostasul bisericii din „Lumea Nouă” din Alba Iulia, sub conducerea lui Ghiță Bădărău.

Odată era părintele Păstrăv între noi, ca să ducă o piesă terminată. „Ce miroase aşa de urât?”, întrebă el. “E masa noastră, părinte”. În adevăr se aduse hârdăul de varză acră, stricată, fiartă. În curtea închisorii erau - cum am mai spus - patru peri mari, care mai atenuau cu umbra lor chinul zilei. În toamna aceea erau plini de pere, care acum în septembrie erau coapte. Crengile încărcate de roadă atârnau până deasupra noastră. Ne-am hotărât să nu ne atingem de ele, drept protest de felul cum se purtau cu noi. Era şi un exercițiu de voință pentru noi. Perele începură să cadă de coapte şi le călcam în picioare. Desigur era un chin să le vezi şi să le simți mirosul ațâțător. Colonelul Muscă ne spuse odată ironic: „Sunteți

ca Adam în grădina Raiului la pomul cel oprit, mă! Numai Eva vă lipseşte!”. „Dar mai era un personaj în piesă, domnule colonel”. “Dracu, mă, ăla sunt eu? Aşa ziceți voi?”. „Păi cineva trebuie să fie, ca să fie piesa întreagă”. „Vina-i a voastră, mă! Nu-mi pierd eu tresele pentru gărgăunii voştri!”.

Eram în curtea închisorii, într-o după-amiază spre seară când au intrat pe neanunțate câțiva ofițeri superiori cu Muscă, care se învârtea ca un prisnel în jurul lor. Noi ne-am ridicat în picioare. Din grup s-a desprins un ofițer cu o figură plăcută. Observăm că era general. Intră printre noi, uitându-se cu atenție la fiecare, apoi aruncându-şi ochii la perii încărcați cu pere, face ochii mari, iar se uită la noi, iar la pere şi exclamă: „Incredibil”. Apoi ne dă ‘bună-ziua’. Îi răspundem ‘să trăiți’. Întreabă apoi: „Cari-s frații Morărescu?”. Cei trei frați Morărescu, din Bucureşti răspund. Se uită cu atenție la ei. „Deci aşa arătați acum! Câți sunteți cu toții?”. Directorul Milian se grăbeşte să spună un număr exact: două sute şi.. „Mai sunt elevi şi în alte închisori?”. Răspundem noi: „Da, la Aiud, la Deva, Piteşti, Suceava, Craiova, Sibiu, Caransebeş. „La noi se ştie că mai sunt 60 de elevi la recalcitranți”. Formați frontul. Până ne-am aşezat pe rânduri a discutat cu Muscă, care sta smirnă înaintea lui. A venit apoi la noi întrebând pe unul şi pe altul de unde eram. S-a oprit la suceveanul Dumitru Oniga, ce mai avea un pieptăraş bucovinean. „Ruşi-s în grădina voastră şi tu stai închis aici”. „Nu din voința mea, domnule general”. „Să vă alegeți o delegație de 12 inşi, pe mâine la zece să vă spuneți doleanțele”.

La întoarcere, văzând iarăşi perele, îi porunci lui Muscă să auzim şi noi: „Să le împarți perele acestea băieților, dar numai lor!”, lucru ce Muscă-l făcu imediat ce a plecat generalul. L-am servit şi pe Muscă cu pere, dar nu a vrut să guste sub motiv că a vrut să execute întocmai ordinul primit. Aşa a fost întâlnirea cu generalul Picky Vasiliu, comandantul jandarmeriei pe țară.

Vasile Munteanu FDC - Făgăraş

A doua zi o delegație dintre noi ne-am prezentat generalului, între ei fiind şi eu. Am cerut două lucruri: nici mâncare mai bună, nici cazare; ştim că țara se află în război şi nu ne poate da. „Cerem să fim respectați ca oameni şi pentru asta nu-i nevoie de nici un ban”. Ne-a pus în față faptul că nu am îngenunchiat la comandă. „Nu

puteam accepta umilirea, domnule general. Un popor îngenunchiat de ai lui, va sta îngenunchiat şi în faţa străinului”. Generalul cântărea fiecare cuvânt de al nostru rămânând gânditor.

„Al doilea lucru ce-l cerem, domnule general, este să fim primiţi să luptăm pe front. Suntem o armată de tineri în închisorile României şi o altă armată e ţinută să ne păzească. E în interesul ţării, domnule general! Singura condiţie ce o punem e să nu fim umiliţi nici aici, să luptăm ca oameni liberi, nu ca deţinuţi. O ţară nu se apără cu robi, domnule general!”, am repetat noi cuvintele lui Traian Trifan.

Niciodată nu ne-am apărat cauza mai bine în faţa mărimilor decât cu această ocazie. De altfel problemele discutate erau bine limpezite pentru noi. Am vorbit toţi pe rând, nu numai cum trebuia, dar şi cât trebuia. S-a ridicat în picioare şi a dat mâna cu fiecare. Pe o tavă de lemn sculptată de noi i-am oferit câteva pere. Gestul l-a bucurat mult. „Nu iau decât una. Ba nu, le iau pe toate să dăruiesc şi altora pere din pomul cel oprit”. La despărţire ne-a spus: „Vă promit că voi face tot ce depinde de mine ca până la anul nou să se dea un decret de graţiere pentru voi, deşi va fi foarte greu. Sunt foarte multe forţe împotriva voastră”. „Nu pentru noi, domnule general, ci pentru ţară”.

Câteva luni mai bune

Lunile ce au urmat după plecarea generalului au fost cele mai frumoase din închisoare. Deşi programul nu s-a schimbat, eram mult mai liberi. Ni s-au înapoiat cărţile, am primit dreptul la scrisori şi vorbitor. În sala de mese ne-am apucat serios de studiat şi de comentat unele cărţi. Ţin minte că atunci am studiat două titluri: „Problemele fundamentale ale Transilvaniei”, de Victor Jinga şi „Rostul şi destinul burgheziei româneşti” de Mihail

Manoilescu. Muscă se potolise de tot, uneori venea între noi cu comentariile lui (vorbind mai mult pentru sine), ținând-o tot aşa: „Mă, dacă vin ruşii, îmi iau maşina şi nevasta şi mă duc în Elveția!”. În 1946, în preajma Crăciunului, trecând prin Sibiu seara, în fața unei case, văd o figură cunoscută: era colonelul Muscă cu capul încotoşmănit într-o blană mare, că ningea. L-am salutat. „De unde mă cunoşti, mă?”. N-am dat importanță „mă”-ului. „De la Alba Iulia, domnule colonel! Eu vă credeam prin Elveția la vremea aceasta”. „Mi-au luat ruşii maşina, mă!”. Nu l-am mai întrebat nimic şi l-am lăsat în pace. Nu-i purtam nici o pică pentru tot ce ne-a făcut. Precum nu-l duşmăneam nici atunci, când eram sub stăpânirea lui. Mai degrabă îl compătimeam. Privindu-l prin perspectiva timpului cred că de firea lui era bun la suflet, şi el şi tânăra doamnă, care-l însoțea, căci oricum s-a purtat mai frumos decât ceilalți directori de închisoare din țară. Era bun - cum am spus - dar numai până la limita propriilor lui interese.

Crăciunul 1943 l-am petrecut frumos. La dreptul comun se afla condamnat pentru un delict minor un profesor de muzică de la Iaşi, pe nume Manafu. Cu ajutorul lui s-a format un cor minunat, cu un program de colinde foarte frumoase. Am avut vorbitoare, fără restricții, şi am primit pachete şi ştiri de acasă.

Timpul însă trecea şi decretul nu se vedea. De anul nou Muscă admise ca uşile camerelor să fie deschise ca noi să sărbătorim revelionul împreună. Țin minte că de această dată Paul Miron, elev de la Liceul Militar din Iaşi s-a întrecut pe sine cu răvaşe foarte potrivite. Se apropia ora 12 şi ne-am trezit cu colonelul Muscă la noi. „Măhă, *vha* trimis gheneralul vostru, o telegramă!” Telegrama a fost citită în fața tuturor: „Dragi băieți, nu m-am putut ține de cuvânt, nu din vina mea. Voi lucra în continuare la ce v-am promis. P. Vasiliu”. Gestul generalului ne-a copleşit. Un general, cu funcția ce o avea, să-şi ceară scuze unor

deținuți! Ne-a bucurat această telegramă mai mult chiar decât decretul ce va apărea peste două luni. Când peste trei ani am citit la Cluj ştirea că generalul Picky Vasiliu, condamnat la moarte împreună cu mareşalul Antonescu, au fost executați, împreună cu Pop Cornel şi cu Eugen Pintea, foşti deținuți la Alba Iulia am îngenunchiat în capela Universității şi am aprins câte o lumânare zicând o rugăciune pentru sufletul lui şi al celorlalți ucişi cu el, de la care am avut de suferit, căci pe buza mormântului nu mai rămâne loc decât pentru iertare şi împăcare.

Eleva de odinioară de la Blaj, Maria Puia

Nu trebuie să uit aici de un legământ ce l-am făcut atunci, cam în această vreme. Colonelul Muscă, dând peste arhiva închisorii din Alba Iulia, a dat ordin să fie dusă la brutărie şi să se folosească la cuptorul de pâine. Brutarii noştri, Socol Aurel şi A. Dabici, dându-şi seama de neghiobia ce era să se facă, ne-a anunțat şi ne-am dus câțiva la brutărie. Dar, înainte, câteva cuvinte despre pâinea ce-o mâncam. Ni se dădea o făină, se zicea, de mei. Era o făină integrală, cu hoaspe şi tărâțe, din care ieşea o pâine destul de consumabilă pentru nişte deținuți înfometați. Dar noi, care ne țineam urmaşi ai dacilor, care mâncau mămăligă din mei, ne-am întrebat de ce să nu facem şi noi mămăligă din făina de mei. Şi într-o zi brutarii au făcut mămăligă din rația din ziua aceea. Dar cu toată foamea nimeni nu a putut-o mânca, chiar dacă ulterior au copt mămăliga ca pe turtoi.

Uitându-ne prin registrele închisorii, unele din secolul trecut am ajuns la concluzia că aici se afla un tezaur istoric de mare importanță. În registrele din 1914 până în 1918 se aflau numele românilor condamnați pentru cauza românească, foaia matricolă a fiecărui deținut era o adevărată biografie a lui. Dar multe aveau şi file scrise în

închisoare, desigur confiscate de administrația maghiară. Erau sute şi sute de nume, în special preoți, învățători şi foarte mulți tineri, băieți şi fete de la şcolile din Blaj.

Ne-au rămas ochii la fotografia unei fete de 16 ani în costum național, Maria Puia, elevă la Blaj, dintr-un sat de pe Târnave de o frumusețe şi dârzenie deosebită, un chip, pe care, văzându-l odată, nu-l mai pot uita. Foaia matricolă cuprindea scrisori către mama ei, gânduri, poezii, visuri şi pentru ea şi pentru neamul nostru. Erau însemnările ei zilnice de o frumusețe literară deosebită şi ca document istoric, căci erau trecute nume de anchetatori, judecători, temniceri, trădători, şi apoi o mulțime de poezii. Pe marginea foii matricole era trecut ceva scris pe ungureşte, cu roşu. Am copiat cuvintele şi careva dintre noi, care ştia maghiara, a tradus: deținuta s-a sinucis în data de…. Era şi un proces verbal de constatare a morții. Ne-am bătut capul mult ce să facem să salvăm arhiva. Să-i spunem lui Muscă de valoare ei, nu ştiam dacă pe el l-ar fi interesat asemenea 'fleacuri civile'. Afară din închisoare nu le puteam scoate. Ne-am înțeles atunci cu gardianul Turda să le depoziteze în altă parte şi l-am ajutat să le ducă. Ne legasem ca atunci când vom fi liberi să publicăm acele mărturii şi mai ales ce se afla la foaia matricolă a Mariei Puia, al cărui chip îl am şi acum după 60 de ani înaintea ochilor. Dacă arhiva aceasta nu a fost în aceşti 60 de ani distrusă, vreun tânăr istoric ar putea face lucrul acesta mai bine decât mine.

Decretul de grațiere

Decretul aşteptat ne-a fost anunțat tot prin grija generalului Vasiliu, la sfârşitul lunii februarie. În esență deținuții elevi puteau fi grațiați cu următoarele *condiții*: să se fi purtat bine în timpul detenției. Muscă desigur n-a dat vreun referat rău despre vreunul din noi. După cum am

spus nu era rău la suflet, dacă nu-l costa nimic; dar în alte închisori lucrurile nu s-au petrecut la fel. La Aiud, maiorul Muntean a dat numai pentru unii, iar la Suceava nu a primit nici unul referințe bune. *A doua* condiție era: să aibă o referință bună din partea directorului şcolii, unde a învățat elevul deținut. Majoritatea directorilor au dat referințe bune. Nu şi directorul Liceului Militar din Timişoara şi din alte părți. *A treia* era dacă aveau referință bună din partea primarului şi a preotului din localitatea de unde provenea elevul deținut. Dar cum era să obțină referințe elevii refugiați din Ardealul de Nord, sau cei din Macedonia, sau cum să-l găsească pe popa din sat să le dea referințe, cei din Basarabia şi Bucovina ocupată de trupele sovietice? A patra condiție era ca în decurs de 10 zile de la eliberare să te prezinți la cercul militar spre a fi încorporat. Şi apoi decretul nu-i cuprindea pe sutele de muncitori şi țărani. Aşa s-a făcut că-n închisoare au rămas încă sute de tineri, care la 23 august au fost dați de zestre comuniştilor. Aşa s-a făcut ca elevul Nicu Mazăre, de 17 ani, când a fost condamnat în 1941 de către şeful Curții Marțiale, Manea, de la Ploieşti, a făcut 23 de ani închisoare, până în 1964. Şi elevul de 16 ani, de la Liceul Militar din Timişoara, Iulian Bălan, din Bistrița Ardealului cedat, a făcut 23 de ani şi că băiatul din satul Teiuş, Ion Popa, când nu a mai putut îndura chinurile Aiudului comunist, s-a aruncat în sârma ghimpată spre a fi împuşcat de santinelă.

Poți înțelege şi ierta să condamni şi să închizi copii de 14 ani sau mai mici, băieți şi fete, de crezi că-s periculoşi pentru siguranța statului, dar să-i predai în lanțuri cotropitorilor țării, nu mai poți înțelege, când se ştia bine ce soartă îi aşteaptă. Să nu te-nduri să le dai măcar în ultimul ceas drumul! Şi o țară în care se petrec asemenea lucruri, cu asemenea conducători, o va plăti prin suferință. Au fost aduşi în lanțuri zeci de tineri pe jos, sub escortă de la Aiud la Alba Iulia la 23 august 1944, de către

maiorul Munteanu alături de toți deținuții politici. Să-ți înmulțeşti tresele de pe epoleți cu viețile unor copii! Şi nu numai acesta s-a purtat aşa.

Nu s-a găsit nimeni în țara asta, nici înainte, nici după 23 august căruia să-i fie milă şi să-i elibereze? Au fost ținuți pe mai departe ‘ca vinovați pentru „războiul fascist, anti-sovietic”. Ei, care nu făcuseră armata, nu au fost pe front şi au fost ținuți la închisoare, în timpul războiului.

Dumnezeu nu bate cu parul popoarele în sânul cărora se petrec astfel de crime strigătoare la cer. Dar, lucru sigur aceste popoare nu rămân nepedepsite.

Pe la mijlocul lui martie a început eliberarea: încet, cu greu, de abia unul-doi pe zi, apoi pauză şi iar destul de puțini: despărțiri, îmbrățişări, angajamente în întâlnirea de afară.

M-au chemat să mă liberez în 17 aprilie, singur în ziua aceea. Mi-au adus geamantanul în care ar fi trebuit să fie hainele civile, ce mi le luaseră la Văcăreşti, dar nu mai erau. Mi-au împrumutat frații nişte haine de ale lor, cu condiția să le aduc înapoi şi „să nu uiți de întâlnire”, îmi amintiră ei. „Nu uit!”. Ne dădusem întâlnire peste zece ani, la mănăstirea din Predeal. Peste zece ani eram cu arma în mână pe la izvoarele Topologului!

Un ultim rămas bun de la colonelul Muscă: „Să nu mă faci de ruşine, mă!”. Am zâmbit ironic şi am plecat. La ieşire la soare am mai aruncat o privire asupra zidurilor, care mă adăpostiseră doi ani. Apoi, însoțit de gardianul Crişan, cu geamantanul gol în mână, am plecat la gară ca doi prieteni. L-am rugat să mă aştepte câteva minute intrând în prima biserică din cale. Am mulțumit Domnului pentru toate, apoi am căutat cu privirea chipul drag al unei fete sfinte, Teresa a pruncului Iisus, şi cu care am continuat o convorbire începută de mult, din vremea adolescenței mele. Însoțit de zâmbetul ei am ieşit din biserică şi am păşit în noua viață.

Îmi imaginasem de multe ori cum va arăta

Grup de tineri legionari
1. Ion Gavrilă; 2. Ion Chiujdea; 3. Pavel Mârza

Epilog

Cititorul, poate ar vrea să ştie ce s-a întâmplat cu sutele de tineri pe care i-am întâlnit - în această carte - înainte şi apoi prin închisorile prin care am trecut şi cu miile de tineri pe care nu i-am întâlnit prin închisori, dar care au avut acelaşi drum. Cei mai mulți frați de cruce nu au ajuns în închisoare. Ei au fost încadrați în armată şi au avut soarta ostaşilor armatei române de pe frontul de răsărit şi apus. Au rămas atâția pe câmpurile de luptă. Începutul a fost făcut de noi, făgărăşenii de sublocotenentul Dumitru Zamfir. A urmat apoi Gheroghe Cârje, Niculiță Sasu, doi frați Simen, Laurian Zaharie...

Am povestit că aproximativ jumătate din frații de cruce aflați în închisoare au fost trimişi în „batalioanele disciplinare de luptă” pentru reabilitare. Trimişi pe front, în locurile cele mai primejdioase, se zice cu ordin de a nu se mai întoarce niciodată cei mai mulți au murit nu ca ostaşi ci ca deținuți, între ei fiind şi grupul de elită al elevilor aviatori. Puțini s-au întors răniți, aşa cum a fost Petre Matei din Tecuci. Puținii scăpați teferi până la 23 august 1944 au fost luați prizonieri de către sovietici şi trimişi în minele de cărbuni dincolo de cercul polar.

Unii, ca Nicolae Călinescu din Craiova şi Moței au reuşit să evadeze din convoi şi ajunşi în țară s-au încadrat în armata română făcând frontul de apus.

Cei eliberați prin decretul din februarie 1944 şi încadrați imediat în armată la trupă au avut drumuri diferite. Cei mai mulți au urmat drumul frontului pas cu pas, unii murind, ca elevul Liceului Militar Brânduş şi făgărăşeanul Ion Cosgarea, alții căzând răniți ca bunăoară făgărăşenii din lotul meu: Aurel Bențea, Constantin Moldovan, Virgil Maniu şi Vichente Comşulea „mare mutilat de război”. Puținii care au rămas nerăniți ca făgărăşeanul Laurian Haşu s-au întors victorioşi pe jos, din Munții Tatra, în țara ocupată de comunişti.

O situație aparte au avut-o cei care de la trupă au fost detaşați la şcolile militare de subofițeri şi ofițeri de rezervă. Astfel s-a întâmplat ca, la începutul anului 1945 la şcoala militară de ofițeri de rezervă din Câmpulung Muscel, să fie trei plutoane formate din frați de cruce, ieşiți în primăvară din închisoare, lucru cunoscut şi de conducerea şcolii. Eram aici făgărăşenii Ion Bălan, Moise Bărcuțian, Ion Chiujdea, Ion Gavrilă, argeşeni ca Moldovan T. Ion, huşeni ca Râpă şi mulți alți. În plutonul al treilea, încheietor de pluton era tot cineva din nuanța noastră, şi sublocotenentul instructor la fel. Era o satisfacție deosebită să faci astfel armata.

După 23 august 1944 noile autorități democratice au pornit o „vânătoare de fascişti" vinovați de războiul antisovietic fiind căutați şi în armată spre a fi internați în lagăr, ei, care stătuseră în închisoare în timpul războiului. Astfel, Nelu Munteanu eliberat din închisoare pe data de 22 august 1944 este arestat din nou în 23 august ca vinovat de război. Bineînțeles arestările şi percheziţiile erau făcute de aceeaşi comisari şi jandarmi din timpul dictaturii carliste şi antonesciene. Şi cu acelaşi zel. Spre cinstea lor, în majoritatea cazurilor, comandanții de unități militare refuzau să predea siguranței pe cei căutați.

Prin luna decembrie 1944, în drum spre Cîmpulung am îndrăznit să trec pe acasă. A urmat o percheziție la părinți la sânge, condusă de acelaşi plutonier Lisandru, care mă arestase cu trei ani în urmă. Noroc că plecasem cu trei ore înainte.

Începând cu toamna anului 1945, frații de cruce eliberați din armată sau din lagăre în 1946, alături de frații necunoscuți de stăpânire, au ajuns studenți încadrați în centrele studențeşti legionare, unde alături de toată studențimea au avut o atitudine de opoziție față de regimul comunist instalat, fiind în fruntea grevelor din 1946 de la Cluj şi din toată țara. De asemenea au fost prezenți la 8 noiembrie 1945 în piața palatului şi în campania electorală

din 1946 alături de studenții țărănişti şi apoi pregătindu-se alături de armată şi de alte forțe anticomuniste pentru o rezistență armată anticomunistă.

În 15 mai 1948 aproape toți au fost arestați şi condamnați, umplând închisorile țării, coloniile de muncă şi minele de plumb. După un plan bine chibzuit de Burăh Tescovici (Teoharie Georgescu), Nicolski, Alexandru Drăghici şi alții de acelaşi fel s-a căutat distrugerea lor trupească şi sufletească în închisorile de la Piteşti, Aiud, Ocnele Mari şi-n coloniile canalului.

Puținii rămaşi liberi, împreună cu noii frați de cruce din licee, s-au încadrat în grupuri de rezistență armată de pe cuprinsul țării: Moldovan T. Ioan, Nicu Diaconescu, Nicu Purcărea, Matei pe Topolog; Haşu Laurian, Gheorghe Haşu, Ion Chiujdea, Ion Gavrilă, alături de mai tinerii elevii Ion şi Gelu Novac, Gheorghe Şovăială, Ion Ilioi, Marcel Cornea, Gilu Radeş, Remus Sofonea, Ioan Mogoş, Nicolae Mazilu, Victor Ion Pică, Dumitru Moldovan în Munții Făgăraş. Lenuța Faina în aceeaşi munți, frații Paragină cu întregul grup de Frății în munții Vrancei, Popa Ştefan, Nicu Moldovan, Onea Titus, Săbăduş Petru şi Pavel Mârza, Alexandrina Pop şi Alexandrina Teglaru în munții Apuseni; Eugen Pintea şi Axente Cojocaru la Blaj; Mihuț Adrian şi V. Suciu pe Criş, Spiru Blănaru şi Zaharia Marineasa în Banat; Itu Nicolae în Retezat şi alții în Maramureş, Mureş, Dobrogea, la Izverna; la Arnota, curmându-şi viața în lupte sau în fața plutoanelor de execuție.

Foarte puțini au reuşit să se refugieze în străinătate, realizându-se profesional în toate colțurile lumii: Fonta Alexandru, Nicolae Cismărescu, Paul Miron, Octavian Socoliuc, Dumitru Tatu, Pop Mihai.

Unii ca Ion Golea şi Ion Samoilă s-au reîntors paraşutați, hotărâți să lupte şi să moară pentru dezrobirea neamului românesc.

Dar cea mai grea soartă au avut-o cei pe care

regimul antonescian i-au dat ca zestre regimului comunist, ajungând să facă până la 23 de ani puşcărie. Au intrat în închisoare copii şi au ieşit bătrâni: Nicu Mazăre, Iulian Bălan, Valeriu Gafencu, Virgil Maxim, Naidim, Popa Octavian.

Dintre toți, din atâtea mii mai trăim azi doar un mănunchi de bătrâni marginalizați şi uitați, dar care-şi pun şi azi viața în slujba neamului românesc şi care, dacă nu vor putea mai mult, pot depune o mărturie despre această frântură de istorie.

În numele lor şi al celor morți, puținii aceştia cu conştiința împăcată se adresează veşnicei Românii: „MAMĂ ȚARĂ, IARTĂ-NE CĂ AM CUTEZAT SĂ TRĂIM, SĂ LUPTĂM ŞI SĂ MURIM PENTRU TINE.”

Ion Gavrilă Ogoranu

Mişcarea Legionară - Scurt Istoric

Adrian Gheţiu

Legiunea Arhanghelul Mihail, sau pe scurt **M**işcarea **L**egionară (**ML**), a avut drept cauze ale apariţiei sale crearea României Mari şi modificarea condiţiilor politice şi economice atât interne cât şi internaţionale, odată cu terminarea primului război mondial.

La începutul anilor '20, tinerii studenţi şi adolescenţi priveau cu admiraţie la eroismul părinţilor, bunicilor, fraţilor mai mari sau al rudelor apropiate, care luptaseră în război şi realizaseră Marea Unire. Totodată, în şcoli, dar mai ales în familie, se făcea o bună educaţie religioasă, astfel încât cel puţin 30% din tineret era cu adevărat credincios, creştin-practicant. Se putea observa că în multe familii spiritul naţionalist, al iubirii de ţară, era puternic dezvoltat. Nici nu se putea altfel din moment ce părinţii îşi făcuseră cu prisosinţă datoria în război. Aşa că o bună parte din tineret s-a simţit obligată faţă de neam şi Dumnezeu să respecte sacrificiul românilor din timpul primei conflagraţii mondiale. Cum? Prin menţinerea şi dezvoltarea României Mari. Prin înlăturarea cauzelor interne care puteau duce la slăbirea fragedei unităţi naţionale. Prin pregătirea de a înfrunta noile pericole externe ce băteau la graniţele ţării, în mod special a pericolului comunist ce venea din proaspăta Uniune Sovietică.

*

Creatorul Legiunii Arhanghelul Mihail a fost Corneliu Zelea Codreanu,(C.Z.C.) numit şi Căpitanul. Codreanu s-a născut la 13 septembrie 1899. El provenea dintr-o veche familie de răzeşi moldoveni din ţinutul Storojineţ, nordul Bucovinei. La Iaşi şi la Huşi face şcoala primară, iar între anii 1912-1916 efectuează liceul militar de la Mânăstirea Dealul. Neavând încă vârsta minimă

necesară, participă totuşi, pentru un scurt timp, alături de tatăl său, la războiul de reîntregire, până când acesta din urmă cade rănit pe front. Între 1917 şi 1918 Căpitanul face Şcoala Militară de Infanterie de la Botoşani. Anii de armată i-au dezvoltat un puternic spirit al ordinii, al disciplinei şi al onoarei.

În toată țara, dar mai ales în Moldova, acționau o mulțime de agenți comunişti sovietici, infiltrați sau proveniți din Basarabia şi Rusia, în marea lor majoritate evrei de origine. Ideile antinaționale, atee şi antimonarhice începeau să câştige teren inclusiv în mediile universitare. Având în vedere că ideologia şi doctrina comunistă era de sorginte evreiască, iar marii conducători comunişti din acea perioadă erau în totalitate evrei, termenul de „**iudeo-comunism**” sau „**iudeo-bolşevism**” a devenit o banalitate. Nu degeaba în ***Cronica Iudaică*** (Jewish Chronicle) din 4 aprilie 1919 ce apărea la Londra se afirma:

- „ ***Este foarte semnificativ conținutul bolşevismului şi faptul că atâția evrei sunt bolşevici. Idealul bolşevismului este în concordanță cu multe din înaltele idealuri ale iudaismului***”. Şi câțiva ani mai târziu, în „**The American Bulletin**” din 15 mai 1935, rabinul Stephen S. Wise spunea cu nonşalanță: -„ ***Unii îl numesc Marxism, eu îl numesc iudaism***”. Iar în 1939, Harry Waton, în „**A program for the Jews and an Answer to All Anti-Semites**”(**Un program pentru Evrei şi un Răspuns către Toți Anti-Semiții**), la pagina 148 scria: „***Nu este un accident că Iudaismul a dat naştere Marxismului, după cum nu este un accident că evreii au îmbrățişat imediat Marxismul. Toate sunt în perfect acord cu progresul Iudaismului şi al evreilor***.” – dar

numai în acord cu restul omenirii, nu - adăugăm noi. Aşa încât cei care luptau împotriva comunismului luptau practic împotriva unor concepţii şi a unor oameni politici de origine iudaică şi se considerau astfel **antisemiţi**, dar nu din punct de vedere rasist ci din punct de vedere social politic. Totodată, în perioada interbelică, cuvântul de „jidan” folosit în paralel cu cel de „evreu” nu avea conotaţia depreciativă sau negativă din zilele noastre.

Pericolul „importului” de „revoluţie roşie” bătea la porţile României. Ungaria, sub stăpânirea evreului comunist Bela Kuhn îşi trimitea trupele în Ardeal. Armata română a trebuit să ajungă până la Budapesta ca să elibereze ţara vecină de bolşevici. Realizând primejdia comunistă, Codreanu convoacă, în martie 1919, pe camarazii săi de şcoală, în Pădurea Dobrina. Acolo hotărăşte să se opună cu toţii cu arma în mână unei posibile invazii bolşevice dinspre URSS. În aceeaşi lună înfiinţează societatea cultural-naţională a elevilor liceului din Huşi. Societatea va purta numele de „Mihail Kogălniceanu”. În toamnă se înscrie la Facultatea de Drept din Iaşi. Se înrolează în acelaşi timp în „Garda Conştiinţei Naţionale”, asociaţie anticomunistă a muncitorului Constantin Pancu sub conducerea căruia Codreanu începe o puternică activitate antibolşevică:

- sparge în 1920 grevele comuniste ale muncitorilor de la Regia Monopolurilor din Iaşi şi de la Atelierele C. F. R. – Nicolina şi pune la loc tricolorul românesc care fusese aruncat şi înlocuit cu drapelul comunist. În acea perioadă, portul armelor era permis, iar comuniştii deţineau arme, existând permanent pericolul izbucnirii unei răzmeriţe.

- în toamna anului 1920, în urma agitaţiilor comuniste, Senatul Universităţii din Iaşi decide deschiderea noului an universitar fără slujba religioasă tradiţională. Corneliu Zelea Codreanu se decide să intervină singur, iar în ziua începerii cursurilor încuie

porțile Universității. Deşi este dovedit de numărul mare al studenților comunişti, în urma gestului său, conducerea Universității decide deschiderea cursurilor la o dată ulterioară, cu slujba religioasă.

Corneliu Zelea Codreanu se implică în mişcarea studențească, iar în 1919 este ales preşedinte al Societății Studenților în Drept din Iaşi. Prin acțiunile sale şi ale colegilor se realizează în mai 1922 “Asociația Studenților Creştini” în locul “Centrului Studențesc din Iaşi”. Îşi ia licența în drept la 22 iunie 1922, iar în toamnă pleacă în Germania la doctorat.

La 10 Decembrie 1922 studenții din întreaga țară declară grevă generală. Motivele:

- starea de mizerie a studenților români;
- numărul mic de locuri în universități pentru ei în raport cu locurile ocupate de evrei; în timpul războiului, tinerii iudei nefiind cetățeni români, nu au fost înrolați în armată; şi astfel s-au înscris în facultăți în număr mare pe locurile rămase libere după plecarea tinerilor români pe front; când aceştia din urmă s-au întors acasă, au constatat că nu îşi pot începe sau continua studiile, locurile lor fiind ocupate; în multe facultăți numărul de studenți mozaici îl depăşea pe cel al românilor;
- insultele şi provocările colegilor „jidani” la adresa celor creştini şi români(la Cluj mediciniştii iudei refuzaseră să facă disecție şi pe cadavre evreieşti-doreau numai pe cadavre de români).

Căpitanul se întoarce repede în țară şi organizează mişcările studențeşti din Iaşi. În 4 martie 1923 ia ființă în Aula Universității din Iaşi „Liga Apărării Naționale Creştine” având ca preşedinte pe profesorul A.C. Cuza. Codreanu este însărcinat cu organizarea L.A.N.C. pe întreaga țară. La 26 martie 1923, aproape pe ascuns şi în urma presiunilor exercitate din exterior, Parlamentul

modifică art. 7 din Constituție, dând din oficiu cetățenie deplină tuturor evreilor aflați pe teritoriul patriei, în pofida faptului că mulți nu ştiau bine limba română, intraseră clandestin în țară, erau agitatori comunişti infiltrați şi promotori ai schimbării violente a ordinii sociale şi ai dezmembrării României. Căpitanul îndeamnă studențimea la manifestări de protest. Au loc nenumărate ciocniri cu poliția. Corneliu Codreanu este arestat pentru prima oară dar după 7 zile i se dă drumul, justiția negăsindu-i nici o vină. Urmează mai multe interziceri ilegale din partea guvernanților a unor congrese studențeşti.

În fața nenumăratelor abuzuri şi a violențelor grave la care au fost supuşi din partea autorităților, în luna octombrie a anului 1923, Corneliu Zelea Codreanu împreună cu Ion Moța, Corneliu Georgescu, Radu Mironovici, Leonida Bandac, Tudose Popescu şi Vernichescu iau hotărârea să pedepsească pe vinovații principali care au prigonit studențimea şi au trădat interesele țării în favoarea evreilor. Ei fac o listă cu cei mai compromişi miniştri şi cu cei mai corupți bancheri evrei, pe care urmau să îi suprime chiar dacă asta ar fi însemnat şi moartea atentatorilor. Vernichescu trădează, iar grupul este arestat şi închis la închisoarea Văcăreşti; la scurt timp, Ilie Gârneață se predă de bună voie autorităților alături de ceilalți arestați. În timpul detenției, tinerii se rugau la o icoană a Arhanghelului Mihail- de aici a şi provenit denumirea de „Legiunea Arhanghelul Mihail” a organizației pe care Căpitanul o va crea peste 4 ani.
Tot în închisoare, Căpitanul pune bazele „Frăției de Cruce”, organizație a tinerilor şcolari naționalişti.

În decembrie, Manciu este trimis la Iaşi ca prefect de poliție, pentru a distruge mişcările studențeşti. Este mituit din plin şi de mafia evreiască din zonă. Încep marile persecuții şi violențe împotriva tinerilor români din Universitatea Iaşi.

În anul 1924, după un răsunător proces, „Văcăreştenii”- cum mai era cunoscut grupul arestat pentru complot - sunt achitați. Sentința este primită cu un mare entuziasm de către populație. În vara aceluiaşi an, Căpitanul deschide la Ungheni prima tabără de muncă voluntară din Europa cu scopul construirii unui cămin pentru studenții din Iaşi. Prefectul Manciu ordonă şi participă la maltratarea şi schingiuirea studenților ce participă la tabără. Deşi se fac plângeri la Bucureşti şi se cere demiterea lui Manciu şi trimiterea lui în judecată pentru abuz de putere, acesta este decorat de către stat şi toți polițiştii care au luat parte la schingiuirea studenților sunt înaintați în grad.

Studentul Comârzan îl dă în judecată pe Manciu pentru loviturile primite şi îl are drept avocat pe Corneliu Zelea Codreanu.

În timpul unei şedințe a procesului, Manciu, împreună cu alți polițişti se repede asupra Căpitanului ca să îl asasineze. Acesta ripostează în legitimă apărare şi îl împuşcă mortal. Este arestat, şi astfel începe unul dintre cele mai celebre procese ale epocii interbelice din România. Peste 19.300(!!!) de avocați se oferă din oficiu să îl apere pe Căpitan. În final, Corneliu Zelea Codreanu este declarat nevinovat.

La 14 iunie 1925 Căpitanul se căsătoreşte cu Elena Ilinoiu, la Crâng, lângă Focşani. La nuntă au participat peste 80.000 de persoane. Ceremonia a fost filmată, dar autoritățile au confiscat atât filmul cât şi copia şi le-au ars. În septembrie pleacă în Franța pentru continuarea doctoratului în drept. Stagiul în străinătate este întrerupt de revenirea în țară pentru participarea la alegerile generale din mai 1926, unde Corneliu Zelea Codreanu candidează la Focşani pe listele L.A.N.C., dar datorită şicanelor la care este supus din partea autorităților nu este ales. Pleacă din nou în străinătate. În mai 1927, a doua zi după luarea doctoratului, Căpitanul revine în patrie, căci L.A.N.C.-ul

se despărțise în două. Refuză să țină partea vreunei grupări şi la 24 iunie 1927, ora 10 seara, înființează împreună cu ceilalți „văcărăşteni” **Legiunea Arhanghelul Mihail,** pe scurt Mişcarea Legionară(ML). Cu această ocazie dă celebrul ordin nr. 1:

- „ *Să vină în aceste rânduri cel ce crede nelimitat. Să rămână în afară cel ce are îndoieli. Fixez ca şef al gărzii de la Icoană pe Radu Mironovici*”.

Aşa a luat ființă primul „cuib” de legionari. El este un grup între 3 şi 13 oameni sub comanda unui Şef. Cuibul se conduce după şase legi: a disciplinei, a muncii , a tăcerii, a educației, a ajutorului reciproc şi a onoarei. Cu timpul, cuibul a devenit elementul de bază al Mişcării Legionare. Au mai fost înființate totodată cuiburi de doamne sau domnişoare denumite cetățui, precum şi “Frății de Cruce”. Ele reuneau tineri până la 18 ani.

Lupta pe care începe să o ducă ML este atât împotriva comunismului cât şi a mizeriei şi imoralității politice din țară.

În perioada interbelică, abuzurile din partea guvernanților erau la ordinea zilei. Corupția era în floare. Afacerile veroase care ruinau încet dar sigur țara se înmulțeau de la o lună la alta. Alegerile se făceau cu bâta. Mii de oameni erau maltratați şi chiar omorâți în timpul campaniilor electorale. Cenzura, percheziţiile ilegale şi confiscările de tot felul erau aplicate nonstop. Doar Justiția civilă mai avea un grad de independență. Iată ce spune Căpitanul despre toamna anului 1928: „*...după asalturile îndârjite ale național-țărăniştilor, care au amenințat cu „violență” şi „revoluție”, Partidul Liberal s-a prăbuşit. Național-țărăniştii, după 8 ani de lupte, învingeau. Dar în curând vor fi o decepție pentru toată țara. Vor începe să fure, la fel ca şi liberalii. Vor începe să facă „afaceri scandaloase”, la fel ca şi liberalii. Vor începe a „teroriza” cu jandarmii şi chiar împuşca pe adversari sau pe cei ce-şi vor manifesta nemulțumirile, la fel ca şi*

liberalii. Îşi vor crea bancherii lor, la fel ca şi liberalii. Dar mai ales vor fi sub sugestia necontenită a finanţei internaţionale căreia vor începe să-i cedeze, rând pe rând, contra unor împrumuturi pe ani, pe zeci de ani, bogăţie după bogăţie românească.”

Dar încetul cu încetul Mişcarea Legionară s-a extins în toată ţara. A început să publice reviste şi cărţi. Prima revistă a purtat numele de „Pământul strămoşesc”. S-au înfiinţat şantiere şi tabere de muncă legionare unde elevii, studenţii şi oamenii de toate categoriile îşi aduceau aportul prin efort fizic şi intelectual la ridicarea de cămine studenţeşti şi culturale, şcoli, biserici, drumuri, poduri, precum şi la reparaţii de clădiri de tot felul şi ajutorări de persoane nevoiaşe. S-au ridicat în 10 ani de la înfiinţarea ML, între altele, peste 5 biserici, 7 cămine culturale şi studenţeşti, 2 mânăstiri, 4 case parohiale. În anul 1937, la zece ani de la înfiinţare, ML avea 1 milion de membri. Nu de puţine ori legionarii au fost maltrataţi în timpul lucrărilor de către jandarmi sau poliţişti şi în ciuda tuturor protestelor făcute către oficialităţi, acuzaţi erau tot studenţii. Democraţia din România interbelică era o vorbă goală.

Anul 1928 este cel al eforturilor financiare: se cumpără o camionetă şi se începe comerţul legionar. Tinerii doreau să dea un exemplu de activitate comercială cinstită şi benefică pentru societate. În următorul an se înfiinţează Senatul Legionar. „*Un for condus de oameni de peste 50 de ani, intelectuali, ţărani sau muncitori, care au trăit o viaţă de mare corectitudine, au dat dovadă de credinţă în viitorul legionar şi de înţelepciune*”(C.Z.C.)

În vara lui 1930 Căpitanul încearcă crearea unei organizaţii care să cuprindă orice grupare, partid sau asociaţie ce dorea să lupte împotriva comunismului. Din ea urma să facă parte şi ML. Numele noii organizaţii: „Garda de Fier”. Dar la ea nu au aderat decât legionarii, celelalte grupări politice preferând să se ţină deoparte şi să

lase greutatea luptei antibolşevice pe umerii Mişcării. Astfel, Garda de Fier şi Legiunea Arhanghelul Mihail s-au suprapus. Garda de Fier a devenit doar un alt nume al ML.

Tot în anul 1930, un student macedonean, Beza, încearcă să-l împuşte pe ministrul Anghelescu care dăduse o lege considerată defavorabilă pentru macedoneni. Deoarece asupra studentului s-au găsit manifeste ale Gărzii de Fier, Corneliu Zelea Codreanu a fost arestat şi închis la Văcăreşti, cu toate că nu avea nici o vină în cele ce s-au întâmplat.

În timp ce era transportat cu duba la închisoare, Codreanu face cunoştință cu grupul macedonenilor arestați în cazul Beza, care vor deveni cu timpul elemente de frunte ale Mişcării Legionare. Despre acest moment istoric Căpitanul spune: „*Vom lupta pentru Neamul nostru întreg, din Pind şi până dincolo de Nistru*”

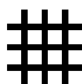
La procesul care a urmat, Corneliu Zelea Codreanu este achitat.

La 30 decembrie 1930, un tânăr licean, Dumitrescu-Zăpadă, indignat de injuriile proferate de ziarul Adevărul la adresa Legiunii, încearcă să-l asasineze din inițiativa proprie pe directorul acestui ziar.

În urma unei puternice campanii de presă desfăşurate împotriva legionarilor, în ziua de 2 ianuarie 1931, Consiliul de miniştri a adoptat în urma unui raport prezentat de Ion Mihalache, o decizie prin care Legiunea Arhanghelul Mihail era **dizolvată**. Decizia era **ilegală**. Cu această ocazie, Codreanu şi câțiva din colaboratorii săi cei mai apropiați sunt închişi din nou, fiind confiscate toate arhivele şi interzise ziarele şi revistele Mişcării.

Începe un lung proces împotriva ML. El este câştigat de către legionari în toate instanțele, inclusiv la Curtea de Casație. Deci, guvernul acuza pe nedrept tinerii numai pentru ca aceştia din urmă să nu le facă concurență politică şi să nu le dea peste cap planurile de îmbogățire frauduloasă.

Alegerile din aprilie 1931, datorită persecuțiilor, nu dau câştig de cauză legionarilor. Simbol electoral al ML a fost gardul:

El va rămâne de-a lungul timpului ca simbol oficial al Legiunii Arhanghelul Mihail. Semnificația lui este dată de cealaltă denumire a ML şi anume, Garda de Fier: un gard împotriva expansiunii comunismului.

La doar 20 de zile după alegerile generale din 1931, un mandat de deputat din județul Neamț a fost declarat vacant. Căpitanul candidează şi este ales deputat.

La începutul anului 1932, prin moartea ministrului de justiție Constantin Hamangiu, în județul Tutova a fost eliberat un nou loc de deputat. Alegerile au fost fixate pentru 17 martie. La 9 ianuarie, echipele de legionari au început să străbată județul din sat în sat, mergând pe jos peste dealuri şi prin zăpada foarte mare.

Dorind să arate deosebirea dintre Legiune şi celelalte partide, dar şi datorită lipsei mijloacelor materiale, Corneliu Zelea Codreanu, recurge la o metodă propagandistică inedită, nemaiîntâlnită până atunci. Astfel, el a propus legionarilor o măsură eroica şi anume un marş de 300 de kilometri de la Bucureşti la Bârlad. Acest marş a fost realizat în zece zile de către o echipă de legionari condusă de Mihail Stelescu.

Guvernul a dat ordin autorităților de a opri propaganda desfăşurată de legionari, iscându-se adevărate bătălii cu jandarmii. Astfel, echipele de legionari au fost arestate, bătute şi eliberate în cele din urmă de către camarazi.

Considerându-i pe legionari tulburători ai ordinii publice, în martie 1932, guvernul Iorga - Argetoianu pronunță **a doua** dizolvare ilegală a Gărzii de Fier şi fixează noile alegeri pentru 17 aprilie. Totuşi, candidaturile depuse nu au mai putut fi anulate, iar

Mişcarea Legionară câştigă al doilea loc de deputat.

După căderea guvernului Iorga-Argetoianu, în iunie 1932, în noua campanie electorală în care legionarii sunt atacați de bande armate național-țărăniste, bătuți cu ciomege, şi înjunghiați, Mişcarea Legionară câştigă cinci locuri de deputat.

În mai 1933 s-a constituit “Echipa Morții”, apariția acesteia având loc într-o perioadă în care legionarii erau acuzați că sunt falsificatori de bani şi că se află în slujba străinilor. Respectivul grup nu era unul de asasini aşa cum fals s-a spus de către duşmanii ML, ci unul de propagandă.

Cei care alcătuiau echipa şi-au luat denumirea de la decizia lor de a înfrunta paşnic, de a îndura toate loviturile din partea autorităților, chiar şi moartea, pentru a răspândi credința legionară.

Membrii echipei, formată din 15 oameni, majoritatea intelectuali, au fost atacați, bătuți şi arestați cu toții. Astfel, încă o dată cei care trebuiau să apere legea au încălcat-o, iar cei care au fost supuşi abuzurilor au fost trimişi în judecată, bineînțeles, tot pentru tulburarea ordinii publice. Procesul are loc la Arad şi se încheie cu o nouă achitare, acesta fiind şi momentul în care Garda de Fier se extinde la scara întregii țări.

Subsecretarul de stat de la Interne, Armand Călinescu, ordonă jandarmilor să atace şi să desființeze tabăra de muncă de la Vişani, unde peste 200 de legionari construiau un dig împotriva apelor Buzăului ce distrugeau regulat culturile țăranilor. Cum politicienii nu fuseseră capabili să-i ajute pe țărani, nici nu au dorit să-i lase pe alții să o facă. Legionarii din tabără sunt maltratați şi umiliți într-un mod oribil. Căpitanul, în scrisoarea de protest adresată Primului Ministru Vaida-Voevod spune:

„În sfârşit, în ziua de luni, 10 iulie, au sosit în Vişani 200 de tineri, studenți în majoritate. Acolo, în loc de brațele deschise pentru bunele lor intenții, s-au pomenit cu prefectul județului, procurorul, colonelul de

jandarmi Ignat, generalul Cepleanu, locotenent de jandarmi Fotea, mai multe sute de jandarmi cu armele întinse, o companie de infanterie cu mitralierele aranjate pentru tragere şi cu somaţiunea de a părăsi imediat localitatea pe un ton de insultătoare agresivitate cu nimic justificată. În faţa acestei situaţii şi a tuturor ameninţărilor, cei 200 de tineri s-au culcat la pământ, în noroiul care era de două palme, în cea mai umilă poziţie şi au început să cânte: „Cu noi este Dumnezeu". La un moment dat, jandarmii au primit ordin să sară asupra lor. Au sărit mai multe sute şi i-au călcat în picioare, strivindu-le piepturile şi capetele cu bocancii, tinerii îndurând într-o tăcere de martiri tot acest calvar, fără nici o împotrivire. În fruntea celor care loveau era procurorul Rachieru, colonelul Ignat, care, cu mâna lui, a smuls părul din capul studentului Brumă şi locotenentul Fotea, care a lovit cu pumnii în obrajii nevinovaţi ai bieţilor copii. La urmă, s-au adus frânghii şi toţi cei 200 au fost legaţi cu mâinile la spate în mod barbar şi ţinuţi în această situaţie, în ploaie, o jumătate de zi. Între timp a sosit preotul Dumitrescu, pe care procurorul l-a întâmpinat cu vorbele: Ce-i cu tine, mă?

– Sunt preot. Am venit să fac slujbă de începerea lucrului.

– Nu eşti preot, eşti măgar, îi răspunde procurorul. Legaţi-l imediat cu mâinile la spate.

Preotul a fost şi el legat cu mâinile la spate şi apoi, împreună cu toţi ceilalţi, în această situaţie de umilinţă, au fost transportaţi la Râmnicu Sărat şi închişi la Legiunea de Jandarmi, unde au fost din nou insultaţi şi chinuiţi oribil de procuror, jandarmi şi poliţişti. Unii au fost scoşi leşinaţi din camerele acelea de chin sau din pivniţele în care erau aruncaţi şi apoi bătuţi cu râncile.

După patru zile de chinuri, au fost puşi în libertate, negăsindu-li-se nici o vină. Alţii, prinşi pe drum înspre Vişani, au fost închişi la Buzău şi Brăila, de unde au fost trimişi, de asemenea cu mâinile legate, acasă. Mai

sunt 15 care până astăzi, sâmbătă, n-au sosit încă. Vin pe jos de la Buzău la Bucureşti, din post în post, de patru zile, nemâncaţi, insultaţi şi pălmuiţi."

Guvernul condus de Vaida-Voevod a trebuit să demisioneze spre sfârşitul anului 1933.

Încă dinainte de venirea sa la putere, I.G. Duca, la presiunile lui Titulescu şi a cercurilor iudeo-masonice franceze, şi-a luat angajamentul de a dizolva Garda de Fier. În plus, promitea primirea în ţară a peste 200.000 de evrei din Galiţia şi acordarea pe loc a cetăţeniei române acestora deşi nu ştiau nici măcar o boabă româneşte. În schimb, a interzis intrarea în ţară a 500 de familii de aromâni(macedoneni) care, în conformitate cu legea, trebuiau să fie primiţi. Aromânii, care îşi vânduseră pământurile şi bunurile din Bulgaria pentru a veni în România, ţara de origine, erau în acest fel condamnaţi la moarte, căci asta îi aştepta, dacă se întorceau înapoi, din partea localnicilor bulgari. Astfel, printr-un jurnal al Cons. de miniştri, promulgat la 9 dec. 1933, pentru ca legionarii să nu-şi mai poată depune candidatura la alegeri, are loc cea de-a **treia dizolvare ilegală** a Mişcării. Dizolvarea s-a făcut în ciuda faptului că nici regele, nici Curtea Supremă de justiţie şi nici Guvernul nu au fost de acord cu aşa ceva.

Imediat după publicarea decretului privind dizolvarea Gărzii de Fier, guvernul a trecut la interzicerea presei legionare şi arestarea unui mare număr de camarazi, cifra ajungând până la 12.000, iar în decurs de o lună sunt ucişi de către poliţie 7 legionari. Primul dintre ei, studentul Virgil Teodorescu este împuşcat pe la spate în timp ce lipea afişe electorale în Constanţa. Asasinul este ridicat în grad de către autorităţi şi mutat în altă regiune. Asemănător s-a întâmplat şi în celelalte cazuri.

Deci, în loc să respecte legea, în calitatea de Prim Ministru pe care o avea, Duca o încalcă în mod barbar şi aplică **terorismul de stat**. S-ar putea raţiona, trage

concluzia, că dacă Duca, în poziția lui de lider politic al Partidului Liberal, a apelat la crimă şi teroare, atunci ideologia şi doctrina liberală sunt extremiste şi implicit partidul pe care îl reprezintă este unul antidemocratic şi periculos pentru societate. Dar ar fi o concluzie falsă. Doctrina liberală, la fel ca şi cea legionară nu conține nici un apel la crimă sau terorism de stat. În schimb, asemenea „raționamente”, marea majoritate fondate pe invenții grosolane, s-au aplicat mereu, de-a lungul timpului, asupra ML.

În noaptea de 29-30 decembrie 1933, 3 legionari, Nicolae Caranica, Nicolae Constantinescu şi Doru Belimace, indignați de fărădelegile săvârşite de I.G. Duca şi de suferințele camarazilor lor, fără să primească ordin ci din proprie inițiativă, îl împuşcă pe primul ministru la Sinaia şi se predau autorităților. În concepția legionară, dacă un camarad încalcă o lege creştinească trebuie să-şi ispăşească pedeapsa prin canonul pe care îl primeşte de la preot, iar dacă încalcă o lege a țării trebuie să se predea. Ceea ce s-a şi întâmplat în cazul Duca. Nicolae Constantinescu, cel care a tras în primul ministru, a aruncat apoi arma jos, şi-a încrucişat brațele şi a aşteptat minute bune până să fie arestat. Putea să fugă de la fața locului fără să fie prins. Dar a preferat să respecte onoarea legionară. Ei au declarat: „Încălcarea demnității şi umilirea fără margini a unei nații sunt şi vor fi în veci arse cu fierul roşu”.

A urmat un val de arestări abuzive şi mai mare: 18.000 de legionari sunt internați în lagăre. Mii sunt bătuți crunt. Peste 300 se internează în spitale în urma schingiuirilor primite, iar 16 sunt omorâți. Printre cei arestați se numără figuri de seamă ai intelectualității române: Nae Ionescu, Nichifor Crainic, Dragoş Protopopescu, Radu Gyr şi alții.

Între 17 martie şi 5 aprilie 1934 la Consiliul de Război din Bucureşti se judecă procesul Mişcării

Legionare acuzată de complot pentru asasinarea lui Duca. Mişcarea este absolvită în totalitate de orice vină iar cei trei legionari care l-au pedepsit pe primul ministru sunt condamnați la muncă silnică pe viață. Aceştia vor primi numele de Nicadorii.

Speriată de evoluția ascendenta a Gărzii de Fier, camarila regală a încercat să-l discrediteze pe Corneliu Zelea Codreanu prin atragerea de partea ei a lui Mihail Stelescu, un foarte vechi camarad. Acesta a pus la cale de două ori câte un complot pentru uciderea lui Corneliu Zelea Codreanu, care au fost descoperite, fapt ce a dus la excluderea lui Stelescu din ML. Se fac plângeri oficiale la Parchet pentru arestarea şi judecarea lui Stelescu.

După eliminarea lui din Mişcare, Stelescu întețeşte insultele şi calomniile la adresa Căpitanului prin publicarea, pe banii guvernului, a unei reviste , “Cruciada Românismului”, în care îşi desăvârşeşte jocul murdar.

Stelescu putea scrie orice murdărie în ziarele vremii sau în revista proprie. Asupra Legiunii însă, guvernul aplica cenzura şi orice răspuns de apărare devenea practic imposibil.

10 foşti camarazi de-ai lui Stelescu, se hotărăsc să-l pedepsească pentru a nu mai continua cu posibile atentate şi insulte. Ei îl împuşcă pe data de 16 iulie 1936. Aceştia vor primi numele de Decemviri, iar 2 dintre ei vor fi condamnați la 10 ani temniță grea, în vreme ce restul au fost condamnați la muncă silnică pe viață.

În Spania anului 1936 a început războiul între forțele naționaliste şi cele comuniste. Bolşevicii dispuneau de un ajutor impresionant din partea URSS şi a partidelor aşa zis democratice din Europa. Atrocitățile comise de comunişti împotriva clerului şi a populației creştine au îngrozit lumea. Câțiva legionari de frunte, 7 la număr, se hotărăsc să participe la război de partea trupelor lui Franco. În fruntea lor se aflau Ionel Moța şi Vasile Marin.

Cei doi cad eroic pe data de 13 ianuarie 1937, la Porțile Madridului în localitatea Majadahonda. Reîntoarcerea echipei din Spania şi înmormântarea celor căzuți a produs o puternică impresie a în mijlocul populației. La funerarii au participat sute de mii de oameni iar ordinea a fost desăvârşită. A fost cea mai mare manifestare din perioada interbelică, din România. Regele Carol II s-a speriat de simpatia enormă pe care a căpătat-o ML. A încercat o manevră de apropiere prin propunerea adresată Căpitanului de a i se ceda şefia Mişcării în schimbul unui post de prim ministru. Codreanu a refuzat.

În timpul campaniei electorale din 1937 autoritățile au utilizat (pentru a câta oară?) extremismul politic pentru a combate „extremismul ML”. Rezultatul democrației: cinci legionari omorâți şi sute răniți. Dar, deşi asasinați, maltratați şi furați masiv la urne, legionarii câştigă aproape 16% din voturi. Regele se simte amenințat în poziția lui de „primul corupt al țării” şi decide instaurarea propriei dictaturi în 1938. Schimbă Constituția, desființează partidele politice şi creează partidul unic al cărui şef devine. În partidul unic se vor înscrie toți fripturiştii vremii. Printre ei şi Nicolae Iorga care va face parte şi din guvern. Armand Călinescu ajunge acum prim ministru fiind şi ministru de interne. El aplică o represiune cruntă împotriva Gărzii de Fier. Peste 80 de legionari sunt omorâți în chinuri groaznice, sute schingiuiți, bătuți şi mii încarcerați. Cu toate acestea Căpitanul emite o circulară în care specifică:

- „*Deci suntem aruncați din raportul de drept în raportul de Forță. Pe acesta, însă, noi nu-l primim. Noi am înțeles să acționăm în cadrul legii, manifestându-ne credințele noastre.(...)Noi nu voim să întrebuințăm forța. Nu voim să întrebuințăm violența.(...)Lovitură de Stat nu voim să dăm.*”

Conştientizând că totuşi nu va putea să-şi atingă planurile de preamărire atâta timp cât Corneliu Codreanu

este în viață şi neînțelegând apelul la nonviolență propus de şeful ML, Carol al II-lea continuă „tradițiile” democratice ale țării ordonând lui Armand Călinescu asasinarea Căpitanului. La început i se intentează Căpitanului un simulacru de proces pentru „calomnie” la adresa lui Iorga iar apoi, fiind arestat, este acuzat şi de înaltă trădare. În final este sugrumat în noaptea de 29-30 noiembrie 1938 împreună cu Nicadorii şi Decemvirii.. Politicienii vremii nu au reacționat în nici un fel. Iorga a afirmat în plin parlament: „ S-a procedat cu stângăcie, domnilor!”

După asasinarea lui Codreanu foarte mulți legionari au fugit din țară, în special în Germania, unde s-a format un comandament.

Deja pentru legionari paharul se umpluse. Cei vinovați de asasinatele împotriva Mişcării trebuiau pedepsiți. Greaua misiune şi-a asumat-o din proprie inițiativă avocatul Miti Dumitrescu împreună cu alți 8 camarazi. Aceştia nu au reuşit să ajungă la Carol II dar l-au împuşcat pe Armand Calinescu, au ocupat Radiodifuziunea română, de unde au anunțat pedepsirea celui care a fost călăul atâtor legionari. După aceasta ei s-au predat autorităților conştienți că vor fi torturați într-un mod îngrozitor şi omorâți. Ceea ce s-a şi întâmplat.

În noaptea de 21 – 22 septembrie s-a format un nou guvern condus de generalul Argeşeanu care a avut misiunea de a ordona cele mai cumplite represalii împotriva Mişcării Legionare. În acea noapte, după datele oficiale, au fost omorâți peste 500 de legionari în toată țara. Din fiecare județ trebuiau executați cel puțin 5 legionari. Au fost împuşcați în lagărele şi închisorile politice, în interiorul caselor sau în curte de fată cu familiile. Apoi trupurile au fost expuse în centrele oraşelor timp de 3 zile iar elevii de liceu obligați să vină împreună cu profesorii ca să le vadă. Alții, nu puțini, au fost torturați şi arşi de vii. Iar liderii partidelor politice tradiționale nu

au protestat deloc. Se bucurau pe ascuns de dispariția unor concurenți politici. Aşa funcționa măreața operă de glorie din perioada interbelică. Nici măcar regimul comunist nu a avut curajul să împuşte în public oameni nevinovați, fără să le facă măcar un simulacru de proces.

Prigoana împotriva legionarilor a continuat cu sălbăticie până în vara anului 1940. Atunci, în urma evenimentelor politice care au avut loc şi care s-au soldat cu o nouă configurație europeană, dar mai ales în urma dezmembrării statului național român, Horia Sima, care devenise liderul ML, ia hotărârea de a răsturna regimul carlist. Era singura cale de salvare a României în fața noilor pericole care o pândeau.

În seara zilei de 3 septembrie 1940 izbucneşte revoluția legionară. Centrele de acțiune sunt: Bucureşti, Constanța, Braşov, Timişoara, Sibiu, Deva şi Alba-Iulia. Cad 8 legionari şi sunt răniți alți 40. Cinci jandarmi şi polițişti îşi pierd viața.

Pe 6 septembrie Carol al II-lea abdică. Mihai este proclamat rege. Ion Antonescu devine conducător al Statului. Forul legionar îl proclamă pe Horia Sima Comandant al ML.

La 14 septembrie 1940 România este proclamată Stat Național Legionar. Se alcătuieşte noul guvern sub conducerea lui Ion Antonescu, iar Horia Sima este numit vicepreşedinte al consiliului de miniştri.

ML era convinsă că războiul bătea la uşa țării şi că numai prin luptă puteau fi recuperate teritoriile pierdute. Pentru ca România să poată face față unui conflict armat ML considera că în fruntea statului trebuia să fie un militar. Aşa a ajuns Ion Antonescu la guvernare. Acesta, de unul singur, nu putea să ajungă şeful Statului. El nu era un lider politic şi nici nu avea o organizație proprie de acțiune. În timpul revoluției legionare Antonescu se afla cu domiciliu forțat la Mânăstirea Bistrița.

Pregătirile de război trebuiau să decurgă în condiții bune. Aşa că ML a lăsat în mâna lui Antonescu ministerele ce reprezentau armata, justiția, finanțele cât şi serviciile secrete, deşi la conducerea lor se afla un duşman mare al legionarilor: Eugen Cristescu. Legionarii au dat astfel dovadă de sacrificiu în plan politic pentru că interesele țării erau mai importante decât cele ale Gărzii de Fier. De fapt niciodată ML nu a avut alte scopuri decât acelea ale patriei. Dar generalul Antonescu nu a fost capabil să înțeleagă aşa ceva. El s-a îmbătat cu ideea că a ajuns conducătorul țării datorită unor merite personale deosebite.

În două rânduri după detronarea lui Carol II, Horia Sima a propus lui Antonescu desfăşurarea de alegeri libere pentru a se respecta opțiunile poporului. Generalul a refuzat. Se temea că intrarea în legalitate deplină i-ar fi limitat puterile politice. Căci ML se bucura de o imensă popularitate care odată confirmată prin vot nu ar mai fi fost posibil să o conteste aşa cum a făcut după desființarea Statului Legionar.

În timpul scurtei guvernări legionare (doar 4 luni) corupția a dispărut practic. Deşi România era ciuntită şi existau în țară un milion şi jumătate de refugiați cărora trebuiau să li se asigure toate cele necesare traiului, iar la începutul lunii noiembrie țara a fost zguduită de un devastator cutremur, economia a prosperat. Dintr-un buget deficitar, în numai 3 luni, acesta a devenit excedentar, caz unic în istoria contemporană a țării. Multe miliarde de lei –aur au intrat in visteria României. Se măresc salariile muncitorilor. Producția agricolă şi cea industrială cresc cu peste 30%. De menționat că în acea perioadă economistul legionar Constantin Papanace se afla în funcția de subsecretar de stat la finanțe. „Ajutorul Legionar” condus strălucit de Ilie Gârneață aduce o contribuție substanțială la rezolvarea situației refugiaților.

Legionarii limitează legile antievreieşti impuse de Carol II în perioada 1938 – 1940. Se creează, unic în Europa acelei vremi, Teatrul Evreiesc de Stat, Baraşeum, care există şi în ziua de azi. Cu toate că Antonescu a insistat, legionarii au refuzat să interneze în lagăre de detenție pe evreii intrați clandestin în România în urma persecuțiilor la care erau supuşi în țările vecine. În schimb, ML a înființat tabere de antrenament armat pentru sioniştii evrei, care urmau să plece în Palestina să-şi creeze un stat propriu. Între octombrie şi decembrie 1940 au plecat spre viitorul Israel peste 3000 de evrei sionişti evrei înarmați.

Totodată, ML desființează, pentru prima oară în lume(!) puşcăriile politice. **Nimeni nu mai era închis pentru delictul de opinie**. Dar culmea, legionarii sunt considerați şi astăzi extremişti.

În primele două săptămâni de guvernare ale ML sunt arestați principalii vinovați de crime împotriva legionarilor, crime făcute în perioada carlistă. Din 500 de ucigaşi şi torționari notorii sunt încarcerați la închisoarea Jilava doar 64. Cei mai vinovați dintre vinovați. Erau funcționari în aparatul de represiune: generali, colonei, maiori, plutonieri, din armată, poliție, jandarmerie, şefi de servicii secrete. Nu diplomați, oameni cu însuşiri alese, aşa cum propaganda antilegionară a răspândit mai târziu.

Nedorind să dețină Ministerul de Justiție, pentru a lăsa ca Justiția să fie cu adevărat independentă, ML a cerut totuşi ca cei 64 de criminali închişi la Jilava să fie pedepsiți. Dar Generalul Antonescu a tergiversat mult acest lucru. Probabil că nu îi convenea să fie judecați foşti colegi de-ai lui militari, cât timp el se afla în fruntea Statului. În acest sens dă ordin să fie înlăturată paza legionară de la Jilava. Exact în aceeaşi zi, 26 noiembrie 1940, seara, în curtea închisorii, se făceau dezgropările osemintelor Căpitanului, Nicadorilor şi Decemvirilor. Legionarii care participau la lucrări au fost oripilați când au constatat, în urma deshumării, cum au fost ucişi cei 14:

după ce au fost strangulați lângă pădurea Tâncăbeşti, au fost duşi la Jilava, aruncați într-o groapă comună aşa, cu lațul încă la gât şi cu mâinile legate la spate şi acoperiți cu pământ; apoi au fost dezgropați din nou; sau aruncat peste ei câteva damigene cu acid sulfuric pentru a nu mai putea fi identificați şi pentru a dispare eventualele urme ale torturilor la care se pare că au fost supuşi; în final s-a turnat o placă de beton de peste un metru grosime. Sub impresia momentului trăit la realizarea unor asemenea fapte şi aflând de ordinul dat de General de a se înlătura garda legionară a închisorii, un grup de câțiva camarazi, din proprie inițiativă, au hotărât pedepsirea pe loc a criminalilor pe care Antonescu voia să-i scape de dreapta judecată. Ei intră în celule şi îi execută pe călăi.

A doua zi, Traian Boeru, un legionar - agent infiltrat al Moscovei în rândurile Mişcării - alcătuieşte o echipă şi ridică de la domiciliile lor pe istoricul Nicolae Iorga şi pe economistul Virgil Madgearu şi îi asasinează. La aflarea veştii că cei doi au fost luați de un grup de legionari, Horia Sima a dat ordin ca să fie opriți din acțiunea lor şi personal a plecat cu maşina ca să împiedice vreo nenorocire. Dar a fost prea târziu. Printr-un astfel de act Moscova împuşca trei iepuri dintr-un foc:

- scăpa de Nicolae Iorga, care s-a opus cu îndârjire cedării Basarabiei şi care milita mereu pentru o Românie Mare.
- scăpa de Virgil Madgearu, care colaborase cu sovieticii în trimiterea către occident prin intermediul băncilor româneşti (la care economistul deținea funcții de conducere) a „ajutorului roşu”, adică bani pentru partidele comuniste din țările vestice. Dacă legionarii începeau anchetarea lui Virgil Madgearu probabil că ar fi aflat despre filiera, rețeaua de agenți sovietici de pe teritoriul țării. Ceea ce Moscova nu dorea. Aşa că a eliminat posibila

sursă: Madgearu.

- compromitea ML, asupra căruia cădea păcatul asasinării celor doi, dar în special al lui Iorga.

După cele petrecute în zilele de 26-27 Noiembrie 1940, Horia Sima îi cere lui Antonescu ca cei ce făcuseră suprimările de vieți (la Jilava plus Iorga şi Madgearu) să fie pedepsiți. Dar în acelaşi timp solicită să fie arestat şi judecat şi restul de criminali, peste 400, ce au mai rămas din cei 500 vinovați de ucideri de legionari. Căci nu era drept să fie condamnați camarazi pentru executarea unor asasini(cei 64) dar în schimb să rămână liberi 400 de torționari ai legionarilor. Antonescu propune o amnistiere generală. Se duce la Rege şi acesta semnează decretul de amnistiere. Dar Generalul nu îl face public. Ceea ce îi va permite ca mai târziu să îi execute pe legionarii ce participaseră la evenimentele de la Jilava.

În decembrie 1940 Antonescu, dorind să aibă întreg controlul, puterea deplină în România, pregăteşte lovitura de stat din ianuarie 1941. Merge mai întâi la Hitler şi obține acordul şi sprijinul acestuia. Apoi declanşează evenimentele violente în urma cărora sunt omorâți sute de legionari. Cu toate că legionarii au putut să reziste, ei au trebuit să renunțe în dimineața zilei de 23 ianuarie în urma unui ultimatum din partea lui Hitler. Astfel, ML este înlăturată de la guvernare, iar Satul Național Legionar desființat.

Duşmanii Mişcării au numit evenimentele din 21-23 ianuarie '40, „rebeliunea legionară". Dar este ilogic să spui: rebeliunea legionară din timpul Statului Național Legionar – adică legionarii dădeau lovituri de stat chiar împotriva lor înşişi.

În timpul aşa zisei rebeliuni, nu a fost ars de viu nici un soldat de
către legionari, aşa cum s-a spus după evenimente. Legionarii iubeau armata şi o respectau. Dovada: în acele

zile de ianuarie 1941 în afară de Bucureşti, practic în nici un alt loc nu au mai fost incidente. Mai mult: la Iaşi legionarii împreună cu armata, neînțelegând ce se petrece la Bucureşti, au făcut patrule mixte ca să preîntâmpine o eventuală încercare din partea URSS de a produce agitație în Moldova şi astfel să găsească teren prielnic ca să treacă granița.

De asemenea, legionarii nu au omorât evrei. Dacă doreau, o puteau face în timpul guvernării, deschizând lagăre de exterminare. Iar trâmbițatele asasinate de la abator sunt o invenție pură. Dovada: după război, comuniştii evrei se aflau la conducerea țării şi totuşi nici un legionar nu a fost judecat pentru omorârea vreunui evreu sau pentru antisemitism. Şi cât ar fi dorit să o poată face...

Imediat după Ianuarie '41 Antonescu a trecut la arestări masive de legionari, opt mii fiind încarcerați doar în primele zile. Horia Sima şi câteva sute de legionari au reuşit să fugă în Germania unde au fost închişi în lagărele de concentrare Buchewald, Dachau, Orianenburg şi altele.

Când a început războiul împotriva U.R.S.S., deşi legionarii din toate închisorile cât şi cei din Germania au cerut să fie trimişi pe front, ei au fost refuzați.

În final, Antonescu a trimis pe front zece noi divizii din care făceau parte şi legionari, care au cerut să lupte. Ei au fost încadrați în batalioanele disciplinare (aşa-zisele batalioane de la Sărata) împreună cu delicvenții de drept comun, cu ordine date comandanților de a-i folosi în misiunile cele mai periculoase, practic misiuni sinucigaşe. În multe cazuri s-a ordonat omorârea lor pe la spate. Peste 5000 de tineri legionari morți în asemenea împrejurări are generalul Antonescu pe conştiință.

După 23 august 1944, legionarii din lagărele germane sunt eliberați. La 10 dec. 1944 ei formează un guvern din exil cunoscut sub numele de Guvernul Național

Anticomunist de la Viena. Se creează şi o Armată Națională Română, ce va lupta alături de trupele germane dar numai împotriva URSS. Totodată încep şi paraşutările de legionari în țară cu scopul creării unui „23 August inversat" şi al unei lupte antisovietice interne.

Guvernul de la Viena se desființează oficial la 8 mai 1945. Dar cu sprijinul guvernelor şi serviciilor secrete franceze şi americane continuă până în 1953 paraşutările de legionari pentru a continua lupta anticomunistă. Practic, prin intermediul ML, România a colaborat militar pentru prima oară cu NATO.

Garda de Fier nu a figurat pe lista acuzaților Tribunalului Internațional de la Nürnberg, fiind exclusă din rândul colaboratorilor celui de al III-lea Reich, mai mult, s-a dovedit a fi o victimă a persecuțiilor regimului național-socialist(legionarii au fost înlăturați de la putere prin intervenția lui Hitler şi internați în lagărele germane). Prin urmare, Eisenhower a cerut ca legionarii să nu fie urmăriți sau extrădați.

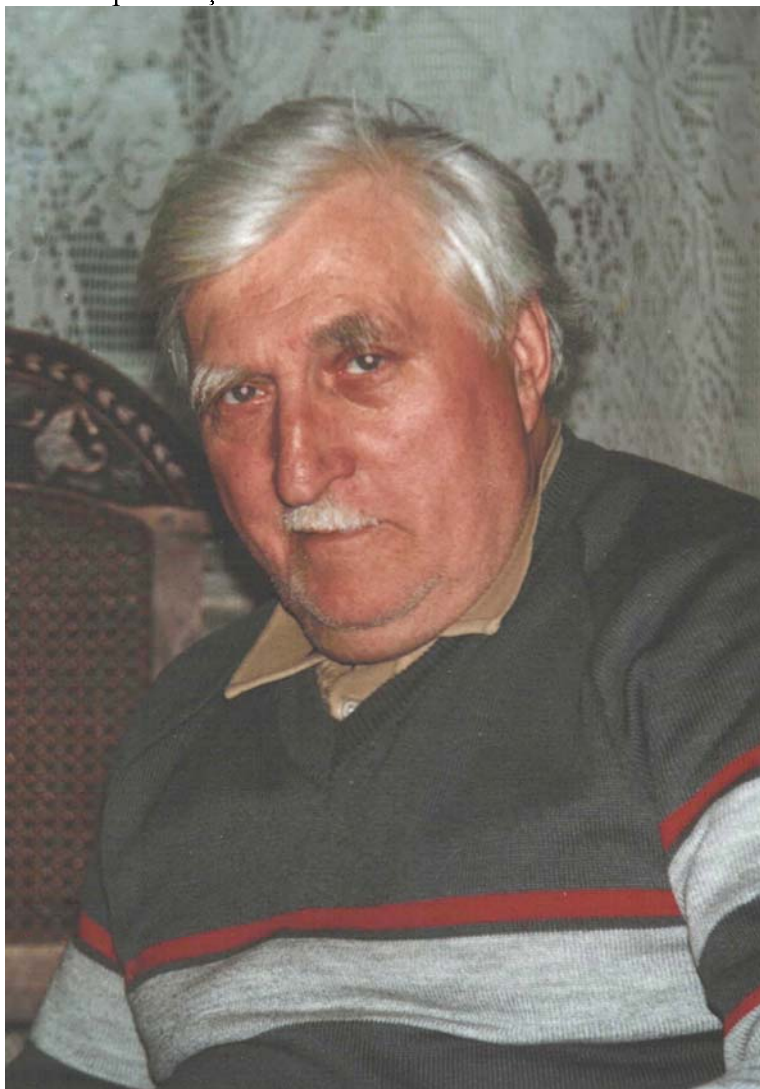
Exilul Mişcării Legionare s-a identificat cu lupta anticomunistă din România. Aici, în țară, rezistența anticomunistă a luat forme dramatice.

Ministrul de interne din primii ani de comunism, Teohari Georgescu, le cere legionarilor depunerea armelor în schimbul intrării în legalitate; armistițiul a fost acceptat, dar a fost respectat parțial de comunişti şi parțial de ML, timp de un an, după care au urmat noi arestări.

Unii au prezentat acest armistițiu ca pe un act amical, din care ar reieşi o colaborare politică dintre legionari şi comunişti. Ca o dovadă că nu a fost aşa, în 14/15 mai 1948, au avut loc arestări masive de legionari, iar între 27 oct. – 2 nov. a urmat un proces intentat căpeteniilor legionarilor din țară, care au primit condamnări foarte grele.

Între timp, Mişcarea Națională de Rezistență se

organizează în locuri foarte greu accesibile din Carpați, în perioada 1944-1964. Dar marea majoritate a grupurilor sunt capturate de comuniști, mulți dintre legionari fiind asasinați. Rezistența anticomunistă din România era formată în proporție de peste 75% din legionari. Proporție care s-a păstrat și în închisorile comuniste.

Ion Gavrilă Ogoranu la bătrânețe